

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје

Филозофски факултет – Скопје

Студиска програма: Психологија

МАГИСТЕРСКИ ТРУД:

Сознајна усогласеност помеѓу родовите
стереотипи за семејство и кариера, родовиот
идентитет и сликата за себе изразена преку
семејство и кариера

Кандидат:

Васка Лешоска, 4472/12

Ментор:

проф. д-р Михајло Поповски

Скопје, март 2017

Содржина

Вовед	3
I. Двојност во оперирањето на социјалната когниција	8
Елузивна имплицитност	8
Траги на имплицитноста во концептуализациите за автоматизмот	9
Модели на двојни процеси	12
Траги на имплицитноста во концептуализациите за имплицитното помнење ..	15
Имплицитни мерки	18
Теорија на урамнотежен идентитет	32
Нацрт за урамнотежен идентитет	37
Емпириски потврди за сознајна и сознајно-афективна усогласеност	39
II. Двојност во содржината на социјалната когниција	48
Родови стереотипи	49
Модел на содржина на стереотипите и теорија за амбивалентен сексизам ...	49
Теорија на социјални улоги	55
Имплицитни родови стереотипи	58
Родов идентитет и родова слика за себе	63
Родот како разлика	63
Родовиот идентитет како констелација на родово стереотипни црти	66
Родовиот идентитет преку родово диференцирани занимања и социјални улоги	71
Родовиот идентитет како изедначување со социјална категорија	72
III. Проблем и хипотези	77
Истражувачки проблем	78
Концептуална дефиниција на варијаблите	79
Истражувачка хипотеза	79
Операционална дефиниција на варијаблите	80
Родов стереотип за семејство и кариера.	80
Родов идентитет.	81
Сликата за себе за семејство и кариера	82
Контрола на релевантните варијабли	82
IV. Метод	85
Примерок	85
Техники на прибирање податоци и мерки	85

Постапка	91
План за статистичка обработка.....	92
V. Резултати	94
Дескриптивни статистики.	94
Метод на 4 теста	98
Опис.	98
Контроверзии.	99
Сознајна усогласеност на имплицитните емпириски констукти	102
Заклучок за сознајната усогласеност на имплицитните емпириски конструкции.....	109
Тестирање на интеракциските термини преку симултани регресивни анализи.	111
Post hoc анализа на интеракциските ефекти на имплицитниот родов стереотип за семејство и кариера и имплицитниот родов идентитет врз имплицитната слика за себе за семејство и кариера.....	113
Сознајна усогласеност на експлицитните емпириски констукти	117
Заклучок за сознајната усогласеност на експлицитните емпириски конструкции.....	123
Разлики помеѓу машките и женските усесници во однос на варијаблите.....	124
VI. Дискусија.....	128
Користена литература	146
Прилози	164
А. Тестови на имплицитни асоцијации (слики од екранот).....	166
Б. Прашалник.....	176
В. Априори анализа на моќност	184
Г. Хистограми за добиените дистрибуции	187
Д. Алтернативни регресивни модели со исклучени случаи врз основа на вредностите за Кукови дистанци	193

Вовед

Иако сите воспоставени норми упатуваат дека ова не е соодветно за вовед на магистерски труд, на почетокот да претпоставиме дека на некој имагинарен учесник му се дадени 4 надредени категории: *семејство*, *кариера*, *женско* и *машко*. Во првата игра на категоризација, тој треба најбрзо што може да ги става на едно исто „место“ зборовите што им припаѓаат на категориите *семејство* и *женско*, а на друго такво „место“ зборовите што им припаѓаат на *кариера* и *машко*. Во втората игра правилата се променети, со тоа што комбинацијата во паровите категории е обратна. Тој треба најбрзо што може да ги става на едно исто „место“ зборовите што им припаѓаат на *семејство* и *машко*, а на друго, зборовите што им припаѓаат на категориите *кариера* и *женско*. Имагинарниот учесник не сме го прашале отворено за неговите уверувања за традиционалните родови улоги, што мисли за „данокот на розовото“ (The Pink Tax, 2014) или дали ја читал Кристева, но, според Donders (1969), ако ги споредиме времето на изведба и бројот на грешки во двете „игри“ на категоризација, ќе можеме да заклучиме која од овие две игри за учесникот била ментално полесна, а според Greenwald, McGhee, & Schwartz (1998), можеме да одиме и дотаму што врз основа на разликите во просечното време на одговор во двете задачи на категоризација, може да заклучиме и дали на ниво на автоматски асоцијации учесникот посилно го асоцира женски род со семејство, а машки род со кариера и, оттаму, дали поседува имплицитен родов стереотип.

Двете задачи на симултана категоризација поедноставено опишани погоре, и размислувањето дека разликата во нивната изведба е индикатор за релативната јачина на автоматските асоцијации меѓу категориите, се основата врз која се потпира еден од најчесто употребуваните процедурални формати за имплицитно мерење. Со инструкцијата за брза категоризација, во Тестот на имплицитни асоцијации се ограничува контролата над одговорите, а со тоа според авторите (Greenwald et al., 1998), и модерираната себеекспресија. Уште повеќе, според некои автори (Greenwald & Banaji, 1995; Greenwald et al., 2009; Wilson, Lindsey, Schooler, 2000), процедуралните детерминанти на имплицитните мерки ги заобиколуваат и ограничувањата на интроспекцијата

како метод за пристап до предметот на мерење (Nisbett & Wilson, 1977), овозможувајќи „разведување“ на исходите на т.н. автоматски и контролирани процеси.

Неконзистентноста на наодите од имплицитните и експлицитните или „традиционалните“ мерки на самоизвестување е и поттик за развивање на теоријата на урамнотежен идентитет (Greenwald, Banaji, Rudman, Farnham, Nosek, & Mellot, 2002; Cvencek, Greenwald, & Meltzoff, 2012). Основната идеја на теоријата, која се однесува на претпоставката за сознајна усогласеност, може да се формулира преку следново тврдење: „Колку јас се изедначувам со одредена група, и колку групата ја поврзувам со одредена особеност, толку и себеси ќе се определувам преку истата особеност“. Ваквата доследност во теоријата е опишана преку оперирањето на принципот рамнотежа-конгруентност. Според теоријата, дел од социјалното сознание може да се претстави како мрежа на асоцијативно поврзани концепти, и со принципот рамнотежа-конгруентност, всушност, се дефинираат процесите што ја уредуваат јачината на асоцијациите меѓу три поврзани концепти. Урамнотежувањето претпоставува дека јачината на секоја од трите асоцијации: јас-група, група-атрибут, атрибут-јас, се наметнува како ограничување за јачината на другите асоцијации во „триаголникот“ што го формира урамнотежениот идентитет.

Наспроти теоретизациите за дихотомијата во процесите/менталните репрезентации, втората двојност на која се повикува овој труд се однесува на оските со кои се дефинира содржината на социјалната когниција, за кои од неколку независни интелектуални традиции, може да се увиди консензус (Abele & Wojciszke, 2007; Bem, 1974; Fiske, Cuddy, Glick & Xu, 2002; James-Hawkins, Yzerbyt, & Kashima, 2005; Leary, 1957; Parsons & Bales, 1955; Spence, Helmreich, & Holahan, 1979). Иако се среќаваат под различни термини, концептуалните константи што ги отелотворуваат когнициите за себеси и за другите може да се определат како одмерувања за комуналност/топлина и агентност/компетентност (Abele & Wojciszke, 2007; Fiske, Cuddy, Glick & Xu, 2002). Концептите се супстанцијални за дефинирање на маскулиноста и фемининоста (Bem, 1974; Spence et al., 1979; White, 1979), а исклучливата релевантност кулминира во родовите стереотипи според кои жените се топли, а мажите се компетентни (Abele, 2003; Cuddy, Fiske, & Glick, 2008; Ebert, Steffens, & Kroth,

2014; Eckes, 2002; Jost & Kay, 2005; Rudman, Greenwald, & Mcghee, 2001). Сегрегација што произлегува од родово заснованата поделба на трудот е конзистентна со ваквите изедначувања, бидејќи комуналноста е нужна за изведување на семејните улоги, додека агентноста има инструментална вредност за остварување на улогите поврзани со платена работа и кариера (Abele & Spurk, 2011; Eagly & Steffen, 1984; Koenig & Eagly, 2014; Wood & Eagly, 2010).

Иако со сè поголемото учество на жените на пазарот на трудот во светот (Organisation for Economic and Cultural Development, 2013; Council of Economic Advisers, 2015), може да се каже дека за репродуцирање на економската нееднаквост на родовите, сè порелевантни се хоризонталната сегрегација во занимањата (Hegewisch, Liepmann, Hayes, & Hartmann, 2010) и вертикалната сегрегација во позициите (Blackburn, Jarman, & Brooks, 2000), како и поголемата релевантност на конфликтот меѓу семејството и работата за жените (Eby et al., 2005), по сè изгледа во Република Македонија нееднаквоста се репродуцира и на многу попримордијално ниво, преку сè уште традиционална поделба на трудот, која се увидува со споредбено високата стапка на економска неактивност на жените (Државен завод за статистика, 2015) и родовиот јаз во вработеноста (Eurostat, 2015).

„Не сосема поврзано“ со економетриската реалност на родовиот јаз (кој дополнително ја наметнува општествената релевантност на темата, иако навидум изгледа застарено), според West & Zimmerman (1987), родот како разлика се конструира и преку тривијалности како што се симболите во јавните тоалети. По сè изгледа, „перформативноста“ (Butler, 1988) на родот може да се демонстрира и преку изведбата на едноставни „игри“ на брза категоризација, во кои кога зборовите *женско* и *семејство*, а *машко* и *кариера* споделуваат ист одговор, категоризацијата е олеснета (Frazier, Kesebir, & Nosek, 2012; Nosek et al., 2007; Nosek, Banaji, & Greenwald, 2002a; Rudman & Kilianski, 2000). Всушност, претпоставката дека за имагинарниот учесник од погоре во текстот, покомпатибилна била комбинацијата женско и семејство, наспроти женско и кариера, и согласно со машко и кариера, наспроти машко и семејство, не е случајност, туку поаѓа од информирана процена за веројатноста.

Прашањето што поттикнува на размислување е тоа како дијалогот на доминација и субординираност, асиметрија и меѓузависност на родовите групи на ниво на структура (Cuddy, Fiske, & Glick, 2008; Glick & Fiske 1996, Glick et al., 2004; Jackman, 1994; Pratto et al., 2006), се актуализира преку когнитивната леснотија со која во повеќе истражувања (Ebert, Steffens, & Kroth, 2014; Rudman, Greenwald, & McGhee, 2001; Rudman & Kilianski, 2000; Rudman & Phelan, 2010) учесниците според мерките на латенција, побрзо го поврзуваат машкиот род со компетентност, потентност, кариера, а женскиот род со топлина и семејство.

Уште повеќе според предвидувањето на теоријата на урамнотежен идентитет (Cvencek, Greenwald, & Meltzoff, 2012; Greenwald et al., 2002), кое повеќекратно се потврдува со имплицитни мерки (пр. Cvencek, Meltzoff, & Karur, 2014; Devos, Blanco, Rico, & Dunn, 2008a; Rudman, Greenwald, & McGhee, 2001), интензитетот на поврзување на родовите групи со родово стереотипните црти е синхронизиран со интензитетот на родовиот идентитет како изедначување со (една од) социјалните групи, и интензитетот на себестереотипизирање. Ваквата сообразност на когнициите за себе, со когнициите за групата на која се припаѓа во теоријата на Greenwald et al. (2002) е сведена на ментална економија, или на тенденција за едноставност и ред (Heider, 1982) на „асоцијативната машина“ (Kahneman, 2003), но останува neodговорено прашањето за импликациите на ваквата урамнотеженост, ако се земе предвид евиденцијата за предиктивната вредност на индивидуалните разлики во јачината на асоцијациите (Greenwald, Poehlman, Uhlmann, Chugh, et al., 2009; Nosek et al., 2009).

Истражувањето за кое се известува со овој труд е обид да се потврди сознајната усогласеност на родовиот стереотип за семејство и кариера, родовиот идентитет и сликата за себе за семејство и кариера на примерок на студенти. Првичната намера беше родово релевантниот контраст да се претстави преку родово стереотипните црти со кои се опишува двојноста во содржината на социјалната когниција, но поради сомнежот дека дескрипторите за комуналност/топлина и агентност/компетентност се асоцијативно сиромашни во оперативниот дискурс на предметната популација, за означување на дуализмот се искористени концептите кариера и семејство. Со тоа се ризикуваше ирелеватност, ако се земе предвид дека за повеќето студенти

е одложена обврската за кариера, и уште повеќе најголем дел од нив не се под притисок за урамнотежување на некаква фактичка кариера и семејство. Меѓутоа, доколку се потврди очекувањето за сознајна усогласеност на родовите конструкти, преку опозиција на концептите семејство и кариера, демонстрацијата за продорноста на родово заснованите дескрипции/прескрипции, би била дотолку подраматична.

Секако, ваквото тврдење е ограничено од природата на нацртот, кој не овозможува изведување на причинско-последични заклучоци за развојот на родовите когниции.

Двојност во оперирањето на социјалната когниција

Овој дел од теориското изложување е именуван како „Двојност во оперирањето на социјалната когниција“ затоа што повеќето теориски релевантни стојалишта претпоставуваат дихотомија на рефлексивност наспроти рефлексивност, без оглед дали двојноста им ја припишуваат на процесите (Devine, 1989; Fazio, 1990; Kahneman, 2003; Lieberman, 2003; Strack & Deutsch, 2004) или на менталните репрезентации (Greenwald & Banaji, 1995; Wilson, Lindsey & Schooler, 2000) или и на едните и на другите (Smith & DeCoster, 2000). Секако, помеѓу постојат и автори што не се согласуваат со двојната опозитност или барем не во термини на две дискретни категории (Bargh, 1994; De Houwer, Teige-Mocigemba, Spruyt, & Moors, 2009), како и такви што двојноста ја сведуваат само на дисоцијацијата на емпириските конструкти профилирани од имплицитните и експлицитните мерки (Nosek & Greenwald, 2009; Nosek, Hawkins, & Frazier, 2011), без да се осмелат да ја претпостават двојноста на влијателните иманетности.

Двојноста што се заговара, во текстовите за социјалната когниција по влијателната публикација на Greenwald & Banaji, (1995), најсоодветно може да се „дофати“ преку термините за имплицитност/експлицитност.

Елузивна имплицитност

Секој обид за дефинирање на имплицитноста треба да се соочи со многузначноста на терминот, што истовремено го ослободува од секаква консензуална определеност. Ваквата прочистеност од еднострана теориска интерпретација значи дека имплицитноста треба да се употребува само како дескриптивна ознака (Nosek & Greenwald, 2009), иако во меѓувреме се раѓаат обиди за формализирање на емпириската евиденција во теоретизации за имплицитност (пр. De Houwer, Teige-Mocigemba, Spruyt, & Moors, 2009; Gawronski & Bodenhausen, 2006; Greenwald et al., 2002; Wilson, Lindsey & Schooler, 2000).

Меѓутоа, дури и да се прифати функционалната улога на дескрипција, не е сосема јасно дали имплицитноста е особеност на предметот на мерење (Greenwald et al., 2002; Wilson et al., 2000), процедурата на мерење (Fazio & Olson, 2003) или исходот на мерење (De Houwer, Teige-Mocigemba, Spruyt, Moors, 2009).

За Payne & Gawronski (2010), сепак, многу посуштинска е тензијата на терминолошките дихотомии: имплицитни/експлицитни наспроти автоматски/контролирани, што всушност ги рефлектира двојните корени на имплицитната социјална когниција, првиот во теориите за обработка на информации (Shiffrin & Schneider, 1977; Posner & Snyder, 1975) и вториот во истражувањата за имплицитно помнење (Graf & Schacter, 1985; Schacter, 1987).

Траги на имплицитноста во концептуализациите за автоматизмот

На почетокот на седумдесеттите години на минатиот век, концептот за автоматоматичност се применува на раните фази на сензорна и перцептивна обработка на информации и селективно внимание (Shiffrin & Schneider, 1977; Posner & Snyder, 1975). Shiffrin & Schneider (1977) формулираат теорија што претпоставува два начина за обработка на информации: контролиран и автоматски. Според нив, контролираните процеси се одвиваат како „серија на поодделно контролирани унитарни операции“ (стр. 160) и нивната секвенцијална сукцесивност произлегува од ограничувањата на краткотрајното помнење како работен простор и привремен склад. Овие процеси волево се иницираат и се менуваат и нивното актуализирање претпоставува насочување на вниманието како локус на свесната агентност. Спротивно на нив, автоматските процеси не се ограничени од капацитетот на краткотрајното помнење и се случуваат автономно, паралелно и независно од ресурсите на внимание, а брзината со која се одвиваат оневозможува свесно да се перципираат преку нивните конститутивни елементи. Иако автоматските процеси може да бидат поттикнати со намера, нивното комплетирање е автономно и на ваквата независност □ претходи долготрајна унежбаност. Иако и автоматското и контролираното процесирање се користат за пребарување во долготрајното помнење, главно „автоматски асоцијативен механизам ќе

предизвика моментално неактивни информации во долготрајниот склад да станат активни кога асоцијативно поврзани информации се во краткотрајниот склад“ (стр. 159). Активацијата на неактивните информации од долготрајното помнење во оваа смисла е одговор што *неизбежно* се иницира поради содржината на краткотрајното помнење (Shiffrin & Dumais, 1981).

Ваквата формулација на автоматизмот е основа за Fazio, Sanbonmatsu, Powell, & Kardes (1986), кои ставот го определуваат како збирна евалуација што неизбежно се активира кога објектот на ставот е во краткотрајното помнење. Со оглед на тоа што автоматизмот произлегува од високиот степен на наученост што е особеност на утврдените секвенции или асоцијации во долготрајното помнење (Shiffrin & Schneider, 1977), достапноста на ставот во смисла на подготвеност за неизбежна активација ќе зависи од степенот на неговата усвоеност (Fazio et al., 1986; Fazio, 2007; Fazio & Olson, 2014).

Меѓутоа, според моделот Мотивација и можност како одредници – ММО (Motivation and Opportunity as DEterminants; види Fazio & Olson, 2014; Fazio, 1990), односот на ставот и однесувањето е посредуван од меѓуиграта на двата модуса на процесирање дефинирани согласно со раните концептуализации на Posner & Snyder (1975) и Shiffrin & Schneider (1977). Влијанието на ставовите врз однесувањето може да биде осуетено доколку постои мотивација и можност (когнитивни и временски ресурси) за вложување когнитивен напор во обработката на достапните информации што може да ја инхибираат постојната евалуативна тенденција. Според Fazio (2007), самоизвестувањата за ставовите се вербални однесувања и оттаму нивната манифестација на скалите на ставови е ограничена од истите детерминанти - мотивација и можност за контролирана обработка.

Првичните потврди на моделот ММО преку Задачата на евалуативна примарна активација (Evaluative Priming Task; Fazio et al., 1986; Fazio, Jackson, Dunton, & Williams, 1995) ја демонстрираат автоматската активација на ставовите како функција на асоцијативната јачина (Fazio, 2001). Иако варијации на процедурите на примарна активација, и претходно се користеле за произведување на автоматизмот во лабораториски услови (Neely, 1977).

Слично како и Fazio et al. (1986), и Devine (1989) ги усвојува концептуализациите за автоматски и контролирани процеси (пр. Shiffrin & Schneider, 1977; Posner & Snyder, 1975), фокусирајќи се на можноста за автоматска активација на стереотипите. Неизбежноста на активацијата на силно утврдените стереотипни асоцијации во првата серија истражувања Devine (1989) ја демонстрира преку процедура на сублиминална примарна активација¹ на стереотипот за Афроамериканците што се актуализира во евалуациите од учесниците на нејасниот опис на однесување што може, но и не мора да се интерпретира како непријателско и е дел од навидум неповрзана задача. Круцијалниот наод на Devine (1989) е евиденцијата дека ефектите на автоматската активација на стереотипот за хостилност на Афроамериканците, биле еднакво силни за двете групи учесници поделени врз основа на себепроцените за расни предрасуди. Ова, според авторката, укажува на дисоцијација на автоматските и контролираните процеси што овозможува сите еднакво да сме жртви на стереотипните асоцијации кога контролираните процеси се суспендирани. Стереотипите се „културно наследство“ или асоцијации, кои поради повторената изложеност се усвоени на ниво на автоматизам. Оттаму, според Devine (1989), оправдано е да се интерпретираат само индивидуалните разлики во уверувањата за социјалните групи како лични обврзувања што може да ги валидираат или да ги доведат во прашање културно-условените (екстраперсонални) стереотипни асоцијации.

Иако и Devine (1989) и Fazio et al. (1986) го демонстрираат автоматизмот како модус на оперирање на социјалната когниција, претпоставувајќи дека услов за неизбежноста на активацијата е усвоеноста до степен на автоматизам, нивните стојалишта суштински се разидуваат. За Fazio et al. (1995), оправдано е индивидуалните разлики во јачината на ставот да се мерат преку неговата достапност како подготвеност за автоматска активација, додека според почетните определби на Devine (1989) интериндивидуалната варијанса во автоматската активација е грешка на мерење. Наодите за предиктивната вредност на индивидуалните разлики во јачината на автоматските асоцијации (пр. Fazio & Olson, 2003; Greenwald, Poehlman, Uhlmann, & Banaji, 2009) не

¹ Тахитоскопска презентација во траење од 80 милисекунди на зборовни репрезентации на стереотипот во парафовеалното визуелно поле на учесниците.

дозволуваат да се тривијализира нивната интерпретација, иако дебатата за екстраперсонални наспроти персонални асоцијации е сè уште жива (види Gawronski, Peters, & LeBel, 2008) и го отвора прашањето за лична одговорност за автоматската пристрасност. Последново е особено контroversно ако се земе предвид дека имплицитните мерки за ставови и стереотипи предвидуваат дискриминација при вработување (Agerström & Rooth, 2011; Rooth, 2010) и давање медицинска помош (Green et al., 2007; Peris, Teachman, & Nosek, 2008).

Модели на двојни процеси

Двојноста во процесите што се профилира во раните когнитивни теории, како што може да се забележи од погоре изложениот опис на моделите на Fazio (Fazio & Olson, 2014; Fazio, 1990) и Devine (1989), во социјалната психологија се применува во објаснувањето на специфични феномени, како што се: убедување и менување ставови (Chaiken, 1987; Petty & Cacioppo, 1986), односи меѓу однесувањето и ставот (Fazio, 1990; Wilson et al., 2000), предрасуди и стереотипизирање (Devine, 1989), формирање импресии (Brewer & Harasty-Feinstein, 1999; Fiske & Neuberg, 1990), диспозициски атрибуции (Gilbert, 1989; Trope, 1986).

Сепак, вниманието на повеќе автори во последно време е насочено кон формулација на генерализирани теории на двојни процеси што ги опишуваат општите принципи на обработка на информации (Epstein, 1994; Kahneman, 2003; Lieberman, 2003; Smith & DeCoster, 2000; Strack & Deutsch, 2004) и формализирани модели на двојни процеси што се обидуваат да ги квантифицираат придонесите на дистинктните процеси во бихевиоралните одговори, преку техники на математичко моделирање (Conrey, Sherman, Gawronski, Hugenberg, & Groom, 2005; Jacoby, 1991; Payne & Bishara, 2009)

Еден од првите обиди за воопштување на два процесни система е двопроцесната теоријата на Epstein (1994, 2003) за когнитивно-искуствено себство, во која оперирањето на претсвесниот искусствен систем се формулира како автоматско, брзо, конкретно, асоцијативно, примарно невербално кодирање на реалноста преку слики, метафори и наративи наспроти оперирањето на рационалниот систем што е свесно, намерно и аналитичко

кодирание на реалноста преку апстрактни симболи, зборови и бројки поврзани со каузални релации. Искуствениот систем во теоријата на Epstein (1994, 2003) е емоционален и се доживува пасивно, а промените во него се случуваат бавно, преку повторени или релативно интензивни искуства. Промените во когнитивниот систем, пак, од друга страна, се случуваат релативно брзо и се поттикнати од евиденција за логичка оправданост. Двата система според теоријата се во интеракција иако ваквата „меѓуигра“ е асиметрична затоа што исходите на искуствениот систем не секогаш се достапни за когнитивниот систем.

И покрај тоа што обидот експлицитно да се издвои емоционалното од рационалното не е толку типичен во поновите двопроесни теории и модели, во повеќето од нив можат да се забележат многу од претпоставките на Epstein (1994, 2003). На пример, во моделот на Smith & DeCoster (2000), кој се формулира како интеграција на постојните домен специфични двопроесни модели, се диференцираат два система на помнење, систем што усвојува бавно и оперира брзо, репродуцирајќи ги асоцијациите што се формираат врз основа на сличност и контигвитет преку повторено искуство; и систем што усвојува брзо и оперира бавно, создавајќи нови поврзувања, структурирани врз основа на логички правила. Асоцијативниот модус на обработка на информации според авторите (Smith & DeCoster, 2000) слично како и кај Epstein (1994, 2003) е претсвесен, што значи дека субјектот е свесен само за исходот, но не и за процесите што се случуваат паралелно, додека спротивно на него, секвенциите на процесирањето засновани врз правила, достапни му се на субјектот што може да ги вербализира правилата што се користеле за заклучување. Предуслов за актуализација на овие процесите што се водени од правила, како и во моделот на Fazio (1990) е мотивацијата и можноста за вложување когнитивен напор.

Една од посспецифичните двопроесни теории е теоријата на Kahneman (2003) што разликува систем 1 профилиран преку метафората на „асоцијативна машина“ и систем 2 што авторот го „персонализира“ како „мрзлив контролор“. Специфичноста на теоријата се огледува во формулациите на системот 1 што се потпираат на раните истражувања и теориски увидувања на авторот (Kahneman

& Tversky, 1979; Tversky & Kahneman, 1974) за пристрасноста на скратените патишта на интуитивното размислување.

Сепак, највлијателен е моделот на Strack & Deutsch (2004), што исто така разликува два система - рефлексивен и импулсивен. Моделот се обидува да ги надгради претходните теории на двојни процеси со тоа што во формулациите експлицитно интегрира концептуализации за мотивацијата на однесувањето. Според авторите, рефлексивниот систем создава бихевиорални одлуки што се засноваат врз знаење за вредноста и веројатноста на бихевиоралните последици, додека импулсивниот систем поттикнува однесување преку асоцијативни врски и мотивациски ориентации на пристапување/избегнување. Исходите на оперирањето на двата система според моделот го детерминираат однесувањето и на синергистички и на антагонистички начин. Слично како и во претходните модели, се претпоставува дека двата система имаат различна архитектура на репрезентации и работат според различни принципи. Концептите и асоцијациите што се достапни од импулсивниот систем, рефлексивниот систем ги претвора во пропозиции, поточно, слично како и Smith & DeCoster (2000) авторите (Strack & Deutsch, 2004) претпоставуваат дека согласно со принципите на сличност и контигвитет, процесите на импулсивниот систем ги активираат асоцијациите, а информациите што се имплицирани од нив, преку процеси на рефлексивниот систем, се подведуваат на валидација.

Од претходното изложување може да се заклучи дека сите генерализирани двопроесни теории претпоставуваат коваријација на особеностите на процесирањето што овозможува „универзумот“ на процеси да се подели на две унифицирани категории. Иако се погодни за *post hoc* интерпретација и интегрирање на добиената евиденција, на формулациите на овие теории им недостасува концептуална прецизност за генерирање емпириски проверливи предвидувања.

Како реакција на неможноста за непотврдување на двопроесните теории и модели, се развиваат формализираните модели на двојни процеси. Повеќето од нив (Conrey et al., 2005; Jacoby, 1991; Payne & Bishara, 2009) се мултиноминални, и ги опишуваат неопсервабилните процеси како

веројатности, обезбедувајќи дисоцијација на придонесите на автоматските и контролирани влијанија во изведбата сумирана со одредена мерка преку математичко моделирање. Квантификувањето на придонесот на контролираните и автоматски процеси во опсервабилното однесување најчесто се обезбедува преку споредба на изведбата во услов што овозможува двата типа процеси да соработуваат олеснувајќи ја изведбата и во услов на исклучување, кога двата типа процеси работат во опозиција (Klauer, Dittrich, Scholtes, & Voss, 2015).

Суштинскиот придонес на формализирани модели на двојни процеси се огледува во концептуалното поткопување на долгата практика на изедначување на мерките со процесите, наметната од двопроектните теории што претпоставуваат дека со имплицитните мерки се квантификуваат автоматските процеси, додека со експлицитните мерки контролираните процеси. Кореспонденцијата на предвидените и опсервираните податоци што е услов за потврдување на формализирани модели на двојни процеси, упатува дека ниту една мерка не е процесно чиста, и според тоа, наместо за дисоцијација на мерките, треба да се зборува за дисоцијација на процесите.

Траги на имплицитноста во концептуализациите за имплицитното помнење

Имплицитното помнење се дефинира преку опозиција со она што се нарекува експлицитно помнење или помнење што се актуализира преку присетување или рекогниција на мерки за самоизвестување (Jacoby, 1991, Schacter, 1987, Jacoby, Lindsay & Toth, 1992). Всушност, имплицитноста се определува како отсуство на експлицитност, ако последнава се изедначува со интроспекција како метод за пристап до објектот што се мери. Во неколку лаборатории (пр. Warrington & Weiskrantz, 1974) се испитува феноменот на имплицитно помнење кога пациенти со невробиолошки растројства што не се во можност да се присетат или да препознаат што им било изложено во

претходна епизода на учење, манифестираат трага на запомнетото преку изведба на задачи (пр. пополнување на фрагментирани зборови) чија перформанса може да биде олеснета доколку се актуализира сеќавање за претходно изложениот материјал. Иако учесниците не помнат дека запомниле, ефектот на запомнетото се манифестира индиректно преку изведбата. Ваквата дисоцијација во исходите на индиректните задачи на изведба и директните задачи на самоизвестување за исходот од интроспекција се продуцира и кај субјекти без невролошки растројства (Schacter, 1987) на задачи во кои отсуствува барање за реферирање на епизодата на изложување во епизодата на изведба. Во овие задачи влијанието на претходно изложеното (ефект на примарна активација²) се манифестира како ретенција, без разлика дали кодирањето било сублиминално или елаборирано, преку зголемување на точноста и/или брзината во изведбата. Накратко, Graf & Schacter (1985) го дефинираат имплицитното помнење како она што „...се открива кога претходни искуства ја олеснуваат изведбата на задача што не бара свесно или намерно присетување за тие искуства“ (стр. 502).

Преку формулациите за имплицитното помнење се рециклира контроверзниот концепт за несвесното што сега станува когнитивно (Jacoby, Lindsay & Toth, 1992) и токму Schacter (1987) во својот преглед за имплицитно помнење, всушност, нагласува дека она што се означува со имплицитно помнење или „запомнување без свесност“ е еднозначно со концептите за несвесно помнење (Freud & Breuer, 1966). Меѓутоа, потребно е да се нагласи дека несвесната когниција во контекст на авторите на имплицитно помнење во голема мера е ослободена од психоаналитички интерпретации (Jacoby, Lindsay & Toth, 1992; Schacter, 1987) и несвесното се определува преку отсуство на намера за евоцирање и/или отсуство на субјективно доживување за оперирањето на она што се евоцира (Jacoby, Lindsay & Toth, 1992).

Под влијание на концептуализациите за имплицитното помнење, Greenwald & Banaji (1995) ја воведуваат имплицитната социјална когниција како „теориска категорија“ (стр. 4) со која ја реинтерпретираат емпириската

² Во приказот терминот *priming* е преведен како примарна активација, додека терминот *prime*, кој се однесува на стимулусот што го евоцира ваквиот ефект се преведува како примарен активатор.

евиденција во доменот на социјалната когниција заснована врз индиректни мерки, дефинирајќи ги конструктите на имплицитната социјална когниција како: „интроспективно неидентификувани (или погрешно определени) траги на минато искуство што ги посредуваат релевантните категоријални одговори“ (стр. 5). Преку концептот за интроспективна достапност, освен старите конструкти на социјалната психологија за став и стереотип, Greenwald & Banaji (1995) ги рedefинираат и конструктите за себепочитување како став спрема себе, и слика за себе како уверувања (стереотип) за себе.

Дефиницијата за имплицитно помнење на Graf & Schacter (1985) што доследно се употребува, погоре е цитирана за да се увиди пресликувањето во концептуализацијата на имплицитните конструкти. Во двете дефиниции резидуум на претходно искуство влијае на актуелниот одговор, иако интроспективниот пристап до влијателната иманентност отсуствува, без разлика дали затоа што не се бара (дефиниција за имплицитното помнење) или затоа што не постои (дефиниција за имплицитни конструкти).

Пресретнувањето на концептуализациите за имплицитно помнење и имплицитна социјална когниција сепак треба да се разгледува и преку пресвртот што се однесува на нивото на анализа што се употребува во дефинирањето. Отсуството на интроспективен пристап („свесна или намерна реколекција“) во првата дефиниција е критериум на процедурата преку која се демонстрира феноменот, додека во втората е обележје на феноменот - првата дефиниција е повеќе операционална, а втората концептуална. Второ, во дефиницијата за имплицитно помнење манифестацијата на феноменот е опсервабилна перформанса на експериментална задача, додека во дефиницијата за имплицитните конструкти одговорот е категоријален и не нужно видлив. Имплицитните конструкти се објективизираат како евалуации или атрибуции што се засноваат врз категоријалната, односно групната припадност на објектот на одговор (Greenwald & Banaji, 1995) и токму преку последново имплицитната когниција станува социјална.

Иако имплицитноста доследно се продуцира во когнитивните лаборатории преку процедурите на примарна активација со кои во повеќе наврати се демонстрира и автоматската активација на ставовите и стереотипите

(пр. Banaji & Greenwald, 1995b; Devine, 1989), ваквите истражувања се најчесто со експериментални нацрти што тестираат разлики меѓу групи. Затоа Greenwald & Banaji (1995) на крајот од својот преглед повикуваат на развој на мерки што ќе бидат доволно осетливи за мерење на индивидуалните разлики во имплицитната социјална когниција. Три години подоцна, Greenwald et al. (1998) го публикуваат извештајот за развојот на ТИА што треба да ги мери индивидуалните разлики во имплицитната социјална когниција врз основа на брзината на изведбата во збирка на задачи на категоризација.

Имплицитни мерки

На почетокот, пожелно е да се открие дистинкцијата меѓу процедурата на мерење како детерминиращка структура на условите на мерењето и мерката како исход што го сумира објектот на мерење (De Houwer et al., 2009; De Houwer, 2009). Иако ваквата дистинкција најчесто се занемарува и под мерка се подразбира и исходот и процедурата на мерење (пр. Nosek & Greenwald, 2009; Fazio & Olson, 2003), почетното разликување во овој контекст е корисно за да се направи историско надоврзување, со определување на имплицитните мерки како исходи на индиректни процедури на мерење³. Greenwald & Banaji (1995) разликуваат две класи на индиректни процедури релевантни за испитување на социјалната когниција - проективни и хронометриски⁴. Наспроти вообичаените (за социјалната психологија) мерки на самоизвестување што се добиваат од скали за себепроцена или прашалници, имплицитните мерки се засноваат врз хронометриски процедури, што применуваат експериментални парадигми позајмени од когнитивната психологија (пр. Kornblum, Hasbroucq, & Osman, 1990; Neely, 1977). Последните

³ Во делови од текстот ваквото разликување не се почитува, бидејќи не секогаш е возможно да се коментира исходот на мерењето изолирано од начинот на мерење. Оттаму, во повеќе наврати, особено во контекст на Тестот на имплицитни асоцијации, под мерка се подразбираат и скорот и тестот.

⁴ Во публикацијата (Greenwald & Banaji, 1995) оригинално се наречени како мерки на латенција на судови, меѓутоа поради доследност во приказот, во овој дел се посочени како процедури, бидејќи категоризацијата се заснова врз објективните карактеристики на процедурата.

во контекст на новата индустрија на имплицитни мерки се приспособени да овозможат осетливо и релијабилно мерење на индивидуалните разлики во објектот на мерење.

Пред да се премине на одговорот или на различните одговори на прашањето што е имплицитно во имплицитните мерки, корисно е прво да се опишат двата парадигматски процедурални формата - Тестот на имплицитни асоцијации - ТИА (The Implicit Association Test; Greenwald, Mcghee, & Schwartz, 1998) и Задачата на Евалуативна примарна активација - ЗЕПА (Evaluative Priming Task; Fazio, Sanbonmatsu, Powell, & Kardes, 1986; Fazio, Jackson, Dunton, & Williams, 1995). За да се доближи образложението врз основа на кое се заклучува за објектот на мерење, во продолжение се опишани само клучните услови и инструкции, додека во делот за опис на инструментите, со технички термини е опишана структурата на Тестот на имплицитни асоцијации што е применет во ова истражување, и алгоритмот со кој се пресметува мерката или ТИА D скорот за релативната јачина на асоцијациите што се предмет на мерење. Пред конечно да се премине на описот, како што е веќе навестено, пожелно е да се прифати терминологијата на асоцијативните модели (Fazio, 1990; Greenwald et al., 2002) затоа што емпиriskите конструкти што се објективизирани со имплицитните мерки најчесто се профилирани како асоцијативни јачини.

ТИА (Greenwald, Mcghee, & Schwartz, 1998) е софтверски администриран процедурален формат што во основата се потпира на две задачи на сортирање или категоризација. Стимулус-ставките што можат да бидат зборови или слики припаѓаат на една од двете (контрастни) категории, пр: *A* или *B* или на еден од двата (опозитни) атрибута: *a* или *b*. Учесникот ги категоризира ставките што се појавуваат една по друга на екранот со притискање копче на компјутерската тастатура, на кое согласно со инструкциите е назначена соодветната категорија или атрибут. Во првата од двете клучни задачи, на едно исто копче *X* се назначени категоријата *A* и атрибутот *a*, додека на друго копче *Y* се назначени категоријата *B* и атрибутот *b*. Во втората задача, назнаките се сменети, на копчето *X* се назначени *A* и *b*, додека на копчето *Y* се *B* и *a*. Во двете задачи учесникот е инструктиран да ги категоризира стимулус-ставките брзо и точно. Мерката се заснова врз разликата во просечното време на одговор во двете

задачи на категоризација, бидејќи се претпоставува дека брзината на изведбата е функција на степенот во кој се асоцирани категоријата и атрибутот што се назначени на исто копче за одговор. Начелно, полесно се дава ист бихевиорален одговор на силно отколку на слабо поврзани концепти (Nosek & Greenwald, 2001). Од погорниот пример, ако просечното време на изведба е помало во првата задача, тоа би значело дека за учесникот што ја извел категоризацијата, категоријата A е посилно поврзана со атрибутот a отколку со атрибутот b , и истовремено дека категоријата B е посилно поврзана со атрибутот b отколку со атрибутот a . Мерката или ТИА D скорот истовремено ја изразува споредбената јачина на четири асоцијации: $A+a$ наспроти $A+b$; и $B+b$ наспроти $B+a$. Континуумот со кој се репрезентира мерката е биполарен, позитивниот крај е дефиниран со екстремот на „конгруентно“ поврзување: $A + a$; $B+b$, додека негативниот крај со обратното „неконгруентно“ поврзување: $A+b$; $B+a$;

Ако се земе социјално порелевантен пример, и ознаките за категориите се заменат со имиња на социјални групи, на пример, A = Албанци, B = Македонци, за кои ставки би биле слики на групните симболи (пр. знаме, грб итн.), а ознаките за атрибутите се заменат со евалуациите a = добри и b = лоши што би биле претставени преку евалуативно обременети зборови (пр: радост, мир, љубов наспроти ужас, војна, страв), тогаш согласно со теоријата на урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002), според која ставот е асоцијација на концепт за социјална група и евалуативен атрибут, со ТИА од горенаведениот имагинарен пример би се мерел ставот кон Албанците и Македонците. Притоа, крајната мерка би била индекс за релативната јачина на асоцијациите Албанци + добри наспроти Албанци + лоши; и Македонци + лоши наспроти Македонци + добри, што значи дека ставот кон Албанците се мери во контекст на ставот кон Македонците и обратно. Ако скорот на некој учесник Албанец упатува дека јачината на асоцијацијата Албанци + добри е поголема од јачината на асоцијацијата Албанци + лоши; и истовремено дека јачината на асоцијацијата Македонци + лоши е поголема од јачината на асоцијацијата Македонци + добри, за учесникот може да се каже само дека неговиот став кон Албанците е попозитивен (или помалку негативен) од неговиот став кон Македонците. Ваквиот скор истовремено упатува на

релативна фаворизација на групата на која се припаѓа и релативна дерогација на групата на која не се припаѓа, што доведува до извесна непријатност при интерпретацијата што може да се забележи преку недоследноста во преведувањето на скоровите во термини на концептуалните дефиниции за конструктите во различните истражувања.

Мултизначноста на ТИА D скорот е еден од клучните недостатоци што произлегуваат од структурата на процедурата и обидите за надминување по неуспехот за извлекување на две некомпаративни мерки (Nosek & Greenwald, 2001), се насочени кон создавање процедури што се ослободени од ваквата релативност, пр. Go/No-go Association Task (GNAT) (Nosek & Banaji, 2001), Single Category IAT (Karpinski & Steinman, 2006) и Single Target IAT (Wigboldus, Holland, & van Knippenberg, 2004).

Во Задачата на асоцијација оди/не оди (Go/No-go Association Task; Nosek & Banaji, 2001), на пример, постои само една категорија А, која во задачи на категоризација согласно со инструкциите за назнака на одговор се поврзува со еден од два (опозитни) атрибути: *а* и *б*. Притоа, во сите задачи ученикот го притиска само копчето Х. Во првата од клучните задачи учесникот го притиска копчето Х само како одговор на ставките за категоријата А и атрибутот *а* (Оди) и треба да го инхибира одговорот доколку се појави ставка за *б* (Не оди), додека во втората клучна задача копчето Х се дава како одговор само на ставките од А или *б* (Оди), а треба да отсуствува реакција на ставките од *а* (Не оди). Врз основа на разликата во изведбата се заклучува дали А е посилно асоцирано со *а* или *б*. Од погорниот пример ова би значело дека би се мерел само ставот кон една социјална група, пр: Албанци и мерката што би била репрезентирана на биполарен континуум би упатувала на извесен степен на позитивна или на негативна евалуација на социјалната група. Пожелно е да се нагласи дека иако ТИА варијантите со една категорија се развиваат како обид за усовршување, нивната релијабилност е послаба од ТИА (Schnabel, Asendorpf, & Greenwald, 2008; Nosek & Banaji, 2001)

Концептуалната подлошка на Задачата на евалуативна примарна активација-ЗЕПА (Evaluative Priming Task; Fazio, Sanbonmatsu, Powell, & Kardes, 1986; Fazio, Jackson, Dunton, & Williams, 1995) е ММО моделот (Fazio & Olson,

2014; Fazio, 1990). Слично како и во теоријата на урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002) со ММО моделот (Fazio & Olson, 2014; Fazio, 1990) ставот се дефинира како асоцијација на објектот на ставот со евалуација, и со ЗЕПА (Fazio, Sanbonmatsu, Powell, & Kardes, 1986; Fazio, Jackson, Dunton, & Williams, 1995), се овозможува мерење на степенот во кој презентација на објектот на ставот автоматски активира асоцирана евалуација. Во задачата, учесниците треба најбрзо што можат да ја определат конотацијата на евалуативните придавки (пр: пријатно, одвратно...) што следуваат непосредно по презентациите на примарниот активатор (prime) што е симболичка репрезентација (збор или слика) на објектот на ставот што се мери. Се претпоставува дека презентацијата на објектот на ставот како примарен активатор ќе го забрза или ќе го забави одговорот на процена зависно од конгруентноста на валенцијата на придавката и евалуативната вредност, која е асоцирана со објектот на ставот. На пример, во истражувањето на Fazio et al. (1995) индивидуалните разлики во автоматската активација на расните ставови се мерени како степен во кој евалуативните одлуки за позитивните наспроти негативните придавки се олеснети по презентацијата на фотографии со лице на Афроамериканец или лице на Евроамериканец како примарен активатор, а учесниците се инструктирани да веруваат дека предмет на испитување е автоматизмот на процесите за разбирање на значењето на зборовите (евалуативните придавки) во контекст на симултана изведба на друга, неповрзана задача, пр. запомнување лица што подоцна треба да се препознаат (фотографиите на лицата што, всушност, биле примарен активатор).

Предност на ЗЕПА во однос на ТИА е можноста за извлекување самостојни скорови за јачината на сите асоцијации што биле предмет на мерење доколку како основа за споредба се земе времето на евалуативната одлука по неутрален примарен активатор (пр. сив квадрат). Од друга страна, главен проблем е ниската релијабилност на мерката (Gawronski & Houwer, 2011). Всушност, ТИА се развива делумно и како одговор на првично неконзистентната емпириската евиденција, која остава сомнеж за ограничена осетливост на мерките што се засноваат врз примарна активација за детектирање на индивидуалните разлики во однос на предметот на мерење (Greenwald et al., 1998)

Пред да се заврши со описот на процедуралните формати, пожелно е да се нагласи дека ефектот на примарна активација се јавува и кога презентацијата на примарниот активатор е сублиминална (траење на изложувањето помало 80 милисекунди), што според претпоставката за ширење на активацијата (Fazio et al., 1986; Neely, 1977), значи дека иако перцепцијата на стимулусот е несвесна, изложеноста на стимулусот доведува до активација на асоцираните репрезентации во помнењето, што се манифестира како перцептивна флуентност или образец на фацилитација на евалуативната одлука, кога конотацијата на евалуативна придавка е согласна со евалуацијата за објектот на ставот чија симболичка репрезентација била претходно презентирана (Gawronski & De Houwer, 2014). Конечно, ЗЕПА е типичен претставник, но во меѓувреме, освен за евалуативните асоцијации, повеќе автори (пр. Banaji & Hardin, 1996, Wittenbrink, Judd, & Park, 1997) развиваат процедурални формати, кои преку примарна активација овозможуваат мерење на индивидуалните разлики во јачината на семантички асоцијации.

Погоре изложените описи требаше да овозможат интуитивно насетување на она што е дефинирачко за имплицитните мерки. Сепак, за посистематско извлекување на имплицитноста, пожелно е да се усвојат две стратегии: определување преку контрастот со експлицитните мерки и определување преку апстракција на сличностите што ги споредуваат имплицитните мерки како фамилија на мерки.

Од приказот на двете најчесто употребувани процедури за имплицитно мерење, може да се увиди дека она што е очигледно заедничко е отсуството на барањето за интроспекција и самоизвестување □ она што се мери се демонстрира преку изведбата. Во контекст на првата стратегија, ослободеноста од потребата за интроспекција е основен (пр. Gawronski & Houwer, 2011; Nosek & Greenwald, 2001) и според некои автори доволен (Nosek & Greenwald, 2009) критериум за диференцирање на имплицитните од експлицитните мерки. Нагласувањето на отсуството на интроспекција или експлицитно реферирање за предметот на мерење како критериум за диференцирање, произлегува од авторите (Greenwald & Banaji, 1995; Greenwald et al., 2009; Nosek & Greenwald, 2009) што се надоврзуваат на интелектуалната традиција на истражувањата за имплицитно помнење (Graf & Schacter, 1985; Schacter, 1987), и во основа е

мотивирана од циркуларно заклучување □ затоа што имплицитните мерки не се засноваат врз исходот на интроспекција, тие рефлектираат интроспективно недостапни имплицитни социјални когниции; и истовремено затоа што имплицитните социјални когниции се интроспективно недостапни, за нивно мерење се потребни мерки што не се потпираат на интроспекција. Колизидот што произведува изедначување на отсуството на барањето за интроспекција со интроспективна недостапност или несвесност како што е навестено погоре во текстот, потекнува од „ментализирањето“ на дефиницијата за имплицитното помнење. Повикот на Greenwald & Banaji (1995) за развој на новите мерки на индивидуални разлики за имплицитните конструкти се заснова токму врз потребата од пристап до причините на однесувањето што се „скриени за интроспекција“ (стр. 5). Во оваа смисла имплицитните и експлицитните мерки не се разликуваат само преку начинот на кој се доаѓа до нив, туку и преку објектот или влијателната иманентност што ја репрезентираат. Во поновите публикации авторите го задржуваат ставот дека отсуството на барањето за интроспекција треба да е доволен критериум за диференцирање на имплицитните и експлицитните мерки, меѓутоа отсуството на барањето престанува да укажува и на отсуство на интроспективен пристап или несвесност на објектот на мерење.

Промената во стојалиштата може да се илустрира преку цитатите што следуваат. Според Greenwald & Banaji (1995), имајќи го предвид:

„степенот во кој имплицитната когниција се разликува од известливата (свесна или експлицитна) когниција, директните мерки - поточно мерките што претпоставуваат точна интроспекција - се нужно несоодветни за нејзино проучување“ (стр. 5).

Додека Nosek & Greenwald, (2009) префрлајќи го фокусот од имплицитноста на когницијата на имплицитноста на мерката заклучуваат:

„Иако свесноста не се бара за имплицитно мерење, оваа дефиниција... [се мисли на дефиницијата за имплицитни мерки]... не бара свесноста да биде отсутна (стр. 374)“.

Изедначувањето на контрастот меѓу имплицитните и експлицитните мерки со инхерентна двојност, како што може да се претпостави, може да се насети и во теориите на двојни процеси. Дисоцијацијата на имплицитните и експлицитните мерки според овие теории не рефлектира дисоцијација на имплицитни и експлицитни когниции, туку дисоцијација на автоматски и контролирани процеси. Експлицитните мерки ги актуализираат повисоките инференцијални процеси на симболичко или пропозиционално резонирање, додека процедуралните детерминанти на имплицитните мерки ги објективизираат асоцијативните процеси.

Наодите што известуваат за отсуство на поврзаност или за занемарливи коефициенти на корелација меѓу имплицитните и експлицитните мерки, особено во доменот на предрасуди и стереотипи (Fazio et al., 1995; Greenwald et al., 1998; Monteith, Voils, & Ashburn-Nardo, 2001; Ottaway, Hayden, & Oakes, 2001; Popovski, Nedelkova, Leshoska, in press; Rudman & Glick, 2001; Rudman & Kilianski, 2000), иако не можат да ја потврдат, иницијално ја потхрануваат претпоставката за двојност. Без разлика дали се локализира на ниво на репрезентации или на ниво на процеси, двојството е доследно преведено преку дисоцијацијата на мерките. Некои од моделите се развиваат токму преку обидот за интеграција на постојните наоди од имплицитните и експлицитните мерки (Gawronski & Bodenhausen, 2006; Wilson et al., 2000). На пример, во контекст на дисоцијацијата на имплицитните и експлицитните мерки за ставови, Wilson, Lindsey, Schooler (2000) развиват модел, кој освен емпириска, претпоставува и структурна дисоцијација, концептуализирајќи ги имплицитните и експлицитни ставови како различни ментални рапрезентации.

Агрегацијата на наодите, сепак, постепено ја поколебува прераната констатација за отсуство на кореспонденција меѓу имплицитните и експлицитните мерки и некои истражувања евидентираат супстанцијална поврзаност. Анализирајќи податоци од Project Implicit за 12563 комплетирани ТИА и на нив паралелни мерки на себепроцена за 57 пара концепти како објекти на имплицитни и експлицитни ставови, Nosek (2005) утврдува просечна корелација $r = .36$. Според наодите од метаанализата на Hofmann et

al. (2005) изведена на 126 независни примероци, поврзаноста на експлицитните и имплицитните мерки варира во опсегот од $r = -.25$ до $r = .60$.

Независно од онтолошките претпоставки за можната дисоцијација на когнициите или процесите, прашањето за кореспонденција на имплицитните и експлицитните мерки сè почесто се поставува преку проблематизација на условите што го детерминираат степенот на поврзаност или дивергенција (Fazio & Olson, 2003). Модераторите на односот најсистематично се испитани во контекст на ставовите, и според наодите, кореспонденцијата на имплицитните и експлицитните мерки е модерирана од: димензионалноста на ставовите (степенот во кој позитивната евалуација на објектот на ставот истовремено имплицира дерогација на контрастен или комплементарен социјален објект), нивната јачина и дистинктивност (Nosek, 2005); од спонтаноста на себепроцената на мерките на самоизвестување, односно мотивацијата за контролирање на експресијата на ставовите (Gawronski & LeBel, 2008); од концептуалната кореспонденција на конструктите за објектот на ставот на имплицитните и експлицитните мерки (Hofmann et al., 2005); структурната согласност или методолошка сличност на мерките (Payne, Burkley, & Stokes, 2008); како и од релијабилноста, односно од грешката на мерење (Cunningham, Preacher, and Banaji, 2001).

Контрастот на имплицитните и експлицитните мерки може да се разгледува и преку предвидувањата што ги овозможуваат и преку теоретските предвидувања што ги потврдуваат. Во однос на предиктивната валидност, во метаанализата на Greenwald, Poehlman, Uhlmann, & Banaji, (2009) пондерираниот просек за корелациите меѓу ТИА и критериум-мерките (вклучени се физиолошки, бихевиорални мерки и мерки на процена), заснован врз 184 независни примероци е $r = .274$, додека просечната вредност за паралелните мерки на самоизвестување заснована врз 156 независни примероци е $r = .361$. Во односот на инкременталната предиктивна валидност на имплицитните мерки, според наодите на Greenwald et al. (2009), во доменот на предрасуди и стереотипи ТИА подобро го предвидува однесувањето од мерките на самоизвестување (просечни вредности на коефициентите: $r_{\text{ТИА}} = .25$, $r_{\text{самоизвестување}} = .13$). Во контекст на ваквите наоди се претпоставува (Greenwald et al., 2002; Lane, Banaji, Nosek, & Greenwald, 2007) дека имплицитните мерки

подобро го предвидуваат однесувањето на дискриминација што се врзува со стереотипи и предрасуди затоа што се помалку подложни на артефактите на себепрезентација, што е поверојатно дека ќе се актуализираат во самоизвестувањата за социјално сензитивни теми. Всушност, дополнителна потврда дека предиктивната валидност на имплицитните мерки е помалку засегната од тенденцијата за едитирање на одговорите е и наодот на Greenwald et al. (2009) дека процените на независни проценувачи за социјалната сензитивност на предметот на мерење објасниле 24,4% од варијансата во поврзаноста на експлицитните мерки со критериум-мерките, додека само 3,4% од варијансата во поврзаноста на имплицитните мерки со критериумот можеле да се припишуваат на социјалната сензитивност како модератор на односот.

Едно од поинтересните теориски предвидувања што наидува на потврда со имплицитни, но не и со експлицитни мерки е предвидувањето на теоријата за оправдување на системот (System Justification Theory; Jost & Banaji, 1994), според кое, припадниците на групите со понизок општествен статус ќе манифестираат редуцирано претпочитање или помалку позитивен став за групата на која се припаѓа (споредено со припадниците на групата со повисок статус). Испитувајќи ја интергрупната пристрасност со имплицитни и експлицитни мерки кај 4 малцински групи чиј статус според процените на учесниците на ниво на примерок варира од висок (Евреи и Азијци), среден (дебели) до ниски (сиромашни), Rudman, Feinberg, & Fairchild (2002) евидентираат дека малцинствата со релативно висок статус манифестирале попозитивен имплицитен став или поголема имплицитна пристрасност кон групата на која се припаѓа од малцинствата со релативно низок статус. Потврдите на предвидувањето на теоријата за оправдување на системот (System Justification Theory; Jost & Banaji, 1994) со имплицитни мерки се многубројни (за синтеза на наодите, види Jost, Banaji & Nosek, 2004), меѓутоа една од повпечатливите потврди е евиденцијата дека групната инфериорност се манифестира како релативно обезвреднување на групата на која се припаѓа на имплицитните мерки и на примероци на деца од малцински групи со понизок статус (Dunham, Baron, & Banaji, 2007), што можеби упатува на развојно рана осетливост за статусната нееднаквост и општествените вреднувања.

Секако, како пример за дисоцијацијата на имплицитните и експлицитните мерки во контекст на теориските предвидувања во овој дел неизбежно треба да се споменат и наодите од имплицитните и експлицитните мерки (пр. Devos et al., 2008; Devos & Torres, 2007; Rudman et al., 2001; Smyth & Nosek, 2015; Aidman & Carroll, 2003) за предвидувањето за сознајна усогласеност што произлегува од теоријата на урамнотежен идентитет (Greenwald et al., 2002; Cvencek et al., 2012). Бидејќи предвидувањето се проблематизира и во истражувањето за кое се известува со овој труд, подетален осврт за наодите е понуден по приказот на теоријата.

Во однос на другата стратегија за определување на имплицитните мерки преку сличностите што ги споделуваат и што начелно би овозможиле конвергирање на резултатите, почетните наоди за поврзаноста не се доволно ветувачки. Евиденцијата за односот меѓу имплицитните мерки што се наменети за мерење на исти или теориски поврзани конструкти упатува на отсуство или слаба поврзаност и само мал дел од истражувањата евидентираат значајна поврзаност. На пример, во истражувањето на Rudman & Kilianski (2000), констатирана е значајна поврзаност меѓу ТИА скорот за родови стереотипи за авторитет и 4 индекси за родови предрасуди изведени врз основа на скорови на фацилитација од ЗЕПА (просечно $r = .30$). Применувајќи конфирматорна факторска анализа во која мерките од ЗЕПА и 2 верзии на ТИА за мерење расни ставови се моделирани како индикатори на нивните латентни конструкти, Cunningham, Preacher & Banaji (2001) утврдуваат значајни биваријатни поврзаности меѓу сите конструкти со просечно $r = .63$. За споредба, во истата студија просечниот коефициент на биваријатните корелации некоригирани за грешка на мерење бил $r = .19$. Иако во контекст на ваквите наоди, Lane et al. (2007) заклучуваат дека причините за отсуството на значајна поврзаност може да се бараат во ниската релијабилност на дел од мерките на латенција, што значи дека поврзаноста може да е намалена од грешки на мерењето, Fazio & Olson (2003) се попрегпазливи, и според нив, ентузијазмот што произлегува од софистицираните техники за корекција на грешката на мерење не е сосема оправдан во контекст на наодите во кои магнитудата на коефициентите на поврзаност е тривијално различна од нула (пр. Bosson, Swann & Pennebaker, 2000).

Сепак, отсуството или присуството на нетривијално емпириско конвергирање на различните имплицитни мерки не треба да го поколеба обидот за изведување на нивната сродност. Најсистематичен е обидот на De Houwer, Teige-Mocigemba, Spruyt, & Moors (2009) за нормативна анализа на имплицитните мерки. Слично како и двопроектните теории и De Houwer et al. (2009) надоврзувајќи се на Moors & De Houwer (2006), имплицитноста ја изедначуваат со автоматизам определувајќи ја преку оперативните услови на процесите, меѓутоа за разлика од нив, приврзаници се на дисјунктивни определби што го декомпонираат автоматизмот.

Декомпозицијата на концептот за автоматизам прв ја изведува Bargh (1989, 1994), кој одбивајќи да ја прифати дихотомијата на чисти автоматски наспроти контролирани процеси што започнува со раните пристапи за обработка на информации (пр. Posner & Snyder, 1975; Shiffrin & Schneider, 1977), нагласува дека пристапот на сè или ништо во определбата на автоматизмот е погубен, затоа што процесите во нивната реализација може да се автоматски во однос на одредени оперативни услови и контролирани во однос на други. За Bargh (1989, 1994) автоматски се процесите што задоволуваат барем еден од овие услови: одвивање надвор од свесноста, ненамерност, неконтролабилност и ефикасност во употребата на ресурсите на внимание. Иако може да се забележат идиосинкратичности во апстракцијата на условите, во основата постои пресликување што овозможува доследно преведување на концепцијата на Bargh (1989, 1994) во термини на De Houwer et al. (2009) чиј пристап во овој приказ се избира затоа што автоматизмот понепосредно ја доведува во контекст на имплицитните мерки.

Нагласувајќи дека мерката е исход на процедурата на мерење, според нормативната анализа на авторите (De Houwer et al., 2009) имплицитна е онаа мерка што е предизвикана од предметот на мерење преку автоматски процеси, ако автоматизмот се определи согласно со Moors & De Houwer (2006) како отсуство на проксимални или дистални цели за иницирање, прекинување или менување на обработката, ограниченост на когнитивни ресурси или време за обработка, отсуство на свесност за иницирачкиот стимулус, оперирањето на процесот или неговиот исход. Иако според авторите (De Houwer et al., 2009) имплицитноста се однесува на исходот на мерењето, а не на процедурата на

мерење, очигледно е дека автоматизмот на процесот може да се изведе само преку манипулација на процедуралните детерминанти на оперативните услови.

Од достапната евиденција имплицитноста на ТИА D скорот со извесна доследност може да се констатира само во контекст на ограничената можност за контрола над процесите преку кои се објективизира предметот на мерење. Во истражувањата со кои се испитува можноста за намерно модификување на одговорите се евидентира дека скоровите на ТИА не се или барем помалку се засегнати од инструкциите за „лажење на тестот“ отколку паралелните мерки на само известување (Asendorpf et al., 2002; Banse, Seise, & Zerbies, 2001; Boysen, Vogel, & Madon, 2006; Egloff & Schmukle, 2002; Kim, 2003; Steffens, 2004). Оттаму, според нормативната анализа на De Houwer et al. (2009), може да се заклучи дека ТИА е имплицитна мерка затоа што процесите што се актуализираат во ситуацијата на мерење не зависат од целите за менување или избегнување на експресијата на диспозицијата што се мери.

За споредба, ефектите на ЗЕПА според нормативната анализа на De Houwer et al. (2009), според достапните наоди, се имплицитни затоа што се засноваат врз брзи, релативно ефикасни процеси што може да се одвиваат дури и кога учесниците се несвесни за примарниот активатор. Како што е наведено и погоре во краткиот опис на процедурата, примарната активација се остварува дури и кога ограничувањата за траењето на презентација на примарниот активатор овозможуваат само сублиминална перцепција што се оставрува надвор од свеста (Abrams, Klinger, & Greenwald, 2002; Klauer, Eder, Greenwald, & Abrams, 2007). Брзината на процесите што упатува на нивниот автоматизам се потврдува преку истражувањата што евидентираат дека ефектот на примарната активација се остварува дури и кога примарниот активатор и таргетот се презентираат симултано (Spruyt, Hermans, De Houwer, Vandromme, & Eelen, 2007).

И покрај теориската вредност на нормативната анализа на De Houwer et al. (2009), останува отворено прашањето за прагматичноста на обидот да се одмерува имплицитноста преку автоматизмот на процесите што само индиректно може да се инферираат. Всушност, од нормативната анализа на ТИА и ЗЕПА во контекст на постојните наоди, може донекаде да се заклучи

дека мерките на ЗЕПА се многу „поимплицитни“ од мерките на ТИА, иако новите мерки го добиваат називот „имплицитни“ токму поради ТИА.

Конечно, пред да се финализира овој дел, пожелно е да се прокоментираат психометриските карактеристики на Тестот на имплицитни асоцијации, што можат да се разгледуваат како општи-специфични за стандардизираниот процедурален формат и специфични-специфични за конструктот (конструктите) што (с)е предмет на мерење (Lane, Banaji, Nosek & Greenwald, 2007). Бидејќи наодите за предиктивна и конструкт валидност на различни верзии на ТИА претходно веќе се наведени преку споредбата на имплицитните и експлицитните мерки, во продолжение е прикажана само акумулацијата на наодите за релијабилноста и поединечни наоди што можат да ја поткопаат валидноста на мерката. Просечната вредност на коефициентот за релијабилност на процедуралниот формат на педесет независни примероци во метаанализата на Hofmann et al. (2005) изнесува, .79 што е конзистентно со наодот на Nosek et al. (2007) што на примерок од повеќе од два и пол милиони комплетирани протоколи за 17 различни ТИА, на веб-страницата на Project implicit, евидентираат медијана за Cronbach's $\alpha = .76$. Според прегледот на Lane, et al. (2007), коефициентот за тест-ретест релијабилност во дваесет истражувања се движи во опсег од .25 до .69 (просечна вредност од .50).

Една од потенцијалните грижи за валидноста е утврдувањето варијанса специфична за методот, што доведува ТИА за концептуално неповрзани конструкти позитивно да корелираат. Според McFarland & Crouch (2002), ТИА мерката рефлектира и варијабилност во општата способност за процесирање на информациите во услови на конгруетни и неконгруентни впарувања на концептите. Во серија истражувања тие евидентираат позитивна поврзаност меѓу скоровите на ТИА за расни ставови и ТИА за ставот кон странци (во контекст на ставот кон Американците) со концептуално ирелеватни ТИА во кои контрастните категории се цвеќиња и инсекти или вкусно и невкусно. Сепак, пожелно е да се нагласи дека во истражувањето на McFarland & Crouch, (2002) се користи модифицирана верзија на стариот алгоритам за ТИА (Greenwald et al., 1998) и дека еден од критериумите за развој и избор на поновиот алгоритам за ТИА D скорот (Greenwald, Nosek, & Banaji, 2003) е редуцирање на контаминираноста на мерката со општиот когнитивен фактор. Последново се

потврдува и преку евиденцијата што упатува дека ТИА D е во слична мера обременета со метод специфична варијанса како и дел од мерките од сакалите на ставови. На пример, применувајќи ТИА D и паралелни експлицитни мерки за мерење на ставовите кон 7 пара концепти како нивни објекти, Nosek & Smyth (2007) утврдуваат ниски интраметод корелации (ТИА медијана $r = -.03$ и експлицитни мерки медијана $r = .04$), дури и со примена на поконзервативен пристап што ги зема предвид апсолутните вредности на интраметод корелациите (ТИА медијана $|r| = .10$ и експлицитни мерки медијана $|r| = .13$).

Теорија на урамнотежен идентитет

Развојот и акумулацијата на наодите од имплицитните мерки е еден од поводите за носталгија кон теориите на конзистенција од педесеттите и шеесеттите години на минатиот век (Festinger, 1957; Osgood & Tannenbaum, 1955; Heider, 1958). Иронично, иако историски, когнитивната конзистенција нужно се врзува со рационални, волеви, свесни, систематски, контролирани начини на процесирање, според теоријата на урамнотежен идентитет — balanced identity theory (Greenwald et al., 2002; Cvencek et al., 2012) и наодите од имплицитните мерки, пред сè, тестот на имплицитни асоцијации (Greenwald, McGhee, & Schwartz, 1998), оперирањето на принципите на конзистенција доследно се потврдува на ниво на автоматските асоцијативни процеси. Теоријата тргнува од минимум појмовни дефиниции и премиси и ваквата прочистеност донекаде ја прави сиромашна, но и отворена за доелаборација, иако во литературата отсутствуваат обиди за јукстапозиција со други теории.

Теоријата на урамнотежен идентитет (Greenwald et al., 2002; Cvencek et al., 2012), социјалното сознание го претставува преку мрежа на јазли-концепти и врски — асоцијации што авторите ги определуваат на ниво на примитивни, себеекспланаторни поими. Концептите се опишуваат како ознаки за поединци, групи или атрибути и во теоријата, од атрибутите посебно се издвојуваат оние што означуваат евалуативна вредност, поточно позитивна и негативна валентност. Асоцијациите се односи меѓу парови на концепти, и се опишуваат како „... бидирекционални, фацилитаторни и континуирано варијабилни во

јачината...“ [определена како] „...потенцијал на еден концепт да активира друг“ (Greenwald et al., 2002, стр. 5). Од последново произлегува дека концептите се активираат со екситација, преку асоцијацијата со друг веќе активен концепт, и пожелно е да се нагласи дека авторите (Greenwald et al., 2002) ја задржуваат претпоставката што првично потекнува од Hebb (1949) и која тврди дека асоцијацијата меѓу два симултано активни концепта се зајакнува. Освен со екситација, концептите може да се активираат и преку надворешни стимулуси.

Ако структурата на социјалното сознание се определи преку асоцијативна мрежа на концепти, четирите големи социјално сознајни конструкти можат да се определат во термини на асоцијации меѓу концептите: „*став* е асоцијација на концепт за социјален објект или социјална група со концепт за атрибут за валенција“ ,додека „*стереотип* е асоцијација на концепт за социјален објект или социјална група со еден или повеќе концепти за невалентен атрибут“ (Greenwald et al., 2002, стр. 5); „*себепочитување* е асоцијација на концептот за себе со концепт за атрибут за валенција“, додека „*слика за себе* е асоцијација на концептот со кој се репрезентираме себеси со еден или повеќе концепти за невалентен атрибут“ (Greenwald et al., 2002, стр. 5);. Интересно, во првичната формулација на теоријата, конструктот за (социјален) *идентитет* како асоцијација на концептот за себе со концепт за една или повеќе социјални групи (Greenwald et al., 2002, стр.9) се определува во делот каде што се опишуваат предикциите што произлегуваат од теоријата, а не во делот каде што се дефинираат другите конструкти. Иако е клучен, тој не се дефинира како еден од четирите социјално когнитивни конструкти.

Освен асоцијативноста на социјалното сознание, основна претпоставка на теоријата е и централноста на концептот за себе што е претставен преку јазол што е многу поврзан во мрежата. Конечно, обрасците на создавање и менување на асоцијациите во структурата на социјалното сознание, според теоријата ги отсликуваат процесите на конзистенција. Всушност, иако во теоријата се постулираат три принципи што ја демонстрираат посебноста на перспективите на теориите од средината на минатиот век, тенденцијата за усогласеност во структурата на социјалното сознание е во основата на сите три принципи.

Според Greenwald, Banaji, Rudman, Farnham, Nosek, & Mellot (2002), два јазла имаат споделена врска од прв ред кога се поврзани со ист трет јазол, и според принципот на *рамнотежа-конгруентност*, асоцијацијата меѓу нив треба да се зајакне или да се воспостави ако претходно двата јазла (концепти) не биле меѓусебно поврзани. Од последното произлегува дека крајната последица на оперирањето на принципот на *рамнотежа-конгруентност* е асоцијативна мрежа во која сите парови концепти се меѓусебно поврзани. Меѓутоа актуализацијата на првиот принцип е уредена од принципот *нерамнотежа-дисонанца* со што се ограничува можноста еден концепт да е истовремено поврзан со два опозитни концепта (пр. позитивно-негативно, машко-женско), ако контрастноста на концептите е операционализирана преку бројот на споделени врски од прв ред. Според Greenwald et al. (2002, стр. 6), согласно со принципот на *нерамнотежа-дисонанца* во мрежата нема да се создадат нови врски што ќе резултираат со јазол што има споделена врска од прв ред со биполарно спротивставени јазли. Со овој принцип се негира реалноста на дисонантните конфигурации, меѓутоа авторите не го оспоруваат нивното привремено појавување во мрежата на социјалното сознание. Кога поради надворешни влијанија одреден концепт е под притисок да создаде врска со два биполарно спротивставени јазла, според принципот на *диференцијација*, концептот под притисок ќе се подели на два супконцепта, секој поврзан со еден од двата биполарно спротивставени јазла. Со принципот на диференцијација може да се објасни создавањето на суптиповите, кога припадникот на одредена социјална група не го доведува во прашање стереотипот за групата и неговата припадност на истата иако се асоцира со атрибут што е опозитен на атрибутот што стереотипно се врзува за групата.

Бидејќи теоријата на урамнотежен идентитет е рудиментирана во формулациите, за подобро да се објасни принципот на *рамнотежа-конгруентност* (кој е во фокусот на ова изложување), пожелно е мрежата на социјалното сознание постулирана во теоријата да се опише како конективистичка мрежа⁵ во која обработувањето се остварува преку паралелно ширење на активацијата согласно со ограничувањата на јачината на врските меѓу јазлите како процесни единици (McClelland, Rumelhart, & Hinton, 1986;

⁵ Конективистичките или неврални мрежи се компутациски модели и не треба да се изедначуваат со фактичките неврални мрежи, иако се инспирирани од нив (пр. јазол ≠ неврон).

Read, Vanman, & Miller, 1997; Shultz, Lepper, & Hall, 1957; Smith, Coats, Francis, Higgins, & Sherman, 1996). Во ваквата концептуална рамка, врската меѓу два јазла ќе се зајакне или ќе се воспостави ако споделуваат врска од прв ред т.е. се поврзани со ист трет јазол (принципот на рамнотежа конгруентност), затоа што така се зголемува веројатноста двата јазли да се истовремено активни. Ако јазолот *машко*⁶ е поврзан со јазлите *јас* и *кариера* што не се поврзани меѓу себе, кога јазолот *машко* е активен, со ширење на активацијата ќе се активираат и јазлите *јас* и *кариера*. Врз основа на претпоставката дека врската меѓу два симултано активни јазла се зајакнува или треба да се воспостави доколку не постоела (Hebb, 1949), ќе се заклучи дека меѓу *јас* и *кариера* ќе се создаде врска, затоа што кога е активен концептот *машко*, ќе се активни и *кариера* и *јас*. Притоа, бидејќи ширењето на активацијата е ограничено од јачината на врските, нивото на активираност на јазлите *јас* и *кариера* ќе зависи (меѓу другото⁷) од јачината на нивната врска со јазолот *машко*. Следствено, јачината на врската меѓу *јас* и *кариера* е предетерминирана од јачината на врската меѓу *јас* и *машко* од една страна, и *машко* и *кариера*, од друга. Во оваа смисла, во контекст на конективистичките мрежи, принципот на рамнотежа-конгруентност е апстракција што ги опишува процесите на задоволување паралелни ограничувања, како обид да се изнајде максималниот степен на организираност на мрежата, конзистентен со ограничувањата наметнати од врските меѓу јазлите.

Иако моделите за конективистички мрежи може да понудат погодни концептуални и методолошки алатки за унапредување на теоријата за урамнотежен идентитет, посериозното „проектирање“ на теоријата во

⁶ Во повеќето конективистички модели (пр. McClelland et al., 1986) процесните единици не се носители на дискретно семантичко значење - менталните репрезентации се конституираат како образец на активација на сет на јазли врз кои е дистрибуирано значењето. Меѓутоа, за да не се комплицира објаснувањето, во дослук со Greenwald et al. (2002), во примерот се задржува претпоставката за локализирани симболички репрезентации, и јазлите се формулирани како концепти или носители на семантичко значење.

⁷ Правилото на активација на јазлите во повеќето модели е многу посложено иако најчесто се сведува на нелинеарна функција на внесовите или дојдовната активација од сите поврзани јазли.

моделите, не е предмет на овој труд. Како што е нагласено уште на почетокот, експлицитна теориска референција на авторите (Greenwald et al., 2002; Cvencek et al., 2012) се теориите на конзистенција од шеесеттите години на минатиот век. Од именувањата на првиот и вториот принцип, може да се заклучи обидот за поврзување со теоријата на конгруентност (Osgood & Tannenbaum, 1955), односно теоријата на когнитивна дисонанца (Festinger, 1957), меѓутоа во основата на сите три принципи, пред сè се спекулативните нишки на теоријата на рамнотежа (Heider, 1958). Како што наведуваат и авторите (Greenwald et al., 2002) трите принципи на теоријата на урамнотежен идентитет се илустрирани во дијаграмите за урамнотежени и неуррамнотежени тријадни конфигурации на односи на сентимент и заедништво опишани од Heider (1958, стр.208). Подетално, теориските интуиции за принципот *рамнотежа-конгруентност* може да се забележат кај Heider во делот „Индукција на односи и еквивиналност“ од книгата *Психологија на интерперсоналните односи* (стр. 205-207, 1958), каде што во контекст на некомплетните тријадни конфигурации, Heider зборува за создавање на третиот однос како конфлуенца на претходните два. На пример, во термини на Heider (1958), лицето p што има однос на позитивен сентимент кон друго лице o за кое смета дека изразува позитивен сентимент кон објектот x , ќе создаде однос на позитивен сентимент кон објектот x . Во примерот, третиот однос е индуциран од претходните два (врска меѓу p и x се создава затоа што споделуваат врска од прв ред) и ваквата транзитивност на односите овозможува третиот однос да е во хармонија со претходните два. Сепак, треба да се нагласи дека позитивната и негативната афективна вредност од односот на сентимент, во теоријата на урамнотежен идентитет се заменети преку концептуализацијата на атрибутите за валентност. За разлика од Heider (1958) што специфицира односи на заедништво (U) и односи на сентимент (S), во теоријата на урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002) односите меѓу концептите се определени со поимот асоцијации, што во основа е елаборација на конструктот за односи на заедништво. Ваквата доелаборација може да се забележи преку конструктот за биполарно спротивставени јазли, преку кој всушност се решава концептуалната конфузија што постои кај Heider (1958) во врска со негативниот однос на заедништво ($notU$), што може да се толкува и како отсуство на поврзаност, ($notU$ е комплементарно на U), но и како спротивност, т.е. како негативна

поврзаност ($\text{not}U$ е опозитно на U). Определувањето на биполарната спротивставеност овозможува јасно исцртување на принципот на нерамнотежа-дисонанца со што се нагласува дека одредени концепти не само што не се поврзани туку и дека постои тенденција што го спречува нивното поврзување. Уште повеќе дефинирањето на биполарната спротивставеност преку бројот на споделени врски од прв ред меѓу два јазла во однос на вкупниот број врски од прв ред во кои тие учествуваат, овозможува определба и на опозитноста на атрибутите за валенција во термини на асоцијативната мрежа, со што разликувањето меѓу односите на сентимент и односите на заедништво станува изlišна.

Иако Greenwald, Banaji, Rudman, Farnham, Nosek, & Mellot (2002) експлицитно не се навраќаат на концептот за еквифиналност на Heider (1958), освен во првиот принцип на теоријата на урамнотежен идентитет, спекулативните интуиции за еквифиналност се запазуваат и преку вториот и третиот принцип на теоријата. Сите три принципи ја отелотворуваат тенденцијата за усогласеност или рамнотежа како крајна состојба на системот - со вториот принцип, всушност, се нагласува тежнеењето за несоздавање на дисурамнотежени конфигурации, додека со третиот, се опишува процесот на модифицирање на постојните неурамнотежени конфигурации.

Нацрт за урамнотежен идентитет

Обрасците на конзистентност што произлегуваат од принципот на рамнотежа-конгруентност емпириски се тестираат преку нацртот за урамнотежен идентитет што го развиваат Greenwald et al. (2002). Нацртот за урамнотежен идентитет претпоставува мерење на јачината на асоцијациите меѓу сите парови на три концепти. Еден од овие концепти секогаш е концептот за себе (јас), другите два се однесуваат на социјална категорија како припадност на одредена група, и атрибут што се очекува да е поврзан со таа група. Од принципот на рамнотежа-конгруентност зависно од типот на атрибутот што учествува во тријадната конфигурација, според Greenwald et al. (2002) можат да

се формулираат две предвидувања, првото се однесува на сознајно-афективна усогласеност, додека второто на сознајна усогласеност.

Ако атрибутот во тријадата означува валенција, трите асоцијации можат да бидат определени како јас-група (идентитет), група-атрибут за валенција (став) и јас-атрибут за валенција (себепочитување). Од принципот на рамнотежа-конгруентност, за претходно наведената конфигурација на асоцијации според Greenwald et al. (2002) произлегува следново предвидување:

„Ставот кон групата на која се припаѓа (асоцијација група - позитивна валенција) треба да е мултипликативна функција на јачината на идентитетот со групата на која се припаѓа (асоцијација јас-група) и јачината на себепочитувањето (асоцијација јас-позитивна валенција).“ (стр. 9-10).

Од предвидувањето произлегува дека истакнатоста на ставот кон групата на која припаѓаме е согласна на степенот на идентификација со групата и јачината на себевреднувањето. Истовремено дирекцијата на ставот кон групата на која се припаѓа е синхронизирана со дирекцијата на себевреднувањето. Бидејќи во општата популација се очекува јас да се поврзува со позитивна валенција, ставот кон групата на која се припаѓа се очекува да е позитивен.

Мора да се нагласи дека јачината на секоја од трите асоцијации треба да е мултипликативна функција на јачината на другите две за да се задоволи принципот на рамнотежа конгруентност. Изборот на авторите (Greenwald et al., 2002), ставот да се определи преку идентитетот и себепочитувањето во формулацијата на предвидувањето е арбитраен.

Ако атрибутот за валенција од претходната конфигурација се замени со невалентен атрибут за одредена црта, трите асоцијации можат да бидат определени како јас-група (идентитет), група-атрибут (стереотип) и јас-атрибут (слика за себе). Следствено од принципот на рамнотежа-конгруентност, произлегува следново предвидување:

„Јачината на асоцијацијата меѓу концептот за себе (јас) и атрибутот за одредена црта треба да е мултипликативна функција на јачината на асоцијацијата меѓу јас и одредена група (идентитет со групата на која се припаѓа) и јачината на асоцијацијата на групата со атрибутот (стереотипот за групата).“ (Greenwald et al., 2002, стр. 15)

Повторно треба да се нагласи, јачината на секоја од трите асоцијации: јас-група (идентитет), група-атрибут (стереотип) и јас-атрибут (слика за себе) мора да е мултипликативна функција на јачината на преостанатите две, иако во формулацијата само сликата за себе е определена преку интеракцијата на идентитетот и стереотипот.

Мултипликативната функција од двете предвидувања произлегува од конструктот за споделена врска од прв ред што е основа на принципот на рамнотежа конгруентност. Ако јачината на која и да било од асоцијациите што се услов за јавување на третата е еднаква на нула, нема да постои споделена врска од прв ред, оттаму ниту тенденција за создавање на третата врска, односно притисок за конзистенција.

За тестирање на предвидувањето за сознајна и сознајно-афективна усогласеност, Greenwald et al. (2002) развиваат секвенција од четири критериуми што Cvencek et al. (2012) ја нарекуваат метод на четири теста врз основа на кои треба да се тестираат резултатите од три хиерархиски регресивни анализи со кои секој од емпириските конструкти од тријадата за која се испитува претпоставката за усогласеност прво се предвидува од интеракцијата од претходните два, а потоа и преку секој од нив самостојно. Задоволувањето на очекувањата од метод на четири теста треба да овозможи недвосмислен заклучок дека секој од трите конструкти може да се предвиди само од интеракцијата на другите два, а не преку секој од нив самостојно.

Емпириски потврди за сознајна и сознајно-афективна усогласеност

Предвидените обрасци на сознајна усогласеност што треба да го рефлектираат оперирањето на принципот на рамнотежа-конгруентност со примена на нацртот за урамнотежен идентитет, емпириски повеќекратно се потврдени со наодите засновани врз тестот на имплицитни асоцијации (Greenwald, McGhee, & Schwartz, 1998), но не и со наодите од паралелни експлицитни мерки на самоизвестување. На пример, Rudman, Greenwald, & McGhee (2001) ја демонстрираат сознајната усогласеност на родовиот идентитет, сликата за себе и родовиот стереотип за топлина и потентност. Со утврдувањето на сознајната усогласеност на етничките стереотипи за академско постигнување, етничкиот идентитет, и сликата за себе во однос на академското

постигнување кај Латиноамериканци, Devos, & Cruz Torres (2007) емпириски ја акцентираат продорноста на културно-превалентните стереотипи што на имплицитно ниво се прифаќаат како консензуални вистини дури и од страна на припадниците што се обезвреднети од нив. Сепак, најчесто испитувана е сознајната усогласеност на родовиот идентитет, сликата за себе и родовите стереотипи за математика (Cvencek, Meltzoff, & Kapur, 2014; Cvencek, Meltzoff, Greenwald, 2011; Nosek, Banaji, & Greenwald, 2002). Евиденцијата за сознајна усогласеност во овие истражувања може да контекстуализира со наодите што упатуваат дека без оглед на објективните мерки на постигнување (Kiefer & Sekaquaptewa, 2007; Nosek, Banaji, & Greenwald, 2002b; Nosek et al., 2009), согласно со истакнатоста на стереотипот според која девојчињата и жените се послабо надарени за математика (женско $\neq$ математика), женските учесници во овие истражувања на имплицитно ниво послабо се поврзуваат себеси со математика во однос на машките учесници.

Иако сознајно-афективната усогласеност меѓу себепочитувањето, групниот идентитет и групните ставови е потврдена во повеќе наврати (види Cvencek et al., 2012), во неколку истражувања (Nosek, Banaji, & Greenwald, 2002; Dunham, Baron, & Banaji, 2007; Jost, Banaji, & Nosek, 2004) е забележана неусогласеност кога социјалниот идентитет се заснова врз припадност на малцинска или обесправена група, затоа што како што е наведено и претходно, кај припадниците на групите со понизок општествен статус отсуствува релативна фаворизација на групата на која се припаѓа во контекст на општествено доминантната контрастна група, иако себепочитувањето не е засегнато од релативното обезвреднување на групата на која се припаѓа. Како што е навестено и претходно, ваквите наоди се коментираат во контекст на теоријата за оправдување на системот (System Justification Theory; Jost & Banaji, 1994). Имено, со интернализирање на инфериорноста на групата на која се припаѓа се легитимира нејзината обесправеност на ниво на структура со што се задоволува потребата од праведен систем (Jost & Hunyady, 2003). Релативното обезвреднување на групата на која се припаѓа во однос на општествено доминантната група на имплицитно ниво, кај припадниците на маргинализираните малцинства е средство за оправдување на системот (Jost, Banaji, & Nosek, 2004). Ваквиот мотив за рационализација на системот ја

произведува контраинтуитивната стварност според која најобесправените се најмногу мотивирани да го оправдаат системот што обесправува (Rudman et al., 2002). Оттаму, иако навидум наодите се демонстрација на неконзистенција во сознајната мрежа, во основата сепак е потребата од редуцирање на когнитивната дисонанца што произлегува од перцепцијата на неправилен систем. Меѓутоа, во контекст на ваквите размислувања, особено аберантен е наодот на Rudman & Goodwin (2004) за сознајно-афективна неусогласеност на родовиот идентитет кај мажите како општествено привилегирана група. Во своето истражување авторите го тестираат предвидувањето за сознајно-афективна усогласеност, посебно кај машки и женски студенти и евидентираат потврдување само на ниво на групата на женски учесници. Иако машките, слично како и женските учесници во истражувањето, во просек силно се идентификуваат со сопствената родова група и демонстрираат високо себепочитување на имплицитните мерки, спротивно од нив, нивната имплицитна пристрасност за групата на која се припаѓа не може да се предвиди од конфлуенцата на групниот идентитет и себепочитувањето, и ваквиот наод се толкува во контекст на евиденцијата дека споредено со женските, машките учесници на ниво на група имаат помалку позитивен став кон сопствената родова група во контекст на туѓата ($d_{\text{женски}} = 1.55$ и $d_{\text{машки}} = 0.55$). Од серија истражувања, Rudman & Goodwin (2004) заклучуваат дека помалото претпочитање на сопствената родова група кај машките учесници треба да се интерпретира во контекст на раните афилијативни искуства со мајката што овозможуваат генерализирање на позитивна наклоност кон женскиот род, и асоцирањето на маскулиноста со закана што можеби го инхибира позитивното вреднување на мажите како родова група.

Интересно е да се наведе дека сознајната и сознајно-афективната усогласеност се потврдува и на примероци на деца (Cvencek, Meltzoff, & Greenwald, 2011; Cvencek, Meltzoff, & Kapur, 2014; Dunham et al., 2007). На пример во истражувањето на Cvencek et al. (2011) се утврдува сознајна усогласеност на родовите стереотипи за математика, родовиот идентитет и сликата за себе во однос на математика кај осумгодишни деца – колку посилно

децата се изедначувале со својата родова група и колку посилно ја поврзале групата со математика, толку посилно себеси се поврзале со математика⁸.

Иако теоријата на урамнотежен идентитет (Greenwald et al., 2002; Cvencek et al., 2012) барем преку предложените методи за нејзина проверка е нема за каузалниот тек на конфлуенциите за сознајна усогласеност, според Baron, Schmader, Cvencek, & Meltzoff (2014), може да се претпостават две развојни сценарија - прво, стереотипот за групата на која се припаѓа однапред ја определува сликата за себе, или, второ, сликата за себе е антецедент на стереотипот за групата на која се припаѓа. Како што упатува и насловот на нивното поглавје, „Како имплицитните стеротипи и ставови ја обликуваат дефиницијата за себе“, според авторите, поуверливо е првото сценарио што предвидува дека културно-резонатните стереотипи ја обојуваат сликата за себе наспроти претпоставката дека сликата за себе се генерализира на групата на која се припаѓа. Меѓутоа, како што може да се насети, двете развојни сценарија не се нужно исклучливи и пожелно е да се претпостават повратни влијанија.

Конечно, една од поинтересните потврди за сознајно-афективна усогласеност е евидентирана со примена на парадигмата на „минимални групи“ (Dunham, 2013). Поврзувањето со една од двете имагинарни групи на која учесниците се случајно назначени е индуцирано со задачи во кои се вежба поврзување на концептот за себе со имињата што треба да ја репрезентираат групата. По експерименталната манипулација, според мерките од ТИА, кај учесниците е евидентирано робусно изедначување со „групата на која се припаѓа“ и попозитивен став кон неа споредено со „групата на која не се

⁸ Во истражувањето Cvencek et al. (2011) имплицитните мерки се бодувани различно за машките и за женските учесници за да може да се извлече ваквата интерпретација. На пример, во истражувањето од оваа магистерска теза позитивниот ТИА D за родов идентитет и за машките и за женските учесници упатува на посилно изедначување со женски родов идентитет, додека негативниот ТИА D упатува на посилно изедначување со машки родов идентитет. Во истражувањето на Cvencek et al. (2011) предзнакот е променет согласно групната припадност за да се овозможи позитивниот ТИА D да укажува на посилно изедначување со сопствената група. Ваквото бодување има интерпретативна вредност кога само едниот од контрастните концепти е во фокусот - во случајов математика, меѓутоа го намалува опсегот на скоровите бидејќи се очекува повеќето учесници посилно да се изедначуваат со групата на која се припаѓа.

припаѓа“ група. Според авторот (Dunham, 2013), наодите укажуваат дека може да се воспостави усогласеност во јачините на асоцијациите и со минимална социјална афилијација.

Ваквите наоди дополнително го доведуваат во прашање теориското стојалиште што може да се забележи уште во концептуализациите на Shiffrin & Schneider (1977), кои претпоставуваат бавно консолидирање на асоцијативните обрасци како увидување за коваријациите или „случајностите“ што се повторуваат. Имплицитноста или автоматизмот по сè изгледа не мора нужно да се определува како „наталожени траги на искуство“ (Greenwald & Banaji, 1995) или како „систем што учи бавно“ (Smith & DeCoster, 2000).

Теоретските импликации на теоријата на урамнотежен идентитет (Greenwald et al., 2002; Cvencek et al., 2012) се недоволно коментирани, меѓутоа бројноста на обидите за проверка на сознајната и сознајно-афективната усогласеност со имплицитни и експлицитни мерки е доволна за квантитативна агрегација на наодите. Во продолжение се презентирани наодите од метаанализата на Cvencek, Greenwald, & Meltzoff (2012), меѓутоа пред да се премине на неа, читателот се советува да се запознае со подеталниот опис на методот на четири теста (стр. 98).

Извештајот на Cvencek et al. (2012) е квантитативен преглед на емпириските наоди засновани врз нацртот за урамнотежен идентитет. Метаанализата е изведена на 18 независни примероци со вкупно 1913 учесници. Со агрегацијата на наодите се тестира претпоставката дека предвидувањето што произлегува од принципот рамнотежа-конгруетност подоследно се потврдува на податоците од имплицитните мерки. Во прегледот се евидентирани: магнитудата на ефектите што се однесуваат на двете клучни предвидувања од методот на четири теста, статистичката значајност на нивните пондерирани просеци, разликите во магнитудата на ефектите меѓу податоците од експлицитните и имплицитните мерки и нивна споредба во однос на фреквенцијата на потврдување на двете клучни очекувања за мултипликативен модел и во однос на фреквенцијата на потврдување на сите четири теста од методот на Greenwald et al. (2002).

Во метаанализата се пресметани две мерки за големината на ефектот што соодветствуваат на двата теста на статистичка значајност што се претпоставени во методот на четири теста. Првиот се однесува на регресивниот коефициент за терминот за интеракција во првиот чекор од хиерархиската регресивна анализа што се очекува да е статистички значаен, додека вториот се однесува на зголемувањето во коефициентот на детерминација во вториот чекор, по внесувањето на компонентните мерки од интеракцискиот термин како самостојни предиктори во регресивниот модел, кое се очекува дека нема да биде статистички значајно.

Пондерираните просеци за големината на ефектот што се однесува на регресивниот коефициент за интеракцискиот термин во првиот чекор⁹ од хиерархиската регресивна анализа за имплицитните мерки, акумулирани на 18 независни примероци, се блиску до конвенционалната вредност за умерена големина на ефект $r = .3$: $r_{j-r}^{10} = .346 (\pm .067)$, $r_{r-a}^{11} = .340 (\pm .071)$, и $r_{j-a}^{12} = .270 (\pm .051)$.

Според наодите од тестот за хомогеност согласно со моделот за фиксирани ефекти, големината на ефектите е хетерогена кога критериум во регресивната анализа е мерката за асоцијацијата: јас-група (идентитет) и група-атрибут (стереотип/став) $p[Q]_{j-r} = .00012$, $p[Q]_{r-a} = .00002$ додека за јас-атрибут (слика за себе/себепочитување) претпоставката за хомогеност не може да се отфрли $p[Q]_{j-a} = .08$.¹³ Според авторите, неотфрлањето на претпоставката за хомогеност на еден од трите теста може да се објасни со релативно малиот број независни примероци што оневозможува соодветна моќност на тестот.

⁹ Првата мерка за магнитудата на ефектот се отчитува од стандардизираниот регресивен коефициент за интеракцискиот термин, бидејќи кога во регресивниот модел се внесува само еден предиктор (плус интерцепт) $\beta = r$. За да се агрегираат, r се трансформира во Fisher z , и согласно, пондерот, кој е инверзија на варијансата е $n-3$, ако n е бројот на субјекти во независниот примерок.

¹⁰ критериум е мерката за асоцијацијата: јас-група (идентитет).

¹¹ критериум е мерката за асоцијацијата: група-атрибут (стереотип/став).

¹² критериум во регресивната анализа е мерката за асоцијацијата: јас-атрибут (слика за себе/себепочитување).

¹³ Во текстот авторите наведуваат дека сите три се хетерогени, иако според вредноста за $p[Q]_{j-a} = .08$ во табелата 8.1 (стр. 168) вквот заклучок не е оправдан

Согласно со ваквата рационализација, авторите ги тестираат сите три пондерирани просеци преку моделот за рандом-ефекти и, според наодите сите, се значајно поголеми од нула ($p < .0001$). Претпоставката дека варијабилноста меѓу магнитудите за ефектите не може да се сведе само на грешката на мострење дополнително е оправдана со оглед на тоа што агрегираните наоди се однесуваат на содржински различни конструкти, иако се претпоставува ист образец на поврзаност меѓу нив.

Во однос на експлицитните мерки, достапни се податоците само на 8 примероци. Пондерираните просеци за големината на ефектот¹⁴ што се однесува на регресивниот коефициент за интеракцискиот термин во првиот чекор од хиерархиската регресивна анализа се блиску до конвенционалната вредност за мала големина на ефект $r = .1$: $r_{j-g} = .141 (\pm .106)$, $r_{g-a} = .088 (\pm .074)$, и $r_{j-a} = .182 (\pm .120)$. На сите три теста отфрлена е претпоставката за хомогеност: $p[Q]_{j-g} = .0256$, $p[Q]_{g-a} = .042$ и $p[Q]_{j-a} = .0042$. Пондерираниот просек за големината на ефектот што се однесува на регресивниот коефициент за интеракцискиот термин е значајно поголем од нула кога критериум во регресивната анализа е мерката за асоцијацијата: јас-група (идентитет) $p = .009$ и јас-атрибут (слика за себе/себепочитување) $p = .003$ додека за група-атрибут (стереотип/став) статистички значајно не отстапува од нула $p = .09$. Сите се тестирани според моделот на рандом-ефекти.

За да се утврди дали постојат разлики меѓу а) експлицитните и имплицитните мерки и б) трите типа асоцијации како критериуми, изведена е 3×2 (тип асоцијација: јас-група, група-атрибут и јас-атрибут) $\times$ 2 (тип мерка: имплицитни и експлицитни) ANOVA со повторени мерки на трансформираните r во Z мерки за големина на ефектот на примерок од 8 независни примероци¹⁵. Според наодите, евидентиран е главен ефект на типот на мерката (имплицитна или експлицитна), $F(1,7) = 18.04$, $MSE = 0.95$, $p = .004$, додека незначајни се ефектот на типот на асоцијацијата, која е критериум $p > .38$ и интеракцијата меѓу типот на асоцијацијата и типот на мерката $p > .10$. Се заклучува дека големината на ефектот што се однесува на регресивниот коефициент за

¹⁴ кога критериум во регресивната анализа е мерката за асоцијацијата: јас-група (идентитет), група-атрибут (стереотип/став), и јас-атрибут (слика за себе/себепочитување).

¹⁵ Само на 8 примероци се применети и експлицитни и имплицитни мерки.

интеракцискиот термин во првиот чекор од хиерархиската регресивна анализа е поголема за имплицитните мерки споредено со експлицитните, и согласно со очекувањата, не варира како функција на типот на асоцијацијата.

Втората мерка за големина на ефект во метаанализата се однесува на критериумот за значајност на зголемувањето на коефициентот на детерминација. Имено, според методот на четири теста, се очекува незначаен инкремент во коефициентот на детерминација во вториот чекор од хиерархиската регресија по додавањето на компонентите од интеракцијата како самостојни предиктори. И за имплицитните мерки $p_{j-g}^{16} = .36$, $p_{g-a} = .28$ и $p_{g-a} = .29$ и за експлицитните мерки $p_{j-g} = .16$, $p_{g-a} = .22$ и $p_{g-a} = .14$ вредностите не се приближуваат до нивото на статистичка значајност $\alpha = .05$. За да се утврди дали вредностите на p варираат согласно со типот на асоцијацијата што е критериум во анализата и типот на мерката, на податоците за z изведена 3×2 ANOVA со повторени мерки и, според резултатите, не е евидентиран ефект на типот на мерката ($p = .08$), типот на асоцијацијата ($p = .31$) и нивната интеракција ($p = .23$).

Очекувањата за кои погоре се наведени модусите на агрегација се потврдени на податоците од имплицитните мерки на 18 независни примероци на 41 тест од можни 54 ¹⁷ (76 %). Податоци од експлицитни мерки биле достапни само за 8 примероци, што резултира со 24 можности за потврдување. Од нив, очекувањата биле задоволени вкупно 5 пати (21 %). Кога анализата е ограничена само на примероците на кои биле применети и имплицитни и експлицитни мерки, теориски очекуваниот образец на податоците од имплицитните мерки бил потврден 20 пати од можни 24 (83 %).

Податоците за одмерување на сите очекувања од методот на четири теста биле достапни само за 7 истражувања со имплицитни мерки и 4 истражувања со експлицитни мерки. Посакуваниот образец на односи бил потврден 15 (71 %) пати, од можни 21 на податоците на имплицитните мерки, додека на

¹⁶ За да се агрегираат p вредностите што се однесуваат на ΔF , се трансформираат во z . За да се олесни интерпретацијата, просеците повторно се трансформирани во p вредности.

¹⁷ Согласно со нацртот за балансиран идентитет се изведуваат три регресивни анализи за секоја од мерките за јачината на трите асоцијации да биде предвидена од другите две. Оттаму, 18 примероци $\times$ 3 регресији = 54 можности за потврдување на двата теста од методот на 4 теста.

податоците од експлицитните сите четири теста биле поминати само 2 (17%) пати, од можни 12.

Од квантитативниот преглед, Cvencek et al. (2012) може да се заклучи дека образецот на усогласеност што произлегува од принципот на рамнотежа-конгруетност наоѓа посилна потврда во наодите што се засноваат врз имплицитни мерки, пред сè, на тестот на имплицитни асоцијации. Несоодветноста на експлицитните мерки за прибирање податоци за евидентирање на оперирањето на принципот, Greenwald et al. (2002) ја припишуваат на ограничувањата на интроспекцијата како метод за пристап до предметот на мерење и фактори поврзани со начинот на одговарање што предизвикуваат намерно искривување на себепроцените.

Двојност во содржината на социјалната когниција

Со извесна доследност низ историјата на психологијата, варијабилитетот во интерперсоналните и интергрупните описи може да се претстави преку два вектора на значење. Консензусот околу означеното за жал е донекаде замаглен со термилошката недоследност, која остава привид на прекин и повторно откривање на поимските константи. Агентност и комуналност (Abele & Wojciszke, 2007, Bakan, 1966; Roche, Pincus, Hyde, Conroy & Ram, 2013, White, 1979), моќ и афилијација (Leary, 1957), компетентност и моралност (Wojciszke, 2005), маскулиност и фемининост (Bem, 1974; Eagly, 1987), инструменталност и експресивност (Parsons & Bales, 1955; Spence et al., 1979), компетентност и топлина (Fiske, Cuddy et al., 2002; James-Hawkins, Yzerbyt, & Kashima, 2005) се само дел од називите за концептуалните координати.

Концептите што ја опишуваат двојноста во содржината на социјалната когниција најинтензивно се материјализираат во стереотипите за маскулноста и фемининоста. Поимските нишки се присутни и во концептуализациите за родовите стереотипи (пр. Eagly, 1987) и во определбата на родовите себепонятија (пр. Bem, 1974; Spence et al., 1979; White, 1979) и иако за имплицитните родови конструкти не е развиено кохерентно теориско објаснување, во повеќето истражувања (Ebert, Steffens, & Kroth, 2014; Frazier, Kesebir, & Nosek, 2012; Nosek et al., 2009; Rudman et al., 2001; Rudman & Kilianski, 2000; Rudman & Phelan, 2010; Young, Rudman, Buettner, & McLean, 2013) постои слично пресликување во содржината преку која се испитуваат родовите когниции. Поради ваквиот паралелизам, за приказ на теориските стојалишта за родовите когниции во продолжение е прифатена поимската рамка за двојноста.

Преминот од општите пристапи за двојност во содржината на социјалната когниција кон теориите за родот, во приказот е овозможен со моделот на содржината на стереотипите (Cuddy et al., 2008; Fiske et al., 2002), кој преку теоријата за амбивалентен сексизам (Glick & Fiske, 1996, 1999) е применет на родовите идеологии. Како алтернативно објаснување за потеклото на родовите стереотипи е дадена теоријата на социјални улоги (Eagly & Steffen, 1984; Eagly, Wood, & Diekmann, 2000) бидејќи непосредно ја нагласува

релевантноста на семејните и кариерните улоги за произведување на родовите стереотипи.

Прегледот нема цел да даде сеопфатен приказ на современите теории и модели за родот, туку настојува да ги издвои теориските формулации што се најпогодни за отелотворување на конструктите на Greenwald et al. (2002), за стереотип, идентитет и слика за себе во контекст на родот. Во отсуство на специфична теоретска елаборација, стратегијата за издвојување типични теоретски претставници се чинеше како најпогодна за поврзување на релевантните наоди од тестот на имплицитни асоцијации со теориите и моделите од психологијата на родот. Концептуализациите на Greenwald et al. (2002) за сликата за себе како асоцијација на концептот за себе со атрибут, во контекст на родот се „препознаваат“, пред сè, во формулациите на Bem (1974; 1981), која родовите себеконструкции ги определува преку родово стереотипните атрибути или црти, додека конструктот за родовиот идентитет на Greenwald et al. (2002) како асоцијација на концептот за себе со социјална група, во контекст на родот се идентификува во неколку изолирани истражувачки обиди што се повикуваат на определбите за социјален идентитет (Tajfel, 1974; Turner, 1982), и родовиот идентитет го поимаат преку себекатегоризацијата во однос родовите групи.

Родови стереотипи

Модел на содржина на стереотипите и теорија за амбивалентен сексизам

Иако моделот на содржината на стереотипите - stereotype content model (Cuddy et al., 2008; Fiske et al., 2002) е развиен како општ пристап за интергрупните перцепции, неговата елаборација во овој контекст се оправдува поради елегантното, речиси шематско поврзување на интергрупната пристрасност со нејзините структурни детерминанти. Уште повеќе моделот е применет за поимање и истражувањето на родовите стереотипи (пр. Cuddy, Fiske, & Glick, 2004; Eckes, 2002), а освен тоа, овозможува концизна подлошка за разбирање на теоријата на амбивалентен сексизам (Glick & Fiske, 1996, 1999)

како поспецифична артикулација на гледиштето на авторите за родовите идеологии.

Според моделот на Fiske, Cuddy, Xu, & Glick (2002), содржината на стереотипите систематски варира во однос на две примарни димензии - топлина и компетентност. Диференцирањето на социјалните групи во однос на овие димензии е детерминирано од структурните односи. Позиционирањето на димензијата топлина, според структуралната хипотеза, зависи од обликот на меѓузависност на групите (соработка или натпревар), додека варијациите во однос на димензијата компетентност произлегуваат од релативниот статус во хиерархијата на групите и моќта што се поврзува со ваквата положба. Ако сопствената (или општествено референтната група) има исти и заеднички цели т.е. соработува со групата што е предмет на процена, тогаш нејзините припадници се портретираат како топли. Но ако проценуваната група се натпреварува за ресурси со сопствената или општествено-референтната, тогаш нејзините припадници се проценуваат како ладни. Доколку групата на која не се припаѓа има повисок статус и поголема моќ од групата на која се припаѓа, тогаш нејзините припадници се определуваат како компетентни. Спротивно, понизок статус се поврзува со некомпетентност.

Врз основа на екстремите од двете димензии според моделот на Fiske, Cuddy, Xu, & Glick (2002), можат да се изведат четири категории групи, чии припадници се: топли и компетентни, ладни и компетентни, топли и некомпетентни и ладни и некомпетентни. Преку процесите на социјална споредба (Smith, 2000), четирите стереотипни портрети според моделот произведуваат четири дискретни емоции: восхит, завист, сожалување и презир (Fiske, Cuddy, & Glick, 2002; Fiske, Cuddy, Glick, & Xu, 2002). Компетентноста на другите може да предизвика восхит ако претходно се проценети како топли, или завист ако биле перципирани како ладни. И двете емоции произлегуваат од нагорна споредба, меѓутоа восхитот кон способните соработници отсликува асимилација, додека зависта кон компетентните соперници е ефект на контраст. Топлите, но некомпетентни други лица побудуваат сожалување, и тие ни се допаѓаат иако не ги почитуваме, за разлика од спротивниот амбивалентен стереотип за ладни, но компетентни, што ја заслужуваат нашата почит, но не ни се допаѓаат. Унивалентната дерогација што произлегува од надолната

контрастна процена за ладни и некомпетентни, во моделот се концептуализира преку чувството на презир, поради претпоставените експлоатативни намери, и морална одвратност затоа што на припадниците на оваа група им се припишува одговорност за сопствената некомпетентност (Fiske, Cuddy, & Glick, 2002).

Според моделот на содржината на стереотипите, родовите стереотипи изразуваат амбивалентни портрети. Во генеричкиот стереотип за жените нагласени се атрибутите поврзани со топлина и комуналност, а отсуствуваат или се негираат атрибути поврзани со компетентност и агентност (Eckes, 2002; Cuddy et al., 2008). Спротивно, во стереотипот за мажите се акцентираат компетентност и агентност, а се изоставуваат или се проscribeираат топлина и комуналност. Согласно со структурната хипотеза на моделот, ваквите карактеризации произлегуваат од статусната асиметрија и односите на меѓузависност на родовите групи. Патерналистичките стереотипи кон жените изразуваат позитивна евалуација - ефектот на „жените се прекрасни“ (Eagly & Mladinic, 1994), но не и почитување, додека стереотипите на завист кон мажите истовремено означуваат помалку позитивна наклонетост кон нив, но и почитување (Cuddy et al., 2008; Eagly & Mladinic, 1994; Fiske, Xu, Cuddy, & Glick, 1999).

Евалуативните конотации на родовите стереотипи согласно со моделот на содржината на стереотипите (Fiske et al., 2002) се концептуализирани во теоријата на амбивалентен сексизам (Glick & Fiske, 1996, 1999), иако првичната формулација за иманентна амбивалентност на родовите идеологии разработена во оваа теорија хронолошки се поставува пред моделот и делумно го иницира неговиот развој (Glick & Fiske, 2011).

Авторите (Glick & Fiske, 1996, 1999) разликуваат хостилен и беневолен сексизам како форми на предрасуда меѓу родовите и конзистентно со моделот на содржина на стереотипите (Fiske, Cuddy, & Glick, 2002), интергрупните односи ги опишуваат преку статусната хиерархија и обликот на меѓузависност. Според теоријата, хиерархијата на родовите групи што ја заговараат и други автори (Jackman, 1994; Pratto, Sidanius, & Levin, 2006) произведува асиметрија во моќта и овозможува едната родова група да има општествена контрола над

ресурсите. Од повластениот статус на ниво на структура се заклучува компетентноста на мажите да доминираат над жените или да ги заштитуваат преку патернализација. И доминирачкиот патернализам како хостилност и заштитничкиот патернализам како манифестација на беневолетност во основа ја нагласуваат инфериорноста на жените. Паралелно, асиметријата во статусите во сексизмот спрема мажите се актуализира како огорченост од патернализмот (хостилност) и обид за негово реформулирање во семејниот домен како матернализам (беневолетност).

Односите на меѓузависност произведуваат диференцијација преку специјализирање на родовите улоги, кодирани и засилени во родовите стереотипи. Комплементарната родова диференцијација се заснова врз однос на соработка и произведува беневолетни атрибуции на топлина. Припишаната топлина кон жените што е имплицирана со беневолетниот сексизам кон нив е дефинирачка за патерналистичкиот стереотип, додека беневолетноста кон мажите што произлегува од претпоставката за однос на соработка е „благодарност“ за нивната протективна улога (Glick et al., 2004).

Компетитивна хетеросексуална диференцијација што се актуализира кога жените не се конформираат со традиционалните родови улоги, се манифестира преку хостилни атрибуции за малволетност или отсуство на топлина, интензивирани во суптиповите како кариеристка или вамп (Eckes, 2002). Во оваа смисла, иако двете форми на сексизам кон жените имплицираат опозитна евалуација, амбивалентноста не е нужно неподнослива затоа што хостилноста е насочена кон „девијантите“ од стереотипот, исклучени во суптипови, додека беневолетноста е за сите други, топли и послушни (Glick, Diebold, Bailey-Werner, & Zhu, 1997). Од друга страна хостилноста кон мажите повторно се заснова врз комплементарност, меѓутоа на компензаторна комплементарност што им овозможува на жените како субординирана група позитивна родова диференцијација преку нагласувањето на отсуството на топлина на мажите. Накратко, сексизмот кон жените се заснова врз патерналистичкиот стереотип и рефлектира беневолетно сожалување кога стереотипот за нив се потврдува или хостилна завист кога е доведена во прашање моќта или статусот на мажите. Сексизмот кон мажите, пак, се заснова врз амбивалентниот стереотип за висока компетентност и ниска топлина и согласно со моделот на содржината на

стереотипите, ваквиот стереотип продуцира емоција на завист што значи огорченост поради сопствената инфериорност (хостилен сексизам), но и почит поради инферираната компетентност како и обврзна соработка поради зависноста што произлегува од положбата на субординираност (беневолен сексизам).

„Дијалогот на доминација и субординираност“ (Jackman, 1994) на родовите групи според теоријата на амбивалентен сексизам (Glick & Fiske, 1996, 1999) е дополнително усложнет со обврзната меѓузависност во дијадата на хетеросексуални односи. Развојно според Glick & Hilt (2000), преминот од независност (родово сегрегирана игра) кон зависност (романтични состаноци) промовира премин од хостилен кон беневолен сексизам. Оттаму, освен амбитенденција во карактеризациите, амбивалентноста ја изразува и тензијата на структурните и дијадните односи меѓу родовите.

Меѓутоа, беневоленоста освен како условеност од дијадната меѓузависност, може да се анализира и како лубрикант во субординирањето или како инграцијација, која изнудувајќи соработка успешно го репродуцира системот (Jackman, 1994). Според Jost & Kay (2005) беневолентниот сексизам и амбивалентните родови стереотипи што имплицираат комплементарост, овозможуваат оправдување на системот не само затоа што припишуваат фаворијабилни особини на жените, туку затоа што нудат идеологија за урамнотежена распределба на доброта. Во истражувањето на Jost & Kay (2005, студија 3), кога статусот на жените во експерименталното сценарио е поголем од тој на мажите, зголемувањето на достапноста на стереотипите за агентност на мажите (а не комуналност на жените), го зголемува оправдувањето на системот. Според тоа, наодите за зголемено оправдување на постојните родови односи и системот во целост од страна на жените, по изложеноста на беневолен сексизам и стереотипи за комуналност (студија 1 и 2), треба да се интерпретираат преку индицијата за тоа дека иако статусот на субординираност според експерименталното сценарио не е експлицитно предочен тој е претпоставен, и токму комуналноста и беневоленоста се компензации за отсуството на агентност и компетентност, што според моделот на содржината на стереотипите, се заклучуваат од статусот.

Без оглед на разликите во претпоставките за механизмот на влијание, повеќето автори (Glick et al., 2004; Jackman, 1994; Jost, Banaji, & Nosek, 2004; Jost & Kay, 2005) се согласни дека со евалуативните конотации на родовите уверувања, всушност, се остварува нивната функција на обнова и одржување на структурната нееднаквост. Беневолентниот сексизам спрема жените е одраз на прескрипциите за улогите и особините што треба да ги поседуваат, додека хостилниот сексизам е реакција за нивното прекршување (Glick & Fiske 2001; Rudman & Glick, 2012). Социјалните и економските реперкусии за жените од непотврдување на прескрипциите и од нарушување на проскрипциите се опсежно документирани (Fuchs, Tamkins, Heilman, & Wallen, 2004; Rudman & Glick, 2001; Rudman & Phelan, 2008). Од друга страна, иако предрасудите кон доминантната група поретко се разгледуваат како форми на рационализација на системот, и сексизмот кон мажите може да се интерпретира преку неговата улога во одржувањето на состојбата на непроменетост. Беневолентниот сексизам спрема мажите ја ублажува перцепцијата на асиметрија преку имплицираниот покровителски однос кон нив во доменот на семејните и социјалните односи што се манифестира како матернализација. Со матернализацијата се нагласува компетентноста на жените во семејните односи, иако во основата комуналноста и топлината кон мажите според беневолентниот сексизам е одолжување за нивната заштита. Од друга страна, иако со хостилниот сексизам се обелоденува нерамноправноста во односите, прифаќањето на компензаторна диференцијација упатува на сообразување и резигнација со „доминативната природа“ на мажите (Glick et al., 2004).

Конструктите за амбивалентен сексизам се кроскултурно потврдени (Glick et al., 2000, 2004) преку инвентарите развиени од авторите за нивно мерење (Glick & Fiske, 1996; Glick et al., 2004) и што е особено релеватно во овој контекст и на примерок од македонска популација (Кениг, 2014). Беневолентниот и хостилниот сексизам и кон мажите и кон жените позитивно корелираат меѓу себе (Glick et al., 2000, 2004), што упатува дека станува збор за кохерентни и меѓусебно супортивни идеологии. Евиденцијата за поврзаност на објективните индикатори на структурна нееднаквост на национално ниво и просечното ниво на истакнатост на беневолентен и хостилен сексизам (Glick et al., 2000, 2004) е конзистентна со анализата за структурните детерминанти.

Теорија на социјални улоги

Алтернативна теорија за објаснување на потеклото на родовите стереотипи е теоријата на социјални улоги (Eagly & Steffen, 1984; Eagly, Wood, & Diekmann, 2000). Според авторите на ова гледиште, родовите разлики што се имплицираат преку стереотипите, потекнуваат од разликите во социјалните улоги што се типични за мажите и за жените (Eagly & Steffen, 1984). Жените многу почесто од мажите ги заземаат улогите врзани со неплатена работа во семејството и затоа нив им се припишува комуналност. На мажите им се атрибуира агентност затоа што таа има инструментална вредност за изведување на социјалните улоги поврзани со платена работа и кариера. Во оваа смисла стереотипите изразуваат пристрасност на кореспонденција (Gilbert & Malone, 1995), бидејќи атрибутите што се претпоставуваат со нив се конгруентни со однесувањето што се очекува од социјалната улога назначена врз основа на припадноста на одредена социјална категорија (Diekmann & Eagly, 2000).

Иако разликите во учеството на пазарот на трудот еродираат (Organisation for Economic and Cultural Development, 2013; Council of Economic Advisers, 2015), теоријата сè уште е релевантна, прво, затоа што сè уште постои родово заснована сегрегација во занимањата (Hegewisch, Liepmann, Hayes, & Hartmann, 2010) и второ, затоа што жените сè уште се повеќе инволвирани во семејните обврски (Bittman, England, Sayer, Folbre, & Matheson, 2003; Fetterolf & Rudman, 2014; Hook, 2005; Sayer, 2005; U.S. Department of Labor, Bureau of Labor Statistics, 2015). Ако стереотипите се конзистентни со опсервираните коваријации на полот со социјалните улоги, тогаш тие не се само дефекти во процесирањето туку содржат и „зрно вистина“ (Eagly & Steffen, 1984). На пример, во истражувањето на Сејка & Eagly (1999), поврзаноста меѓу процените на учесниците за половата структура во однос на 80 професии, со попис податоците за актуелните дистрибуции (U.S. Bureau of the Census, 1993) е $r = .92$, $p < .001$. Во истото истражување, како детерминанти на успехот во професиите во кои според објективните дистрибуции, доминираат мажите, од учесниците највисоко се рангирани атрибутите опишани како маскулини *когнитивни* карактеристики, додека за успехот во „женските“ професии како

најзаслужни се проценети феминини *личности* карактеристики (Cejka & Eagly, 1999).

Иако теоријата за социјалните улоги (Eagly & Steffen, 1984; Eagly, Wood, & Diekman, 2000) подиректно се однесува на родовите стереотипи, предноста на теоретската рамка на моделот за содржина на стереотипите (Cuddy et al., 2008; Fiske et al., 2002) и неговите доелаборации (Glick & Fiske, 1996, 1999) е експлицитното изведување на родово релевантните димензии од статусната асиметрија и меѓузависноста на родовите групи, што овозможува родовите стереотипи освен како интензивирани дескрипции за сегрегацијата во поделбата на трудот, да се анализираат и како первазивни прескрипции за одржување на ваквата нееднаквост. Дополнително, ако се земе предвид дека улогите се дефинираат како „очекувања врзани со одредена социјална позиција во специфични услови“ (Koenig & Eagly, 2014, стр. 372), јасно е дека улогата може да се определи преку статусот и односот на меѓузависност во кој се остварува. Всушност, родово заснованата поделба на трудот од која произлегуваат прескрибираните и типичните социјални улоги за мажите и жените не може а да не се анализира преку инхеретната асиметрија.

Бидејќи применливоста на теориите што вметнуваат структурни варијабли е условена од специфичниот општествено-економски контекст, како што е навестено од воведот, „абераантноста“ на Република Македонија, ја прави применлива уште првата верзија на теоријата на социјални улоги (Eagly & Steffen, 1984) од почетокот на осумдесеттите, која ја нагласува родово заснованата алокација на улогите „homemaker¹⁸“ и „breadwinner“ како основа за родовите стереотипи. Неприспособениот родов јаз во платите¹⁹ утврден од Avlijaš, Ivanović, Vladislavljević, & Vujić (2013) укажува дека во просек жените се за 12,5 % помалку платени од мажите. Треба да се потенцира дека кога се контролираат личните карактеристики релевантни за пазарот на трудот (образование, работно искуство и сл.), родовиот јаз во платата, наместо да се

¹⁸ Во класификацијата на Државниот завод за статистика (2015), јазичниот еквивалент на *homemaker* постои само преку феминативот *домаќинка*.

¹⁹ „Процентна разлика меѓу просечната бруто-заработувачка по час на вработените мажи и жени, изразена како процент од бруто-заработувачката на мажите, неприспособена“ (Eurostat, 2015).

намали²⁰, се зголемува на 17,9 %²¹ и ваквата слика според повеќе истражувачи (Avlijaš et al., 2013; Petreski et al., 2014; Петрески и Мојсоска-Блажевски, 2015) се добива поради ниското учество на пониско квалификуваните жени на пазарот на трудот.

Од анализата на повеќе истражувачи (Avlijaš, Ivanović, Vladislavljević, & Vujić, 2013; Petreski, Blazevski, & Petreski, 2014; Коруновска, Србијанко, и Малеска, 2012; Петрески и Мојсоска-Блажевски, 2015) како и од достапната официјална статистика (Државен завод за статистика, 2015) произлегува дека стапката на неактивност на пазарот на труд кај жените е еден од најострите облици на економска нееднаквост меѓу мажите и жените во Република Македонија. Според Avlijaš et al. (2013, стр. 12): „Жените во Република Македонија (како и во Србија и Црна Гора) се соочуваат со високи бариери на точката на влез во пазарот на трудот, така што тие треба, во просек, да имаат подобри квалификации од мажите за воопшто за да добијат пристап до вработување.“ За објаснување на големата економска неактивност на жените во Република Македонија, дел од авторите (Petreski et al., 2014) ја нагласуваат традиционалната родова улога на жената, додека дел (Коруновска и сор., 2012) ја истакнуваат институционалната одговорност за коригирање на дискриминаторските практики и усогласување на семејните и трудовите политики. Второто толкување не е нужно исклучиво со првото ако се има предвид дека усвојувањето на дискриминаторските политики го институционализира и дополнително го промовира родовото стереотипизирање.

²⁰ Приспособениот родов јаз вообичаено во западните економии е помал од неприспособениот затоа што во просек мажите имаат подобри карактеристики на пазарот на трудот од жените. Спротивно во земјите на Западен Балкан приспособениот јаз наместо да се намали, се зголемува, што значи дека не може да се објасни со предноста на мажите во однос на опсервабилните пазарни карактеристики (како образование и сл.) (Avlijaš et al., 2013).

²¹ Ова значи дека во Република Македонија во просек вработена жена заработува 17,9 % помалку од платата на вработен маж со исти пазарни карактеристики, или, поинаку кажано, за да ја достигне истата годишна плата жената треба да работи дополнителни 65 дена (Avlijaš et al., 2013).

Имплицитни родови стереотипи

Стереотипните поврзувања се актуализираат и како автоматски и рутинизирани асоцијации. Во однос на родовите стереотипи, евиденцијата од имплицитните мерки упатува дека машкиот род доследно се поврзува со компетентност, потентност, кариера, авторитетни професии, математика и природни науки, додека женскиот род, од друга страна, се поврзува со топлина, семејство, неавторитетни професии, јазици и хуманистички науки (Ebert, Steffens, & Kroth, 2014; Frazier, Kesebir, & Nosek, 2012; Nosek et al., 2009; Rudman et al., 2001; Rudman & Kilianski, 2000; Rudman & Phelan, 2010; Young, Rudman, Buettner, & McLean, 2013).

Најопсежно документирани во истражувањата што применуваат имплицитни мерки се родовите стереотипи за тоа дека момчињата и мажите се „природно понадарени“ за природноматематички и техничко-технолошки науки, а девојчињата и жените за хуманистички науки (Cvencek, Meltzoff, & Greenwald, 2011; Cvencek, Meltzoff, & Kapur, 2014; Greenwald et al., 2002; Nosek et al., 2009; Nosek, Banaji, & Greenwald, 2002; Nürnberger, Nerb, Schmitz, Keller, & Sütterlin, 2015; Smyth, Smyth & Nosek, 2015; Steffens & Jelenec, 2011). Первазивноста на стереотипот на имплицитно ниво најсилно се потврдува преку податоците од виртуелната лабораторија на Project Implicit (<https://implicit.harvard.edu>). Анализирајќи ги податоците од 298846 комплетирани ТИА (Greenwald et al., 1998) за мерење на родовиот стереотип за наука во периодот од 2000 до 2008 година, Nosek et al. (2009) констатираат умерено истакнат родов стереотип ($M_D = 0.41$; $SD_D = 0.07$) што упатува дека во просек учесниците природните науки ги поврзуваат со машки, а хуманистичките науки со женски род. Користејќи ги податоците од TIMSS извештајот (Martin, Mullis, Gonzalez, Chrostowski, 2004) во кој се известува за постигнувањата на национално ниво на осмоодделенците од 34 земји на

стандардизирани тестови за природни науки²², Nosek et al. (2009) евидентираат дека националниот просек за имплицитните стереотипи (пресметан врз основа на посетителите од веб-страницата на Project Implicit од истите 34 земји) објаснува 35% од варијабилитетот на индексот за разликата во постигнувањето на девојчињата и момчињата на национално ниво. Интересно е што стереотипните поврзувања се евидентираат и во земји во кои девојчињата на објективните мерки се подобри од момчињата (Cvencek et al., 2014; Nosek et al., 2009). На пример, просечниот ТИА скор за 47 комплетирани тестови од учесниците од Република Македонија ($M_D = 0.29$; $SD_D = 0.40$) според податоците од суплементот на публикацијата (види Nosek et al., 2009), иако е помал од интернационалниот просек, исто така упатува дека природните науки посилно се асоцираат со машки род, што не кореспондира со негативниот индекс заснован врз TIMSS податоците (Martin, Mullis, Gonzalez, Chrostowski, 2004) што укажува дека на национално ниво, девојчињата имале повисоки постигнувања на стандардизираните тестови за природни науки од момчињата.

Ако се земат предвид разликите во просечната плата (National Association of Colleges and Employers, 2015) и содржината на доменот што е предмет на научен интерес, не е претерано храбра интерпретацијата на наодите за родово стереотипните поврзувања за природни и општествени науки во контекст на статусна асиметрија и дескрипциите/прескрипциите за комуналност и агентност.

Во истражувањето на Rudman & Kilianski (2000), и машките и женските учесници имплицитно посилно го поврзуваат машкиот отколку женскиот род со кариера, авторитетни професии и црти за агентност. Согласно со структурата на ТИА, ваквите наоди истовремено упатуваат дека женскиот посилно од машкиот род се поврзува со семејство, професии со пониски авторитет и црти на комуналност. Најголем ТИА ефект е евидентиран во однос на имплицитните асоцијации за семејство и кариера, што упатува дека компартментализирањето на родовите на имплицитно ниво е „највидливо“ на ниво на контрастот семејство-кариера.

²² Содржински домени: биологија, хемија, физика, екологија (environmental science), географија (Mullis et al., 2003)

Робустноста на родовиот стереотип за семејство и кариера е евидентирана и во истражувањето на Nosek et al. (2007). На примерок од 83 084 комплетирани ТИА од посетителите на веб-страницата на Project Implicit во периодот 2000 – 2006 година, врз основа на предзнакот на D скорот, авторите известуваат дека за 76 % од испитаниците, образецот на поврзување бил машки = кариера, а женски = семејство ($M_D = 0.39$; $SD_D = 0.36$). Според наодите, женските учеснички на ниво на група манифестирале посилен имплицитен стереотип за семејство и кариера од машките учесници. Ова е единствената евидентирана разлика меѓу родовите групи во однос на анализираниот имплицитен стереотип во истражувањето. Интересно е тоа што на експлицитно ниво, иако ефектот на родот на учесниците е помал, стереотипот на женските учеснички е помалку истакнат.

Ваквиот образец на посилен имплицитен (но не и експлицитен) родов стереотип за семејство и кариера кај женските учеснички се забележува и во истражувањето на Frazier, Kesebir, Nosek (2012). Во ова истражување имплицитните стереотипи биле поистакнати кај жените, кои известиле дека имаат или сакаат да имаат деца (во споредба со тие што немаат и не сакаат), како и кај тие што му припишуваат поголема важност на семејството и извршуваат повеќе обврски околу грижата за децата. Од друга страна, поврзаноста на овие варијабли со имплицитниот стереотип кај машките учесници била тривијална. Иако од корелациониот нацрт не може да се изведат заклучоци за потеклото на поврзаноста □ дали поголемата истакнатост на стереотипот е рационализација за конформирањето, или, пак, прифаќањето на стереотипот го произведува однесувањето конгруентно со него, според авторите (Frazier, Kesebir, Nosek, 2012), од наодите може да се заклучи дека интернализираните културни очекувања за урамнотежување на кариерата и семејството се порелевантни за жените отколку за мажите.

На имплицитните мерки за родовите ставови и машките и женските учесници вообичаено (види Dunham, Baron, & Banaji, 2015, Rudman, & Goodwin, 2004) манифестираат поголема фаворизација на женскиот род – ефектот на „жените се прекрасни“ (Eagly & Mladinic, 1994). Секако, како што се нагласува со моделот на содржината на стереотипите (Fiske, Cuddy, Glick, & Xu, 2002) допаѓање ≠ почитување. Согласно со ваквата интерпретација во истражувањето

на Rudman & Kilianski (2000), истакнатоста на родовиот стереотип за комуналност и агнетност била негативно поврзана со имплицитен сексизам - учесниците што посилно ги поврзале жените со комуналност манифестирале помало недопаѓање на имплицитно ниво. Меѓутоа, не сосема доследно со ваквото објаснување, но конзистентно со традиционалната интерпретација на сексизмот како дерогација (Allport, 1954), евидентирана е позитивна поврзаност на имплицитниот сексизам со родовите стереотипи за авторитет и семејство и кариера. Всушност, невообичаен наод од оваа студија е и констатирањето имплицитен сексизам како унивалетна дерогација, на ниво на група што веројатно се должи на идиосинкратичноста на методот на мерење применет од авторите²³.

Во истражувањето на Rudman & Kilianski (2000), разлики меѓу машките и женските учесници биле евидентирани само во однос на родовиот стереотип за авторитетни професии □ кај женските учесници стереотипот бил помалку истакнат. Ваквиот наод може да се толкува преку себепочитувањето ако се земе предвид дека контрастот низол-висок авторитет имплицира нагласена евалуативна асиметрија. Имено, позитивната себеевалуација што се генерализира на евалуацијата на групата на која се припаѓа, кај женските учеснички можеби го ослабува поврзувањето на групата на која се припаѓа и евалуативно негативниот концепт за ниски статус. Релативна фаворизацијата на групата на која се припаѓа, кога контрастните концепти на родовите стереотипи отсликуваат вредносна инфериорност-супериорност е демонстрирана и во истражувањето на Rudman, Greenwald, & McGhee (2001). Кога контрастните концепти во родовиот стереотип за потентност биле силни и слаби (студија 1), машките учесници посилно го поврзале машкиот род со силни, а женскиот со слаби, додека кај женските учесници било евидентирано отсуство на родовиот стереотип. Родови разлики што упатуваат на

²³ Во повеќето студии во кои е евидентирана имплицитна фаворизација на жените наспроти мажите е користен тестот на имплицитни асоцијации во кој концептите за машки и женски род се поврзуваат со евалуативни атрибути. Во истражувањето на Rudman & Kilianski (2000) авторите користат скорови на фацитилитација што се засноваат врз процедура на евалуативен прајминг. Имплицитниот сексизам е констатиран преку ефектот врз скоровите на фацитилитација на интеракцијата пол на примарниот активатор x валетност на придавките.

фаворизација на групата на која се припаѓа биле евидентирани и во однос на родовиот стереотип за топлина, кога опозитните категории биле топли-ладни, женските учесници посилно го асоцирале женскиот род со топли, машкиот со ладни, додека образецот на поврзување кај машките учесници бил обратен. Во однос на истакнатоста на родовиот стереотип во кој контрастните категории биле топлина и потентност согласно со очекувањата за вредносна урамнотеженост, не биле евидентирани разлики меѓу учесниците со различен пол. И машките и женските учесници посилно го асоцирале женскиот род со топлина, а машкиот со потентност. Меѓутоа, спротивно на погоре предложената претпоставка, поголемо имплицитно себеевреднување (себепочитување) не било поврзано со поголемо себефаворизирање на стереотипите што имплицираат вредносна асиметрија. Авторите евидентирале релијабилна поврзаност само меѓу сликата за себе и стереотипите за групата на која се припаѓа. Учесниците што сопствената родова група посилно ја асоцирале со потентност и себеси посилно се асоцирале со потентност. Евидентираната доследност на сликата за себе и стереотипите за групата на која се припаѓа во истражувањето на Rudman, Greenwald, & Mcghee (2001) е една од првите емпириски индиции за формулирање на теоријата на урамнотежен идентитет (Greenwald et al., 2002).

Тенденцијата за фаворизација на групата на која се припаѓа забележана од Rudman, Greenwald, & Mcghee (2001) во истражувањето на Ebert, Steffens, & Kroth (2014) делумно се потврдува. Кога контрастните категории се компетентни и некомпетентни, учесниците од двете родови групи ја асоцираат групата на која припаѓаат со компетентност, меѓутоа, кога контрастниот пар е топли-ладни и машките и женските учесници манифестираат стереотипни поврзувања, посилно асоцирајќи го женскиот род со топли, а машкиот со ладни. Овој образец на потврдување на стереотипните аскрипции за топлина и непотврдување на стереотипните атрибуции за компетентност, што доследно се реплицира на неколку независни примероци на студенти и менаџери, авторките го интерпретираат како дисконфирмација на очекувањата на моделот на содржина за стереотипите (Fiske et al. 2002), и како потврдување на очекувањата на теоријата за социјални улоги (Eagly & Steffen, 1984), која се ревидира во контекст на актуелните промени во социјалните улоги на мажите и

жените (Diekman & Eagly, 2000). Зголемената партиципација на жените на пазарот на трудот не е придружена со зголемена инволвираност на мажите во домашните обврски и како што нагласуваат авторките во „домените поврзани со топлина“ (стр. 370). Оттаму, според Ebert, Steffens, & Kroth (2014) имплицитните стереотипи ја рефлектираат опсервацијата дека жените стануваат компетентни, но мажите сè уште не се топли.

Меѓутоа, кога ќе се из земе нееднаквоста во евалуативната обоеност (пр. кога се понудени само позитивни определби), според наодите од имплицитните мерки атрибутите што се блиску до значењето на компетентност сè уште исклучиво се врзуваат за машки род, а топлина или со овој атрибут поврзани определби сè уште се исклучиво дефинирачки за женски род (Rudman et al., 2001; Rudman & Kilianski, 2000; Rudman & Phelan, 2008, 2010). Ваквата „ексклузивност“ во истражувањето на Rudman & Glick (2001), се актуализира како пенализација на жените чија агентност „не е доволно топла“ и таа според наодите е поврзана со имплицитните (но не и експлицитните) родови стереотипи за агентност и комуналност. Во оваа смисла констатираните родови стереотипи во истражувањата на Ebert, Steffens, & Kroth (2014) и Rudman, Greenwald, & Mcghee (2001), освен како стереотипни дескрипции можат да се толкуваат и како стереотипни прескрипции.

Родов идентитет и родова слика за себе

Во претходно изложените теории и истражувања за родовите стереотипи, родовата припадност се формулира како „дражба“ што ги евоцира родово заснованите очекувања за другите; додека во концептуализациите на пристапите што следуваат, сопствената припадност на една од родовите групи ја создава родовоста како „диспозиција“.

Родот како разлика

Концептите за маскулиност и фемининост се интуитивно реални (Spence & Buckner, 1995), иако она што се означува со нив повеќе личи на социјална фикција (Butler, 1988) отколку на анатомска реалност. Двојноста што ја

имплицираат се репродуцира постојано, одново и одново, низ граматиката на личните заменки (Bem, 1981), низ симболите на јавните тоалети (West & Zimmerman, 1987), низ јазот во личниот приход (Organisation for Economic and Cultural Development, 2013; Council of Economic Advisers, 2015; Државен завод за статистика на Република Македонија, 2015).

Првите напори за мерење на маскулиноста и фемининоста се јавуваат како обид за мострење на разликите меѓу мажите и жените (Constantinople, 1973; Shields & Dicicco, 2011; Wood & Eagly, 2015). Првата скала за маскулиност и фемининост развиена од Terman & Miles (1936) е именувана како Attitude Interest Analysis Test (AIST) и содржи 445 ставки за асоцијации на зборови, асоцијации на мастилни дамки, „емоционални и етички ставови“, интереси, ставки за интроверзија-екстраверзија и сл. На пример, еден од зборовните дразби што се избрани од авторите за да ги актуализираат разликите во асоцијациите меѓу мажите и жените е зборот *дом*, и еден од понудените одговори што треба да упатува на маскулиност е *куќа*, а на фемининост *среќа*. Вака мерената маскулиност или фемининост е атеориска во смисла што се претпоставува дека она што е дефинирачко, треба емпириски да се консолидира во една биполарна димензија чии полови природно ги привлекуваат припадниците на двете демографски категории. Содржината на она што ја дефинира машкоста или женскоста првично е хетерогена, а ајтемите што треба да ја маркираат различноста се избираат врз основа на нивниот статистички потенцијал да ги диференцираат машките и женските учесници во примерокот. Мотивот зад повеќето обиди е загриженоста за менталното здравје, поточно потребата од детектирање на она што тогаш се нарекува „сексуална инверзија“ (Terman & Miles, 1936). Всушност, првата скала за маскулиност и фемининост развиена од Terman & Miles (1936) е поттикната од претходен обид на авторите да покажат дека момчињата со натпросечна интелигенција не се посклони кон „сексуална инверзија“ од другите. Поаѓајќи од претпоставката дека „пасивните мажи хомосексуалци“ се „ментално феминини“, една од критериум-групите за валидација на првата верзија на Mf скалата од MMPI биле тринаесет геј лица (Martin & Finn, 2010).

Обидот за емпириско откривање на машкоста и женскоста преку каталогизирање на разликите, наидува на критика од Constantinople (1973),

која прави сеопфатен преглед на скалите за маскулиност и фемининост развиени во четиридеценискиот период до нејзината публикација. Constantinople (1973) ја подрива валидноста на конструктот сумиран преку термините маскулиност-фемининот преку евалуација на наодите со кои може да се проблематизираат биполарноста и унидедимензионалноста на конструктот. Иако во постојните концептуални рамки маскулиноста и фемининоста биле формулирани преку биполарен континуум, според анализата на Constantinople (1973) посоодветно е да се претпостават посебни димензии што варираат независно. Исто така, од прегледот може да се заклучи дека преку статистичка анализа на ставките на инструментите за маскулиност и фемининост може да се екстрахираат повеќе димензии што значи дека конструктот не е содржински унитарен. Критиката на Constantinople (1973) освен што ја нагласува несоодветноста на постојните пристапи на поимање и мерење на конструктот за маскулиноста и фемининоста, ја доведуваат во прашање и оправданоста на неговото постоење во научниот дискурс.

Денес сè поретко се бараат разлики меѓу мажите и жените за да се конституира есенцијален биполарен континуум на маскулиност-фемининост, иако сè уште постои потрагата по релијабилни родови разлики. Фасцинираноста од мерењето на родовите разлики опстојува и покрај евиденцијата дека во повеќето метаанализи величината на ефектот за разликите меѓу машките и женските учесници е тривијално различна од нула (Hyde, 2005) и наспроти наодите кои покажуваат дека родовите разлики „испаруваат“ или варираат со промена на ситуациски варијабли (пр. Anderson & Leaper, 1998; Guimond et al., 2007; Guimond, Chatard, Martinot, Crisp, & Redersdorff, 2006; LaFrance, Hecht, & Paluck, 2003).

Независно од истовремената примамливост и идеолошка непријатност на родовите разлики, она што според Shields, Shields & Diccio (2011) повеќе загрижува е фактот што родот како разлика се претвора во разлика како објаснување. Уште повеќе како што нагласуваат Fine & Gordon (1989) „речиси ексклузивната конструкција на родот како разлика во психологијата функционира како политичко и научно одвлекување од прашањата за моќ, социјален контекст, значење и испреплетени субјективитети.“ (стр. 151).

Во психологијата на родот постои терминологска недоследност за конструктите што треба да ги поимаат родово врзаните себепонцепции. Флуидноста во нивното значење воведува дополнителна концептуална конфузија. Погоден чадор-понцепт за експлорација на различните концептуални рамки за родот како себепонделба според Wood & Eagly (2015) е поимот родов идентитет. Овие авторки идентификуваат два пристапа во понцептуализирањето и истражувањето на родовиот идентитет. Според првата интелектуална традиција, родовиот идентитет се однесува на кластери на црти на личност што стереотипно се поврзуваат со родовите групи (Bem, 1974, 1981; Spence et al., 1979), додека според вториот пристап што се заснова врз понделбата за социјален идентитет (Tajfel, 1974; Turner, 1982), родовиот идентитет е себепонтегоризација во однос на социјалните категории за род. Како што беше нагласено на почетокот на ова поглавје, поимањето на првата традиција е блиску до понделбите на Greenwald et al. (2002) за сликата за себе, додека според стојалиштата презентирани во теоријата на урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002) конструктот за идентитет е поблиски до понделбите на втората традиција.

Бројноста на истражувањата што ги испитуваат родовите стереотипи со примена на тестот на имплицитни асоцијации е доволна за да се направи напор за нивно интегрирање, но бројот на истражувачките обиди за мерење на родовите себепонструкции со примена на тестот на имплицитни асоцијации е недоволен. Затоа, по приказот на струите на секоја од двете истражувачки традиции „прикачени“ се наоди од истражувања што понцептуално би □ припаѓале а што го применуваат тестот на имплицитни асоцијации.

Родовиот идентитет како констелација на родово стереотипни црти

Највлијателни претставници на првата традиција се Bem (1974, 1981) и Spence и соработниците (Spence et al., 1979), кои поаѓајќи од критиките за биполарниот континуум и од потребата од поимна детерминираност на термините маскулиност и фемининост (Constantinople, 1973) ги развиваат инструментите The Bem Sex-Role Inventory (BSRI) и Personal Attributes Questionnaire (PAQ). Бидејќи позиционирањето на биполарниот континуум

претпоставува неможност за истовремено поседување на атрибутите на машкоста и на атрибутите што ја определуваат женскоста, за да се избегне ваквата исклучливост, маскулиноста и фемининоста од BSRI и од PAQ се посебни и ортогонални димензии. Ајтемите што ги конституираат се однесуваат на црти на личност што според консензуалните норми се попожелни за машките или за женските. Појдовни претпоставки за теоретско поимање на она што е различно пожелно за претставниците на двата пола се познатите категории за инструменталност и експресивност како комплементарни улоги, на Parsons & Bales (1955), чии поимни определби се согласни со претходно елаборираните концепти за топлина и компетентност (Fiske, Cuddy et al., 2002; James-Hawkins, Yzerbyt, & Kashima, 2005) односно комуналност и агентност (Abele & Wojciszke, 2007, Bakan, 1966; Roche, Pincus, Hyde, Conroy & Ram, 2013, White, 1979)

Инструментите на Bem (1974) и на Spence et al., 1979 произведуваат различен образец во однос на скоровите на двете скали кај мажите и жените; мажите доследно имаат повисок скор на скалата за маскулиност од жените, а жените имаат повисок скор на скалата фемининост (пр. Bem 1974, Twenge, 1997). Разликите на ниво на просечни скорови укажуваат дека постојат разлики меѓу мажите и жените во однос на атрибутите што се поврзуваат со маскулиност и фемининост, меѓутоа постои суптилен пресврт во она што ваквите разлики рефлектираат. Маскулиност и фемининост е она што општествено се дефинира како такво и следствено на тоа, разликите меѓу групите изразуваат конформирање или интернализација на ваквите општествени дефиниции за маскулиноста и фемининоста (Bem, 1974, 1981; Tobin et al., 2010). Иако се емпириски видливи, разликите во психолошките димензии стануваат повеќе општествено пропишани отколку природно дадени.

Делумното ослободување од есенцијализам, го прави возможен обидот за премостување на бинарната провалија. Всушност, оригиналниот проект на Bem (1974) е промовирање на конструктот за андрогиност како интегративна можност за истовремена фемининост и маскулиност. Во историско општествениот контекст во кој се развива и поради егалитарните вредности што ги промовира конструктот е повеќе од добредојден (Wood & Eagly, 2015), меѓутоа оптимизмот што се содржи во идеолошката подобност не го ослободува

од концептуалната заплетканост (Spence & Buckner, 1995, 2000). Првично, индексот за андрогиност се заснова врз разликата меѓу скоровите за маскулиност и фемининост и отсуството на разлика означува присуство на психолошка андрогинија. Ваквиот скор на разлика повторно генерира еднодимензионален биполарен континуум што на половите е одбележан со хипер маскулиност и хиперфемининост, меѓутоа според теоријата на родова шема (Bem, 1981) токму ваквите екстреми што означуваат полова типизираност, се доволно радикални за да го доловат империјализмот на родовата дихотомија.

Поради нагласувањата на функционалната вредност на половата бинарност, според Bem (1981) со социјализацијата се очекува да се усвојуваат полово специфични атрибути. Слично како Eagly & Steffen (1984), и Bem (1981) нагласува дека алокацијата на социјалните улоги се заснова врз полот на лицата и ваквото назначување освен што доведува до сегрегација во поделбата на трудот, доведува и до тесно „специјализирање“ на личностите како маскулини или феминини. Процесот со кој демографските категории машко и женско стануваат личностни атрибути машкост и женскост според Bem (1981) се нарекува полово типизирање, а механизмот што го овозможува овој процес е родовата шема како усвоена мрежа на асоцијации за полот. Елаборираноста на родовата шема ја предетерминира опсежноста на нејзината применливост или достапност за структурирање на процесирањето. Хиперфемининоста и хипермаскулиноста промовира родово засновано шематско процесирање, што значи дека информациите се кодираат, се повлекуваат и евалуираат во термини на полово релевантните асоцијации (Bem, 1981). Половата типизираност значи дека и сликата за себе е асимилирана од родовата шема и информациите што се поврзуваат со себе, се селектираат и организираат согласно со полово конгруентните прескрипциите (Bem, 1981, 1985). Во оваа смисла родовата шема е прескриптивен стандард со кој се одмерува соодветноста на она што сме (Bem, 1981). Од согласноста со стандардот произлегува позитивното себевреднување или себепочитување што значи дека усогласувањето со шемата или родово заснованото шематско процесирање е мотивирано и од потребата за позитивна евалуација на себеси (Bem, 1983).

Во едно од првите истражувања изведени за проверка на теоријата, Bem (1981) се обидува да утврди дали постои поврзаност меѓу половата типизираност и тенденцијата за родово засновано процесирање мерено преку степенот на родово конгруентна кластеризација при присетување, и преку брзината на просудување на родово не/конгруентните атрибути како себе релевантни. Половата типизираност Bem (1981) ја мери преку BSRI (Bem, 1974) и врз основа на образецот на однос на скоровите за маскулиност и фемининост со медијаните на скалите (не)конгруентни со полот на учесникот диференцира четири профили: полово типизирани, обратно полово типизирани, андрогини и недиференцирани. Според наодите од претходно селектиран примерок согласно со четирите профили, половотипизираниите учесници споредено со учесниците од другите профили во најголем степен манифестираше родово засновано процесирање што според Bem (1981) ја потврдува основната поставка на теоријата за родова шема.

Теорија на родова шема (Bem, 1981) е блиска до теоријата на урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002), прво, затоа што се заснова врз асоцијативен модел, второ, затоа што го нагласува автоматизмот на родовите шеми и, трето, затоа што преку определбите за полово типизираност претпоставува синхронизираност на родовите когниции што е блиска до теоријата на урамнотежен идентитет, иако, кај Bem (1981) не постои јасно разликување меѓу уверувањата за себе и уверувањата за групата на која се припаѓа и оттаму поимските дефиниции се по малку флуидни во значењето.

Како што е наведено погоре, линијата на истражување што ја трасираат Bem²⁴ (1974, 1981) и Spence и соработниците (пр. Spence et al., 1979; Spence & Helmreich, 1980) пред развивањето на мултидимензионалниот модел (Spence & Buckner, 1995, 2000) соодветствува на конструктот за слика за себе според Greenwald и соработниците (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002). Користејќи атрибути за маскулиност и фемининост од Bem Sex Role Inventory (BSRI; Bem, 1974) и Personal Attributes Questionnaire (PAQ; Spence, Helmreich, &

²⁴ Како историски куриозитет може да се наведе обидот на Bem (1981) да го мери половото типизирање преку мерка што се заснова врз времето на латенција во задачи на категоризација јас/не јас-методолошки пристап, кој е многу сличен на тестот на имплицитни асоцијации.

Stapp, 1974), Greenwald & Farnham (2000, студија 2) развиваат ТИА за мерење на родова слика за себе. Во иницијалното истражување на ниво на група биле евидентирани разлики меѓу машките и женските учесници во однос на родовата слика за себе и на идиографската и на генеричката верзија на мерката²⁵. Очекуваните разлики се манифестирале и на експлицитните мерки (BSRI, PAQ и семантички диференцијал со истите ставки од ТИА), но врз основа на просеците од мерките за големината на ефектот ($d_i = 1.50$, $d_e = 0.42$) може да се заклучи дека разликите меѓу мажите и жените биле поистакнати на имплицитните мерки. Имплицитните мерки биле значајно позитивно поврзани со експлицитните мерки само ако последниве биле пресметани како индекс за биполарни скали²⁶. Преку конфирматорна факторска анализа авторите дополнително ја демонстрираат дистинктивноста на емпириските конструкти за имплицитната и експлицитната родова слика за себе.

Родовата слика за себе во однос на атрибутите за потентност и топлина на имплицитно ниво во истражувањето на Rudman, Greenwald & McGhee (2001) е мерена заедно со имплицитниот родов стереотип за овие атрибути. Наспроти потврдата на родовиот стереотип за потентност и топлина и на имплицитно ($d_m = 1.02$; $d_j = 1.13$) и на експлицитно ниво ($d_m = 1.69$; $d_j = 1.04$); спротивно на очекувањата, и машките и женските учесници посилно го асоцирале концептот за себе со атрибутот топлина (наспроти потентност) и на имплицитно ($d_m = -0.35$; $d_j = -0.41$) и на експлицитно ниво ($d_m = -.80$; $d_j = 1.11$). Уште повеќе, ниту со имплицитни ($t(93) = .58$, $p = .56$) ниту со експлицитни мерки ($t(93) = 1.49$, $p = .13$) не е констатирана разлика меѓу машките и женските учесници. Меѓутоа, авторите известуваат за извесна конзистентност на сликата за себе изразена преку топлина и компетентност со родовиот стереотип за овие концепти. Бидејќи согласно со начинот на кој се бодувани варијаблите се очекува различна насока на поврзаност за лицата од машки и женски пол доследно на

²⁵ Во генеричката верзија концептите за себе и други се претставени со лични заменки, додека во идиографската учесниците внесувале лични податоци што за нив имаат реперезентативна вредност. Коефициентот на корелација меѓу верзиите ($r = .68$), според магнитудата е близок до просечниот коефициент за тест ретест релијабилност на ТИА евидентиран во други студии.

²⁶ Од скалите за маскулиност и фемининост на BSRI дополнително бил пресметан скор на разлика, додека една од скалите од PAQ и семантичкиот диференцијал веќе се концептуализирани преку биполарен континуум

очекувањата, евидентирана е позитивна поврзаност меѓу родовиот стереотип за потентност и топлина и сликата за себе во однос на овие атрибути кај машките испитаници ($r(41) = .34, p = .02$), додека кај женските испитаници иако магнитудата на корелацијата не го задоволува алфа-нивото на статистичка значајност, согласно со очекувањата, насоката на поврзаност е спротивна (од евидентираната за машките испитаници) ($r(50) = -.27, p = .05$).

Родовиот идентитет преку родово диференцирани занимања и социјални улоги

Како поспецифична линија на поимање на родовиот идентитет преку кластер на тенденции, која е во дослук со раните пристапи (пр. Terman & Miles, 1936) може да се издвои обидот на Lippa (2005, 2010) за концептуализирање на маскулиноста и фемининоста преку разликите меѓу мажите и жените во однос на преференциите за занимања. На неколку независни примероци, Lippa (2005) идентификува 5 маскулини и 7 феминини субдомени на занимања. Повеќето субдомени што се утврдени затоа што овозможиле диференцијација на машките и женските учесници во примероците, Lippa (2005) концептуално ги објаснува преку димензијата *луѓе-нешта* што означува степен во кој лицата претпочитаат занимања што вклучуваат интерперсонални задачи (пр. советување или насочување на другите) наспроти неперсонални задачи (пр. занимавања со алатки и детерминистички физички процеси). Потврдувајќи ја кроскултурната доследност на разликите, авторот (Lippa, 2010) ја нагласува биолошката предетерминираност на различноста определена како маскулиност и фемининост, иако наодите за родово диференцирани занимања можат да се интерпретираат и преку последиците на родово заснованата сегрегација во занимањата или „професионалната гетоизираност“ изразена преку типично „машки“ и „женски“ занимања. Процените за степенот во кој родовата сегрегација придонесува за разликите во примањата меѓу мажите и жените варираат, меѓутоа повеќе истражувања ја потврдуваат врската меѓу

родово заснованата сегрегација во занимањата и родовиот јаз во платите (за преглед види Preston, 1999) .

Како што е наведено и претходно, родовата сегрегација во занимањата е конзистентна со традиционалните родови улоги (Cejka & Eagly, 1999; Diekmann & Eagly, 2000; Eagly & Steffen, 1984). Иако отсутствуваат наоди со имплицитни мерки за родово засновано себесегрегирање во однос на професионалните преференции, постојните наоди со имплицитни мерки упатуваат на многу подиректна рефлексивна на традиционалните улоги во сликата за себе (Devos et al., 2008a; Devos, Diaz, Viera, & Dunn, 2007; Hai, Devos, & Dunn, 2014). На пример, во истражувањето на Haia, Devosa & Dunna (2014) на примерок на 128 студентки, меѓу другото, испитувани се односите меѓу имплицитната и експлицитната слика за себе изразена преку мајчинство и факултетско образование и имплицитниот и експлицитен став кон овие концепти. Според наодите од имплицитните тестови на асоцијации, учесничките демонстрирале посилна себепределба со мајчинство во споредба со факултетско образование ($M_{IAT\ D} = -0.05$, $SD = 0.39$) и попозитивен став спрема мајчинство наспроти факултетско образование ($M_{IAT\ D} = 0.07$, $SD = 0.44$). Спротивно, на три релативни мерки на самоизвестување учесничките искажале посилна себепределба ($M_d = 1.31$) и попозитивен став кон факултетско образование споредено со мајчинство ($M_d = 0.25$). Според наодите за поврзаноста на експлицитните и имплицитните конструкти коригирани за грешка на мерење, значајна била и корелацијата меѓу имплицитните и експлицитните латентни конструкти за сликата за себе ($r = .54$, $p < .003$) и корелацијата меѓу имплицитните и експлицитните латентни конструкти за ставот ($r = .45$, $p < .005$). Согласно со очекувањата за себепрезентација, колку повеќе учесниците биле мотивирани да се дефинираат како академски ориентирани (бидејќи тоа е за нив значајна цел), толку повеќе експлицитно се идентификувале со факултетско образование наспроти мајчинство ($\beta = .34$, $p < .03$).

Родовиот идентитет како изедначување со социјална категорија

Една од примарните социјални категории е родот (Fiske, 1998). Развојните теории за родот, како, на пример ,социјално когнитивната теорија

(Bussey & Bandura, 1999) ја нагласуваат себекатегоризацијата како примордијална форма на родов идентитет. Иако фокусот е на феноменолошкото доживување, и во првичните теоретизации за родовиот идентитет како „фундаментално чувство“ на припадност (Green, 1974) се потенцира аспектот на себеозначување.

Според Wood & Eagly (2015), наспроти пристапот на „операционализирање“ на родовиот идентитет преку личностни атрибути што според нормативните очекувања ги кодираат маскулиноста и фемининоста, во теоретизациите и истражувањата за родот може да се издвои паралелна линија на автори (пр. Bosson & Michniewicz, 2013; Bussey & Bandura, 1999; Cadinu, Latrofa, & Carnaghi, 2013; Schmitt, Branscombe, Kobrynowicz, & Owen, 2002) што го поимаат родовиот идентитет како социјален идентитет (Tajfel & Turner, 1986; Tajfel, 1974; Turner & Oakes, 1986). Tajfel (1974) социјалниот идентитет го дефинира како „...знаење за припадноста на одредена социјална група заедно со емоционалното значење припишано на ваквата припадност“ (стр.69). Наспроти персоналниот идентитет што се заснова врз диференцијација јас-не јас што произлегува од интерперсоналните споредби со припадници на групата на која се припаѓа; социјалниот или колективен идентитет се воспоставува преку контрастот ние-тие, односно врз основа на интергрупни споредби меѓу сопствената група и други релевантни групи (Onorato & Turner, 2004).

Како што е наведено и претходно, оваа интелектуална традиција на поимање на идентитетот е согласна со конструктот за идентитет кај Greenwald et al. (2002). Делот од дефиницијата на Tajfel (1974) што го определува социјалниот идентитет преку групната припадност одговара со конструктот за идентитет според теоријата на урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002). Разликата се состои во тоа што според Tajfel (1974), социјалниот идентитет е дискретна себепределба (Turner, 1982.) додека според Greenwald et al. (2002). тој е степен од континуумот на јачина на асоцијацијата на концептот за себе со социјалната група. Концептуализирањето на индивидуалните разлики во идентитетот преку континуум има клучна улога, затоа што според теоријата на урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002) наместо групната припадност, степенот на себеповрзувањето со групата ја детерминира усогласеноста на сликата за себе

со стереотипот за групата на која се припаѓа. Евалуативната обоеност на социјалниот идентитет наведена во дефиницијата на Tajfel (1974) што има мотивациска улога и ја произведува тенденцијата за фаворизирачка споредба на групата на која се припаѓа во односот на другите (Turner & Oakes, 1986) во термини на теоријата на урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002) може да се определи како став кон групата на која се припаѓа или асоцијација на групата со евалуативен атрибут.

Иако некои автори (Schmader & Block, 2015) се залагаат за целосно „разведување“ на конструктот за родов идентитет од родово стереотипните атрибути, нагласувајќи дека дефинирачките атрибути за родовите групи се социокултурна идиосинкратичност, повеќето автори (Egan & Perry, 2001; Tobin et al., 2010) согласно со концептуалната рамка за анализа на колективниот идентитет (Ashmore, Deaux, & McLaughlin-Volpe, 2004), освен когнитивното себеозначување, под називот за родов идентитет ги обединуваат и неговите консеквенции. На пример, Tobin et al. (2010) го определуваат родовиот идентитет како мултидимензионален конструкт што опфаќа: (а) знаење за припадноста (б) задоволство од сопствениот род; (в) притисок за родово сообразување (г) родова типичност; и (д) централност на родовата категорија наспроти другите себекатегоризации. И во концептуализацијата на Egan & Perry (2001) се нагласени слични димензии само што согласно со нагласувањето за емоционалното значење на припадноста (Ashmore, Deaux, & McLaughlin-Volpe, 2004; Tajfel, 1974), ги наведуваат и ставовите кон родовите групи како димензии на родовиот идентитет.

Иако во теоретизациите за социјалниот идентитет нагласувањето е на групната припадност и Tobin et al. (2010) и Egan & Perry, (2001) го наведуваат притисокот за родово конформирање како димензија на родовиот идентитет. Себекатегоризација имплицира себестереотипизација затоа што контрастот на исклучлива припадност во интергрупниот контекст се одбележува преку атрибутите што ги дефинираат групите (Oakes, Haslam, & McGarty, 1994). Припишувањето на особините од групата на која се припаѓа на себеси според Turner & Oakes, (1986) се нарекува деперсонализација и означува смена на нивото на себеконструирање или дефинирање со цел да се нагласат интрагрупните сличности. Во оваа смисла, слично како и во претходната

традиција на поимање на родовиот идентитет (Bem, 1974, 1981; Spence et al., 1979) родово стереотипните атрибути овозможуваат поимање на родовиот идентитет. Сепак, разликата се состои во акцентирањето на поставката дека реализирањето на ваквите себеконцепции рефлектира групни процеси - актуализацијата на колективниот идентитет промовира себедефинирање согласно со стереотипите.

Во повеќето мултидимензионални пристапи за родовиот идентитет отсуствува претпоставката за неговата флуидност, иако спротивно на стојалиштата за кроситуациска конзистентност што се темелат врз концепциите за шема (Bem, 1981; Markus, 1977), во концепциите за социјален идентитет се нагласува ефемерноста на себепределбите, што произлегува од ситуациската условеност на нивото на себекатегоризација (Turner, Oakes, Haslam, & McGarty, 1994). На пример, зголемувајќи ја истакнатоста на родовиот идентитет преку дискусија што претпоставувала споредба на родовите групи, Onorato & Turner (2004) евидентирале дека себепределбите на учесниците на задача на латенција во однос на атрибутите за не/зависност и маскулиност и фемининост што следувале по ваквата активација на социјалниот идентитет, биле конзистентни со консензуалните родови стереотипи, дури и за припадниците што на ниво на персонален идентитет претходно се себепределе спротивно од стереотипот за групата на која се припаѓа.

Демонстрациите на синхронизираноста со компаративниот контекст ја доведуваат во прашање и инваријантноста на родовите разлики (Guimond et al., 2007; Guimond, Chatard, Martinot, Crisp, & Redersdorff, 2006). Во истражувањето на Guimond, Chatard, Martinot, Crisp, & Redersdorff (2006) родовите разлики во себепределбите варираат зависно од тоа дали учесниците се себепроценуваат споредено со припадниците на сопствената или припадниците на другата родова група. Авторите евидентираат значајна интеракција на компаративниот контекст и групната припадност врз сликата за себе. Имено, родовите разлики во однос на димензиите релациска зависност, агентност, и социјална доминантност се актуализираат во интергрупниот контекст, и се атенуираат во интрагрупен контекст.

Наспроти ваквите нагласувања за контексно условената променливост, во теоријата на урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002) изостанува експлицитна елаборација за ситуациската варијабилност на имплицитните конструкти, и покрај тоа што таа се евидентира со имплицитни мерки (Blair, Ma, & Lenton, 2001; Dasgupta & Greenwald, 2001). На пример, Kawakami et al. (2012) испитувајќи ја ситуациската синхронизираност на сликата за себе, потврдуваат дека ситуациски условената „видливост“ на социјалните категории влијае врз имплицитната слика за себе мерена со ТИА (Greenwald et al., 1998). Јачината на асоцијацијата меѓу концептите за јас и за одредена група може да се преведе како одмерување за хроничната истакнатост на социјалните категории, иако според Onorato & Turner (2004), не треба да се зборува за хронична салиетност затоа што контекстот што ја условува е хронично променлив.

Родовиот идентитет согласно со определбите на Greenwald et al. (2002), во истражувањата за родовите когниции речиси исклучиво се испитува во контекст на предвидувањата што произлегуваат од принципот рамнотежа-конгруетност (пр. Cvencek, Meltzoff, & Kapur, 2014; Devos et al., 2008; Rudman & Goodwin, 2004; Aidman & Carroll, 2003), и доследниот наод од истражувањата е согласен со truизмот за родовите групи - машките учесници посилно го асоцираат концептот за себе со машки род, додека женските учесници посилно го асоцираат концептот за себе со женски род.

Проблем и хипотези

Основната намера на ова истражување е потврдување на очекувањето за сознајна усогласеност на *родовиот стереотип за семејство и кариера, родовиот идентитет и слика за себе за семејство и кариера*, со примена на нацртот за урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002). Очекувањето се применува на конструктите за родовите когниции затоа што родот како примарна социјална категорија (Fiske, 1998) втемелува еден од асоцијативно најобременетите социјални идентитети (Cvencek et al., 2012; Cvencek, Meltzoff, & Kapur, 2014; Devos et al., 2008; Rudman, Greenwald, & Mcghee, 2001). Родовата диференцираност на когнициите се испитува во однос на концептите кариера и семејство прво, затоа што сегрегирањето на родовите е особено интензивно на имплицитно ниво кога овие концепти се контрастни определби (Nosek et al. 2007; Rudman & Kilianski, 2000) и второ, затоа што се претпоставува дека теоретски пооправданите дескриптори за агентност/компетентност и комуналност/топлина се асоцијативно постерилни²⁷. Последното не значи дека значењето на стереотипните црти ќе се „операционализира“ преку колоквијалноста на именувањата за бихевиоралните домени семејство и кариера, затоа што тоа би претставувало теориско изведување што треба дополнително да се тестира, туку дека изборот на концептите е повеќе прагматично условен отколку теориски мотивиран. Сепак, моделите и пристапите што се понудени како теоретски контекст на истражувањето се соодветни затоа што родово заснованата меѓузависност и структурна нееднаквост, пред сè, се репродуцира преку „специјализацијата“ во

²⁷ Како што е наведено и претходно, родовите когниции во однос на концептите за компетентност/потетност и топлина се мерени со имплицитни мерки (пр. Rudman et al., 2001), меѓутоа едно од ограничувањата на ова истражување е фактот што не му претходеше пилот-истражување што би овозможило превод и јазично приспособување на називите за категориите и ставките, за предметната популација, како и поригорозно тестирање на софтверот и скриптите за имплицитните мерки. Бидејќи истражувањето ќе претставува тестирање и на теориските предвидувања и на психометриските карактеристики на мерките, доколку не се потврдат очекувањата, за да не се ризикува дилемата: јазична конфузност на категориите или несоодветност на инструментите, направен е напор за исклучување на првиот одговор.

однос на социјалните улоги што се врзуваат за овие домени (Cuddy et al., 2008; Eagly & Steffen, 1984).

Конечно, иако контрастот кариера □ семејство изгледа несоодветен за предметна популација на студенти, интересно е да се увиди дали на ниво на имплицитни асоцијации може да се документираат родово кодирани зачетоци на социјалните облигации, што во иднина можеби би ги детерминирале инклинациите во интеракцијата семејство-кариера. Поради предметната популација, во претходното изложување не се елаборирани емпириските наоди за конфликтот или рамнотежата работа-семејство (Eby et al., 2005; Frone, Russel, & Cooper, 1992; Greenhaus & Beutell, 1985), туку, пред сè, презентирани се модели и теории што претендираат да го објаснат потеклото на родовите идеологии што се актуализираат преку социјалната когниција. Предвидувањата за оперирањето на принципот на рамнотежа и конгруентност дополнително се наметнати како еден од можните механизми со кои дефинициите за себе стануваат рефлексивна на групните изедначувања (Baron et al., 2014; Schmader & Block, 2015).

Сепак, во контекст на ваквите спекулативни инсинуации, потребно е да се нагласи дека предвидувањето за сознајна усогласеност на избраните конструкти ќе се испитува со примена на корелациски метод, и оттаму од наодите на истражувањето **не** смее да се извлекуваат каузални заклучоци за можни механизми на развој на родовите когниции.

Истражувачки проблем

1. Каква е поврзаноста меѓу родовиот стереотип²⁸ за семејство и кариера, родовиот идентитет и сликата за себе за семејство и кариера кај студентите?

²⁸ Во насловот на овој труд именувањето за конструктот стереотип е во **множина**, а во именувањето на конструктот слика за себе за семејство и кариера е вметнато **изразена преку** семејство и кариера. Како што може да се забележи од формулацијата на проблемот, одлучено е имињата за конструктите да се променат. Вметнувањето на ваквата промена во насловот е оневозможена поради институционалното правило насловот на магистерскиот труд да е ист со насловот на формално одобриениот елаборат.

Концептуална дефиниција на варијаблите

Според теоријата на урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002):

„*Стереотип* е асоцијација на концепт за социјална група со еден или повеќе (невалентни) концепти за атрибут.“ (Greenwald et al., 2002, стр. 5)

„*Слика за себе* е асоцијација на концепт за себе со еден или повеќе (невалентни) атрибут-концепти.“ (Greenwald et al., 2002, стр. 5)

„*Идентитет* е асоцијација на концепт за себе (јас) со еден или повеќе атрибут-концепти за социјална/и група/и.“ (Greenwald et al., 2002, стр.9)

Во ова истражувања концептот за социјална група е претставен преку концептите *машки* и *женски род*, додека невалентните атрибути преку концептите *семејство* и *кариера*. Ако избраните концепти се заменат во погоре наведените дефиниции за *стереотип*, *идентитет* и *слика за себе*, ќе се добијат следниве конструкти за индивидуални разлики: *родов стереотип за семејство и кариера*; *родов идентитет*; *слика за себе за семејство и кариера*.

Поради доследност во именувањето со авторите на теоријата на урамнотежен идентитет, конструктот што се однесува на континуумот на индивидуални разлики во јачината на асоцијацијата јас-социјална група/и ќе се именува како *родов идентитет* (а не како *родова идентификација*).

Истражувачка хипотеза

Хипотеза: Секој од емпириските конструкти во тријадата: *родов идентитет*, *родов стереотип за семејство и кариера* и *слика за себе за семејство и кариера* може да се предвиди преку интеракцијата на другите два, а не преку секој од нив самостојно.²⁹

Хипотезата произлегува од принципот на рамнотежа-конгруентност³⁰ од теоријата за урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002)

³⁰ Врската меѓу два концепта (пр. јас и семејство) што се поврзани со ист трет концепт (пр. женско) треба да се зајакне или да се воспостави ако претходно не постоела (Greenwald et al., 2002). Од принципот произлегува дека јачината на асоцијацијата меѓу два концепта од

според кој се очекува когнитивна усогласеност во тријадата на односи на асоцијациите јас-група (идентитет); јас-атрибут (слика за себе); група-атрибут (стереотип). Со хипотезата не се изразени очекувања за формата на интеракциите, меѓутоа според теориски предвидениот образец на односи, ако нема рестрикција на опсервираниот опсег на предикторите, би требало да се очекуваат дисординални интеракции, иако ваквото очекување не е формализирано во теоријата (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002).

Операционална дефиниција на варијаблите

Трите конструкти во ова истражување се операционализираат и со имплицитни и со експлицитни мерки. Во продолжение, за секој од нив најпрво е дадена операционална дефиниција во термини на имплицитните, а потоа во термини на експлицитните мерки.

Родов стереотип за семејство и кариера

Родовиот стереотип за семејство и кариера имплицитно се мери како D скор на тестот на имплицитни асоцијации за родов стереотип за семејство и кариера пресметан според алгоритмот на Greenwald et al. (2003), што дава индекс за релативната јачина на асоцијацијата женско+семејство (машко+кариера). Мерката варира во теорискиот опсег од -2 до 2, позитивна нумеричка вредност упатува дека јачината на асоцијацијата женско + семејство е поголема од јачината на асоцијацијата женско + кариера (истовремено дека јачината на асоцијацијата машко + кариера е поголема од јачината на асоцијацијата машко + семејство), додека негативна нумеричка вредност упатува на обратен образец за релативната јачина на контрастните асоцијации. D скор што е еднаков на

тријадата (јас и семејство) е детерминирана од јачината на нивните асоцијации со третиот концепт (женско). Иако формулацијата на принципот имплицира каузалност, со предложениот нацрт на балансиран идентитет, неговото оперирање емпириски се проверува на ниво на предикција.

нула означува отсуство на разлики во јачината на сетовите на асоцијации што се содржани во мерката (женско + семејство = женско + кариера, односно машко + кариера = машко + семејство).

Во термини на експлицитно мерење, родовиот стереотип за семејство и кариера е операционализиран како скор на релативна мерка за родов стереотип за семејство и кариера што се заснова врз процени на скали од Ликертов тип, што ќе се интерпретира како индекс за релативната јачина на асоцијацијата женско+семејство (машко+кариера). Интерпретацијата на знакот на нумеричката вредност на скорот што варира теориски опсег -8 до 8 е паралелна на интерпретацијата на D скорот на тестот на имплицитни асоцијации за родов стереотип за семејство и кариера.

Родов идентитет

Родовиот идентитет имплицитно се мери како D скор на тестот на имплицитни асоцијации за родов идентитет пресметан според алгоритмот на Greenwald et al. (2003), што дава индекс за релативна јачина на асоцијацијата јас+женско (други+машко). Мерката варира во теорискиот опсег од -2 до 2, позитивна нумеричка вредност упатува дека јачина на асоцијацијата јас + женско е поголема од јачината на асоцијацијата јас + машко (истовремено дека јачината на асоцијацијата други + машко е поголема од јачината на асоцијацијата други + женско), додека негативна нумеричка вредност упатува на обратен образец за релативната јачина на контрастните асоцијации. D скор што е еднаков на нула означува отсуство на разлики во јачината на сетовите на асоцијации што се содржани во мерката (јас+женско = јас + машко, односно други + машко = други + женско).

Во термини на експлицитно мерење, родовиот идентитет е операционализиран како скор на релативна мерка за родов идентитет што се заснова врз процени на скали од Ликертов тип што ќе се интерпретира како индекс за релативна јачина на асоцијацијата јас + женско (други + машко). Интерпретацијата на знакот на нумеричката вредност на скорот што варира во

теориски опсег од -4 до 4 е паралелна на интерпретацијата на D скорот на тестот на имплицитни асоцијации за родов идентитет.

Сликата за себе за семејство и кариера

Сликата за себе за семејство и кариера имплицитно се мери како D скор на тестот на имплицитни асоцијации за сликата за себе за семејство и кариера пресметан според алгоритмот Greenwald et al. (2003), што дава индекс за релативна јачина на асоцијацијата јас + семејство (други + кариера). Мерката варира во теорискиот опсег од -2 до 2, позитивна нумеричка вредност упатува дека јачина на асоцијацијата јас + семејство е поголема од јачината на асоцијацијата јас + кариера (истовремено дека јачината на асоцијацијата други + кариера е поголема од јачината на асоцијацијата други + семејство), додека негативна нумеричка вредност упатува на обратен образец за релативната јачина на контрастните асоцијации. D скор со нумеричка вредност нула означува отсуство на разлики во јачината на сетовите на асоцијации што се содржани во мерката (јас + семејство = јас + кариера, односно други + кариера = други + семејство).

Во термини на експлицитно мерење, сликата за себе за семејство и кариера операционално се дефинира како скор на релативна мерка за сликата за себе за семејство и кариера, која се заснова врз процени на скали од Ликертов тип што ќе се интерпретира како индекс за релативна јачина на асоцијацијата јас+семејство (други + кариера). Интерпретацијата на знакот на нумеричката вредност на скорот што варира во теориски опсег од -4 до 4 е паралелна на интерпретацијата на D скорот на тестот на имплицитни асоцијации за сликата за себе изразена преку семејство и кариера.

Контрола на релевантните варијабли

Еден од методолошките артефакти што произлегува од структурата на ТИА е ефектот на редослед на задавање на задачите на симулатано подредување со конгруентно и неконгруентно впарување врз магнитудата на ТИА D скорот (Lane et al., 2007; Nosek, Greenwald, & Banaji, 2005). Пред да се премине на

објаснувањето за конгруентното и неконгруентното впарување, читателот се насочува да го прочита делот за опис на структурата на ТИА во делот *Техники на прибирање податоци*. Конгруентно впарување операционално се дефинира како впарување на категориите и атрибутите што овозможува најбрза изведба на задача на симултано категоризирање. Во ТИА за имплицитен стереотип тоа е впарувањето: женско + семејство • машко + кариера; во ТИА за имплицитен идентитет тоа е впарувањето: јас + женско • други + машко; и конечно во ТИА за имплицитна слика за себе тоа е впарувањето: јас + семејство • други + кариера. Реверзното впарување на категориите и атрибутите се определува како неконгруентно (пр. во ТИА за имплицитен стереотип тоа е впарувањето: машко + семејство • женско + кариера).

Релевантната процедурална варијабла беше контролирана со константност на ефектите □ временскиот редослед на конгруентното и неконгруентното впарување во секој од трите ТИА се варираше од еден до друг испитаник (x2) со некомплетен нацрт - целосно контрабалансирање³¹ што ефективно значи дека за половина од учесниците прво беа администрирани задачите на симултано свртување со конгруентно впарување, т.е. во блоковите 3 и 4, а потоа задачите на симултано свртување со неконгруентно впарување во блоковите 6 и 7. За другата половина од учесниците редоследот беше обратен □ неконгруентно впарување во блоковите 3 и 4, конгруентно впарување во блоковите 6 и 7³².

³¹ Врз основа на редниот број на учесникот, условот беше назначен на учесникот, а не учесникот на условот.

³² Бидејќи насоката на категориите на левото или десното копче за одговор се менува од првата во втората задача на класифицирање (со што се постигнува промена на парот на категорија + атрибут што се назначени на исто копче за одговор), во блоковите 1 и 5 се изведуваат задачи со кои се вежбаат правилата за сортирање на категориите согласно со нивната назначеност во задачите на симултано класифицирање што следуваат во блоковите 3 и 4, односно 6 и 7. Според тоа, бидејќи насоката на категориите треба да е компатибилна во блоковите 1, 3 и 4; како и во блоковите 5, 6 и 7, контрабалансирањето на редоследот на конгруентното впарување во блоковите 3, 4 и 6, 7, повлекува согласно менување и на редоследот на задачите од блоковите 1 и 5, иако тие блокови имаат функција на вежба и не влегуваат во пресметувањето на ТИА D.

Со константност на ефектите беше контролиран и редоследот на ТИА за трите типа асоцијации со некомплетен нацрт - целосно контрабалансирање. Целосното контрабалансирање за редоследот на ТИА за трите типа асоцијации и редослед на задавање на задачите на симултано класифицирање со конгруентно и неконгруентно впарување, беше постигнато на првите 84 учесници, меѓутоа, затоа што 7 од нив беа исклучени (види дел *Примерок*), статистичката анализа за утврдување на ефектите на редослед беше оневозможена и ефективно контрабалансирањето во финалниот примерок чии податоци беа анализирани, не се оствари.

Првична намера на нацртот на истражувањето беше полот како релевантна варијабла да се контролира со константност на ефектите преку изедначување на бројот на женски и машки учесници, но поради ограничувања во процесот на регрутација, соодносот на женски и машки учесници во конечниот примерок е 1 : 0.77.

Со константност на варијаблите во ова истражување беа контролирани и: редоследот на експлицитни/имплицитни техники за прибирање на податоци³³, редоследот на скалите на самопроцена за трите типа асоцијации и полот на водачот на тест-сесијата. На сите учесници прво им беа администрирани тестовите на имплицитни асоцијации, а потоа скалите на самопроцена чиј редослед во прашалникот беше следниов: скали за експлицитен стереотип за семејство и кариера, скали за родов идентитет за семејство и кариера, и скали за слика за себе за семејство и кариера. Сесијата за сите испитаници ја водеше лице од женски пол.

³³ Посоодветно би било редоследот на презентација на експлицитните и имплицитните техники да биде контрабалансиран, но за да не се комплицира дополнително нацртот и бидејќи во повеќе студии не се евидентирани ефекти на редослед (Nosek, Greenwald & Banaji, 2005; Nosek, 2005) редоследот е бидејќи константен.

Метод

Примерок

Истражувањето е спроведено на намерен примерок (релевантна варијабла пол) од 99 студенти (45 машки, 54 женски) на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје. По прочистувањето на податоците врз кои се засноваат имплицитните мерки согласно со алгоритмот на Greenwald, Nosek, & Banaji (2003), од натамошна анализа беа исклучени тројца учесници (повеќе од 10% од обидите со латенција помала 300 ms). Дополнително, поради технички проблеми, за четворица учесници не беше обезбедено комплетирање на еден од трите ТИА и нивните податоци беа изземени од натамошна обработка. Така, примерокот го сочинуваат 92 студенти (40 машки, 52 женски). Од нив: 72 се од Филозофски факултет (30 машки), 14 од Филолошки факултет (4 машки), 3 од Правен факултет (2 машки), 3 од Економски факултет (3 машки) и 1 од Архитектура (1 машко). Бидејќи за тројца од учесниците податоците на некои од скалите на самоизвестување беа непотполни, големината на примерокот во статистичките анализи што ги вклучуваат и експлицитните мерки варира во опсегот $N = 90 - 92$. Просечната возраст на учесниците изнесува 20,85 години (опсег 18 - 27).

Техники на прибирање податоци и мерки

Тестот на имплицитни асоцијации (Implicit Association Test; Greenwald, McGhee, & Schwartz, 1998) е софтверски администриран, стандардизиран процедурален формат³⁴ што овозможува мерење на релативната јачина на автоматските асоцијации меѓу два пара концепти конвенционално определени како категории и атрибути, врз основа на просечните разлики во времето на латенција во две задачи со различни инструкции за симултано категоризирање на ставките што треба да ги репрезентираат категориите и атрибутите. Иманентната претпоставка е дека брзината на изведбата зависи од јачина на автоматските асоцијации меѓу категориите и атрибутите што споделуваат ист бихевиорален одговор за категоризирање на ставките што припаѓаат на категоријата или атрибутот. Процедуралниот формат е приспособен за мерење

³⁴ Тестот на имплицитни асоцијации, всушност, се заснова врз нацрт со повторени мерки.

на конструктите што се предмет на истражување и за потребите на истражувањето се конструирани:

1. *Тест на имплицитни асоцијации за мерење родов стереотип за семејство и кариера* (категории: женски род, машки род; атрибути: семејство, кариера).

Табела 1.
Секвенција на блокови на обиди

Блок	Бр. на обиди	Функција	Ставки назначени на левото копче на одговор	Ставки назначени на десно копче на одговор
1.	20	Вежба	женски род	машки род
2.	20	Вежба	семејство	кариера
3.	20	Тест	женски род + семејство	машки род + кариера
4.	40	Тест	женски род + семејство	машки род + кариера
5.	20	Вежба	машки род	женски род
6.	20	Тест	машки род + семејство	женски род + кариера
7.	40	Тест	машки род + семејство	женски род + кариера

Забелешка: Согласно со наодите за ефект на редоследот на конгруентниот и неконгруентниот блок врз магнитудата на D скорот (Nosek, Greenwald, & Banaji, 2005), за половина од учесниците позицијата на блоковите 1, 3 и 4 е променета со блоковите 5, 6 и 7 соодветно.

2. *Тест на Имплицитни Асоцијации за мерење на родов идентитет* (категории: Јас, Други; атрибути: Женски род, Машки род).

Табела 2.
Секвенција на блокови на обиди на тестот на имплицитни асоцијации за родов идентитет

Блок	Бр. на обиди	Функција	Ставки назначени на левото копче на одговор	Ставки назначени на десно копче на одговор
1.	20	Вежба	јас	други
2.	20	Вежба	женско	машко
3.	20	Тест	јас + женско	други + машко
4.	40	Тест	јас + женско	други + машко
5.	20	Вежба	други	јас
6.	20	Тест	други + женско	јас + машко
7.	40	Тест	други + женско	јас + машко

Забелешка: Согласно со наодите за ефект на редоследот на конгруентниот и неконгруентниот блок врз магнитудата на D скорот (Nosek, Greenwald, & Banaji, 2005), за половина од учесниците позицијата на блоковите 1, 3 и 4 е променета со блоковите 5, 6 и 7 соодветно.

3. Тест на имплицитни асоцијации за мерење слика за себе за семејство и кариера (категории: јас, други; атрибути: семејство, кариера).

Табела 3
Секвенција на блокови на обиди на тестот на имплицитни асоцијации за слика за себе за семејство и кариера

Блок	Бр. на обиди	Функција	Ставки назначени на левото копче на одговор	Ставки назначени на десно копче на одговор
1.	20	Вежба	јас	други
2.	20	Вежба	семејство	кариера
3.	20	Тест	јас + семејство	други + кариера
4.	40	Тест	јас + семејство	други + кариера
5.	20	Вежба	други	јас
6.	20	Тест	други + семејство	јас + кариера
7.	40	Тест	други + семејство	јас + кариера

Забелешка: Согласно со наодите за ефект на редоследот на конгруентниот и неконгруентниот блок врз магнитудата на D скорот (Nosek, Greenwald, & Banaji, 2005), за половина од учесниците позицијата на блоковите 1, 3 и 4 е променета со блоковите 5, 6 и 7 соодветно.

Во табелите 1-3 се дадени шематски прикази за структурата на процедурата на мерење применета на соодветните категории и атрибути од трите теста, а дополнително во прилог А се дадени слики од екранот за време на критичните за задачи на категоризирање. Ставките што ги репрезентираат категориите и атрибутите се наведени подолу во делот материјали. Бидејќи структурата е стандардизирана и согласно со предметот на мерење се менуваат само концептите за 2 категории и 2 атрибути како и ставките преку кои се репрезентирани, за да се прикаже текот на процедурата на мерење во прилог А дадени се и слики од екранот за секој од седумте блока на задачи и упатствата што им претходат само за тестот на имплицитни асоцијации за родов стереотип за семејство и кариера. Во продолжение е опишан форматот на тестот преку процедуралните варијабли и начинот на одговарање.

Пред секој блок учесниците добиваат упатство според кое се очекува брзо и точно да ги класифицираат стимулус-ставките (види материјали) што секвенцијално се појавуваат на средината на мониторот во интервал од 250 ms, во нивните наредени концепти што се поставени лево и десно во горниот агол на мониторот со притискање на едно од двете назначени копчиња за одговор. Ако учесникот направи погрешно категоризирање на средина на екранот во интервал од 300 ms, се појавува црвен икс („X“) сè додека не се одговори точно.

Клучно е да се забележи дека во третиот и четвртиот блок учесникот со едно исто копче (лево) ги класифицира ставките што го репрезентираат концептот женски род и атрибутот семејство, додека со друго копче (десно) ставките што го репрезентираат концептот машки род и атрибутот кариера. Во шестиот и седмиот блок правилата за сортирање се менуваат и насоката на копчињата за ставките на атрибутите е реверсна □ со едно (исто) копче се сортираат ставките за женски род и кариера од една страна, а со друго (исто) копче ставките за машки род и семејство. Според Greenwald et al. (1998), јачината на асоцијациите меѓу категориите и атрибутите што се назначени на исто копче за одговор ја детерминираат брзината на изведбата во задачите на симултано категоризирање во блоковите 6 и 3, односно 7 и 4. Оттаму магнитудата на ТИА ефектот, што се заснова врз разликата во брзината на изведбата во задачите на симултано категоризирање со различни инструкции, ја рефлектира релативната јачина на автоматските асоцијации што се предмет на мерење.

Согласно со алгоритмот на Greenwald et al. (2003), D скорот се пресметува од податоците за времето на латенција на сите поединечни обиди на категоризирање од блоковите 3, 4, 6 и 7 при што се елиминираат обидите со латенции $> 10,000$ ms; како и податоците на учесниците кај кои повеќе од 10 % од обидите имаат латенција помала 300 ms. Разликите во просечната латенција на одговор на обидите од блоковите на симултана категоризација (M_6-M_3 ; M_7-M_4)³⁵ се делат со стандардната девијација пресметана на латенциите на одговор за двата блока од разликата. Крајниот D скор всушност е просек на двата количника (Greenwald et al., 2003).

Анализата за релијабилност на имплицитните мерки беше изведена со два сора ТИА D_1 и ТИА D_2 . ТИА D_1 е пресметан како количник од разликата во просечната латенција на одговор од блоковите на симултана категоризација 6 и 3 и стандардната девијација пресметана на латенциите на одговор за двата блока од разликата, додека ТИА D_2 е пресметан како количник од разликата во просечната латенција на одговорите од блоковите 7 и 4 и стандардната

³⁵ Бидејќи редоследот на блоковите со задачи на симултано класифицирање треба да се контрабалансира, кога првин се презентира неконгруентниот блок, за доследност во интерпретацијата на D скорот, разликите во просечната латенција на одговор на обидите од блоковите на симултано класифицирање се пресметуваат (M_3-M_6 ; M_4-M_7).

девијација на латенциите на одговор од овие два блока. Добиени се следниве Spearman-Brown коефициенти: $\rho = .66$ за родов стереотип за семејство и кариера; $\rho = .84$ за родов идентитет; и $\rho = .65$ за сликата за себе. За споредба просечната вредност на коефициентите за еквивалентност (внатрешна конзистентност и split-half) за ТИА D на педесет независни примероци во метаанализата на Hofmann, Gawronski, Gschwendner, Le, & Schmidt (2005) изнесува, .79; додека Nosek et al. (2007) на примерок од повеќе од два и пол милиони комплетирани протоколи за 17 различни ТИА, на веб-страницата на Project implicit, евидентираат медијана за Cronbach's $\alpha = .76$. Може да се констатира дека релијабилноста на имплицитните мерки за родов стереотип за семејство и кариера и за сликата за себе е пониска од посакуваната.

Материјали. Во ова истражување концептот за женски род е претставен преку ставките: девојка, женско, таа, жена, ќерка, додека концептот за машки род е репрезентиран преку: машко, тој, маж, син, дечко. Сетот на стимулус ставки е инспириран од Nosek, Banaji, & Greenwald (2002b; студија 2) и Rudman, Greenwald & McGhee (2001; студија 4). Концептот за семејство е репрезентиран преку ставките: дом, родители, деца, топлина, роднини додека концептот за кариера е репрезентиран преку: професија, образование, работа, успех, плата. Сетот на стимулус ставки е инспириран од Nosek, Banaji, & Greenwald (2002a). Концептот за јас е репрезентиран преку ставките: јас, мене, мое, мои, себе и конечно концептот за други во ова истражување е репрезентиран преку ставките: тие, нив, оние, нивно, други. Сетот на стимулус ставки е инспириран од Greenwald, & Farnham (2000; студија 2).

Апарати и софтвер. Тестот на имплицитни асоцијации (Implicit Association Test; Greenwald, McGhee, & Schwartz, 1998) е програмиран во PsychoPy v1.80.00 (Pierce, 2014) и приспособен за мерење на конструктите што се предмет на истражување. Мерниот инструмент се задаваше на два преносни компјутера со големина на екран 15,6“ нагодени со резолуција 1024 x 768.

За потребите на истражувањето се конструирани паралелни на имплицитните експлицитни мерки на разлика што се засноваат врз процени на **скали од Ликертов тип**, зададени во формат на молив хартија (види прилог Б).

Иако за експлицитниот родов стереотип за семејство и кариера првично беше планирано да се формира композитен скор од стандардизираните скорови на релативна мерка што се заснова врз процени на скали од Ликертов тип (теориски опсег -8 до 8) и релативна мерка што се заснова врз процени на скали од типот Озгудов семантички диференцијал (теориски опсег -6 до 6), прелиминарната проверка на степенот на кореспонденција на мерките ($r = .44$)³⁶ ја доведе во прашање оправданоста на намерата и согласно со тоа, како индекс за експлицитниот родов стереотип за семејство и кариера е користена само релативната мерка што се заснова врз процени на скали од Ликертов тип, бидејќи ставките што се проценуваат во истата се паралелни со ставките со кое се претставени категориите во имплицитната мерка за родовиот стереотип за семејство и кариера.

На скалите за родов стереотип за семејство/кариера учесникот ги проценува петте ставки³⁷ за атрибутот семејство и петте ставки за атрибутот кариера секој поодделно двапати. Еднаш на скала на процена во која 1 означува „воопшто“ не е поврзано со лице од женски род, а 5 „сосема“ е поврзано со лице од женски род и вториот пат на скала на процена во која 1 означува „воопшто“ не е поврзано со лица од машки род, а 5 „сосема“ е поврзано со лице од машки род. Стереотипот за двата концепта поодделно се добива кога ќе се одземе просечната процена за ставките за атрибутот кариера од просечните процени за ставките за атрибутот семејство. Скорот на разлика за родовиот стереотип се добива кога скорот за стереотипот за машки род се одзема од скорот за стереотипот за женски род.

За родов идентитет учесниците ги проценуваат петте ставки за женски род и петте ставки за машки род на петстепенна скала во која 1 означува „воопшто“ не се поврзува со себеси, а 5 „сосема“ се поврзува со себеси. Просечната процена од ставките за машки род се одзема од просечната процена за ставките за женски род.

Конечно, за сликата за себе за семејство и кариера учесниците ги проценуваат петте ставки за семејство и петте ставки за кариера на петстепенна скала во која 1 означува „воопшто“ не се поврзува со себеси, а 5 „сосема“ се

³⁶ Spearman-Brown $\rho = .61$

³⁷ За експлицитните мерки се користат истите ставки од паралелната имплицитна мерка.

поврзува со себеси. Просечната процена на ставките за кариера се одзема од просечната процена на ставките за семејство.

За утврдување на релијабилноста на експлицитните мерки согласно со начинот на кој се пресметани поединечните вкупни скорови, беа изведени два паралелни соработка на разлика. Добиени се следниве Spearman-Brown коефициенти: $\rho = .62$ за родов стереотип за семејство и кариера е; $\rho = .84$ за родов идентитет; и $\rho = .60$ за сликата за себе. Слично како и кај имплицитните мерки, релијабилноста на експлицитните мерките за родов стереотип за семејство и кариера и за сликата за себе е пониска од посакуваната.

Постапка

Истражувањето е спроведено во периодот од 23 април до 28 мај 2015 година. Процесот на регрутација се одвиваше преку непосредно пристапување на потенцијалните учесници во холот на Филозофскиот факултет и посредно во соработка со професори на Филозофскиот и Филолошкиот факултет што беа подготвени да ја дисеминираат информацијата за истражувањето, и да го олеснат учеството на студентите. Дополнително, беа поставени рекламни постери и флаери на пофреквентни места во холот на филозофскиот факултет. Обезбедувањето на информирана согласност не беше формализирано, иако учесниците начелно беа известени за намената на истражувањето и беше нагласено дека учеството е доброволно.

На учесниците прво им беа зададени трите ТИА, а потоа прашалникот во текот на една сесија, која во просек траеше половина час и завршуваше кога и двајцата учесници веќе завршиле со одговарање на прашалникот. Сите сесии се остваруваа во иста просторија на Филозофскиот факултет, и беа водени од истражувачката, која по иницијалното претставување и информирање за намената на истражувањето, на учесниците им го презентираше усното упатство што во првиот дел требаше да го најави текот на мерење. Учесниците усното упатство го примаа сместени на еден од двата преносни компјутера со празен црн екран. По иницијалното воведување, истражувачката требаше да го вклучи софтверот на двата компјутера и учесниците во дијалог-прозорецот

имаа обврска да го внесат редниот број што во моментот им беше соопштен, годината на раѓање и буквите „М“ за машко или „Ж“ женско. По внесувањето на информациите, следуваше празен црн екран и учесниците беа информирани дека за одговарање на ТИА (најавени како „едноставни задачи на компјутер“) ќе треба да користат само две копчиња од тастатурата и дека пред секоја задача на екранот на компјутерот ќе добијат упатство што треба внимателно да го прочитаат. Беше најавено дека ќе треба да одговараат брзо и точно и беа инструктирани на кои копчиња да ги постават прстите за одговарање. По изјаснувањето за подготвеност, беше означен почеток и учесниците индивидуално одговараа на задачите. Последно на учесниците им беа зададени скалите на себепроцена администрирани во форма на „Прашалник“ и по завршувањето, учесниците беа дебрифрани и им беше упатена благодарност за учеството.

План за статистичка обработка

Во согласност со воспоставените конвенции, примерокот најпрво е опишан преку дескриптивните статистики за добиените дистрибуции од испитуваните варијабли.

Статистичкото заклучување што е релевантно за хипотезата за сознајна усогласеност, како што е нагласено и претходно, се заснова врз методот на 4 теста (Greenwald et al., 2002), и за да се овозможи олеснето следење на резултатите, тој е опишан непосредно пред приказот на наодите од неговата примена, иако ваквата стратегија на презентација може да се посочи како некоректна. Во описот се наведени и контроверзиите на методот на 4 теста посочени од некои автори (Blanton & Jaccard, 2006a, 2006b), и експлицитно е истакнато што е одлучено од страна на истражувачката во однос на дилемите што се наметнати од нив, а кои се директно релевантни за изведување на статистичката обработка.

Иако очекувања за разлики меѓу студентите и студентките во однос на испитуваните варијабли не се формулирани во истражувачки хипотези, бидејќи нивното утврдување ќе овозможи дополнителна валидација на мерките (пред сè, на тие за родов идентитет) во делот за резултати се опишани добиените дистрибуции посебно за двете групи учесници, и разликите меѓу нив

во однос на сите испитувани варијабли првично се утврдени со примена на мултиваријантна анализа на варијанса.

Пред да се премине на резултатите, потребно е да се истакне дека на одредени места заради известување имињата на варијаблиите се „ослободени“ од синтагмата за *семејство и кариера* и придавката *родов*. Иако може да се земе како методолошка некоректност, ваквата стратегија е нужна за восприемлива презентација на наодите, и не би требало да воведе конфузија во однос на тоа дали се работи за истите варијабли или за нови. Дополнително, определбите имплицитен/а и експлицитен/а во имињата на варијаблиите на одделни места треба само да потенцираат дали резултатите се засноваат врз имплицитни или експлицитни мерки, поточно, дали варијаблата е „произведена“ како исход на ТИА или на скалите од прашалникот.

Резултати

Дескриптивни статистики. Добиените дистрибуции за имплицитните и експлицитните мерки се опишани преку сумарните статистики за централна тенденција, дисперзираност и облик (табела 4), и на крајот со извесна резервираност преку наодите од Shapiro-Wilk омнибус тестот е констатирано дали постои нарушување на претпоставката за нормалност. Интерпретацијата е олеснета преку визуализација на дистрибуциите со хистограм (види прилог г) и box-whisker дијаграм (слика 1).

Табела 4. *Дескриптивни статистики за испитуваните варијабли*

	N	Min	Max	M	Mdn	SD	Skew	SE	Kurt	SE
Имплицитни										
стереотип	92	-0.68	0.99	0.17	0.17	0.38	-0.04	0.25	-0.60	0.50
идентитет	92	-1.08	1.11	0.20	0.33	0.52	-0.49	0.25	-0.67	0.50
слика за себе	92	-0.48	1.06	0.29	0.30	0.38	0.08	0.25	-0.84	0.50
Експлицитни										
стереотип	91	-3.4	3.8	0.33	0.20	0.90	0.02	0.25	5.23	0.50
идентитет	90	-4	4	0.57	0.60	2.05	-0.50	0.25	-0.20	0.50
слика за себе	90	-3.4	1.4	-0.22	-0.20	0.87	-0.76	0.25	1.75	0.50

Од мерките на централна тенденција може да се заклучи дека учесниците во просек и имплицитно (Cohen's $d = 0.44$) и експлицитно (Cohen's $d = 0.37$) посилно го поврзуваат женски род со семејство, а машки род со кариера (јачината на асоцијациите: женско + семејство > женско + кариера • машко + кариера > машко + семејство) што на ниво на примерокот укажува на присуство на родов стереотип за семејство и кариера, иако магнитудата на ефектот³⁸ е тривијално поголема на имплицитните мерки³⁹. Согласно со фактот

³⁸ Бидејќи и за имплицитните и за експлицитните мерки теориски средна вредност на континуумот е нула што упатува на еднакво поврзување на контрастните концепти со контрастните атрибути или отсуство на разлики во јачината на опозитните асоцијации,

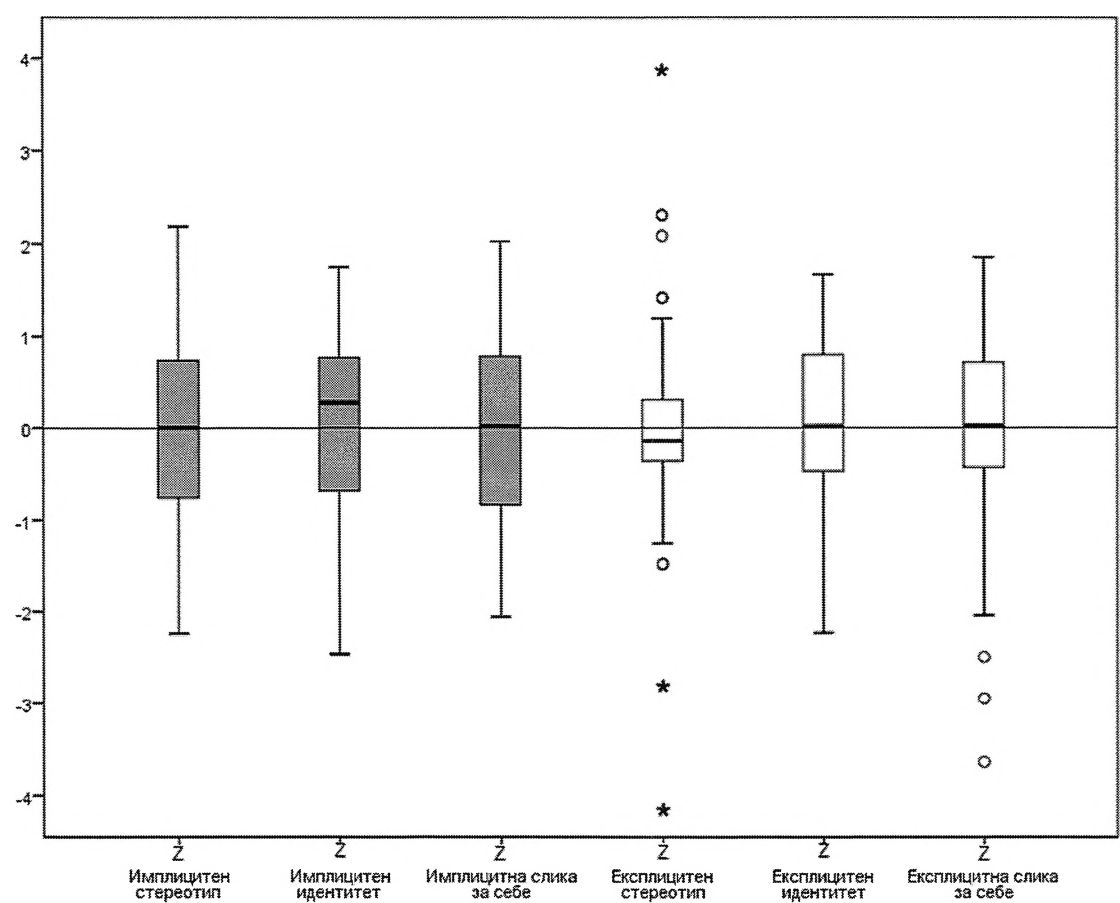
што во примерокот учествуваа повеќе студентки отколку студенти, просечните скорови и за имплицитните (Cohen's $d = 0.39$) и за експлицитните (Cohen's $d = 0.28$) мерки упатуваат на поистакнато поврзување на концептот за себе со женски род (јачината на асоцијациите: $\text{јас} + \text{женско} > \text{јас} + \text{машко} \bullet \text{други} + \text{машко} > \text{други} + \text{женско}$). Во однос на мерките за сликата за себе за семејство и кариера, може да се забележи интересна дискрепантност, имено, просечниот скор на имплицитните мерки (Cohen's $d = 0.78$) упатува на посилно асоцирање на концептот за себе со семејство (јачината на асоцијациите: $\text{јас} + \text{семејство} > \text{јас} + \text{кариера} \bullet \text{други} + \text{кариера} > \text{други} + \text{семејство}$), додека на експлицитните мерки (Cohen's $d = -0.25$) просечниот скор упатува на посилно поврзување на себеси со концептот кариера (јачината на асоцијациите: $\text{јас} + \text{семејство} < \text{јас} + \text{кариера} \bullet \text{други} + \text{кариера} < \text{други} + \text{семејство}$). Пожелно е да се нагласи дека магнитудата на себизедначувањето на имплицитно ниво, изразена во единици на стандардното отстапување е видливо поголема.

На слика 1 е прикажан box-whisker дијаграм за дистрибуциите на стандардизираните Z скорови за имплицитните и експлицитните мерки. Во однос на дистрибуциите за имплицитните мерки начелно може да се увиди дека се ослободени од аутлаери. Дистрибуциите за имплицитен стереотип и слика за себе се видливо симетрични, медијаните се синхронизирани со аритметичките средини и ваквата слика дополнително се потврдува со бенигното отстапување на вредностите за скјунес (види табела 4). Извесна асиметричност може да се забележи кај добиената дистрибуција за имплицитен родов идентитет, варијабилноста е поголема во долните 25% од случаите, и од дијаграмот на слика 1 и од статистиците во табела 4 може да се заклучи дека постои натрупување кај повисоките скорови, што е очекувано, бидејќи во примерокот учествуваа повеќе женски лица. Сите три дистрибуции имаат негативен куртозис, што може да се интерпретира преку отсуството на аутлаери

магнитудата на ефектот Cohen's d е пресметана како оддалеченост на M од $\mu = 0$, во единици на SD.

³⁹ Интерпретацијата за тривијалноста т.е. сличната големина на ефект на имплицитните и експлицитните мерки може да се контекстуализира со присуството на аутлери во дистрибуцијата на експлицитната мерка за родовиот стереотип за семејство и кариера.

и извесна (иако премногу слаба) тенденција кон бимодалност⁴⁰ на дистрибуциите за идентитет и слика за себе што може да се увиди од хистограмите за дистрибуциите (види прилог Г). Од проверките со Shapiro-Wilk омнибус тестот за отстапување од нормалноста, може да се заклучи дека само за добиената дистрибуција за имплицитен идентитет може да се отфрли нултата хипотеза за нормалност $W(92) = .951, p = .002$

Слика 1. Дистрибуции на стандардизираниите Z скорови за имплицитните и експлицитните мерки. Прикажани се опсезите, медијаните, квартилните граници и аутлаерите .

Добиените дистрибуции на експлицитните мерки, позабележливо отстапуваат од нормалната дистрибуција. Shapiro-Wilk статистикот за сите три

⁴⁰ Decarlo (1997) наведува неколку автори што упатуваат дека негативен куртозис понекогаш може да отсликува бимодалност, иако е потребно да се нагласи дека магнитудата на девијација што би инсинуирала субстанцијална бимодалност на кривата треба да биде многу поголема од регистрираните вредности за $\beta-3$ во ова истражување.

е статистички значаен што може да имплицира нетривијално отстапување од нормалната дистрибуција ($W_{\text{Експлицитен стереотип}}(92) = .886, p = .000$; $W_{\text{Експлицитен идентитет}}(92) = .955, p = .003$; $W_{\text{Експлицитна слика за себе}}(92) = .953, p = .003$). Од Сликата 1 може да се увиди присутноста на аутлаери во дистрибуциите за експлицитен идентитет и експлицитна слика за себе⁴¹. Дистрибуцијата за експлицитен стереотип е видливо лептокуртична и од хистограмот (види прилог Г) може да се види дека има поголеми опашки и повисок врв од нормалната. И дистрибуцијата за експлицитен идентитет и дистрибуцијата за експлицитна слика за себе имаат негативен скјунес што веројатно ја рефлектира поголемата натрупаност на скоровите на десниот крај на дистрибуцијата и поголемата дисперзираност на скоровите кај долните 25 % од случаите иако аритметичката средина и медијаната речиси и да коинцидираат кај двете дистрибуции.

⁴¹ Најекстремните вредности за експлицитен стереотип $Z = -4.15$, и за експлицитна слика за себе $Z = -3.63$, ја надминуваат Grubbs критичната вредност 3.35 за $N = 90$,

Метод на 4 теста

Опис. Следејќи го нацртот за урамнотежен идентитет, за статистичка анализа ќе биде применет регресивниот метод на 4 теста развиен од Greenwald et al. (2002) што предвидува серија на три двостепени хиерархиска регресивни анализи. Секој од трите конструкти што се предмет на истражување ќе биде регресиран прво на интеракцијата од преостанатите два конструкта од тријадата, а потоа и на секој од нив како самостоен предиктор. Поточно, во секоја од двостепените хиерархиски регресивни анализи, во првиот чекор критериум мерката (Y) се предвидува од производот од мерките (XZ) за другите две варијабли од тријадата, додека во вториот чекор, мерките за варијаблите што учествувале во интеракцискиот термин во првиот чекор, се внесуваат како самостојни предиктори (X) и (Z).

$$Y = b_0 + b_1(XZ) + e \quad (1)$$

$$Y = b_0 + b_1(XZ) + b_2(X) + b_3(Z) + e \quad (2)$$

Согласно со методот на 4 теста (Greenwald et al., 2002), резултатите од секоја од двостепените хиерархиски регресивни анализи треба да ги задоволат следниве очекувања:

1. Регресивниот коефициент што се однесува на терминот за интеракција треба да биде позитивен и статистички значаен во првиот чекор од регресивната анализа, додека коефициентот на детерминација треба да упатува на супстанцијално учеството на објаснетата варијанса во вкупната варијанса на критериумот. Неуспех во потврдувањето на ваквото очекување упатува на непотврдување на примарното предвидување на теоријата, и не се продолжува со тестирање на другите очекувања.
2. Регресивниот коефициент за интеракцискиот термин треба да има нумерички позитивна вредност и во вториот чекор (откако ќе бидат додадени

компонентните варијабли од производот за интеракцискиот термин како предиктори).

3. Промената во коефициентот на детерминација во вториот чекор не треба да е статистички значајна.

4. Ниту еден од регресивните коефициенти што се однесуваат на индивидуалните предиктори не треба статистички значајно да се разликува од нула.⁴²

Според Greenwald et al. (2002), односите меѓу мерките за јачина на асоцијациите во тријадата ја рефлектираат претпоставката за когнитивна усогласеност ако резултатите од трите хиерархиски регресии ги задоволат четирите теста.

Контроверзии. Две клучни контроверзии што се врзуваат за методот на четири теста се: тестирањето на интеракцискиот ефект пред внесот на конституентите на интеракцијата како самостојни предиктори што отстапува од прескрипциите за симултано тестирање на Cohen, Cohen, West, & Aiken (2003) и претпоставката за рацио нула на континуумот од ТИА D.

Повикувајќи се на Cohen (1978), Cohen et al. (2003) нагласуваат дека регресивниот коефициент за интеракцискиот термин мора да е парцијален, поточно тој: „го репрезентира ефектот на интеракцијата *ако и само ако* [курзив во оригиналот] двата предиктори од што се состои интеракцијата се вклучени во регресивната равенка.“ [...] (стр. 284). Изоставувањето на конституентите на интеракцијата како самостојни предиктори од регресивната равенка според авторите би значело дека ефектот што се припишува на интеракцијата, всушност, ги содржи и ефектите од прв ред на предикторите конституенти што се поврзани со интеракцискиот термин. Од друга страна, Greenwald et al. (2002)

⁴² Според Greenwald et al. (2002) задоволувањето на третиот и четвртиот тест од секвенцијата, претпоставува дека нумеричката вредност нула на скалите за варијаблите, одговара на рационална нула на варијаблата што се мери (scaling assumption). Иако постојат контроверзии околу тоа дали психолошка мерка на разлики може да има рацио нула, според Greenwald, Rudman, Nosek, & Zayas (2006), барањето нумеричката вредност нула да означува отсуство на квантитетот што се мери е задоволено со тоа што ТИА D скор, кој е еднаков на нула, означува отсуство на разлики во јачината на сетовите на асоцијации што се содржани во мерката.

заговараат примена на хиерархиска регресивна анализа, која според нив, овозможува потврдување на чист мултипликативен модел, затоа што секвенцијалното додавање на сетовите на предиктори би овозможило увид во промената на објаснетата варијанса што се должи на сетовите варијабли од хиерархиската секвенција.

Дилемата за симултано наспроти хиерархиско тестирање на интерекцискиот термин може да се покаже како непотребна, ако се земе предвид дека во вториот чекор од хиерархиската регресија е задоволено барањето за симултано тестирање на ефектите од повисок ред со ефектите од прв ред. Податокот за парцијалниот регресивен коефициент за мултипликативната функција со примена на хиерархиски внес на сетовите на варијабли е достапен и како таков може да се интерпретира во контекст на очекувањето за статистички незначаен придонес на носителите на интеракцијата како самостојни предиктори (очекување 3 и 4 од методот на 4 теста). Сепак, потребно е да се нагласи во методот на Greenwald et al. (2002) се нагласува значајноста на интерекцискиот термин во првиот чекор од регресивната анализа (очекување 1 од методот на 4 теста).

Многу поконтроверзно е стојалиштето што се врзува за претпоставувањето дека нумеричката вредност нула на скалите за варијаблите, одговара на рационална нула на варијаблата што се мери (scaling assumption). Според Greenwald, Rudman, Nosek, & Zayas (2006), барањето нумеричката вредност нула да означува отсуство на квантитетот што се мери е задоволено со тоа што ТИА D скор што е еднаков на нула означува отсуство на разлики во јачината на сетовите на асоцијации што се содржани во мерката. Blanton и Jaccard повеќе од оправдано во неколку наврати (види Blanton & Jaccard, 2006a, 2006b) ја оспоруваат оправданоста на претпоставката дека психолошка мерка на разлики може да има рацио нула.

Иако теоретскиот раскол е интересен, неговото посериозно разгледување е надвор од амбициите на овој преглед и спротивставените стојалишта се посочени во контекст на дилемата за центрирање на предикторите. Според Cohen et al. (2003), центрирањето на конституентите на интеракцијата е пожелно прво за да се редуцира неесенцијалната мултиколинеарност што би довела до нестабилност на регресивните коефициенти преку инфлација на

стандардните грешки, и второ, за да се олесни интерпретацијата бидејќи во нецентрираната регресивната равенка што содржи интеракциски ефект, ефектите од прв ред го означуваат регресивниот наклон кога другиот предиктор има вредност нула, што се коси со прагматичната вредност на предвидувањето, бидејќи повеќето психолошки варијабли или немаат осмислена нула или има малку смисла да се предвидува регресивниот наклон за една варијабла кога другите се нула. Наспроти експлицитното нагласување на ваквите препораки, Greenwald, Rudman, Nosek, & Zayas (2006) споредувајќи ги методот на 4 теста и традиционалниот метод за тестирање на интеракција преку симултаната регресивна анализа, во однос на⁴³ моќноста, сензитивноста и подложноста на грешка тип I (или α), во серија симулации освен што ја потврдуваат компаративната предност на методот на 4 теста за детектирање на чист мултипликативен модел (без адитивни ефекти) констатираат и дека центрирањето на предикторите ја намалува моќноста за детектирање на мултипликативен ефект кога просечната вредност на предикторите отстапува од нула.

Иако некои автори (Devos et al., 2007; Devos et al., 2008) експлицитно нагласуваат дека предикторите се центрирани, во повеќето публикации отсуствува отворено изјаснување. Во ова истражување априори стојалиштето е дека мултипликативниот модел имплициран од предвидувањето на сознајна усогласеност согласно со методот на 4 теста, ќе се тестира со употреба на хиерархиски регресивни анализи, во кои предикторите конституенти на интеракцијата нема да се центрираат. Бидејќи според наодите на Greenwald, Rudman, Nosek, & Zayas (2006) методот на 4 теста има поголема моќност, но е поподложен на грешка тип I, во ова истражување доколку се потврдат очекувањата за мултипликативен модел согласно со методот на 4 теста, за тестирање на интеракцискиот термин ќе биде применет и стандардниот метод

⁴³ Ако нултата хипотеза е отсуство на чист мултипликативен модел, тип I грешка е пропорција на потврди на мултипликативен модел кога податоците се симулирани со адитивен модел, моќност е пропорција на потврди на мултипликативен модел кога податоците се симулирани со мултипликативен модел и сензитивност d' е одмерување за бројот на „точни погодоци“ (моќност) и „лажен аларм“ (тип I грешка). Greenwald, Rudman, Nosek, & Zayas (2006) симулирале по 3,000 експерименти од секој модел (мултипликативен и адитивен) со $N = 100$.

на симултана регресивна анализа согласно со Cohen et al. (2003) и конституентите на интеракцијата ќе бидат центрирани во сите три регресији.

За секоја од регресивните анализи се проверени претпоставките за регресија на најмали квадрати. Предубедувањето беше дека нарушувањето на претпоставките нема да ја оневозможи нејзината примена, бидејќи статистичката анализа во случајов е детерминирана од нацртот на урамнотежен идентитет, меѓутоа, евиденцијата за нарушеност ќе треба да ја контекстуализира статистичката инференција.

Иако според методот на 4 теста, утврдувањето на формите на интеракциите не е задолжително и истите не се експлицитно формулирани во хипотезата за сознајна усогласеност, доколку се потврди статистичката значајност на сите интеракциски ефекти за да се унапреди интерпретацијата ќе се тестира интеракцискиот ефект на родовиот стереотип за семејство и кариера и родовиот идентитет врз сликата за себе за семејство и кариера прво со тестирање на едноставните регресивни наклони, а потоа со Johnson–Neyman (J–N) техниката согласно со приспособувањата што Bauer & Curran (2005) ги прават за анализа на интеракција на две континуирани варијабли. Изборот на интеракцијата чија форма ќе се интерпретира е арбитрарен, иако може со извесна резервираност да се констатира дека е теориски најинтересен (види Baron, Schmader, Cvencek, & Meltzoff, 2014; Dunham, Baron, & Banaji, 2007), без оглед на тоа што наодите **не смеат да** имплицираат никаква каузалност на развојно сценарио.

Сознајна усогласеност на имплицитните емпириски констукти

Согласно со методот на 4 теста (Greenwald et al., 2002) за предвидување на секој од имплицитните емпириските конструкти во тријадата: слика за себе, родов идентитет и стереотип изведени се три хиерархиски регресивни анализи. Во сите анализи предвидената варијабла најпрво се регресира на интеракцијата на преостанатите две од трите варијабли, а потоа и на носителите на интеракцијата како самостојни предиктори. Во поединечните регресивни

анализи, варијаблите што ја конституираат интеракцијата не се центрирани и согласно со тоа во регресивната равенка што содржи интеракциски ефект, ефектите од прв ред го означуваат регресивниот наклон кога другиот предиктор има вредност нула. Хиерархиските секвенции на сетовите на варијабли се формирани со методот на присилен внес.

Во продолжение, најпрво се приложени поединечно резултатите од секоја хиерархиска анализа, а потоа е извлечен сумарен заклучок за тоа дали наодите од имплицитните мерки согласно со очекувањата на методот на 4 теста (Greenwald et al., 2002) ја потврдуваат истражувачката хипотеза.

За предвидување на имплицитната слика за себе за семејство и кариера во првиот чекор од хиерархиската регресија е внесена интеракцијата меѓу имплицитниот стереотип и идентитет, додека во вториот чекор се внесени варијаблите учесници во интеракцијата како самостојни предиктори. Релевантните статистики се приложени во табела 5.

Табела 5. Хиерархиска регресија на сликата за себе врз стереотип x идентитет, стереотип и идентитет

	B	SE(B)	β	t	p.
Чекор 1					
(Интерцепт)	.25	.04		6.29	.001
Стереотип x идентитет	*.46	.17	.37	3.75	.005
Чекор 2					
(Интерцепт)	.25	.04		5.97	.001
Стереотип x идентитет	*.48	.18	.37	3.44	.008
Стереотип	-.18	.09	-.16	-1.50	.049
Идентитет	.13	.08	.18	1.77	.093

Забелешка: N = 92; * p < .05, **p< .01.

Моделот што ја содржи само интеракцијата меѓу имплицитниот стереотип и идентитет е статистички значаен $R^2 = .14$, $F(1, 90) = 14.07$, $p = .000$ и објаснува 14 % од варијансата на имплицитната слика за себе. Регресивниот коефициент за интеракцискиот термин е статистички значаен на $\alpha = .05$, и според неговата вредност, разликата од една единица во мултипликативната функција резултира со промена од .63 единици во имплицитната слика за себе. Согласно со очекувањата, додавањето на имплицитниот стереотип и имплицитната слика за себе како самостојни предиктори, во вториот чекор не предизвикува статистички значаен инкремент во коефициентот на детерминација $\Delta R^2 = .04$, $\Delta F(2, 88) = 2.32$, $p = .104$. Како што може да се види од вредностите за p (табела 5), во крајниот модел значен предиктор на сликата за себе останува интеракцијата стереотип x идентитет и доследно со очекувањата

и начинот на кој се бодувани мерките има позитивен предзнак. Неговата вредност упатува дека разликата од една единица во мултипликативната функција резултира со промена од .48 единици во имплицитната слика за себе кога имплицитните стереотипи и идентитет имаат вредност нула. Во согласност со четвртото предвидување на методот на 4 теста, парцијалните регресивни коефициенти што се однесуваат на индивидуалните предиктори стереотип и идентитет, не се разликуваат статистички значајно од нула ($p > .05$). Коефициентот на детерминација на крајниот модел е статистички значаен $R^2 = .18$, $F(3, 88) = 6.38$, $p = .001$ и упатува на значително учество на објаснетата во вкупната варијанса на сликата за себе.

За предвидување на имплицитниот родов идентитет во првиот чекор од хиерархиската регресивна анализа е внесена интеракцијата меѓу имплицитниот стереотип и сликата за себе, додека во вториот чекор се внесени варијаблите учесници во интеракцијата како самостојни предиктори. Во табела 6 дадени се вредностите на релевантните статистики.

Табела 6. Хиерархиска регресија на идентитетот врз стереотип x слика за себе, стереотип и слика за себе

	B	SE(B)	β	t	p.
Чекор 1					
(Интерцепт)	0.12	.05		2.52	.014
Стереотип x слика за себе	1.38*	.20	0.48	5.21	.001
Чекор 2					
(Интерцепт)	0.10	.08		1.50	.225
Стереотип x слика за себе	1.33*	.39	0.47	3.52	.003
Стереотип	-0.03	.21	-0.02	-0.19	.715
Слика за себе	0.11	.17	0.08	0.74	.525

Забелешка: N = 92; * p < .05, **p< .01

Регресијата на имплицитниот идентитет на интеракцијата стереотип x слика за себе во првиот чекор од анализата се врзува со статистички значаен коефициент на детерминација $R^2 = .23$, $F(1, 90) = 27.18$, $p = .000$, што упатува на супстанцијално учество на објаснетата варијанса од страна на интеракцискиот термин во вкупната варијанса на имплицитниот идентитет. Регресивниот коефициент за интеракцискиот термин е статистички значаен на $\alpha = .05$, и според неговата вредност, разликата од една единица во мултипликативната функција резултира со промена од 1.38 единици во имплицитниот идентитет. Внесувањето на варијаблите носители на интеракцијата во вториот чекор како самостојни предиктори статистички значајно не ја подобрува предвидливоста

на идентитетот $\Delta R^2 = .01$, $\Delta F(2, 88) = .36$, $p = .697$ и како што може да се види од табела 3, ниту двата парцијалните регресивни коефициента не се статистички значајно различни од нула ($p > .05$). Од табела 6 исто така може да се увиди дека парцијалниот регресивен коефициент за интеракцискиот термин останува статистички значајно поголем од нула и во вториот чекор на регресивната анализа и неговата вредност упатува дека разликата од една единица во мултипликативната функција резултира со зголемување за 133 единици во имплицитниот идентитет кога имплицитните стереотипи и слика за себе имаат вредност нула. Крајниот модел се врзува со статистички значаен коефициент на детерминација $R^2 = .24$, $F(3, 88) = 9.17$, $p = .000$.

За предвидување на имплицитниот стереотип за семејство и кариера во првиот чекор од хиерархиската регресија е внесена интеракцијата на имплицитните идентитет и слика за себе, додека во вториот чекор се внесени носителите на интеракцијата како самостојни предиктори. Релевантните статистики од анализата се дадени во табела 7.

Табела 7. Хиерархиска регресија на стереотипот врз идентитет x слика за себе, идентитет и слика за себе

	B	SE(B)	β	t	p.
Чекор 1					
(Интерцепт)	.11	.04		2.52	.008
Идентитет x слика за себе	.54*	.10	.39	4.03	.001
Чекор 2					
(Интерцепт)	.14	.05		2.75	.009
Идентитет x слика за себе	.52*	.16	.41	3.26	.002
Идентитет	.09	.10	.05	.45	.398
Слика за себе	-.15	.10	-.14	-1.31	.114

Забелешка: N = 92; * $p < .05$, ** $p < .01$.

Според резултатите од хиерархиската регресивна анализа, интеракцијата идентитет x слика за себе предвидува значајна пропорција од варијансата на имплицитниот родов стереотип за семејство и кариера $R^2 = .15$, $F(1, 90) = 16.23$, $p = .000$. Регресивниот коефициент за интеракцискиот термин е статистички значаен на $\alpha = .05$, и според неговата вредност, разликата од една единица во мултипликативната функција резултира со промена од .54 единици во имплицитниот стереотип. Додавањето на мерките за идентитет и слика за себе како посебни предиктори во вториот чекор од регресивната анализа не го зголеми статистички значајно процентот на објаснета варијанса $\Delta R^2 = .02$, $\Delta F(2, 88) = 0.93$, $p = .400$ и доследно како што може да се заклучи од p вредностите за t статистиките приложени во табела 7, парцијалните регресивни коефициенти за предикторите не отстапуваат статистички значајно од нула (p

> .05). Интеракцискиот термин е значаен и има позитивна вредност и во вториот чекор по додавањето на варијаблите носители на интеракцијата, согласно со второто очекување на методот на 4 теста; разликата од една единица во мултипликативната функција резултира со промена од .52 единици во имплицитниот стереотип кога имплицитните идентитет и слика за себе имаат вредност нула. Коефициентот на детерминација на конечниот модел е статистички значаен $R^2 = .17$, $F(3, 88) = 6.02$, $p = .001$.

Заклучок за сознајната усогласеност на имплицитните емпириски конструкти

Од изложените наоди за трите регресивни анализи на имплицитните мерки може да се заклучи дека резултатите на сите три анализи ги задоволуваат очекувањата на методот на 4 теста (Greenwald et al., 2002). Регресивниот коефициент за терминот на интеракција е позитивен и статистички значаен во првиот чекор на сите три хиерархиски регресији, додека просечниот коефициент на детерминација во првиот чекор за трите регресији $M_{R2} = 0.17$, што според конвенциите на (Cohen et al., 2003), може да се определи како умерен⁴⁴, како просек го задоволува очекувањето за супстанцијално учество на објаснетата во вкупната варијанса на критериум-варијаблите. Во сите три регресији, парцијалниот регресивен коефициент за интеракцијата е нумерички позитивен и статистички значаен по додавањето на носителите на интеракцијата како самостојни предиктори во вториот чекор. Согласно со очекувањата содржани во методот на 4 теста, додавањето на конституентите на интеракцијата во вториот чекор не ја подобрува предвидливоста на критериумот што се потврдува преку незначајниот инкрементот во коефициентот на детерминација, и незначајното отстапување на парцијалните регресивни коефициенти што се однесуваат на индивидуалните предиктори во сите три хиерархиски регресији. Накратко, од 12 можности за непотврдување (4 очекувања x 3 регресији) на очекуваниот образец на сознајна усогласеност,

⁴⁴ Пожелно е да се нагласи дека и за пресметување на потребната големина на примерокот во анализата на моќност беше претпоставен умерен ефект врз основа на наодите од метаанализата на Cvencek, Greenwald, & Meltzoff (2012) што е доследно со наодите од ова истражување. Априори, определбата за $f^2 = .10$, додека просекот од тирте анализи во ова истражување би изнесувал $f^2 = .21$

резултатите од имплицитните мерки ги задоволуваат сите 12 барања и може да се констатира дека односите меѓу мерките за јачина на асоцијациите во тријадата: родови стереотипи за семејство и кариера, родов идентитет и слика за себе за семејство и кариера ја рефлектираат претпоставката за сознајна усогласеност, што значи дека истражувачката хипотеза се потврдува со имплицитните емпириски конструкти.

Тестирање на интеракциските термини преку симултани регресивни анализи

Во табела 8 се дадени резултатите од трите симултани регресивни анализи за имплицитните мерки. Со првата регресивна анализа се предвидува имплицитната слика за себе, со втората се предвидува имплицитниот родов идентитет, а со третата имплицитниот родов стереотип.

Табела 8. Симултани регресивни анализи за тестирање на односите меѓу родовите стереотипи идентитетот и сликата за себе за семејство и кариера

модел	<i>b</i>	<i>SE(B)</i>	β	<i>t</i>	<i>R</i> ²	<i>F</i>
(интерцепт)	.27	.04		6.94		
Стереотип	-.08	.09	-.08	-.76		
Идентитет	.21*	.07	.29	2.77		
Стереотип x Идентитет	.48*	.18	.27	2.72	13.4*	4.54
(интерцепт)	.14	.05		2.76		
Стереотип	.07	.21	.05	.43		
Слика за себе	.11	.17	.08	.75		
Стереотип x Слика за себе	1.19*	.39	.41	3.14	22.9**	8.69
(интерцепт)	.14	.04		3.79		
Идентитет	.24*	.08	.33	3.33		
Слика за себе	-.05	.09	-.05	-0.46		
Идентитет x Слика за себе	.52*	.16	.28	2.90	16.9*	5.98

Забелешка: *N* = 92; * *p* < .05, ***p* < .01.

Предикторите што се конституенти на интеракциите се центрирани, и оттаму, парцијалните регресивни коефициенти го означуваат регресивниот наклон на предвидената варијабла врз предикторот кога другите предиктори

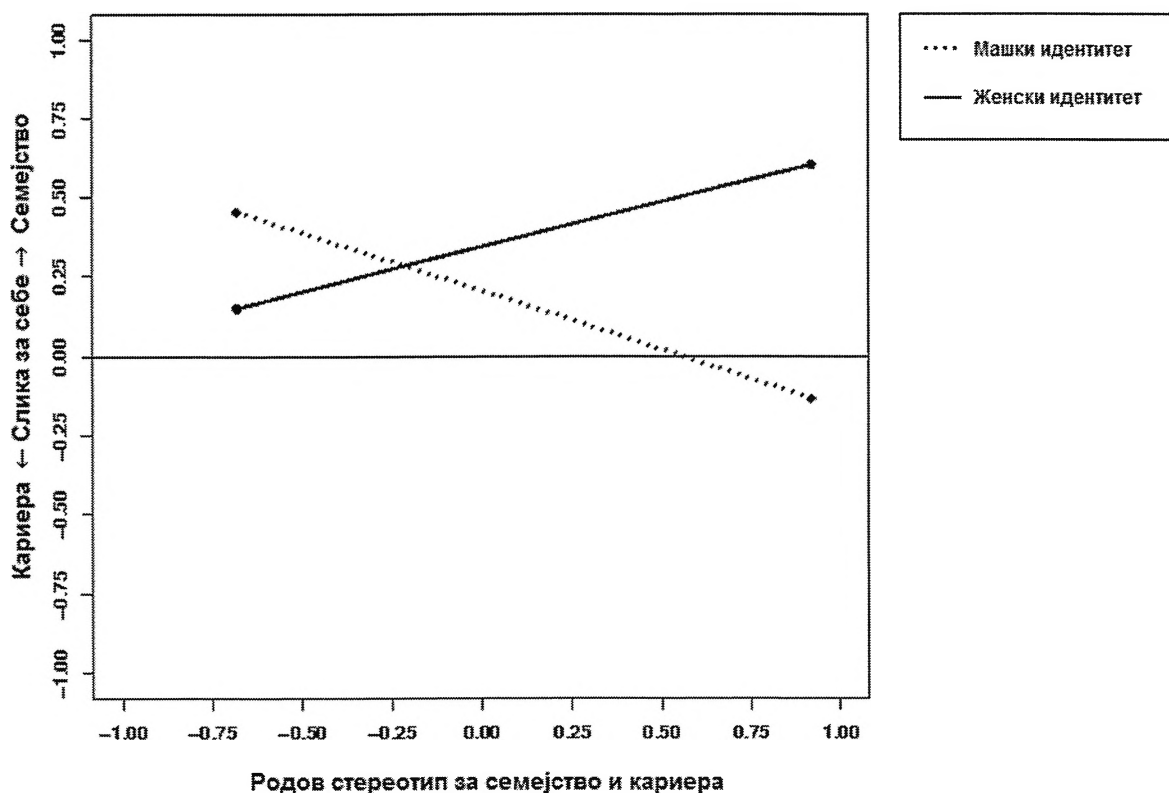
учесници во регресивната равенка се еднакви на нивните аритметички средини. Од резултатите може да се заклучи дека сите модели објаснуваат значаен дел од варијансата на критериумите, и интеракцискиот термин во сите три регресии е статистички значаен ($p < .05$). Дополнително, ефектот од прв ред на предикторот родов идентитет е значаен за предвидувањето на имплицитната слика за себе, и имплицитниот родов стереотип.

Post hoc анализа на интеракциските ефекти на имплицитниот родов стереотип за семејство и кариера и имплицитниот родов идентитет врз имплицитната слика за себе за семејство и кариера

Согласно со навестувањата од претходно, во продолжение се презентирани наодите од Post hoc анализата на интеракциските ефекти на имплицитниот родов стереотип за семејство и кариера и имплицитниот родов идентитет, врз имплицитната слика за себе за семејство и кариера. Прво се дадени резултатите од тестирање на едноставните регресивни наклони и графичкиот приказ за избраните вредности на предикторите, а потоа резултатите од примената на техниката Johnson-Neyman (J-N), кои исто така се и графички прикажани.

За примена на методот на едноставни наклони (simple slopes), сликата за себе (Y) беше регресирана на родов стереотип (X) за три вредности на родов идентитет (Z). Согласно со препораките на Cohen et al. (2003), за условни вредности на Z беа избрани аритметичката средина за идентитет ($M_{\text{и}} = 0.19$) и едно стандардно отстапување под ($M_{\text{и}} - 1SD = -0.32$) и над аритметичката средина ($M_{\text{и}} + 1SD = 0.71$). Post hoc проверката на интеракцијата покажа дека едноставниот регресивен наклон за сликата за себе врз стереотипот за вредноста на идентитет $Z_1 = -0.32$ е статистички значен $b_{Y \text{ врз } X \text{ на } Z_1} = -0.37, t(89) = 2.60, p = 0.0109$ и упатува на негативна асоцираност на сликата за себе со стереотипот кога идентитетот има вредност $M_{\text{и}} - 1SD$; едноставниот регресивен наклон на стереотипот за вредноста која е еднаква на аритметичката средина не е статистички значаен $b_{Y \text{ врз } X \text{ на } Z_2} = -0.04, t(89) = -0.40, p = 0.686$; додека едноставниот регресивен наклон за вредноста $Z_1 = 0.71$ е статистички значаен $b_{Y \text{ врз } X \text{ на } Z_3} = 0.28, t(89) = 2.60, p = 0.0421$ и упатува на позитивна асоцираност на сликата за себе, со стереотипот идентитетот има вредност $M_{\text{и}} + 1SD$.

На слика 2 е даден графичкиот приказ на интеракцијата и се прикажани само значајните регресивни наклони за условните вредности $M_{\text{и}} - 1SD$ и $M_{\text{и}} + 1SD$.

Слика 2. Едноставни регресивни линии на имплицитната слика за себе за семејство и кариера врз имплицитниот родов стереотипи за семејство и кариера за 1SD под просечната вредност за имплицитниот родов идентитет, што според предзнакот, изразува машки родов идентитет

На графиконот прикажан на слика 2, максималната и минималната опсервирана вредност на родов стереотип за семејство и кариера се искористени како точки за проектирање на едноставните регресивни линии за сликата за себе за семејство и кариера, врз родовиот стереотип за семејство и кариера за едно стандардно отстапување под аритметичката средина на родов идентитет, што според предзнакот на вредноста, одговара на - машки родов идентитет ($\text{јас} + \text{машко} > \text{јас} + \text{женско}$) и едно стандардно отстапување над аритметичката средина, што според предзнакот на вредноста, одговара на женски родов идентитет ($\text{јас} + \text{женско} > \text{јас} + \text{машко}$). Може да се увиди дека кога вредноста на идентитет упатува на женски родов идентитет, посилен стереотип за семејство и кариера се поврзува со посилна себепределба со семејство наспроти кариера ($\text{јас} + \text{семејство} > \text{јас} + \text{кариера}$), додека кога вредноста на идентитет упатува на машки родов идентитет, посилен стереотип

за семејство и кариера се поврзува со посилна себеопределба со кариера наспроти семејство ($\text{јас} + \text{кариера} > \text{јас} + \text{семејство}$).

Од проверката на интеракцијата е јасно дека во опсегот на опсервираните вредности може да се констатира дисординална интеракција⁴⁵, што е доследно со наодот за отсуство на ефекти од прв ред на предикторите што се носители на интеракцијата. Точката на пресекување или вредноста за стереотип во која едноставните регреси на сликата за себе врз стереотип се пресекуваат според формулата (7.7.1) на Cohen et al. (2003, стр. 288) е еднаква на $X_{\text{прес}} = -0.21$ ⁴⁶. Вредноста за идентитет, пак, на која едноставните регреси на сликата за себе врз идентитет се пресекуваат е еднаква на $Z_{\text{прес}} = 0.25$.

Бидејќи изборот на условните вредности за идентитет на кои ќе се тестира значајноста на едноставните регресивни наклони на сликата за себе врз стереотипот е донекаде арбитрарен, во продолжение се наведени и наодите за региони на значајност што се пресметани со техниката Johnson-Neyman, која иако традиционално се користи во рамките на ANCOVA, од страна на Bauer & Curran (2005) е модифицирана за интеракција на две континуирани варијабли⁴⁷. Вредностите за идентитет што ги демаркираат регионите на значајност за $\alpha = .05$, се пресметани со калкулаторот на Preacher, Curran, & Bauer (2006) и на графиконот од слика 3 се означени со пресекот на непрекинати вертикални линии со апсцисата.

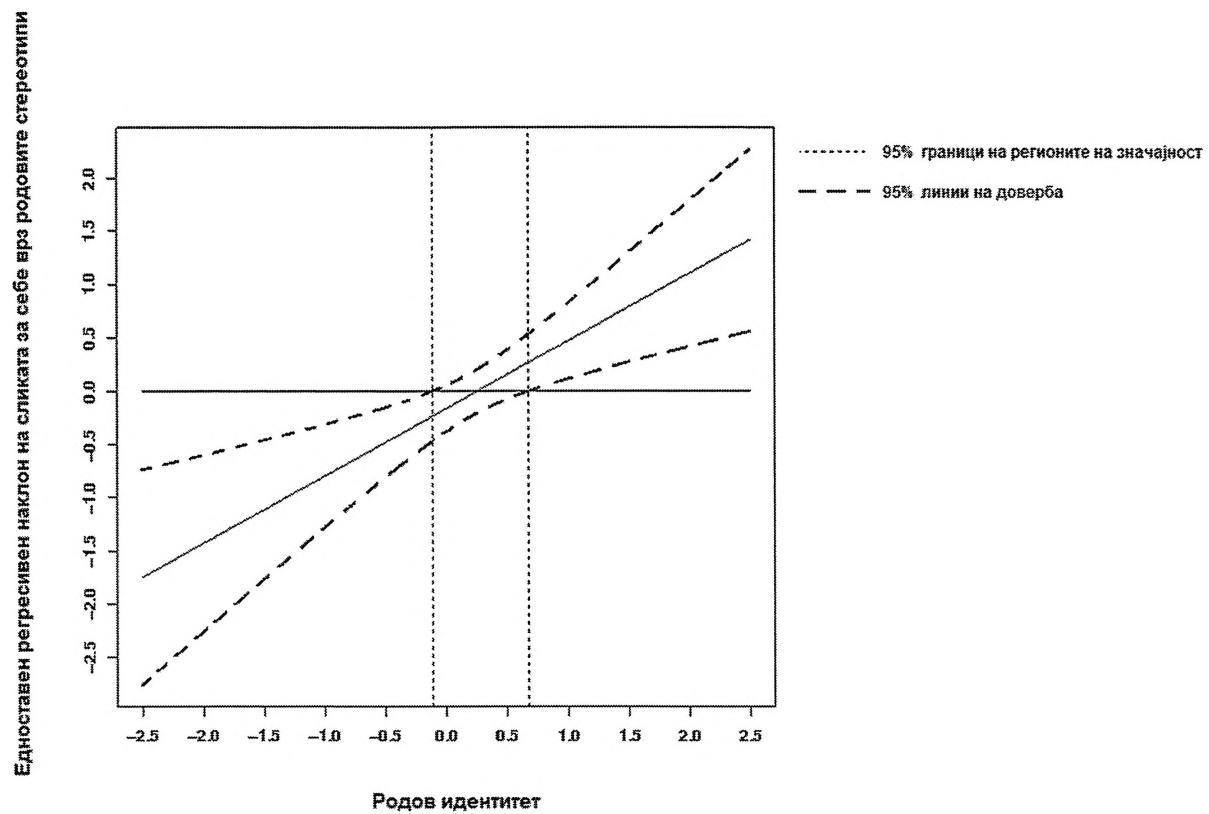
Според наодите што се графички прикажани (слика 3), едноставниот регресивен наклон на сликата за себе за семејство и кариера врз стереотипот за семејство и кариера е значаен ($p < .05$) и негативен на вредности за родов идентитет помали од -0.1103 ; не е значајно ($p > .05$) различен од нула на

⁴⁵ Ранг редоследот на исходите на предикторот е функција на вредностите на другиот предиктор (Cohen, Cohen, West, & Aiken, 2003, стр. 286).

⁴⁶ Иако од графиконот не може прецизно да се отчита, може да се увиди дека координатата на точката на пресек на апсцисата одговара на вредноста за стереотип $X = -0.21$

⁴⁷ Ако со техниката на едноставни наклони се согледува дали за однапред селектирана вредност Z_1 , соодносот на едноставниот регресивен коефициент $b_{Y \text{ врз } X \text{ на } Z_1}$ и неговата стандардна грешка $SE_{b \text{ на } Z}$ е поголем од t критичната вредност, за одредување на регионите на значајност се бараат Z вредностите што одговараат на однапред селектираните критични вредности t што го определуваат преминот на (не)значајност на едноставниот регресивен коефициент $b_{Y \text{ врз } X \text{ на } Z}$ за дадено α ниво (за подетален преглед види Bauer & Curran, 2005).

вредности за родов идентитет меѓу -0.1103 и 0.6809; и е значаен ($p < .05$) и позитивен на вредности за родов идентитет поголеми од 0.6809. Бидејќи опсервираните вредности за родов идентитет се во опсегот од -1.08 до 1.11, и долниот и горниот регион на значајност спаѓаат во опсервираните вредности.

Слика 3. $J - N$ региони на значајност и линии на доверба за условните ефекти на имплицитниот стереотип за семејство и кариера врз сликата за себе за семејство и кариера како функција на имплицитниот родов идентитет.

На графиконот (слика 3), исто така се прикажани 95 % линии на сигурност од кои може да се согледа дека сигурноста во процената на условните ефекти на имплицитниот стереотип за семејство и кариера врз сликата за себе за семејство и кариера како функција на имплицитниот родов идентитет е најголема меѓу вредностите за идентитет -0.1103 и 0.6809, кои, всушност, ги означуваат границите на долниот и горниот регион на значајност, и дека сигурноста на процената, всушност, се намалува со прогресирањето во регионите на значајност на континуумот за идентитет.⁴⁸ Исто така, може да се забележи дека точките на линиите на значајност што на ординатата имаат

⁴⁸ За жал, калкулаторот на Preacher, Curran, & Bauer (2006) не дава вредност за центарот на точност.

координати нула, на апсцисата имаат координати што коинцидираат со вредностите што ги демаркираат регионите на значајност, исто така, укажувајќи дека за тие вредности на имплицитниот родов идентитет едноставните регресивни наклони на имплицитната слика за себе за семејство и кариера врз родовиот стереотип за семејство и кариера не се статистички значајни на $\alpha = .05$.

Конечно, иако е очекувана, пожелно е да се нагласи доследноста со наодите од тестирањето на едноставните регресивни наклони за трите избраните вредности за имплицитен родов идентитет. Имено, од трите претходно избрани вредности, само аритметичката средина на имплицитниот родов идентитет спаѓа во опсегот меѓу вредностите -0.1103 и 0.6809, и доследно само соодветниот едноставен регресивен коефициент се покажа како статистички незначаен.

Сознајна усогласеност на експлицитните емпириски констукти

Повторно, за предвидување на секој од експлицитните емпириски констукти во тријадата: слика за себе, родов идентитет и стереотип, согласно со методот на 4 теста (Greenwald et al., 2002) изведени се три хиерархиски регресивни анализи. Во сите анализи предвидената варијабла најпрво се регресира на интеракцијата на преостанатите две од трите варијабли, а потоа и на носителите на интеракцијата. Како и претходно, во поединечните регресивни анализи варијаблиите што ја конституираат интеракцијата не се центрирани. Хиерархиските секвенции на сетовите на варијабли се формирани со методот на присилен внес. Слично како и за имплицитните мерки, во продолжение најпрво се приложени поединечно резултатите од секоја хиерархиска анализа, а потоа е извлечен сумарен заклучок за плаузибилноста на истражувачката хипотеза според очекувањата на методот на 4 теста (Greenwald et al., 2002), а врз основа на наодите од експлицитните мерки.

За предвидување на експлицитната слика за себе за семејство и кариера изведена во првиот чекор од хиерархиската регресивна анализа е внесена интеракцијата меѓу експлицитниот стереотип и идентитет, додека во вториот чекор се внесени варијаблите учесници во интеракцијата како самостојни предиктори. Во табела 9 се дадени вредностите на релевантните статистики.

Моделот што ја содржи само интеракцијата меѓу експлицитниот

Табела 9. Хиерархиска регресија на сликата за себе врз стереотип x идентитет, стереотип и идентитет

	B	SE(B)	β	t	p.
Чекор 1					
(Интерцепт)	-.26	.10		-2.65	.008
Стереотип x идентитет	.43	.32	.12	1.15	.178
Чекор 2					
(Интерцепт)	-.37	.12		-3.56	.002
Стереотип x идентитет	.23	.32	.06	0.60	.468
Стереотип	*.28	.14	.29	2.75	.032
Идентитет	.05	.04	.13	1.19	.225

Забелешка: N = 90; * p < .05, **p< .01.

стереотип и идентитет не е статистички значаен $R^2 = .01$, $F(1,88) = 1.33$, $p = .251$. Внесот на експлицитниот стереотип и експлицитната слика за себе како самостојни предиктори, во вториот чекор предизвикува статистички значаен инкремент во коефициентот на детерминација $\Delta R^2 = .08$, $\Delta F(2,86) = 3.96$, $p = .023$ и, како што може да се види од табела 9, значаен е само ефектот од прв ред на експлицитниот стереотип - промена од една единица во експлицитниот стереотип резултира со промена од .28 единици во експлицитната слика за себе кога родовиот идентитет е еднаков на нула. Коефициентот на детерминација на крајниот модел е статистички значаен $R^2 = .10$, $F(3, 86) = 3.11$, $p = .030$.

Пожелно е да се нагласи дека добиениот модел не е стабилен, поточно, исклучувањето на случајот 23 што според вредноста на Кукови дистанции е

потенцијален мултиваријантен аутлаер, доведува до незначаен парцијален регресивен коефициент за експлицитниот стереотип и статистички незначаен коефициент на детерминација (види прилог Д).

За предвидување на експлицитниот родов идентитет во првиот чекор од хиерархиската регресивна анализа е внесена интеракцијата меѓу експлицитниот стереотип и сликата за себе, додека во вториот чекор се внесени варијаблите учесници во интеракцијата како самостојни предиктори. Во табела 10 се дадени релевантните статистики.

Табела 10. Хиерархиска регресија на идентитетот врз стереотип x слика за себе, стереотип и слика за себе

	B	SE(B)	β	t	p
Чекор 1					
(Интерцепт)	.43	.22		1.93	.063
Стереотип x слика за себе	*2.69	1.07	.24	2.28	.014
Чекор 2					
(Интерцепт)	.69	.22		2.86	.003
Стереотип x слика за себе	*2.82	1.05	.25	2.43	.006
Стереотип	*-.55	.28	-.24	-2.30	.042
Слика за себе	.38	.25	.16	1.55	.127

Забелешка: N = 90; * p < .05, **p< .01.

Регресирањето на експлицитниот идентитет на интеракцијата стереотип x слика за себе во првиот чекор од анализата се врзува со статистички значаен коефициент на детерминација $R^2 = .06$, $F(1, 88) = 5.18$, $p = .025$. Регресивниот коефициент за интеракцискиот термин е статистички значаен на $\alpha = .05$, и според неговата вредност, разликата од една единица во мултипликативната функција резултира со промена од 2.69 единици во експлицитниот идентитет кога експлицитните стереотипи и слика за себе имаат вредност нула. Внесувањето на конституентите на интеракцијата во вториот чекор како самостојни предиктори не доведува до статистички значајна промена во коефициентот на детерминација $\Delta R^2 = .064$, $\Delta F(2,86) = 3.10$, $p = .05$, иако парцијалниот регресивен коефициент за стереотип е значаен на $\alpha = .05$ упатувајќи дека зголемување на експлицитниот стереотип за една единица кога експлицитната слика за себе има вредност нула, се врзува со намалување на

имплицитниот идентитет за 0.55 единици. Регресивниот наклон на интеракцискиот термин по додавањето на конституентите во вториот чекор се зголемува и истиот тој станува значаен на $\alpha = .01$. Конечниот модел се врзува со статистички значаен коефициент на детерминација $R^2 = .12$, $F(3, 86) = 3.88$, $p = .012$.

За предвидување на експлицитниот стереотип за семејство и кариера во првиот чекор од хиерархиската регресивна анализа е внесена интеракцијата меѓу експлицитните идентитет и сликата за себе, додека во вториот чекор се внесени варијаблите учесници во интеракцијата како самостојни предиктори. Во табела 11 се дадени релевантните статистики.

Табела 11. Хиерархиска регресија на стереотипот врз идентитет x слика за себе, идентитет и слика за себе

	B	SE(B)	β	t	p
Чекор 1					
(Интерцепт)	.36	.11		3.44	.002
Идентитет x слика за себе	-.23	.27	-.07	-.62	.390
Чекор 2					
(Интерцепт)	.45	.10		4.38	.001
Идентитет x слика за себе	.07	.29	.02	.19	.799
Идентитет	*-.10	.04	-.22	-2.13	.020
Слика за себе	*.30	.15	.29	2.87	.042

Забелешка: N = 90; * p < .05, **p< .01.

Според резултатите од хиерархиската регресивна анализа, внесот на интеракцискиот термин идентитет x слика за себе во првиот чекор не овозможува предвидување на експлицитниот родов стереотип за семејство и кариера $R^2 = .00, F(1, 88) = .39, p = .536$. Додавањето на носителите на интеракцијата како засебни предиктори во вториот чекор од регресивната анализа го зголеми статистички значајно процентот на објаснета варијанса $\Delta R^2 = .12, \Delta F(2, 86) = 5.78, p = .004$. Парцијалните регресивни коефициенти за идентитет и стереотип се значајни на $\alpha = .05$ и од нивната вредност може да се заклучи дека: зголемувањето на идентитетот за една единица резултира со намалување на стереотипот за .10 единици кога сликата за себе има вредност нула; и дека зголемувањето на сликата за себе за една единица резултира исто

така со зголемување на стереотипот за .30 единици кога идентитетот има вредност 0. Коефициентот на детерминација на конечниот модел е статистички значаен $R^2 = .12$, $F(3, 86) = 3.99$, $p = 0.10$.

Повторно треба да се нагласи нестабилноста на моделот, слично како и во регресијата на експлицитната слика за себе, случајот 23 се јавува како потенцијален мултиваријантен аутлаер според вредноста на Кукови дистанции и неговото исклучување од анализата доведува до незначаен парцијален регресивен коефициент и за идентитетот и за сликата за себе и доследно и до незначаен коефициент на детерминација за конечниот модел (види прилог Д).

Заклучок за сознајната усогласеност на експлицитните емпириски конструкти

Од изложените наоди за трите регресивни анализи на експлицитните мерки може да се заклучи дека резултатите на сите три анализи не ги задоволуваат очекувањата на методот на 4 теста (Greenwald et al., 2002). Очекувањето на првиот тест од секвенцијата на 4 теста за значаен регресивен коефициент за интеракцијата беше задоволено само со регресијата на експлицитниот родов идентитет врз интеракцијата на експлицитниот стереотип за семејство и кариера и експлицитната слика за семејство и кариера. Преостанатите три очекувања од секвенцијата на 4 теста не беа задоволени со резултатите на ниту една регресија. Накратко, од 12 можности за непотврдување (4 очекувања x 3 регресии) на очекуваниот образец на сознајна усогласеност, резултатите од експлицитните мерки задоволуваат само едно барање и може да се констатира дека истражувачката хипотеза за сознајна усогласеност не се потврдува со експлицитните емпириски конструкти.

Разлики меѓу машките и женските учесници во однос на варијаблите

Од мерките на централна тенденција може да се заклучи дека и машките и женските учесници во просек и имплицитно и експлицитно посилно го поврзуваат женски род со семејство, а машки род со кариера (јачината на асоцијациите: женско + семејство > женско + кариера • машко + кариера > машко + семејство). Во однос на имплицитните мерки, може да се констатира дека магнитудата на стереотипизирањето е поголема кај женските учеснички.

Табела 12. Аритметички средини, стандардни отстапувања и Cohen’s d за имплицитните и експлицитните мерки како функција на полот

	Машки			Женски		
	M	SD	d ^a	M	SD	d ^a
	(n = 40)			(n = 52)		
Имплицитни						
Стереотип	0.06	0.37	0.15	0.25	0.36	0.68
Идентитет	-0.23	0.54	-0.54	0.43	0.27	2.00
Слика за себе	0.22	0.37	0.59	0.35	0.37	0.94
	(n = 38)			(n = 52)		
Експлицитни						
Стереотип	0.42	0.71	0.26	0.26	1.02	0.26
Идентитет	-1.10	1.66	-0.66	1.79	1.32	1.36
Слика за себе	-0.32	0.72	-0.44	-0.15	0.97	-0.15

^a Cohen’s d = (M – 0) / SD

Кај женските учеснички просечните скорови и за имплицитните и за експлицитните мерки упатуваат на поистакнато поврзување на концептот за себе со женски род (јачината на асоцијациите: јас + женско > јас + машко • други + машко > други + женско), додека кај машките учесници просечните скорови и за имплицитните и за експлицитните мерки упатуваат на поистакнато поврзување на концептот за себе со машки род (јачината на асоцијациите: јас + машко > јас + женско • други + женско > други + машко). Ако се земат предвид апсолутните вредности на Cohen’s d може да се заклучи дека магнитудата на изедначувањето со сопствената родова група и на

имплицитните и на експлицитните мерки е поголема кај женските учеснички (иако останува отворено прашањето дали ваквата разлика е релијабилна).

Дискрепантноста во однос на дирекцијата на поврзување на концептот за себе на имплицитните и експлицитните мерки за сликата за себе за семејство и кариера како и на ниво на цел примерок се пресликува и на ниво на двете групи учесници. И кај женските и кај машките учесници просечниот скор на имплицитните мерки упатува на посилно поврзување на концептот за себе со семејство (јачината на асоцијациите: $\text{јас} + \text{семејство} > \text{јас} + \text{кариера} \bullet \text{други} + \text{кариера} > \text{други} + \text{семејство}$), додека на експлицитните мерки и женските и машките учесници посилно се поврзуваат себеси со концептот кариера (јачината на асоцијациите: $\text{јас} + \text{семејство} < \text{јас} + \text{кариера} \bullet \text{други} + \text{кариера} < \text{други} + \text{семејство}$).

За да се тестираат разликите меѓу машките и женските учесници во однос на испитуваните варијабли беше применета еднонасочна мултиваријантна анализа на варијанса (MANOVA). Според наодите од тестот на Mardia⁴⁹, процените за мултиваријантниот скјунес ($\hat{\gamma}_{1,p} = 7.54, p = 0.019$) и мултиваријантниот куртозис ($\hat{\gamma}_{2,p} = 61.62, p = 0.009$) упатуваат дека претпоставката за мултиваријантна нормалност е нарушена. Дополнително може да се констатира дека и претпоставката за еднаквост на матриците на коваријанса не е задоволена $F(21, 23333.92) = .1.82; p = .012$; Box's $M = 41.285$. Ваквите наоди може да ја доведат во прашање валидноста на p вредностите, но според некои автори (Beasley & Sheehan, 1994; Ito, 1980), може да се каже дека омнибус тестовите на MANOVA се робусни⁵⁰ кога се нарушени претпоставките за хомоскедастичност и нормалност.

⁴⁹ Тестот е изведен преку веб-апликацијата на Korkmaz, Goksuluk, & Zararsiz (2014) достапна на <http://www.biosoft.hacettepe.edu.tr/MVN/>

⁵⁰ Некои автори (Keselman et al., 1998) ја нагласуваат несоодветноста на примената на MANOVA кога се нарушени претпоставките врз кои се заснова, но пожелно е да се нагласи дека истите заклучоци за статистичка значајност беа извлечени и кога беше применет непараметриски тест (Mann-Whitney U) и кога 95% интервали на доверба на разликите во аритметичките средини беа засновани на 1000 bootstrap примероци. Конвергенцијата на резултатите од различните техники донекаде ја зголемува кредибилноста на наодите.

Мултиваријантниот F тест е значаен $F(6, 83) = 30.05, p = .000$; Wilk's $\Lambda = 0.32, \eta^2 = .68$, и согласно со нултата хипотеза дека популациите од кои се извлечени машките и женските учесници не се разликуваат во однос на линеарниот композит од имплицитните и експлицитните мерки се отфрла. Од униваријантните тестови може да се заклучи дека женските и машките учесници статистички значајно се разликуваат само во однос на имплицитните мерки за: родов стереотип за семејство и кариера $F(1, 88) = 5.23; p = .025$; $\eta^2 = .056$ и родов идентитет $F(1, 88) = 108.88; p = .000$; $\eta^2 = .55$ и во однос на експлицитните мерки за родов идентитет $F(1, 88) = 84.58; p = .000$; $\eta^2 = .49$; додека нултата хипотеза за еквивалентност на аритметичките средини не се отфрла за имплицитната слика за себе за семејство и кариера $F(1, 88) = 3.12; p = .08$; $\eta^2 = .034$ и експлицитните: родов стереотип за семејство и кариера $F(1, 88) = .76; p = .387$; $\eta^2 = .009$, и слика за себе за семејство и кариера $F(1, 88) = .87; p = .35$; $\eta^2 = .10$.

Во контекст на утврдената разлика во однос на имплицитниот родов стереотип за семејство и кариера, врз основа на погоре презентирани аритметички средини (табела 12), може да се заклучи дека споредено со машките учесници, женските учеснички посилно го поврзуваат женскиот род со семејство, а машкиот род со кариера (јачината на асоцијациите: женско + семејство > женско + кариера • машко + кариера > машко + семејство).

Во однос на утврдените разлики за родов идентитет, согласно со начинот на кој се пресметани мерките, и за имплицитен и за експлицитен родов идентитет аритметичката средина на женските учеснички е поголема од аритметичката средина на машките учесници и врз основа на предзнакот на просечните вредностите за имплицитен и експлицитен родов идентитет (види табела 12) од погоре наведените дескрипции за двете родови групи е очигледно дека и машките и женските учесници посилно го асоцираат концептот за себе со сопствената родова група.

За да се утврди дали постојат разлики меѓу машките и женските учесници во однос на величината во кој се изедначуваат со својата родова група, скоровите на машките учесници беа помножени со -1. Левеновиот тест за еднаквост на варијансата на групите за имплицитното изедначување со

сопствениот род е значаен $F = 14.80$, $p = .000$ и согласно со нултата хипотеза за оваа претпоставка се отфрла и степените на слобода за t -тестот се приспособени од 88 на 57.109. Врз основа на наодите од t -тестот, може да се заклучи дека меѓу двете групи постојат статистички значајни разлики и во однос на имплицитното $t(57.11) = -3.73$, $p = .001$, $d = 0.89$, и во однос на експлицитното $t(88) = -2.20$, $p = .030$, $d = 0.47$, изедначување со сопствената родова група. Женските учеснички посилно се изедначуваат со својот род споредено со машките и на имплицитните ($M_{\text{ж}} = .54$, $SD_{\text{ж}} = .27$; $M_{\text{м}} = .23$, $SD_{\text{м}} = .43$) и на експлицитните мерки ($M_{\text{ж}} = 1.79$, $SD_{\text{ж}} = 1.32$; $M_{\text{м}} = 1.10$, $SD_{\text{м}} = 1.66$).

Дискусија

Хипотезата за сознајна усогласеност на родовиот стереотип за семејство и кариера, родовиот идентитет и сликата за себе за семејство и кариера, се потврди со имплицитни, но не и со експлицитни мерки. Од изложените наоди за трите регресивни анализи на имплицитните мерки, може да се заклучи дека резултатите на сите три анализи ги задоволуваат очекувањата на методот на 4 теста (Greenwald et al., 2002). Секој од трите имплицитни емпириски конструкти, концептуализирани како асоцијативни јачини, може да се предвиди само од интеракцијата на другите два во тријадата. Регресивниот коефициент за терминот на интеракција е позитивен и статистички значаен во првиот чекор на сите три хиерархиски регресии, додека коефициентите на детерминација во првиот чекор за трите регресии го задоволуваат очекувањето за значително учество на објаснетата варијанса во вкупната варијанса на критериум варијаблите (просечно $R_2 = 0.17$). Во сите три регресии, парцијалниот регресивен коефициент за интеракцијата е нумерички позитивен и статистички значаен по додавањето на конституентите на интеракцијата, кои како самостојни предиктори во вториот чекор не ја подобруваат предвидливоста на критериумот што е согласно со третото и четвртото очекување од методот на 4 теста.

Освен целосната потврда на очекуваниот образец на односи, може да се констатира и компарабилност на добиените величини за интеракцискиот ефект, со агрегираната евиденција од метаанализата на Cvencek et al. (2012). Пондерираните просеци за големината на ефектот што се однесува на регресивниот коефициент за интеракцискиот термин во првиот чекор од хиерархиската регресивна анализа за имплицитните мерки, акумулирани на 18 независни примероци во метаанализата на Cvencek et al. (2012) се блиску до конвенционалната вредност за умерена големина на ефект $r = .3$: $r_{j-a}^{51} = .27$, $r_{j-g}^{52} = .35$, и $r_{g-a}^{53} = .34$. И во ова истражување, како што може да се отчита од

⁵¹ критериум во регресивната анализа е мерката за асоцијацијата: јас-атрибут (слика за себе/себепочитување).

⁵² критериум е мерката за асоцијацијата: јас-група (идентитет).

⁵³ критериум е мерката за асоцијацијата: група-атрибут (стереотип/став).

презентираните стандардизирани регресивни коефициенти⁵⁴ за интеракцискиот термин во првиот чекор од хиерархиските регресивни анализи за имплицитните мерки, може да се констатира умерена големина на ефект. Попрецизно, споредливите вредности евидентирани во ова истражување се следни: $r_{j-a} = .37$, $r_{j-g} = .48$, и $r_{g-a} = .39$.

За да се адресираат контроверзиите на методот на 4 теста поврзани со тестирањето на интеракцискиот ефект пред внесот на конституентите на интеракцијата како самостојни предиктори, и препораките за нецентрирање на варијаблите, согласно со критиките на Blanton & Jaccard (2006a, 2006b) за тестирање на интеракциите беше применет и стандардниот метод на симултана мултипла регресија, според насоките на Cohen et al. (2003) со што исто така се потврди статистичката значајност на интеракциските термини. Сепак, треба да се истакне дека во регресивните равенки за предвидување на сликата за себе, и родовиот стереотип, значен беше и ефектот од прв ред на родовиот идентитет.

Во контекст на обидите за примена на теоријата на урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002) на конструктите за родово релевантни когниции, наодите се надоврзуваат на демонстрациите на сознајната усогласеност на родовиот идентитет, сликата за себе и родовиот стереотип, изразени преку концептите за топлина и потентност (Rudma et al., 2001), факултетско образование и родителство/мајчинство (Devos et al., 2008a; Devos et al., 2007) и концептите за природноматематички и хуманистички науки (Cvencek, Meltzoff, & Kapur, 2014; Cvencek, Meltzoff, Greenwald, 2011; Nosek, Banaji, & Greenwald, 2002).

Како што веќе е нагласено и претходно, образецот на сознајна усогласеност не се потврди со експлицитните мерки што е исто така доследно со квантитативниот преглед на Cvencek et al. (2012). За илустрација, авторите нагласуваат дека предвидувањата на методот на 4 теста, со експлицитните мерки, не се целосно потврдени на ниту еден од 8 независни примероци

⁵⁴ Бидејќи во првиот чекор од регресивната анализа се внесува само интеракцискиот термин, како што беше нагласено и претходно кога во регресивниот модел се внесува само еден предиктор (плус интерцепт) $\beta = \gamma$.

вклучени во метаанализата, додека со имплицитни мерки образецот на очекувања е задоволен на 12 од 18 независни примероци.

Непотврдувањето на сознајната усогласеност со експлицитните мерки и нејзиното потврдување со имплицитните мерки може да се интерпретира преку две спекулации, кои иако не се меѓусебно исклучливи, потенцираат крајно различни онтолошки стојалишта резимираани од претходно. Според првата интерпретација, истовремената потврда и непотврдување може да инсинуира структурна двојност што претпоставува два начина на оперирање на социјалната когниција (Smith & DeCoster, 2000; Devine, 1989; Greenwald & Banaji, 1995; Strack & Deutsch, 2004; Wilson et al., 2000), рефлексирани преку недоследноста на наодите од имплицитните и експлицитните мерки. Во контекст на ваквото објаснување, сознајната усогласеност како тенденција за создавање на кохерентни конфигурации (Heider, 1982) е особеност на имплицитните (интроспективно недостапни) асоцијации што се актуализираат преку процесите побудени од процедурите што ја ограничуваат контролата над одговорите, додека експлицитните когниции што може да се засноваат врз известливи елаборации се ослободени од ваквата економија на организираност. Толкување што може да се изведе од второто стојалиште (пр. Nosek & Greenwald, 2009; Nosek, Hawkins, & Frazier, 2011) е отворено агностично за инхеретна двојност, и се повикува само на отпорноста на имплицитните мерки на контролирана експресија и на контаминираноста на експлицитните мерки со артефакти на себепрезентација (Asendorpf et al., 2002; Banse et al., 2001; Boysen, Vogel, & Madon, 2006; Egloff & Schmukle, 2002; Kim, 2003; Steffens, 2004). Авторите на теоријата на урамнотежен идентитет отворено ја нагласуваат релевантноста на првото стојалиште, изјаснувајќи се дека „дистинкцијата имплицитни-експлицитни може [...] да се поврзе со контраст што академските психолози внимателно го избегнуваа - концепцијата на свесен и несвесен модус на когниција како функционално различни.“ (Greenwald et al., 2002, стр. 21). Сепак, ваквото толкување во оригиналната публикација е дополнето и со потенцирањето на различната подложност на имплицитните и експлицитните мерки на тенденцијата за давање на социјално пожелни одговори што е во согласност со второто стојалиште.

За да се потврди предвидувањето за сознајна усогласеност според формулациите на методот на 4 теста, доволно е само констатирање на интеракциските ефекти, но за да се унапреди интерпретацијата, беше испитана и природата на интеракцискиот ефект на родовиот стереотип за семејство и кариера и родовиот идентитет, врз сликата за себе за семејство и кариера. Беа применети два пристапа, т.н. одбери точка или тестирање на едноставни регресивни наклони и Johnson–Neyman (J–N) техниката. Врз основа на наодите од тестирањето на едноставните регресивни наклони, може да се заклучи дека посилен родов стереотип за семејство и кариера се поврзува со посилна себеопределба со семејство наспроти кариера ($\beta_{\text{семејство}} > \beta_{\text{кариера}}$), за условната вредност $M_{\text{и}} + 1\text{SD}$ која упатува на женски родов идентитет, додека кога условната вредност на идентитет $M_{\text{и}} - 1\text{SD}$ упатува на машки родов идентитет, посилен родов стереотип за семејство и кариера се поврзува со посилна себеопределба со кариера наспроти семејство ($\beta_{\text{кариера}} > \beta_{\text{семејство}}$).

Од наодите за регионите на значајност може да се заклучи дека регресијата на сликата за себе за семејство и кариера врз родовиот стереотип за семејство и кариера е релијабилна за условните вредности за родов идентитет помали од - 0.11 и поголеми од 0.68, и како што е наведено и во резултатите двете вредности што ги маркираат регионите на значајност спаѓаат во опсервираните вредности за родов идентитет. Ако се земат предвид само регионите на значајност, емпириски евидентирани односи меѓу трите конструкти, концептуално би можеле да се опишат преку два едноставни исказа: „Колку повеќе се идентификувам како машко и колку повеќе ги поврзувам машко и кариера, толку повеќе се себеопределувам преку кариера“ и истовремено: „Колку повеќе се идентификувам како женско, и колку повеќе ги поврзувам женско и семејство, толку повеќе се себеопределувам преку семејство.“

Секако, треба да се нагласи дека интерпретацијата се комплицира затоа што во ТИА D скорот се сумирани релативните јачини на 4 асоцијации. На пример, D скорот - 0.11 на ТИА за родов идентитет според формулациите на авторите на мерката (Greenwald, McGhee, & Schwartz, 1998; Greenwald, Nosek, & Banaji, 2003) истовремено треба да ја квантификува релативната јачина на

асоцијациите: јас + женско; јас + машко; други + машко; и други + женско. Негативниот знак на вредноста треба да упатува дека јачината на асоцијацијата јас + машко е поголема од јачината на асоцијацијата јас + женско, но истовремено и дека јачината на асоцијацијата други + женско е поголема од јачината на асоцијацијата други + машко. Оттаму во термини на операционалните дефиниции за варијаблите покоректно би било да се констатира дека за вредностите за ТИА D за родов идентитет помали од -0.11, ТИА D за сликата за себе за семејство и кариера има негативен едноставен регресивен наклон врз ТИА D за родов стереотип за семејство и кариера, додека за вредностите за ТИА D за родов идентитет поголеми од 0.68, ТИА D за сликата за себе за семејство и кариера има позитивен едноставен регресивен наклон врз ТИА D за родов стереотип за семејство и кариера. Промената на дирекцијата на поврзаноста на фокалниот предиктор и критериумот, од негативна во позитивна за различни условни вредности (во опсервираниот опсег) на вториот предиктор, како што беше нагласено упатува на присуство на дисординална интеракција, што е согласно со наодите за отсуството на ефекти од прв ред на конституентите на интеракцијата; и според наодите точката на пресекување или вредноста за стереотип во која едноставните регресивни наклони на сликата за себе врз стереотип се пресекуваат е еднаква на $X_{\text{прес}} = -0.21$, додека вредноста за идентитет, пак, на која едноставните регресивни наклони на сликата за себе врз идентитет се пресекуваат е еднаква на $Z_{\text{прес}} = 0.25$.

Според формулациите на Greenwald et al. (2002), теориски идеално би се очекувало овие вредности да се нула. Всушност, доколку дистрибуциите на варијаблите со кои се операционализирани трите асоцијативни јачини не би биле поларизирани, координатите на точката на пресек (во тридимензионалниот систем дефиниран од варијаблите) според теоријата би биле $P(0, 0, 0)$. Тоа би значело дека со промена на предзнакот на вредноста на еден од предикторите се менува предзнакот на условената поврзаност на другиот предиктор со критериумот. Кога вредноста на еден од предикторите е еднаква на нула, и условената поврзаност на критериумот со другиот предиктор е нула. Претпоставката дека нумеричката вредност нула на скалите за варијаблите, одговара на рационална нула на варијаблата што се мери, иако оправдано се доведува во прашање (Blanton & Jaccard, 2006a, 2006b), е

појдовна премиса за формулацијата на очекувањето за сознајна усогласеност како мултипликативна функција. Предвидувањето не е формулирано преку каузален тек, но во основата е претпоставката дека ако јачината на која и да било од двете асоцијации што се услов за јавување на третата е еднаква на нула, нема да постои споделена врска од прв ред, согласно со ниту тенденција за создавање на третата врска, односно притисок за конзистенција. Сепак, како што е нагласено во неколку наврати, нацртот за урамнотежен идентитет се заснова врз корелациски, а не на каузален метод, и во таа смисла врз основа на наодите не може да се зборува за создавање на нови врски, ниту за секвенцијалност на интеракциски конфлуенции.

Истражувањето немаше цел да ја опише предметната популација во однос на испитуваните варијабли, но за да се утврдат недоследности или совпаѓања со постојаната евиденција и теоретските формулации, во продолжение се коментирани резултатите за секој од емпириските конструкти. Освен доследноста во дирекцијата на просечните вредности, која согласно со биполарните континууми за варијаблите имплицира одреден образец на поврзување на концептите, направен е обид и за споредба на мерките за „јачината на феноменот⁵⁵“ (Cohen, 1992), иако ваквото настојување е ограничено од фактот што мерките за големина на ефектот не рефлектираат во кој степен добиената вредност е контаминирана со грешка на мострење (Kelley, 2005).

Според наодите од истражувањето, учесниците во просек и имплицитно ($d = 0.44$) и експлицитно ($d = 0.37$) посилно го поврзуваат женскиот род со семејство, а машкиот род со кариера, што е конзистентно со наодите од истражувањата што применуваат и имплицитни и експлицитни мерки за детектирање на стереотипот за семејство и кариера (Frazier, Kesebir, & Nosek, 2012; Nosek et al., 2007; Nosek, Banaji, & Greenwald, 2002; Rudman & Kilianski, 2000). Увидувањето дека за повеќето учесници стереотипниот образец на поврзување ја олеснува изведбата, се надоврзува на претходните истражувања што демонстрираат дека кога контролата над одговорите е ограничена, актуализацијата на стереотипните поврзувања е повеќе неизбежност отколку

⁵⁵ Магнитудата на ефектот е пресметана како $d = (M - \mu) / SD$ ако $\mu = 0$

евентуалност, и согласно со тоа, машкиот род доследно се поврзува со компетентност, потентност, кариера, авторитетни професии, математика и природни науки, додека женскиот род, комплементарно, се поврзува со топлина, семејство, неавторитетни професии, јазици и хуманистички науки (Ebert, Steffens, & Kroth, 2014; Nosek et al., 2009; Rudman et al., 2001; Rudman & Kilianski, 2000; Rudman & Phelan, 2010; Young, Rudman, Buettner, & McLean, 2013).

Врз основа на евиденцијата за разликите во однос на истакнатоста на родовиот стереотип за семејство и кариера меѓу машките и женските учесници, може да се заклучи дека магнитудата на стереотипизирањето на имплицитните мерки е поголема кај женските учесници, и ваквиот наод е репликација на наодите од претходни истражувања (Frazier, Kesebir, & Nosek, 2012; Nosek et al., 2007), иако сè уште не е понудено кохерентно теориско објаснување за утврдените тенденции.

Во повеќето истражувања врз основа на магнитудата на стереотипното поврзување и на имплицитните и на експлицитните мерки, според операционализациите на Cohen (1992), може да се констатира присуство на голем ефект ($d \approx 0.8$), додека големината на ефектите документирани во ова истражување ($d_{\text{и}} = .44$; $d_{\text{Е}} = 0.37$) е поблиску до конвенционалните вредности за умерен ефект ($d \approx 0.5$). Бројот на независни репликации е мал, но увереноста во евиденцијата за интензивно „сегрегирање“ на родовите кога контрастните категории се кариера и семејство е оправдана ако се земе предвид дека наодите на дел од истражувањата (Nosek et al., 2007, 2002a) се засноваат врз големи и хетерогени примероци. Од приложената евиденција на Nosek et al. (2007) што се заснова врз посетители на веб-страницата на Project Implicit, може да се увиди доследност на наодите за имплицитниот стереотип за семејство и кариера, за учесниците од Азија ($d = 1.09$, $n = 1187$), Европа ($d = 1.17$, $n = 2969$), САД ($d = 1.13$, $n = 50517$). Едно од можните објаснувања за девијацијата на мерките за големината на ефектот од тие утврдени во претходните истражувања се врзува за претпоставката за ублаженост на ефектот на примерок на студенти, иако ваквата интерпретација станува помалку уверлива во контекст на наодите на Rudman & Kilianski (2000), кои исто така евидентираат величина што ефектот за имплицитното стереотипизирање за

кариера и семејство го профилира како голем ($d = 0.95$) на примерок на студенти.

И покрај наодите за ублажен интензитет, со истражувањето недвосмислено се потврдува присуството на комплементарниот стереотип женско = семејство, машко = кариера кај поголем дел од учесниците. Уште повеќе, евидентираната компарабилност на големината на ефектот за имплицитните и експлицитните емпириски конструкти за родовиот стереотип ја наметнува по малку непријатната помисла дека стереотипизираното поврзување учесниците го демонстрирале и отворено, на мерките на самоизвестување што дозволуваат контролирана експресија. Иако треба се толкува со извесна резервираност, ваквата претпоставка е уште поочигледна доколку во описот на добиените дистрибуции се земе само предзнакот на имплицитните и експлицитните скорови, кој според концептуализациите на мерките (Greenwald et al., 1998; Greenwald, Nosek, & Banaji, 2003b), треба да упатува дали јачината на асоцијацијата женско + семејство е поголема од асоцијацијата на женско + кариера и истовремено дали асоцијацијата машко + кариера е поголема од асоцијацијата машко + семејство. Според предзнакот од ТИА D скоровите, 61,96 % од испитаниците побрзо ги асоцирале женско и семејство, и машко и кариера, додека според предзнакот на релативните мерки на самоизвестување 56,04 % од учесниците посилно ги поврзале женско и семејство, и машко и кариера.

Доколку се земе предвид официјалната статистика и анализите за споредбено високата стапка на економска неактивност на жените во Република Македонија (Државен завод за статистика, 2015; Avlijaš et al., 2013; Petreski, et al., 2014; Коруновска и сор., 2012; Петрески и Мојсоска - Блажевски, 2015), според теоријата на социјални улоги (Eagly & Steffen, 1984; Eagly et al., 2000), ваквите изедначувања, за жал, се доследни поимања на општествено-економскиот контекст. Меѓутоа, паралелизмот на наодите за имплицитните и експлицитните когниции за родовите групи, со објективните показатели за состојбата на родовиот јаз, не ја осуетува интуицијата дека стереотипите се произведени од стварноста што ја произведуваат, поточно дека освен опсервации за коваријациите, тие може да рефлектираат и консензуални очекувања за тоа како треба да се назначуваат социјалните улоги на

припадниците на различна родова група (Prentice & Carranza, 2002; Rudman & Glick, 1999, 2001). Стереотипот за комплементарност е донекаде вештачки произведен од мерките, но присилната споредбеност во овој контекст ја потенцира различната релевантност на домените за двата рода. Кога контрастот го нуди привидот на урамнотежена распределба на доброта (Jost & Kay, 2005), за повеќето е полесно женско да се поврзе со семејство, а машко со кариера.

Во однос на родовиот идентитет, и наодите од имплицитните и наодите од експлицитните мерки упатуваат дека на ниво на група, и машките и женските учесници посилно се изедначуваат со сопствениот род, а наодите за поврзаност имплицираат дека истакнатоста на имплицитниот и експлицитниот идентитет коварира. Магнитудата на ефектот за родовиот идентитет профилиран преку имплицитните мерки, кај женските учесници ($d = 2.00$), е компарабилна со достапната евиденција од претходни истражувања (пр. Devos et al., 2008b; Nosek et al., 2002; Rudman & Goodwin, 2004), што исто така евидентираат голем ефект, но величината на ефектот за емпирискиот конструкт кај машките учесници во примерокот, недоследно со постојната евиденција, според вредноста ($d = -0.54$) упатува на умерена големина на ефект. Уште повеќе, врз основа на резултатите може да се констатира и релијабилна разлика меѓу машките и женските учесници во однос на степенот на изедначување со сопствената родова група.

За сликата за себе за семејство и кариера, беше евидентирана интересна неконзистентност во однос на имплицитните и експлицитните мерки на ниво на просечни скорови. На имплицитните мерки, и женските ($d = 0.94$) и машките ($d = 0.59$) учесници во просек посилно го поврзале концептот за себе со семејство, додека на експлицитните мерки, и женските ($d = -0.15$) и машките ($d = -0.44$) учесници концептот за себе посилно го поврзале со кариера. Ваквата недоследност подраматично ја нагласува интуицијата за дисоцијација на експлицитните и имплицитните уверувања за себе, која е имплицирана од теоретизациите за двојни ментални репрезентации (Greenwald & Banaji, 1995; Wilson et al., 2000), но, секако, не ја подрива валидноста на стојалиштето што недоследноста ја сведува само на емпириските конструкти произведени од двата пристапа на мерење (пр. Fazio & Olson, 2003; Nosek, Hawkins, & Frazier,

2011). Ако се земе предвид дека концептот кариера во истражувањето беше претставен преку ставки, како образование, успех, плата..., додека концептот семејство преку ставки како топлина и дом, врз основа на дирекцијата на поврзувањата, со извесна резервираност може да се претпостави дека одговорите на скалите на самоизвестување кај учесниците биле водени од себедетфинициите поврзани со мотивот за постигнување (McClelland, 1987), додека на тестот на имплицитни асоцијации разликата во брзината на поврзување била произведена од потентноста на искуства поврзани со попримордијалниот мотив за афилијација (McClelland, 1987). Уште повеќе, актуализацијата на себепределбата со семејство на имплицитните мерки е согласна со формулациите на Epstein (2003) и неговата двопроесна теорија за когнитивно-искуствено себство, во која оперирањето на претсвесниот искусствен систем интимно се поврзува со емоционалните доживувања.

Ако се направи обид за воопштување во термини на рамката за двојност во содржината на социјалната когниција, со извесна воздржаност може да се констатира дека кај повеќето учесници, според наодите од имплицитните мерки, когнициите за себе ја олесниле изведбата кога репрезентациите за себеси имале ист бихевиорален одговор со ставки блиски до димензијата комуналност (Abele & Wojciszke, 2007; Roche, Pincus, Hyde, Conroy & Ram, 2013; White, 1979), топлина (Fiske, Cuddy et al., 2002; James-Hawkins, Yzerbyt, & Kashima, 2005) експресивност (Parsons & Bales, 1955; Spence et al., 1979), односно афилијација (Leary, 1957); додека според наодите од експлицитните мерки, во себепроцените ваквите уверувања за себеси се отелотвориле преку концепти што се поблиску до димензијата за агентост (Abele & Wojciszke, 2007; Roche, Pincus, Hyde, Conroy & Ram, 2013; White, 1979) компетентност (Fiske, Cuddy et al., 2002; James-Hawkins, Yzerbyt, & Kashima, 2005) односно инструменталност (Parsons & Bales, 1955; Spence et al., 1979) .

И покрај тоа што е донекаде вештачки конструирана преку споредбената структура на мерките, дискрепантната ориентација на имплицитно и експлицитно ниво може да се толкува и како автентична тензија на две конкурентивни себедетфиниции, што различно ја одмеруваат релативната важност на семејството наспроти кариерните аспирации. Ваквата интерпретација е доследна со Devos et al. (2008), кои евидентираат слична

недоследност на примерок на студентки што според наодите, на експлицитните мерки посилно се поврзуваат себеси со факултетско образование, додека на имплицитните мерки посилно се асоцираат со родителство. Меѓутоа, ниту во ова ниту во истражувањето на Devos et al. (2008) не е анализирана дискрепантноста на поединечните имплицитни и експлицитни скорови и оттаму не е оправдано да се коментира во контекст на последиците на некаква тензија меѓу неконгруетни имплицитни и експлицитни себеконструкции (Briñol, Petty, & Wheeler, 2006; Zeigler-Hill, 2006, 2010). Освен тоа, во контекст на ова истражување многу поубедлива е претпоставката што упатува на можноста различните изрази на сликата за себе да се издиференцирани од различната подложност на мерките на ефекти на себепрезентација (Asendorpf et al., 2002; Banse et al., 2001; Boysen et al., 2006; Egloff & Schmukle, 2002; Kim, 2003; Steffens, 2004).

Предложениот конфликт на себедетфиниции станува ефемерен, ако се земе предвид дека повеќето студенти се лишени од работно искуство. Всушност, Државниот завод за статистика (2015) ја класифицира популацијата на студенти како категорија на економски неактивно население. Оттаму може да се претпостави дека кога процедуралните детерминанти ја суспендирале контролата над одговорите, ја ограничиле и можноста за контрола над импресијата што се проектира, овозможувајќи, спротивно на себеизвестувањата, повеќето учесници да демонстрираат себеповрзувања што се доследни со „наталоженото“ семејно искуство. Иако ваквата интерпретација нужно не ја побива можноста експлицитните себеконструкции преку концептот кариера, за повеќето учесници да се валидни изрази на кариерни аспирации, неизбежно, повторно го отвора сомнежот за оправданоста на изборот на категориите кариера и семејство во контекст на избраната предметна популација. Меѓутоа, како што е нагласено претходно, намерата на истражувањето беше да се утврди дали може да се евидентираат родово издиференцирани приклучувања што се согласни со стереотипните определби, иако кај повеќето припадници на предметната популација не би требало да постои сериозен притисок за урамнотежување на некаква фактичка кариера и семејство.

Од наодите за разлики меѓу машките и женските учесници во однос на сликата за себе за семејство и кариера, може да се заклучи дека на ниво на групи не е евидентирано доследно пресликување на стереотипот за групата на која се припаѓа врз сликата за себе, бидејќи и машките и женските учесници посилно се себепределуваат со семејство на имплицитните мерки, а со кариера на експлицитните. Ваквиот наод за отсуство на „очигледно“ пресликување на стереотипот за групата на која се припаѓа во сликата за себе како себестереотипизација е во дослук со евиденцијата на Rudman et al. (2001), кои наспроти потврдата на родовиот стереотип за потентност и топлина и на имплицитно и на експлицитно ниво, спротивно на очекувањата, евидентираат дека и машките и женските учесници посилно го асоцираат концептот за себе со атрибутот топлина (наспроти потентност) и на имплицитно и на експлицитно ниво, не утврдувајќи разлика меѓу двете групи во однос на сликата за себе.

Меѓутоа, и покрај тоа што во ова истражување не беа утврдени разлики меѓу двете родови групи во однос на сликата за себе какви што би се очекувале според теоретизациите за различната релевантност на социјалните улоги за припадниците на двете групи (Eagly et al., 2000; Eagly & Steffen, 1984), како и од постојната евиденција и теоретизации за маскулиност и фемининост (Bem, 1981; Spence & Buckner, 2000; Twenge, 1997), од наодите за сознајна усогласеност (особено од проверките на интеракцијата) што се коментирани погоре во дискусијата, може да се заклучи родова инскрибираност на когнициите за себе, каква што би можела да се изведе од концептуализациите на Bem (1981) за половата типизираност како асимилираност на сликата за себе од елаборираната мрежа на асоцијации за родот. Уште повеќе, формулациите за полова типизираност на Bem (1981) понепосредно можат да се поврзат со наодите за вредностите за родов идентитет што ги граничат регионите на значајност на условената регресија на сликата за себе врз родовиот стереотип. Иако од двете вредности, вредноста што означува посилно себеповрзување со машки род (-0.11) не упатува на интензивно изедначување, вредноста што означува посилно себеповрзување со женски род (0.68), според определбите за магнитудата на ТИА D скорот (Banaji, 2007) може да се толкува како екстремна,

и со тоа да се доведе во контекст со определбите на Bem (1981) за хиперфемининост како усогласеност со „полово конгруетните“ прескрипции.

Оттаму, иако изгледа несоодветно да се испитува урамнотеженоста на родовите когниции преку контрастот семејство □ кариера кај популација на студенти за кои прагматичната обврска за урамнотежување на домените е одложена, потврдата на предвидувањето донекаде го валидира обидот. Сепак, во однос на ваквите тврдење, пожелно е да се нагласи дека иако методот на 4 теста ја нуди илузијата на ригорозен критериум, врз основа на препораките на авторите (Greenwald et al., 2002), тој согласно со институционализираните норми во психологијата, се сведува на „ритуализирано“ тестирање на неколку нулти хипотези. Како што нагласува Gigerenzer (2004), p вредноста врз чија основа се изведува заклучокот за статистичка значајност, оправдано е да се интерпретира само како веројатност за добивање на наодите ако нултата хипотеза е точна, и оттаму, не подразбира никакво заклучување за веројатноста за валидност на истражувачката хипотеза. Иако оваа дискусија започнува со констатацијата за потврда на хипотезата за сознајна усогласеност со имплицитни мерки и продолжува со коментирање на утврдените „релијабилни разлики“, ентузијазмот на ваквите заклучоци не е сосема соодветен (Cohen, 1994; Gigerenzer, 2004), без оглед што ваквите изведувања се доследни на утврдената практика.

Коментар за психометриските карактеристики. Во фокусот, пред сè, беа имплицитните мерки и, според добиените резултати за коефициентите на еквивалентност, може да се констатира дека релијабилноста на имплицитните мерки за родов стереотип за семејство и кариера (Spearman-Brown $\rho = .66$) и за сликата за себе (Spearman-Brown $\rho = .65$) е пониска од посакуваната според емпириски воспоставените критериуми (пр. медијана за Cronbach $\alpha = .76$ според Nosek et al., 2007). Причините за ваквите вредности може да се бараат во можната несензитивност на софтверот (PsychoPy)⁵⁶, кој беше користен за администрирање на ТИА и мерење на времето на латенција, а

⁵⁶ Коректно е да се наведе дека во прирачникот за PsychoPy е нагласена прецизноста на софтверот за мерење во милисекунди, меѓутоа како што нагласува авторот (Peirce, 2010) ваквата прецизност е ограничена од дизајнот на скриптата и перформансите на хардверот со кој се употребува.

кој се разликува од комерцијалниот софтвер (Inquist) што вообичаено се применува и за кој е конструирана генеричката скрипта за тестот⁵⁷. Сепак, ваквото објаснување не е сосема оправдано ако се земе предвид дека релијабилноста на мерката за родов идентитет (Spearman-Brown $\rho = .84$) е повисока и од очекуваната, ако очекувањата се „калибрирани“ на просечната вредност на коефициентите за еквивалентност .79 утврдена во метаанлизата на Hofmann et al. (2005).

Во контекст на добиените ниски вредности, потребно е да се истакне дека според некои автори (Hofmann et al., 2005), вредностите за релијабилност за мерките на латенција се пониски доколку се пресметува Spearman-Brown ρ на два паралелни сора, наспроти Cronbach α на повеќе⁵⁸ независни скорови што би се сметале како ајтемски скорови⁵⁹. Дополнително, во однос на ниската релијабилност на ТИА за родов стереотип за семејство и кариера, треба да се нагласи дека две од ставките (*син* и *ќерка*) што во сетот беа назначени да ги претставуваат родовите категории, може истовремено да се вбројат и во категоријата *семејство*, која исто така беше употребена во тестот. Иако според стандардизираната структура на ТИА, на критичните задачи врз кои се заснова ТИА D скорот, претходат блокови на обиди со кои се вежба категоризацијата, останува сомнежот дека ваквата недоследност произвела дополнителна грешка на мерење.

За утврдување на релијабилноста на експлицитните мерки, исто така беа изведени два паралелни сора на разлика и може да се констатира дека добиените Spearman-Brown коефициенти ($\rho = .62$ за родов стереотип за семејство и кариера; $\rho = .84$ за родов идентитет; и $\rho = .60$ за сликата за себе) се пониски од посакуваните. Сепак, без возражаност може да се заклучи дека употребените експлицитни мерки се недоволно софистицирани за операционализација на релевантните конструкти, иако концептуализирањето

⁵⁷ Достапна е на веб-страницата на авторот http://faculty.washington.edu/agg/iat_materials.htm

⁵⁸ според утврдената практика за ТИА, пожелно е барем 4 сора (Lane, Banaji, Nosek, & Greenwald, 2007)

⁵⁹ бидејќи не сите чекори од пресметката на D скоровите беа автоматизирани одлуката за пресметување на Split-half релијабилност беше попрагматична.

на скорови на разлики беше наметнато како нужност на потребата да се обезбеди паралелна интерпретација во контекст на биполарниот континуум произведен од ТИА D скорот.

Бидејќи вниманието во ова истражување беше насочено кон имплицитните мерки, во однос нивната валидност, утврдувањето разлики во имплицитниот родов идентитет меѓу машките и женските учесници е дополнителна потврда дека тестот на имплицитни асоцијации за родов идентитет, го мери она за што е наменет и е во согласност со постојните наоди за ТИА за родов идентитет (Cvencek et al., 2011; Cvencek et al., 2014; Devos et al., 2008; Devos et al., 2007 ; Nosek et al., 2002; Nosek & Smyth, 2011; Rudman & Goodwin, 2004; Rudman et al., 2001; Aidman & Carroll, 2003). Евиденцијата дека аритметичката средина на групата женски учесници во однос на имплицитниот родов стереотип за семејство и кариера е значително поголема од аритметичката средина на машките учесници во однос на истата варијабла, иако не се надоврзува на очигледно теоретско предвидување е потврда дека тестот на имплицитни асоцијации за родов стереотип за семејство и кариера мерел сличен конструкт како и во други истражувања што документираат вакви наоди (Frazier, Kesebir, & Nosek, 2012; Nosek et al., 2007). Конечно, најсеопфатната потврда за конструкт валидноста на употребените тестови на имплицитни асоцијации е утврдувањето на сложениот образец за сознајна усогласеност, операционализиран преку критериумите на методот на 4 теста (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002).

Ограничувања. Имајќи ја предвид достапната евиденција за ефекти на редослед (Lane, Banaji, Nosek, & Greenwald, 2007; Nosek & Greenwald, 2001), иако беше направен обид за контролирање на ефектите на редослед на ТИА за трите типа асоцијации и редоследот на задавање на задачите на симултано категоризирање со конгруентно и неконгруентно впарување, со исклучувањето на податоците на дел од учесниците од натамошна обработка, планираното целосно контрабалансирање ефективно не се оствари, а со манипулацијата на редоследот се воведе дополнителна ирелевантна варијанса. Во контекст на грешките на мерење, пожелно е да се напомене дека мерките на латенција не се добиени во „стерилни“ лабораториски услови и многу од условите на мерење во различните тест-сесии беа детерминирани од фактори што не беа во контрола

на истражувачката, а нејзиното присуство во просторијата додека учесниците одговараа на тестот и на скалите воведува дополнително ограничување за кредибилноста на добиените податоци. Сепак, најсериозното ограничување на ова истражување се врзува со фактот што не му претходеше пилот-истражување за валидација на мерките, што доведе изборот на родово релевантните концепти и нивната операционализација преку зборовните ставки да се потпира само на предубедувањата на истражувачката и може да се забележи дека конфликтот за (не)оправданост, се актуализира на неколку места во текстот каде што е понудена рационализација за изборот. Уште повеќе контрастот на концептите семејство и кариера во теоретската подлошка на истражувањето беше „врамен“ во премногу општата рамка за двојност во содржината на социјалната когниција со која беше организиран прегледот за родовите конструкти, и ваквото воопштување отвори простор за концептуална конфузија на социјалните улоги што се релевантни за домените именувани со концептите кариера и семејство, со родово стереотипните црти за топлина/комуналност и компететност/агетност, дозволувајќи надинтерпретација на наодите.

Повеќе од очигледно е дека можноста за генерализација на наодите од примерокот на популацијата е ограничена. Постапката на мострење не претпоставуваше случаен избор на учесниците од изборната рамка (примерокот не е репрезентативен за достапната популација), и со определбата на достапната популација систематски се исклучи дел од предметната популација.

Можности за развој на теоријата на урамнотежен идентитет.

Во претставувањето на теоријата (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002) е направен обид за нејзино објаснување со поимскиот апарат на конективистичките модели (McClelland, Rumelhart, & Hinton, 1986; Smith, Coats, Francis, Higgins, & Sherman, 1996) и реализацијата на ваквото поврзување во овој труд е површна, но напорот за споредба е повеќе од оправдан доколку се увидат тенденциите за ревитализација на теориите на конзистенција од шеесеттите години на минатиот век (Festinger, 1957; Osgood & Tannenbaum, 1955; Heider, 1958) врз кои се потпира и теоријата на урамнотежен идентитет, со развој на концептуалзациите и алгоритмите за механизмот на паралелно

задоволување на ограничувањата (Holyoak & Simon, 1999; Kunda & Thagard, 1996; Read et al., 1997; Shultz & Lepper, 1996). Како што нагласуваат повеќе автори (Read, Vanman, & Miller, 1997; Shultz & Lepper, 1996; Smith, Coats, Francis, Higgins, & Sherman, 1996; Spellman, Ullman, & Holyoak, 1993), симулациите со компутациските модели освен што се погодни за информирање на интуициите за „духот зад машината“, нудат можност и за унапредување на теориските очекувања, правејќи ги „видливи“ можните контрадикторности на корпусот искази заснован врз неформална логика. Според концептуализациите на конективистичките модели што имплементираат алгоритми на паралелно задоволување на ограничувањата, мрежата ќе се стабилизира во состојба на урамнотеженост затоа што асимптотските нивоа на активација на процесните единици или јазли дефинираат конфигурација на кохерентни концепти. Во оваа смисла принципот на рамнотежа-конгруетност може да се определи како механизам за „релаксација“ на мрежата, а состојбата на урамнотеженост како состојба на оптимална дистрибуираност на активацијата. Бидејќи во ваквиот динамичен систем јачините на асоцијациите се наталожувања што се акумулираат со секоја активација на меѓусебно поврзани јазли, малку бесмислена е потрагата по еднонасочна каузализација во развојот на когнициите што ја формираат тријадата на урамнотежен идентитет. Поконкретно, во контекст на родовите конструкти, иако според Baron, Schmader, Cvencek, & Meltzoff (2014), посоодветно е да се претпостави дека родовите стереотипи се „премисата“ за развој на сликата за себе, според концептуализациите за холистичко процесирање, истовременото задоволување на ограничувањата значи дека не само што „премисата“ влијаела врз заклучокот, туку и дека „заклучокот“ повратно влијаел врз „премисата“ (Holyoak & Simon, 1999). Оттаму, јачината на секоја од асоцијациите меѓу три поврзани концепти е истовремено и предуслов и последица на другите.

Импликации. Концептуализирањето на родовиот идентитет во термини на теоријата на урамнотежен идентитет (Cvencek et al., 2012; Greenwald et al., 2002) како јачина на асоцијација на концептот за себе со социјална група, непосредно овозможува разгледување на родовите когнииции како евентуалност на структурните односи на моќ и меѓузависност на родовите групи (Cuddy et al., 2008; Cuddy et al., 2007; Glick et al., 2000, 2004;

Jackman, 1994; Pratto et al., 2006). Групната припадност според формулациите на теоријата на Greenwald et al. (2002) не ги прави извесни личните избори, но ја ограничува нивната неизвесност.

Заради компаративната структура на имплицитните мерки, родовоста во контекст на теоријата на урамнотежен идентитет се операционализира преку биполарен континуум, повторно имплицирајќи дисјунктивна опозиција, но како што може да се насети од постојната евиденција (Cvencek et al., 2011; Cvencek et al., 2014; Devos et al., 2008; Devos et al., 2007 ; Nosek et al., 2002; Nosek & Smyth, 2011; Rudman & Goodwin, 2004; Rudman et al., 2001; Aidman & Carroll, 2003) и од ова истражување, токму преку ваквата биполарност може да се дофати „империјализмот на родот“ (Bem, 1981) како автоматизирана мрежа што овозможува коваријација на повеќекратни дуализми, произведувајќи дискретни и асиметрични позиции меѓу (Butler, 1999). Во оваа смисла, биполарноста е алатка за откривање на процесите на поларизација, а не онтолошко предубедување. Ако процесите на поларизација се истовремено задоволување на паралелните ограничувања дефинирани од асоцијативните јачини, тогаш „реалноста“ на родот можеби се конституира преку изведбата што ги урамнотежува вака седиментираниите значења (Butler, 1988; McClelland et al., 1986; Read et al., 1997).

Користена литература

- Abele, A. E., & Spurk, D. (2011). The dual impact of gender and the influence of timing of parenthood on men's and women's career development: Longitudinal findings. *International Journal of Behavioral Development*, 35(3), 225–232. <http://doi.org/10.1177/0165025411398181>
- Abele, A. E. (2003). The dynamics of masculine-agentive and feminine-communal traits: findings from a prospective study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(4), 768–76. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.85.4.768>
- Abele, A. E., & Wojciszke, B. (2007). Agency and communion from the perspective of self versus others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(5), 751–63. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.93.5.751>
- Abrams, R. L., Klinger, M. R., & Greenwald, A. G. (2002). Subliminal words activate semantic categories (not automated motor responses). *Psychonomic Bulletin & Review*, 9(1), 100–106.
- Agerström, J., & Rooth, D.-O. (2011). The role of automatic obesity stereotypes in real hiring discrimination. *The Journal of Applied Psychology*, 96(4), 790–805. <http://doi.org/10.1037/a0021594>
- Aidman, E., & M. Carroll, S. (2003). Implicit individual differences: relationships between implicit self-esteem, gender identity, and gender attitudes. *European Journal of Personality*, 17(1), 19–37. <http://doi.org/10.1002/per.465>
- Anderson, K. J., & Leaper, C. (1998). Meta-analyses of gender effects on conversational interruption: Who, what, when, where, and how. *Sex Roles*, 39(3/4), 225–252.
- Asendorpf, J. B., Banse, R., & Mücke, D. (2002). Double dissociation between implicit and explicit personality self-concept: the case of shy behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(2), 380–393. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.83.2.380>
- Ashmore, R. D., Deaux, K., & McLaughlin-Volpe, T. (2004). An Organizing Framework for Collective Identity: Articulation and Significance of Multidimensionality. *Psychological Bulletin*, 130(1), 80–114. <http://doi.org/10.1037/0033-2909.130.1.80>
- Avlijaš, S., Ivanović, N., Vladislavljević, M., & Vujić, S. (2013). *Gender Pay Gap in the Western Balkan Countries: Evidence From Serbia, Montenegro and Macedonia*.
- Banaji, M. R. (2007). The Implicit Association Test at Age 7: A Methodological and Conceptual Review, 265–292.
- Banaji, M. R., & Greenwald, A. G. (1995). Implicit gender stereotyping in judgments of fame. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(2), 181–198. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.68.2.181>
- Banaji, M. R., & Hardin, C. D. (1996). Automatic stereotyping. *Psychological science*, 7(3), 136–141.

- Banise, R., Seise, J., & Zerbes, N. (2001). Implicit attitudes towards homosexuality: Reliability, validity, and controllability of the IAT. *Zeitschrift für experimentelle Psychologie*, 48(2), 145-160.
- Bargh, J. A. (1994). The four horsemen of automaticity: Awareness, intention, efficiency, and control in social cognition. *Handbook of Social Cognition*.
- Bargh, J. A. (1989). Conditional automaticity: Varieties of automatic influence in social perception and cognition. *Unintended thought*, 3, 51-69.
- Baron, A. S., Schmader, T., Cvencek, D., & Meltzoff, A. N. (2014). The gendered self-concept: How implicit gender stereotypes and attitudes shape self-definition, 109–132.
- Bauer, D. J., & Curran, P. J. (2005). Probing Interactions in Fixed and Multilevel Regression: Inferential and Graphical Techniques. *Multivariate Behavioral Research*, 40(3), 373–400. http://doi.org/10.1207/s15327906mbr4003_5
- Beasley, T. M., & Sheehan, J. K. (1994). Choosing a MANOVA Test Statistic When Covariances Are Unequal. *The Annual Meeting of the Midwestern Educational Research Association*.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155–162. <http://doi.org/10.1037/h0036215>
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological review*, 88(4), 354.
- Bittman, M., England, P., Sayer, L., Folbre, N., & Matheson, G. (2003). When Does Gender Trump Money? Bargaining and Time in Household Work. *American Journal of Sociology*, 109(1), 186–214. <http://doi.org/10.1086/378341>
- Blackburn, R. M., Jarman, J., & Brooks, B. (2000). The Puzzle of Gender Segregation and Inequality: A Cross-National Analysis. *European Sociological Review*, 16(2), 119–135. <http://doi.org/10.1093/esr/16.2.119>
- Blanton, H., & Jaccard, J. (2006a). Postscript: Perspectives on the Reply by Greenwald, Rudman, Nosek, and Zayas (2006). *Psychological Review*, 113(1), 166–169. <http://doi.org/10.1037/0033-295X.113.1.166>
- Blanton, H., & Jaccard, J. (2006b). Tests of multiplicative models in psychology: a case study using the unified theory of implicit attitudes, stereotypes, self-esteem, and self-concept. *Psychological Review*, 113(1), 155–169; discussion 170–180. <http://doi.org/10.1037/0033-295X.113.1.155>
- Bosson, J. K., & Michniewicz, K. S. (2013). Gender dichotomization at the level of ingroup identity: what it is, and why men use it more than women. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105(3), 425–442. <http://doi.org/10.1037/a0033126>
- Bosson, J. K., Swann Jr, W. B., & Pennebaker, J. W. (2000). Finding the perfect measure of implicit self-esteem: The blind men and the elephant revisited? *Journal of Personality and Social Psychology*, 78(3), 631–643. <http://doi.org/10.1146/annurev.psych.54.101601.145225>

- Boysen, G., Vogel, D., & Madon, S. (2006). A public versus private administration of the implicit association test. *European Journal of Social ...*, 856(August), 845–856. Retrieved from <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/ejsp.318/abstract>
- Brewer, M. B., & Harasty-Feinstein, A. S. (1999). Dual processes in the representation of persons and social categories. In S. Chaiken & Y. Trope (Eds.), *Dual-process theories in social psychology* (pp. 255–270). New York : Guilford Press . Retrieved from <https://goo.gl/36O5Kl>
- Briñol, P., Petty, R. E., & Wheeler, S. C. (2006). Discrepancies between explicit and implicit self-concepts: Consequences for information processing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(1), 154–170. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.91.1.154>
- Bussey, K., & Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review*, 106(1999), 676–713. <http://doi.org/http://dx.doi.org/10.1037/0033-295X.106.4.676>
- Butler, J. (1988). Performative Acts and Gender Constitution: An Essay in Phenomenology and Feminist Theory. *Theatre Journal*, 40(4), 519–531. <http://doi.org/10.2307/3207893>
- Butler, J. (1999). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Retrieved from https://selforganizedseminar.files.wordpress.com/2011/07/butler-gender_trouble.pdf
- Cadinu, M., Latrofa, M., & Carnaghi, A. (2013). Comparing Self-stereotyping with In-group-stereotyping and Out-group-stereotyping in Unequal-status Groups: The Case of Gender. *Self and Identity*, 12(6), 582–596. <http://doi.org/10.1080/15298868.2012.712753>
- Cejka, M. A., & Eagly, A. H. (1999). Gender-Stereotypic Images of Occupations Correspond to the Sex Segregation of Employment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25(4), 413–423. <http://doi.org/10.1177/0146167299025004002>
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112(1), 155–159. <http://doi.org/10.1037/0033-2909.112.1.155>
- Cohen, J. (1994). The earth is round ($p < .05$). *American Psychologist*, 49, 997–1003. <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.49.12.997>
- Cohen, J., Cohen, P., West, S., & Aiken, L. (2003). *Applied multiple regression/correlation analysis for the behavioral sciences*. Retrieved from <http://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=gkalyqTMXNEC&oi=fnd&pg=PP1&dq=Applied+Multiple+Regression/Correlation+Analysis+for+the+Behavioral+Sciences&ots=tQCS-4r77f&sig=vsDw5tXGEOBoKYz5ZuocbKPx2qY>
- Conrey, F. R., Sherman, J. W., Gawronski, B., Hugenberg, K., & Groom, C. J. (2005). Separating Multiple Processes in Implicit Social Cognition: The Quad Model of Implicit Task Performance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(4), 469–487. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.89.4.469>

- Council of Economic Advisers. (2015). *Gender pay gap: recent trends and explanations*. Retrieved from:
https://www.whitehouse.gov/sites/default/files/docs/equal_pay_issue_brief_final.pdf
- Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T., & Glick, P. (2004). When Professionals Become Mothers , Warmth Doesn ' t Cut the Ice, 60(4), 701–718.
- Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T., & Glick, P. (2007). The BIAS map: Behaviors from intergroup affect and stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(4), 631–648. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.92.4.631>
- Cuddy, A. J. C., Fiske, S. T., & Glick, P. (2008). Warmth and Competence as Universal Dimensions of Social Perception□: The Stereotype Content Model and the BIAS Map, 40(07), 61–150. [http://doi.org/10.1016/S0065-2601\(07\)00002-0](http://doi.org/10.1016/S0065-2601(07)00002-0)
- Cunningham, W. A., Preacher, K. J., & Banaji, M. R. (2001). Implicit attitude measures: Consistency, stability, and convergent validity. *Psychological science*, 12(2), 163–170.
- Cvencek, D., Greenwald, A. G., & Meltzoff, A. N. (2012). Balanced identity theory: Evidence for implicit consistency in social cognition. In Gawronski, B., & Strack, F. (Eds.), *Cognitive consistency: A unifying concept in social psychology* (pp. 157–177). New York: Guilford Press.
- Cvencek, D., Meltzoff, A. N., & Greenwald, A. G. (2011). Math-gender stereotypes in elementary school children. *Child Development*, 82(3), 766–79. <http://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01529.x>
- Cvencek, D., Meltzoff, A. N., & Kapur, M. (2014). Cognitive consistency and math-gender stereotypes in Singaporean children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 117, 73–91. <http://doi.org/10.1016/j.jecp.2013.07.018>
- De Houwer, J. (2009). Comparing measures of attitudes at the functional level and procedural level: Analysis and implications. *Attitudes Insights from the New Implicit Measures*, 361–390. <http://doi.org/10.4324/9780203809884>
- De Houwer, J., Teige-Mocigemba, S., Spruyt, A., & Moors, A. (2009). Implicit measures: A normative analysis and review. *Psychological Bulletin*, 135(3), 347–368. <http://doi.org/10.1037/a0014211>
- DeCarlo, L. T. (1997). On the meaning and use of kurtosis. *Psychological methods*, 2(3), 292.
- DeCoster, E. R. S. and J. (2002). Dual-Process Models in Social and Cognitive Psychology: Conceptual Integration and Links to Underlying Memory Systems. *Personality and Social Psychology Review*, 41(Pt 2), 203–218. <http://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0402>
- Devine, P. G. (1989). Stereotypes and prejudice: Their automatic and controlled components. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(1), 5–18. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.56.1.5>
- Devos, T., Blanco, K., Rico, F., & Dunn, R. (2008a). The Role of Parenthood and College Education in the Self-Concept of College Students: Explicit and Implicit Assessments of

- Gendered Aspirations. *Sex Roles*, 59(3-4), 214–228. <http://doi.org/10.1007/s11199-008-9430-6>
- Devos, T., Blanco, K., Rico, F., & Dunn, R. (2008b). The Role of Parenthood and College Education in the Self-Concept of College Students: Explicit and Implicit Assessments of Gendered Aspirations. *Sex Roles*, 59(3-4), 214–228. <http://doi.org/10.1007/s11199-008-9430-6>
- Devos, T., Blanco, K., Rico, F., & Dunn, R. (2008c). The Role of Parenthood and College Education in the Self-Concept of College Students: Explicit and Implicit Assessments of Gendered Aspirations. *Sex Roles*, 59(3-4), 214–228. <http://doi.org/10.1007/s11199-008-9430-6>
- Devos, T., Diaz, P., Viera, E., & Dunn, R. (2007). College education and motherhood as components of self-concept: Discrepancies between implicit and explicit assessments. *Self and Identity*, 6(2-3), 256–277. <http://doi.org/10.1080/15298860601118710>
- Devos, T., & Torres, J. A. C. (2007). Implicit Identification with Academic Achievement among Latino College Students□: The Role of Ethnic Identity and Significant Others, 29(3), 293–310.
- Diekmann, A. B., & Eagly, A. H. (2000). Stereotypes as dynamic constructs: Women and men of the past, present, and future. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(10), 1171–1188. <http://doi.org/10.1177/0146167200262001>
- Donders, F. C. (1969). On the speed of mental processes. *Acta Psychologica*, 30, 412–431. [http://doi.org/10.1016/0001-6918\(69\)90065-1](http://doi.org/10.1016/0001-6918(69)90065-1)
- Dunham, Y. (2013). Balanced identity in the minimal groups paradigm. *PloS One*, 8(12), e84205. <http://doi.org/10.1371/journal.pone.0084205>
- Dunham, Y., Baron, A. S., & Banaji, M. R. (2007). Children and social groups: A developmental analysis of implicit consistency in Hispanic Americans. *Self and Identity*, 6(2-3), 238–255. <http://doi.org/10.1080/15298860601115344>
- Durante, F., Fiske, S. T., Kervyn, N., Cuddy, A. J. C., Akande, A. D., Adetoun, B. E., ... Storari, C. C. (2013). Nations' income inequality predicts ambivalence in stereotype content: How societies mind the gap. *British Journal of Social Psychology*, 52(4), 726–746. <http://doi.org/10.1111/bjso.12005>
- Eagly, A. H., & Mladinic, A. (1994). Are people prejudiced against women? Some answers from research on attitudes, gender stereotypes, and judgments of competence. *European Review of Social Psychology*, 5(1), 1–35. <http://doi.org/10.1080/14792779543000002>
- Eagly, A. H., & Steffen, V. J. (1984). Gender stereotypes stem from the distribution of women and men into social roles. *Journal of personality and social psychology*, 46(4), 735.
- Eagly, A., Wood, W., & Diekmann, A. (2000). "Social role theory of sex differences and similarities: A current appraisal." *The Developmental Social Psychology of Gender*.
- Eagly, A. H., & Steffen, V. J. (1984). Gender stereotypes stem from the distribution of men and women into social roles. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 735–754., 46(4), 735–754.

- Ebert, I. D., Steffens, M. C., & Kroth, A. (2014). Warm, but Maybe Not So Competent?- Contemporary Implicit Stereotypes of Women and Men in Germany. *Sex Roles*, 70(9-10), 359–375. <http://doi.org/10.1007/s11199-014-0369-5>
- Eby, L., Eby, L. T., Casper, W. J., Lockwood, A., Bordeaux, C., & Brinley, A. (2005). Work and Family Research in IO / OB□: Content Analysis and Review of the Literature (1980 – Work and family research in IO / OB□: Content analysis and review of the literature (1980 – 2002) q, (FEBRUARY). <http://doi.org/10.1016/j.jvb.2003.11.003>
- Eckes, T. (2002). Paternalistic and envious gender stereotypes: Testing predictions from the stereotype content model. *Sex Roles*, 47(3-4), 99–114. <http://doi.org/10.1023/A:1021020920715>
- Editorial board. (2014, November 12). The Pink Tax. *The New York Times*. Retrieved from http://www.nytimes.com/2014/11/13/opinion/the-pink-tax.html?_r=1
- Egan, S. K., & Perry, D. G. (2001). Gender Identity□: A Multidimensional Analysis With Implications for Psychosocial Adjustment, 37(4). <http://doi.org/10.1037//0012-1649.37.4.451>
- Egloff, B., & Schmukle, S. C. (2002). Predictive validity of an Implicit Association Test for assessing anxiety. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(6), 1441–1455. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.83.6.1441>.
- Epstein, S. (1994). Integration of the cognitive and psychodynamic unconscious. *American Psychologist*, 49, 709–724. <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.49.8.709>
- Epstein, S. (2003). Cognitive-Experiential Self-Theory of Personality. *Comprehensive Handbook of Psychology: Personality and Social Psychology*, 5, 159–184. http://doi.org/10.1007/978-1-4419-8580-4_9
- Eurostat (2015). Gender employment gap [Datafile]. Retrieved from <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&pcode=tesem060&language=en>
- Faul, F., Erdfelder, E., Buchner, A., & Lang, A.-G. (2009). Statistical power analyses using G*Power 3.1: Tests for correlation and regression analyses. *Behavior Research Methods*, 41, 1149–1160 <http://www.gpower.hhu.de/>
- Fazio, R. H. (1990). Multiple processes by which attitudes guide behavior: The MODE model as an integrative framework. *Advances in experimental social psychology*, 23(75-109). doi:10.1016/S0065-2601(08)60318-4
- Fazio, R. H. (2007). Attitudes as Object–Evaluation Associations of Varying Strength. *Social Cognition*, 25(5), 603–637. <http://doi.org/10.1521/soco.2007.25.5.603>
- Fazio, R. H., Jackson, J. R., Dunton, B. C., & Williams, C. J. (1995). Variability in automatic activation as an unobtrusive measure of racial attitudes: a bona fide pipeline? *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(6), 1013–27. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/8531054>

- Fazio, R. H., & Olson, M. A. (2003). Implicit measures in social cognition research: Their meaning and uses. *Annual Review of Psychology*, 54, 297–327. doi:10.1146/annurev.psych.54.101601.145225
- Fazio, R. H., & Olson, M. A. (2014). The MODE model: Attitude-Behavior Processes as a Function of Motivation and Opportunity. In *Dual process theories of the social mind* (pp. 1–34). Retrieved from <http://www.unc.edu/~dcameron/dualprocess.pdf>
- Fazio, R. H., Sanbonmatsu, D. M., Powell, M. C., & Kardes, F. R. (1986). On the automatic activation of attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(2), 229–238. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.50.2.229>
- Festinger, L. (1957). A theory of cognitive dissonance. Evanston, 111.: Row, Peterson
Retrieved from https://books.google.mk/books?id=voeQ-8CASacC&pg=PA32&source=gbs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false
- Fetterolf, J. C., & Rudman, L. A. (2014). Gender Inequality in the Home: The Role of Relative Income, Support for Traditional Gender Roles, and Perceived Entitlement. *Gender Issues*, 31(3-4), 219–237. <http://doi.org/10.1007/s12147-014-9126-x>
- Fine, M., & Gordon, S. M. (1989). Feminist transformations of/ despite psychology. In M. Crawford & M. Gentry (Eds.), *Gender and thought* (pp. 146–174). Retrieved from <http://bookzz.org/book/2246430/67badc>
- Fiske, S. T., Xu, J., Cuddy, A. C., & Glick, P. (1999). (Dis) respecting versus (Dis) liking □: Status and Interdependence Predict Ambivalent Stereotypes of Competence and Warmth, 55(3), 473–489.
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J., Glick, P., & Xu, J. (2002). A model of (often mixed) stereotype content: competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. *Journal of personality and social psychology*, 82(6), 878. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.82.6.878>
- Frazier, R. S., Kesebir, S., & Nosek, B. A. (2012). Women ' s caregiving experiences are associated with implicit gender stereotyping about career and family ., 2012.
- Freud, S., & Breuer, J. (1966). *Studies on hysteria*. Retrieved from <https://goo.gl/8srSDw>
- Friedman, L., & Wall, M. (2005). Graphical Views of Suppression and Multicollinearity in Multiple Linear Regression. *The American Statistician*, 59(2), 127–136. <http://doi.org/10.1198/000313005X41337>
- Frone, M. R., Russel, M., & Cooper, M. L. (1992). Prevalence of work-family conflict: Are work and family boundaries asymmetrically permeable? *Journal of Organizational Behavior*, 13(7), 723–729. <http://doi.org/10.1002/job.4030130708>
- Fuchs, D., Tamkins, M. M., Heilman, M. E., & Wallen, A. S. (2004). Penalties for Success: Reactions to Women Who Succeed at Male Gender-Typed Tasks. *Journal of Applied Psychology*, 89(3), 416–427. <http://doi.org/10.1037/0021-9010.89.3.416>

- Gawronski, B., & Bodenhausen, G. V. (2006). Associative and propositional processes in evaluation: an integrative review of implicit and explicit attitude change. *Psychological Bulletin*, 132(5), 692–731. <http://doi.org/10.1037/0033-2909.132.5.692>
- Gawronski, B., & Houwer, J. De. (2011). Implicit measures in social and personality psychology. *Social and Personality Psychology*, 1(519), 1–28. Retrieved from <http://users.ugent.be/~jdhouwer/chapterbertram.pdf>
- Gawronski, B., & De Houwer, J. (2014). Implicit measures in social and personality psychology. *Handbook of research methods in social and personality psychology*, 2, 283–310.
- Gawronski, B., Peters, K. R., & LeBel, E. P. (2008). What Makes Mental Associations Personal or Extra-Personal? Conceptual Issues in the Methodological Debate about Implicit Attitude Measures. *Social and Personality Psychology Compass*, 2(2), 1002–1023. <http://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2008.00085.x>
- Gigerenzer, G. (2004). Mindless statistics. *The Journal of Socio-Economics*, 33(5), 587–606. <http://doi.org/10.1016/j.socec.2004.09.033>
- Gilbert, D. T. (1989). Th inking lightly about others: Automatic components of the social inference process. In J. S. Uleman & J. A. Bargh (Eds.), *Unintended thought* (pp. 189–211). New York : Guilford Press Retrieved from <https://goo.gl/kNyVON>
- Gilbert, D. T., & Malone, P. S. (1995). The correspondence bias. *Psychological Bulletin*, 117(1), 21–38. <http://doi.org/10.1037//0033-2909.117.1.21>
- Glick, P., Diebold, J., Bailey-Werner, B., & Zhu, L. (1997). The Two Faces of Adam: Ambivalent Sexism and Polarized Attitudes Toward Women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(12), 1323–1334. <http://doi.org/0803973233>
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1996). The Ambivalent Sexism Inventory□: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism, 70(3), 491–512. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.70.3.491>
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1999). The Ambivalence Toward Men Inventory. *Psychology of Women Quarterly*, 23(3), 519–536. <http://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1999.tb00379.x>
- Glick, P., & Hilt, L. (2000). Combative children to ambivalent adults: The development of gender prejudice. *Developmental social psychology of gender*, 243–272.
- Glick, P., Fiske, S. T., Mladinic, A., Saiz, J. L., Abrams, D., Masser, B., ... López, W. L. (2000). Beyond prejudice as simple antipathy: Hostile and benevolent sexism across cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79(5), 763–775. <http://doi.org/10.1037//0022-3514.79.5.763>
- Glick, P., Lameiras, M., Fiske, S. T., Eckes, T., Masser, B., Volpato, C., ... Wells, R. (2004). Bad but bold: Ambivalent attitudes toward men predict gender inequality in 16 nations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86(5), 713–28. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.86.5.713>
- Glick, P, Fiske, S. T. (2011). Ambivalent Sexism Revisited. *October*, 141(4), 520–529. <http://doi.org/10.1016/j.surg.2006.10.010>.Use

- Graf, P., & Schacter, D. L. (1985). Implicit and explicit memory for new associations in normal and amnesic subjects. *Journal of Experimental Psychology. Learning, Memory, and Cognition*, 11(3), 501–518. <http://doi.org/10.1037/0278-7393.11.3.501>
- Green, A. R., Carney, D. R., Pallin, D. J., Ngo, L. H., Raymond, K. L., Iezzoni, L. I., & Banaji, M. R. (2007). Implicit bias among physicians and its prediction of thrombolysis decisions for black and white patients. *Journal of General Internal Medicine*, 22(9), 1231–1238. <http://doi.org/10.1007/s11606-007-0258-5>
- Greenhaus, J. H. J., & Beutell, N. J. (1985). Sources of Conflict Between Work and Family Roles. *Academy of Management Review*, 10(1), 76–88. <http://doi.org/10.5465/AMR.1985.4277352>
- Greenwald, A. G., & Banaji, M. R. (1995). Implicit social cognition: attitudes, self-esteem, and stereotypes. *Psychological Review*, 102(1), 4–27. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/7878162>
- Greenwald, A. G., Banaji, M. R., Rudman, L. A., Farnham, S. D., Nosek, B. a., & Mellott, D. S. (2002). A unified theory of implicit attitudes, stereotypes, self-esteem, and self-concept. *Psychological Review*, 109(1), 3–25. <http://doi.org/10.1037//0033-295X.109.1.3>
- Greenwald, A. G., McGhee, D. E., & Schwartz, J. L. K. (1998). Measuring Individual Differences in Implicit Cognition□: 74(6), 1464–1480.
- Greenwald, A. G., Nosek, B. a., & Banaji, M. R. (2003). Understanding and using the Implicit Association Test: I. An improved scoring algorithm. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(2), 197–216. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.85.2.197>
- Greenwald, A. G., Poehlman, T. A., Uhlmann, E. L., & Banaji, M. R. (2009). Understanding and using the Implicit Association Test: III. Meta-analysis of predictive validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(1), 17–41. <http://doi.org/10.1037/a0015575>
- Greenwald, A. G., Poehlman, T. A., Uhlmann, E. L., Chugh, D., Cohen, G., Cvencek, D., ... Walton, G. (2009). Understanding and Using the Implicit Association Test□: III . Meta-Analysis of Predictive Validity, 97(1), 17–41. <http://doi.org/10.1037/a0015575>
- Greenwald, A. G., Rudman, L. a., Nosek, B. a., & Zayas, V. (2006). Why so little faith? A reply to Blanton and Jaccard's (2006) skeptical view of testing pure multiplicative theories. *Psychological Review*, 113(1), 170–180. <http://doi.org/10.1037/0033-295X.113.1.170>
- Guimond, S., Branscombe, N. R., Brunot, S., Buunk, A. P., Chatard, A., Désert, M., ... Yzerbyt, V. (2007). Culture, gender, and the self: Variations and impact of social comparison processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(6), 1118–1134. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.92.6.1118>
- Guimond, S., Chatard, A., Martinot, D., Crisp, R. J., & Redersdorff, S. (2006). Social comparison, self-stereotyping, and gender differences in self-construals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(2), 221–242. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.90.2.221>
- Hai, K., Devos, T., & Dunn, R. (2014). Mixed Aspirations: Distinctions and Relationships Between the Implicit and Explicit Self-Concepts of College Women. *Self and Identity*, 13(5), 535–555. <http://doi.org/10.1080/15298868.2013.879537>

- Hebb, D. O. (1949). *The organization of behavior: a neuropsychological theory*. *Science Education* (Vol. 44). <http://doi.org/10.2307/1418888>
- Hegewisch, A., Liepmann, H., Hayes, J., & Hartmann, H. (2010). Separate and not equal? Gender segregation in the labor market and the gender wage gap. *IWPR Briefing Paper*, 377. <https://goo.gl/7RzAbP>
- Heider, F. (1982). The psychology of interpersonal relations. *Journal of Psychology*, 21, 336. <http://doi.org/10.1037/10628-000>
- Hofmann, W., Gawronski, B., Gschwendner, T., Le, H., & Schmitt, M. (2005). A meta-analysis on the correlation between the implicit association test and explicit self-report measures. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 31(10), 1369–85. <http://doi.org/10.1177/0146167205275613>
- Holyoak, K. J., & Simon, D. (1999). Bidirectional Reasoning in Decision Making by Constraint Satisfaction. *Journal of Experimental Psychology: General*, 128(1), 3–31. <http://doi.org/10.1037/0096-3445.128.1.3>
- Jackman, M. R. (1994). *The velvet glove: Paternalism and conflict in gender, class, and race relations*. University of California Press. Retrived from <http://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft958009k3&brand=ucpress>
- Jacoby, L. L. (1991). A process dissociation framework: Separating automatic from intentional uses of memory. *Journal of Memory and Language*, 30(5), 513–541. [http://doi.org/10.1016/0749-596X\(91\)90025-F](http://doi.org/10.1016/0749-596X(91)90025-F)
- Jacoby, L. L., Lindsay, D. S., & Toth, J. P. (1992). Unconscious influences revealed: Attention, awareness, and control. *American Psychologist*, 47, 802–809.
- Jost, J. T., Banaji, M. R., & Nosek, B. a. (2004). A Decade of System Justification Theory: Accumulated Evidence of Conscious and Unconscious Bolstering of the Status Quo John. *Political Psychology*, 25(6), 881–919. <http://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2004.00402.x>
- Jost, J. T., & Kay, A. C. (2005). Exposure to Benevolent Sexism and Complementary Gender Stereotypes: Consequences for Specific and Diffuse Forms of System Justification. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(3), 498–509. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.88.3.498>
- Jost, J. T., Banaji, M. R., & Nosek, B. A. (2004). A Decade of System Justification Theory□: Accumulated Evidence of Conscious and Unconscious Bolstering of the Status Quo Author (s): John T . Jost , Mahzarin R . Banaji and Brian A . Nosek Source□: Political Psychology , Vol . 25 , No . 6 , Symposium□: *Political Psychology*, 25(6), 881–919.
- Journal, E., & Personality, O. F. (2015). Implicit Individual Differences□: Relationships between Implicit Self-Esteem , Gender Identity , and Gender Attitudes Implicit Individual Differences□: Relationships, (JANUARY 2003). <http://doi.org/10.1002/per.465>
- Judd, C. M., James-Hawkins, L., Yzerbyt, V., & Kashima, Y. (2005). Fundamental dimensions of social judgment: understanding the relations between judgments of

- competence and warmth. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(6), 899–913. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.89.6.899>
- Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 47(3), 263–291. <http://doi.org/10.1111/j.1536-7150.2011.00774.x>
- Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux. Retrieved from <https://goo.gl/Rs7GVm>
- Karpinski, A., & Steinman, R. B. (2006). The Single Category Implicit Association Test as a measure of implicit social cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91, 16–32.
- Kelley, K. (2005). The Effects of Nonnormal Distributions on Confidence Intervals Around the Standardized Mean Difference: Bootstrap and Parametric Confidence Intervals. *Educational and Psychological Measurement*, 65(1), 51–69. <http://doi.org/10.1177/0013164404264850>
- Keselman, H. J., Huberty, C. J., Lix, L. M., Olejnik, S., Cribbie, R. a., Donahue, B., ... Levin, J. R. (1998). Statistical Practices of Educational Researchers: An Analysis of their ANOVA, MANOVA, and ANCOVA Analyses. *Review of Educational Research*, 68(3), 350–386. <http://doi.org/10.3102/00346543068003350>
- Kiefer, A. K., & Sekaquaptewa, D. (2007). Implicit stereotypes and women's math performance: How implicit gender-math stereotypes influence women's susceptibility to stereotype threat. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43(5), 825–832. <http://doi.org/10.1016/j.jesp.2006.08.004>
- Kim, D. (2003). Voluntary controllability of the Implicit association test(IAT). *Social Psychology Quarterly*, 66(1). Retrieved from <http://cat.inist.fr/?aModele=afficheN&cpsidt=14673263>
- Klauer, K. C., Dittrich, K., Scholtes, C., & Voss, A. (2015). The invariance assumption in process-dissociation models: An evaluation across three domains. *Journal of Experimental Psychology: General*, 144(1), 198–221. <http://doi.org/10.1037/xge0000044>
- Klauer, K. C., Eder, A. B., Greenwald, A. G., & Abrams, R. L. (2007). Priming of semantic classifications by novel subliminal prime words. *Consciousness and Cognition*, 16(1), 63–83.
- Koenig, A. M., & Eagly, A. H. (2014). Evidence for the social role theory of stereotype content: Observations of groups' roles shape stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 107(3), 371. <http://doi:10.1037/a0037215>.
- Kornblum, S., Hasbroucq, T., & Osman, a. (1990). Dimensional overlap: cognitive basis for stimulus-response compatibility—a model and taxonomy. *Psychological Review*, 97(2), 253–270. <http://doi.org/10.1037/0033-295X.97.2.253>
- Korkmaz, S., Goksuluk, D., & Zararsiz, G. (2014). MVN: An R package for assessing multivariate normality. *The R Journal*, 6(2013), 151–162. <http://www.biosoft.hacettepe.edu.tr/MVN/>

- Kunda, Z., & Thagard, P. (1996). From impressions from stereotypes, traits and behaviors: A parallel-constraint-satisfaction theory. *Psychological Review*.
<http://doi.org/10.1037/0033-295X.103.2.284>
- Laforge, R., Leary, T. F., Nabors, H., Coffey, H. S., & Freedman, M. B. (1954). The interpersonal dimension of personality: II. An objective study of repression. *Journal of Personality*, 23(2), 129–53. Retrieved from
<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/13222223>
- LaFrance, M., Hecht, M. a, & Paluck, E. L. (2003). The contingent smile: a meta-analysis of sex differences in smiling. *Psychological Bulletin*, 129(2), 305–334.
<http://doi.org/10.1037/0033-2909.129.2.305>
- Lane, K. A., Banaji, M. R., Nosek, B. A., & Greenwald, A. G. (2007). Understanding and Using the Implicit Association Test: IV What We Know (So Far) about the Method. *Implicit Measures of Attitudes*, 59–102.
- Lane, K. A., Banaji, M. R., Nosek, B. A., & Greenwald, A. G. (2007). *Understanding and Using the Implicit Association Test: IV: What We Know (So Far) about the Method*. Guilford Press.
- Lane, K., Banaji, M., Nosek, B., & Greenwald, A. G. (2007). Understanding and Using the Implicit Association Test: IV What We Know (So Far) about the Method. In *Implicit Measures of Attitudes*. Retrieved from
[http://scholar.google.com/scholar?hl=en&btnG=Search&q=intitle:Understanding+and+Using+the+Implicit+Association+Test+:+IV+What+We+Know+\(+So+Far+\)+about+t he+Method#5](http://scholar.google.com/scholar?hl=en&btnG=Search&q=intitle:Understanding+and+Using+the+Implicit+Association+Test+:+IV+What+We+Know+(+So+Far+)+about+t he+Method#5)
- Leary, T. (1957). *Interpersonal Diagnosis of Personality*. New York, NY: Ronald Press.
- Lieberman, M. D. (2003). Reflective and reflexive judgment processes: A social cognitive neuroscience approach. In J. P. Forgas, K. R. Williams, & W. von Hippel (Eds.), *Social judgments: Implicit and explicit processes* (pp. 44–67). New York: Cambridge University Press. Retrieved from <https://goo.gl/KtdKuO>
- Lippa, R. A. (2005). Subdomains of gender-related occupational interests: Do they form a cohesive bipolar M-F dimension? *Journal of Personality*, 73(3), 693–729.
<http://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00326.x>
- Lippa, R. A. (2010). Sex differences in personality traits and gender-related occupational preferences across 53 nations: Testing evolutionary and social-environmental theories. *Archives of Sexual Behavior*, 39(3), 619–636. <http://doi.org/10.1007/s10508-008-9380-7>
- Markus, H. (1977). Self-schemata and processing information about the self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35(2), 63–78. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.35.2.63>
- Martin, H., & Finn, S. E. (2010). *Masculinity and Femininity in the MMPI-2 and MMPI-A*. Retrieved from <https://goo.gl/t3SRRq>
- McClelland, J., Rumelhart, D., & Hinton, G. (1986). The Appeal of Parallel Distributed Processing. *Parallel Distributed Processing: Explorations in the Microstructure of*

- Cognition. Volume 1: Foundations*, 3–44. Retrieved from <http://mitpress.mit.edu/books/parallel-distributed-processing>
- McFarland, S. G., & Crouch, Z. (2002). A Cognitive Skill Confound on the Implicit Association Test. *Social Cognition*, 20(6), 483–510. <http://doi.org/10.1521/soco.20.6.483.22977>
- Monteith, M. J., Voils, C. I., & Ashburn-Nardo, L. (2001). Taking a Look Underground: Detecting, Interpreting, and Reacting to Implicit Racial Biases. *Social Cognition*, 19(4), 395–417. <http://doi.org/10.1521/soco.19.4.395.20759>
- Moors, A., & De Houwer, J. (2006). Automaticity: A Theoretical and Conceptual Analysis. *Psychological Bulletin*, 132(2), 297–326. <http://doi.org/10.1037/0033-2909.132.2.297>
- Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Smith, T. A., Garden, R. A., Gregory, K. D., Gonzalez, E. J., ... O'Connor, K. M. (2003). TIMSS - Assessment Frameworks and Specifications 2003. *International Study Center*, 1–150.
- National Association of Colleges and Employers. (2015). *The January 2015 Nace Salary Survey*. Retrieved from <https://www.nacweb.org/uploadedfiles/content/static-assets/downloads/executive-summary/2015-january-salary-survey-executive-summary.pdf>
- Neely, J. H. (1977). Semantic priming and retrieval from lexical memory: Roles of inhibitionless spreading activation and limited-capacity attention. *Journal of Experimental Psychology. General*, 106(3), 226–254. <http://doi.org/10.1037/0096-3445.106.3.226>
- Nisbett, R. E., & Wilson, T. D. (1977). Telling more than we can know: Verbal reports on mental processes. *Psychological Review*, 84(3), 231–259. <http://doi.org/10.1037/0033-295X.84.3.231>
- Nosek, B. A. (2005). Moderators of the relationship between implicit and explicit evaluation. *Journal of Experimental Psychology. General*, 134(4), 565–84. <http://doi.org/10.1037/0096-3445.134.4.565>
- Nosek, B. A., & Banaji, M. R. (2001). Associative Task the Go / No-Go Association Task. *Social Cognition*, 19(6), 625–664. <http://doi.org/10.1521/soco.19.6.625.20886>
- Nosek, B. A., Greenwald, A. G., & Banaji, M. R. (2005). Understanding and using the Implicit Association Test: II. Method variables and construct validity. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 31(2), 166–80. <http://doi.org/10.1177/0146167204271418>
- Nosek, B. A., Hawkins, C. B., & Frazier, R. S. (2011). Implicit social cognition: from measures to mechanisms. *Trends in Cognitive Sciences*, 15(4), 152–9. <http://doi.org/10.1016/j.tics.2011.01.005>
- Nosek, B. A., Smyth, F. L., Sriram, N., Lindner, N. M., Devos, T., Ayala, A., ... Greenwald, A. G. (2009). National differences in gender-science stereotypes predict national sex differences in science and math achievement. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 106(26), 10593–7. <http://doi.org/10.1073/pnas.0809921106>

- Nosek, B. A., Smyth, F. L., Sriram, N., Lindner, N. M., Devos, T., Ayala, A., ... Table, S. (n.d.). Supporting Information for National differences in gender - science stereotypes predict national sex differences in science and math achievement Yat - Sen University , 6 University of Sydney , 7 University of Warsaw , 8 University of Porto , 9 The Equalit, 27.
- Nosek, B. A., Banaji, M., & Greenwald, A. G. (2002a). Harvesting implicit group attitudes and beliefs from a demonstration web site. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*, 6(1), 101–115. <http://doi.org/10.1037//1089-2699.6.1.101>
- Nosek, B. A., Banaji, M. R., & Greenwald, A. G. (2002b). Math = male, me = female, therefore math ≠ me. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83(1), 44–59. <http://doi.org/10.1037//0022-3514.83.1.44>
- Nosek, B. A., & Greenwald, A. G. (2001). Understanding and Using the Implicit Association Test□: II . Method Variables and Construct Validity, 166–180. <http://doi.org/10.1177/0146167204271418>
- Nosek, B. A., & Greenwald, A. G. (2009). (Part of) the case for a pragmatic approach to validity: Comment on De Houwer, Teige-Mocigemba, Spruyt, and Moors (2009). *Psychological Bulletin*, 135(3), 373–376. <http://doi.org/10.1037/a0015047>
- Nosek, B. A., & Smyth, F. L. (2011). Implicit social cognitions predict sex differences in math engagement and achievement. *American Educational Research Journal*, 48(5), 1125–1156.
- Nosek, B. A., & Smyth, F. L. (2007). A Multitrait-Multimethod Validation of the Implicit Association Test. *Experimental Psychology (formerly "Zeitschrift Für Experimentelle Psychologie")*, 54(1), 14–29. <http://doi.org/10.1027/1618-3169.54.1.14>
- Nosek, B. A., Smyth, F. L., Hansen, J. J., Devos, T., Lindner, N. M., Ranganath, K. A., ... Banaji, M. R. (2007). Pervasiveness and correlates of implicit attitudes and stereotypes. *European Review of Social Psychology*, 18(1), 36–88. <http://doi.org/10.1080/10463280701489053>
- Nürnberg, M., Nerb, J., Schmitz, F., Keller, J., & Sütterlin, S. (2015). Implicit Gender Stereotypes and Essentialist Beliefs Predict Preservice Teachers' Tracking Recommendations. *The Journal of Experimental Education*, 84(1), 152–174. <http://doi.org/10.1080/00220973.2015.1027807>
- Oecd. (2013). *Gender pay gaps for full-time workers and earnings differentials by educational attainment*. Retrieved from http://www.oecd.org/els/LMF_1_5_Gender_pay_gaps_for_full_time_workers.pdf
- Osgood, C. E., & Tannenbaum, P. H. (1955). The principle of congruity in the prediction of attitude change. *Psychological Review*, 62(1), 42–55. <http://doi.org/10.1037/h0048153>
- Ottaway, S. A., Hayden, D. C., & Oakes, M. a. (2001). Implicit Attitudes and Racism: Effects of Word Familiarity and Frequency on the Implicit Association Test. *Social Cognition*, 19(2), 97–144. <http://doi.org/10.1521/soco.19.2.97.20706>
- Parsons, T., & Bales, R. F. (1955). Family socialization and interaction processes. Glencoe, IL: Free Press.

- Payne, B., & Bishara, A. (2009). An integrative review of process dissociation and related models in social cognition. *European Review of Social Psychology*, (November 2014), 1–67. <http://doi.org/10.1080/10463280903162177>
- Payne, B. K., Burkley, M. A., & Stokes, M. B. (2008). Why do implicit and explicit attitude tests diverge? The role of structural fit. *Journal of personality and social psychology*, 94(1), 16.
- Peeters, G. (1992). Evaluative meanings of adjectives invitro and in context-some theoretical implications and practical consequences of positive-negative asymmetry and behavioral-adaptive concepts of evaluation. *Psychologica Belgica*, 32(2), 211-231.
- Peirce, J. (2010). PsychoPy - Psychology software for Python. *Integration The Vlsi Journal*.
- Peirce, J.W. (2007). PsychoPy (Version 1.80.00) [Software]. Available from <http://sourceforge.net/projects/psychpy/files/>
- Peris, T. S., Teachman, B. A., & Nosek, B. a. (2008). Implicit and explicit stigma of mental illness: links to clinical care. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 196(10), 752–60. <http://doi.org/10.1097/NMD.0b013e3181879dfd>
- Petreski, M., Blazevski, N. M., & Petreski, B. (2014). Gender Wage Gap when Women are Highly Inactive: Evidence from Repeated Imputations with Macedonian Data. *Journal of Labor Research*, 35(4), 393–411. <http://doi.org/10.1007/s12122-014-9189-1>
- Popovski, M., Nedelkova, D., Leshoska, V. (in press). The implicit and explicit attitudes toward persons with disabilities among students who are educated for different professions. *Anthropos*.
- Posner, M. I., & Snyder, C. R. R. (1975). Attention and cognitive control. In R. L. Solso (Ed.), *Information processing and cognition: The Loyola Symposium*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc.
- Posner, M. I., & Snyder, C. R. (2004). Attention and cognitive control. *Cognitive psychology: Key readings*, 205. Retrieved from <https://goo.gl/4PEvZD>
- Pratto, F., Sidanius, J., & Levin, S. (2006). Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward. *European Review of Social Psychology*, 17(1), 271–320. <http://doi.org/10.1080/10463280601055772>
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., & Malle, B. F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 741–763. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.67.4.741>
- Preacher, K. J. K., Curran, P. J. P., & Bauer, D. J. (2006). Computational Tools for Probing Interactions in Multiple Linear Regression, Multilevel Modeling, and Latent Curve Analysis. *Journal of Educational and Behavioral Statistics*, 31(4), 437–448. <http://doi.org/10.3102/10769986031004437>
- Preston, J. A. (1999). Occupational gender segregation Trends and explanations. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 39(5), 611–624. [http://doi.org/10.1016/S1062-9769\(99\)00029-0](http://doi.org/10.1016/S1062-9769(99)00029-0)

- Read, S. J., Vanman, E. J., & Miller, L. C. (1997). Connectionism, parallel constraint satisfaction and gestalt principles: (Re)introducing cognitive dynamics to social psychology. *Personality and Social Psychology Review*, 1(1), 26–53.
http://doi.org/10.1207/s15327957pspr0101_3
- Rooth, D. O. (2010). Automatic associations and discrimination in hiring: Real world evidence. *Labour Economics*, 17(3), 523–534.
<http://doi.org/10.1016/j.labeco.2009.04.005>
- Rudman, L. A., & Glick, P. (2001). Prescriptive gender stereotypes and backlash toward agentic women. *The Journal of Social Issues*, 57(4), 743–762. Retrieved from
<http://search.proquest.com/docview/215661716?accountid=17215>
- Rudman, L. A., & Goodwin, S. A. (2004). Gender differences in automatic in-group bias: why do women like women more than men like men? *Journal of Personality and Social Psychology*, 87(4), 494–509. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.87.4.494>
- Rudman, L. A., Feinberg, J., & Fairchild, K. (2002). Minority Members' Implicit Attitudes: Automatic Ingroup Bias As A Function Of Group Status. *Social Cognition*, 20(4), 294–320. <http://doi.org/10.1521/soco.20.4.294.19908>
- Rudman, L. A., & Glick, P. (1999). Feminized Management and Backlash Toward Agentic Women: The Hidden Costs to Women of a Kinder, Gentler Image of Middle Managers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(5), 1004–1010.
<http://doi.org/10.1037/0022-3514.77.5.1004>
- Rudman, L. A., Greenwald, A. G., & McGhee, D. E. (2001). Implicit self-concept and evaluative implicit gender stereotypes: Self and ingroup share desirable traits. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(9), 1164–1178.
- Rudman, L. A., & Kilianski, S. E. (2000). Implicit and Explicit Attitudes Toward Female Authority. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(11), 1315–1328.
<http://doi.org/10.1177/0146167200263001>
- Rudman, L. A., & Phelan, J. E. (2008). Backlash effects for disconfirming gender stereotypes in organizations. *Research in Organizational Behavior*, 28, 61–79.
<http://doi.org/10.1016/j.riob.2008.04.003>
- Rudman, L. A., & Phelan, J. E. (2010). The effect of priming gender roles on women's implicit gender beliefs and career aspirations. *Social Psychology*, 41(3), 192–202.
<http://doi.org/10.1027/1864-9335/a000027>
- Russell H. Fazio and Michael A. Olson. (2003). Implicit Measures in Social Cognition Research: Their Meaning and Use. *Annual Review of Psychology*, 79, 297–327.
<http://doi.org/10.1146/annurev.psych.54.101601.145225>
- Saucier, G., Thalmayer, A. G., Payne, D. L., Carlson, R., Sanogo, L., Ole-Kotikash, L., ... Zhou, X. (2014). A Basic Bivariate Structure of Personality Attributes Evident Across Nine Languages. *Journal of Personality*, 82(1), 1–14. <http://doi.org/10.1111/jopy.12028>
- Sayer, L. C. (2005). Gender, Time and Inequality: Trends in Women's and Men's Paid Work, Unpaid Work and Free Time. *Social Forces*, 84(1), 285–303.
<http://doi.org/10.1353/sof.2005.0126>

- Schacter, D. L. (1987). Implicit memory: History and current status. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 13(3), 501–518.
- Schnabel, K., Asendorpf, J. B., & Greenwald, A. G. (2008). Using Implicit Association Tests for the assessment of implicit personality self-concept. *Handbook of personality theory and testing*, 2. Retrieved from <https://goo.gl/SuyJCB>
- Schmader, T., & Block, K. (2015). Engendering Identity: Toward a Clearer Conceptualization of Gender as a Social Identity. *Sex Roles*, (AUGUST). <http://doi.org/10.1007/s11199-015-0536-3>
- Schmitt, M. T., Branscombe, N. R., Kobrynowicz, D., & Owen, S. (2002). Perceiving Discrimination Against One's Gender Group has Different Implications for Well-Being in Women and Men. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(FEBRUARY), 197–210. <http://doi.org/10.1177/0146167202282006>
- Shields, S. A., & Dicitco, E. C. (2011). The Social Psychology of Sex and Gender From Gender Differences to Doing Gender. *Psychology of Women Quarterly*, 35(3), 491-499. <http://doi.org/10.1177/0361684311414823>
- Shultz, T. R., & Lepper, M. R. (1996). Cognitive dissonance reduction as constraint satisfaction. *Psychological Review*, 103(2), 219. <http://doi.org/10.1037/0033-295X.103.2.219>
- Shultz, T. R., Lepper, M. R., & Hall, J. (1957). A Constraint Satisfaction Model of Cognitive Dissonance Phenomena. *Social Psychology*, 462–467.
- Smith, E. R., Coats, S., Francis, G., Higgins, T., & Sherman, J. (1996). What Do Connectionism and Social Psychology Offer Each Other? *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(5), 893–912. [http://doi.org/0022-3514/96/\\$3.00](http://doi.org/0022-3514/96/$3.00)
- Smith, E. R., & DeCoster, J. (2000). Dual-process models in social and cognitive psychology: Conceptual integration and links to underlying memory systems. *Personality & Social Psychology Review*, 4, 108–131.
- Smith, R. H. (2000). Assimilative and contrastive emotional reactions to upward and downward social comparisons. *Handbook of social comparison: Theory and research*, 173-200.
- Smyth, F. L., Greenwald, A. G., & Nosek, B. A. (2009). Implicit gender-science stereotype outperforms math scholastic aptitude in identifying science majors. *Unpublished manuscript*. Retrieved from <https://goo.gl/Npnyb1>
- Smyth, F. L., & Nosek, B. a. (2015). On the gender-science stereotypes held by Scientists: Explicit accord with gender-ratios, implicit accord with scientific identity. *Frontiers in Psychology*, 6(MAR), 1–19. <http://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00415>
- Spellman, B. A., Ullman, J. B., & Holyoak, K. J. (1993). A Coherence Model of Cognitive Consistency: Dynamics of Attitude Change During the Persian Gulf War. *Journal of Social Issues*. <http://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1993.tb01185.x>

- Spence, J. T. (1985). Gender identity and its implications for the concepts of masculinity and femininity. In T. B. Sonderegger (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation: Psychology of gender* (pp. 59-96). Lincoln, NE: University of Nebraska Press.
- Spence, J. T., & Buckner, C. E. (2000). Instrumental and expressive traits, trait stereotypes, and sexist attitudes: What do they signify?. *Psychology of women quarterly*, 24(1), 44-53.
- Spence, J. T., Helmreich, R. L., & Holahan, C. K. (1979). Negative and positive components of psychological masculinity and femininity and their relationships to self-reports of neurotic and acting out behaviors. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37(10), 1673-1682. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.37.10.1673>
- Spence, J.T. & Helmreich, R. L. (1980). Masculine Instrumentality and Feminine Expressiveness: Their Relationships with Sex Role Attitudes and Behaviors. *Psychology of Women Quarterly*, 5(2), 147-163. <http://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1980.tb00951.x>
- Spruyt, A., Hermans, D., Houwer, J. D., Vandromme, H., & Eelen, P. (2007). On the nature of the affective priming effect: Effects of stimulus onset asynchrony and congruency proportion in naming and evaluative categorization. *Memory & Cognition*, 35(1), 95-106.
- Steffens, M. C. (2004). Is the implicit association test immune to faking? *Experimental Psychology*, 51(3), 165-179. <http://doi.org/10.1027/1618-3169.51.3.165>
- Steffens, M. C., & Jelenec, P. (2011). Separating Implicit Gender Stereotypes regarding Math and Language: Implicit Ability Stereotypes are Self-serving for Boys and Men, but not for Girls and Women. *Sex Roles*, 64(5-6), 324-335. <http://doi.org/10.1007/s11199-010-9924-x>
- Strack, F., & Deutsch, R. (2004). Reflective and impulsive determinants of social behavior. *Personality and Social Psychology Review* □: *An Official Journal of the Society for Personality and Social Psychology, Inc*, 8(3), 220-47. http://doi.org/10.1207/s15327957pspr0803_1
- Stoller, R. J. (1994). *Sex and gender: The development of masculinity and femininity*. Karnac Books. Retrieved from [http:// books.google.mk/books](http://books.google.mk/books)
- Tajfel, H. (1974). Social identity and intergroup behaviour. *Social Science Information*, 13(2), 65-93. <http://doi.org/10.1177/053901847401300204>
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. *Psychology of Intergroup Relations*. <http://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2007.00066.x>
- Terman, L., & Miles, C. C. (1936). *Sex and personality: Studies in masculinity and femininity*. Retrieved from <https://archive.org/stream/sexandpersonalitoo7952mbp#page/n11/mode/2up>
- Tobin, D. D., Menon, M., Menon, M., Spatta, B. C., Hodges, E. V. E., & Perry, D. G. (2010). The Intrapsychics of Gender: A Model of Self-Socialization. *Psychological Review*, 117(2), 601-622. <http://doi.org/10.1037/a0018936>

- Trope, Y. (1986). Identification and inferential processes in dispositional attribution. *Psychological Review*, 93, 239–257.
- Turner, J. C., & Oakes, P. J. (1986). The significance of the social identity concept for social psychology with reference to individualism, interactionism and social influence. *British Journal of Social Psychology*, 25, 237–252. <http://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1986.tb00732.x>
- Tversky, A., & Kahneman, D. (1974). Judgment under Unvertainty: Heuristics and Biases. *Science*, 185(4157), 1124–1131. <http://doi.org/10.1126/science.185.4157.1124>
- Twenge, J. M. (1997). Changes in masculine and feminine traits over time: A meta-analysis. *Sex Roles*, 36(5-6), 305–325. <http://doi.org/10.1007/BF02766650>
- U. S. Bureau of the Census. (1993). *Statistical abstract of the United States, 1993*. Retrieved from <ftp://ftp.census.gov/prod2/statcomp/documents/1993-01.pdf>
- Warrington, E. K., & Weiskrantz, L. (1974). The effect of prior learning on subsequent retention in amnesic patients. *Neuropsychology*, 12, 419– 428.
- West, C., & Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. *Gender & society*, 1(2), 125-151. Retrieved from <https://goo.gl/kaRJgb>
- White, M. S. (1979). Measuring androgyny in adulthood. *Psychology of Women Quarterly*, 3(3), 293-307.
- Wilson, T. D., Lindsey, S., & Schooler, T. (2000). A model of dual attitudes. *Psychological Review*, 107, 101-126.
- Wood, W., & Eagly, A. H. (2010). *Gender. Handbook of Social Psychology*. <http://doi.org/10.1002/9780470561119.socpsy001017>
- Wittenbrink, B., Judd, C. M., & Park, B. (1997). Evidence for racial prejudice at the implicit level and its relationship with questionnaire measures. *Journal of personality and social psychology*, 72(2), 262.
- Wood, W., & Eagly, A. H. (2015). Two Traditions of Research on Gender Identity. *Sex Roles*. <http://doi.org/10.1007/s11199-015-0480-2>
- Young, D. M., Rudman, L. A., Buettner, H. M., & McLean, M. C. (2013). The Influence of Female Role Models on Women's Implicit Science Cognitions. *Psychology of Women Quarterly*, 37(3), 283–292. <http://doi.org/10.1177/0361684313482109>
- Zeigler-Hill, V. (2006). Discrepancies between implicit and explicit self-esteem: implications for narcissism and self-esteem instability. *Journal of Personality*, 74(1), 119–44. <http://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00371.x>
- Zeigler-Hill, V. (2010). The Connections Between Self-Esteem and Psychopathology. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 41(3), 157–164. <http://doi.org/10.1007/s10879-010-9167-8>
- Државен завод за статистика. (2015). *Жените и мажите во Република Македонија*. Скопје. Подигнато од <http://www.stat.gov.mk/PrikaziPoslednaPublikacija.aspx?id=23>

Кениг, Н., (2014). Психометриски карактеристики на инвентарот на амбивалентен сексизам и можностите за негово користење, Годишен зборник на Филозофскиот факултет, 67, 67-82. Подигнато од http://fzf.ukim.edu.mk/files/zbornik_67/67-82NikolinaKenig.pdf

Коруновска, Н., Србијанко, Ј. К., & Малеска, Т. (2012). *Клучот за стаклената врата - Демистифицирање на проблемите на жените на пазарот на труд.*

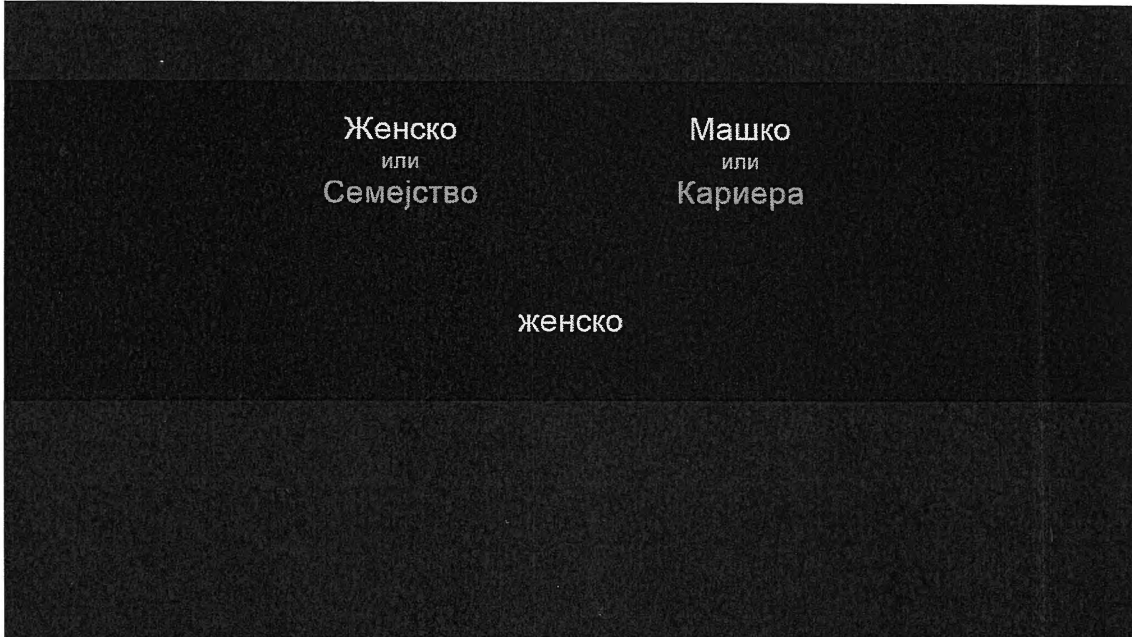
Петрески, Марјан, Мојсоска- Блажевски, Н. (2015). *Родовиот и мајчинскиот јаз во платите во ПЈР Македонија□: економетриска анализа.*

Прилог А

Тестови на имплицитни асоцијации

(Слики од екранот за задачите на двојна категоризација)

Тест на имплицитни асоцијации за родов стереотип за семејство

Слика 4. Слика од екранот за задачите на двојна категоризација во блоковите 3 и 4

Слика 5. Слика од екранот за задачите на двојна категоризација во блоковите 6 и 7

* За половина од учесниците, задачите од блоковите 3 и 4, беа помесетни во блоковите 6 и 7.

Тест на имплицитни асоцијации за родов идентитет

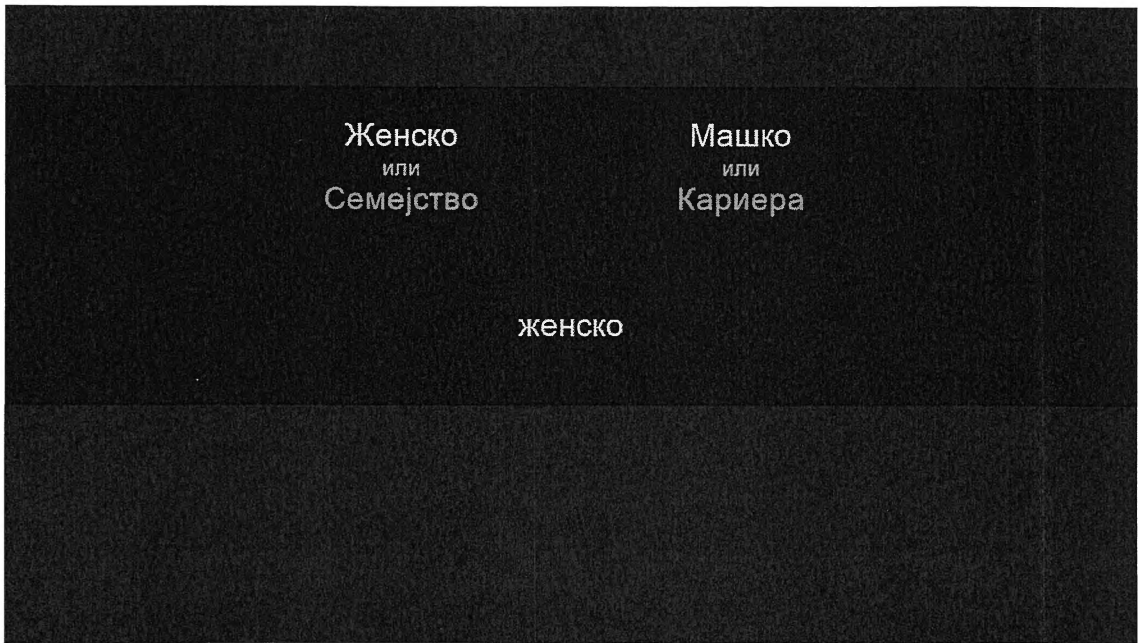
Слика 6.Слика од екранот за задачите на двојна категоризација во блоковите 3 и 4

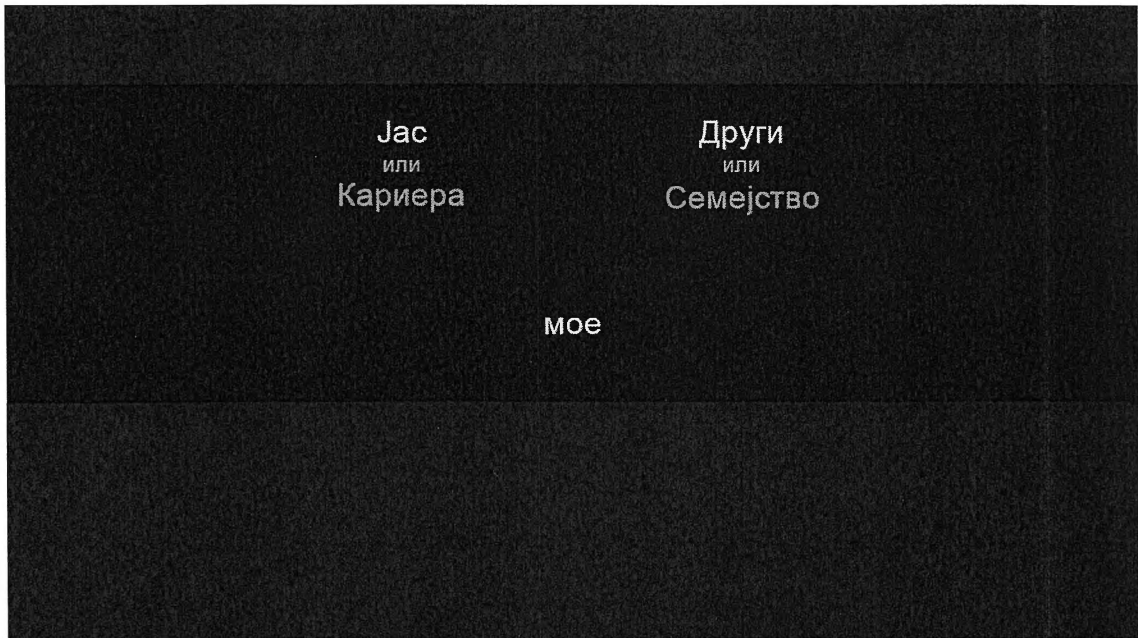
Слика 7.Слика од екранот за задачите на двојна категоризација во блоковите 6 и 7

* За половина од учесниците, задачите од блоковите 3 и 4, беа помесетни во блоковите 6 и 7.

Тест на имплицитни асоцијации за слика за себе за семејство и кариера

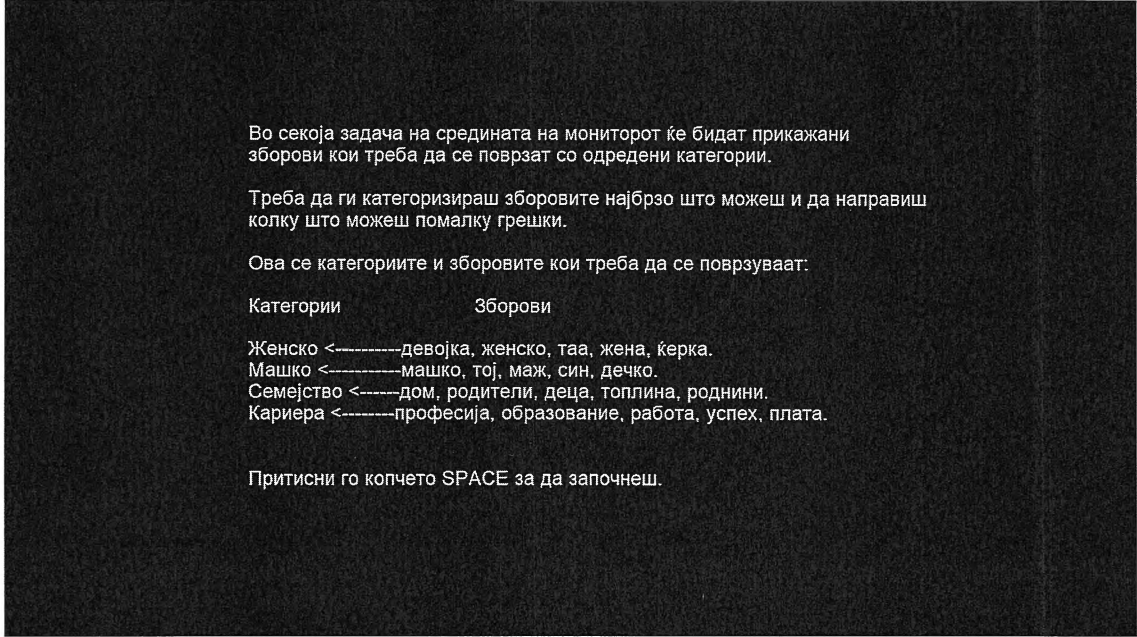
Слика 8. Слика од екранот за задачите на двојна категоризација во блоковите 3 и 4

Слика 9. Слика од екранот за задачите на двојна категоризација во блоковите 6 и 7

* За половина од учесниците, задачите од блоковите 3 и 4, беа помесетни во блоковите 6 и 7.

Слики од екранот на сите упатства и блокови на задачи од тестот на имплицитни асоцијации за родов стереотип за семејство и кариера

Слика 10. Почетно упатство

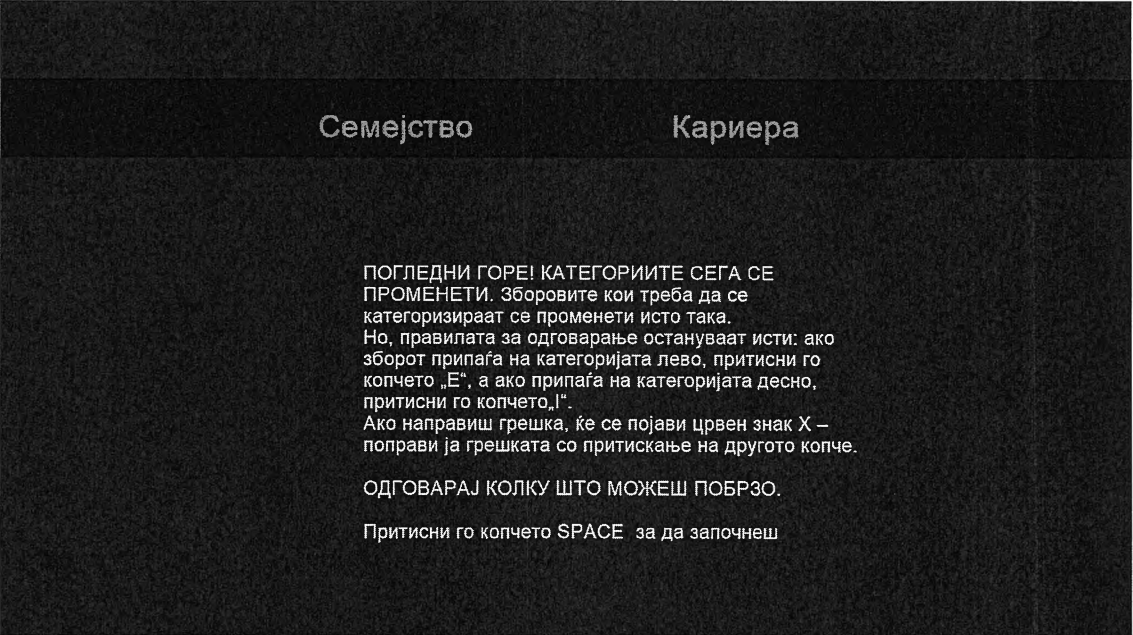
Слика 11. Упатство пред задачата во првиот блок

Женско		Машко	
		дечко	

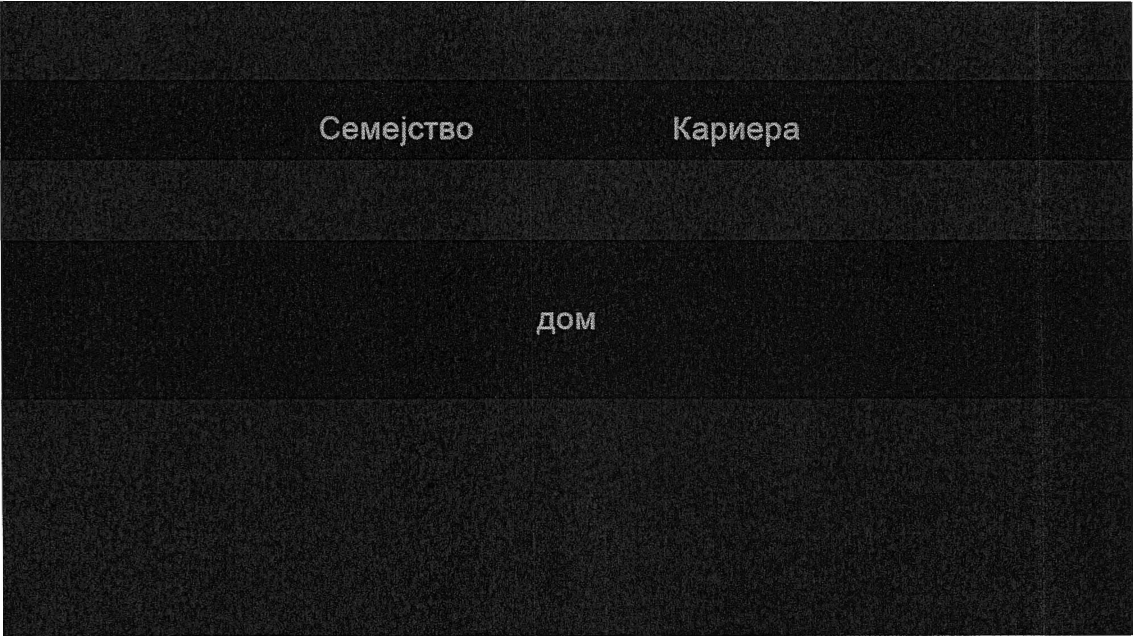
Слика 12. Задачата во првиот блок

Женско		Машко	
		X	

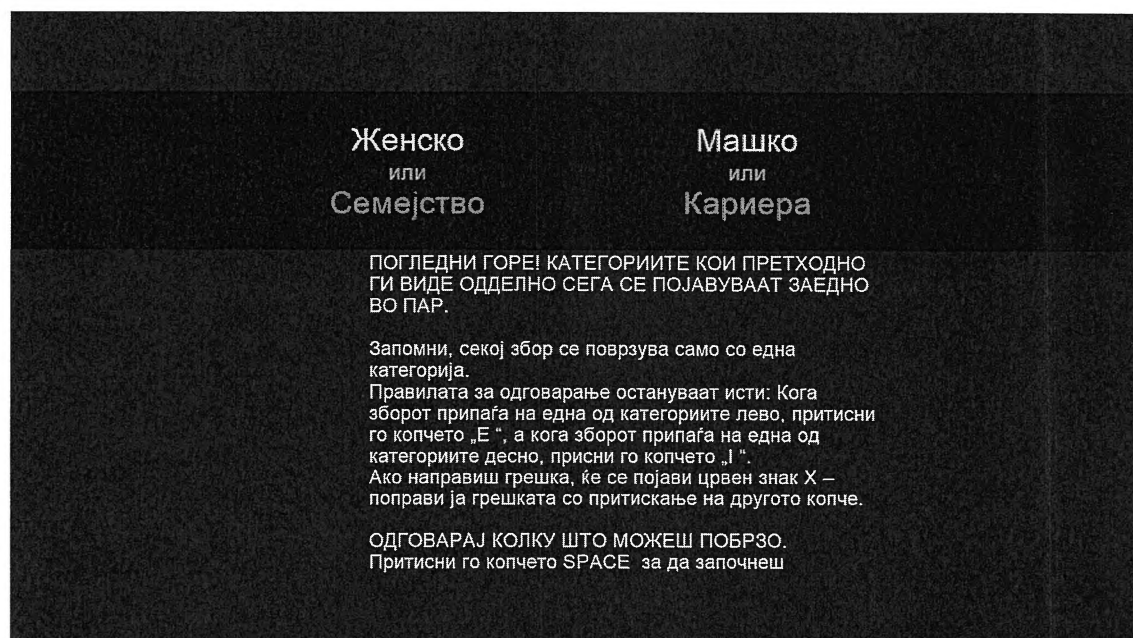
Слика 13. Доколку испитаникот погрешно ја категоризирал ставката се појавува црвен X

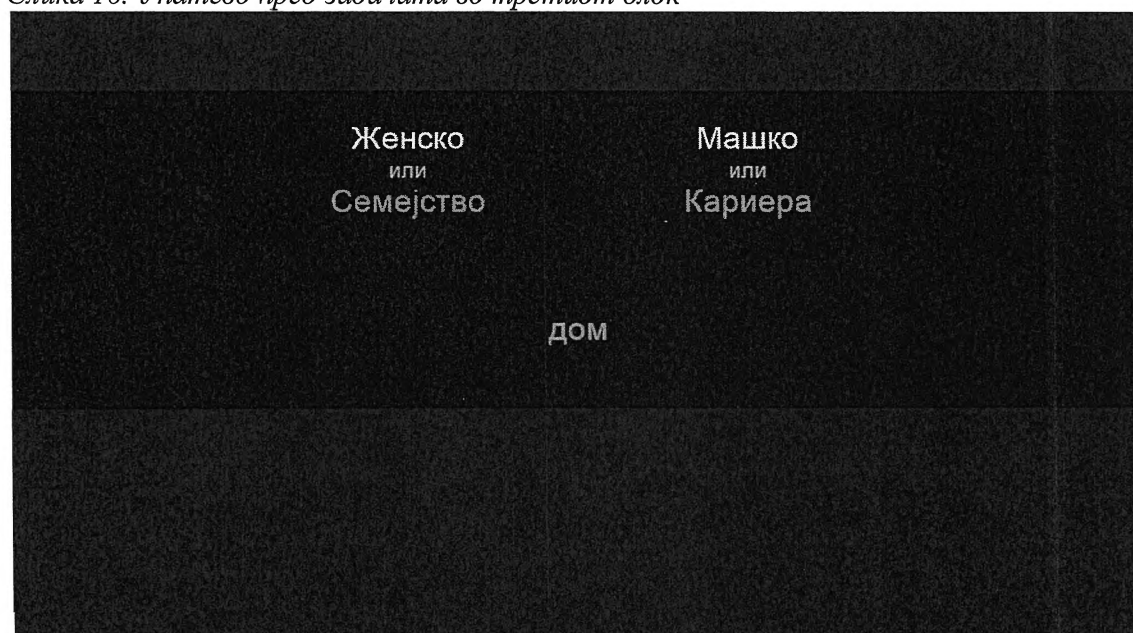
Слика 14. Упатсво пред задачата во вториот блок

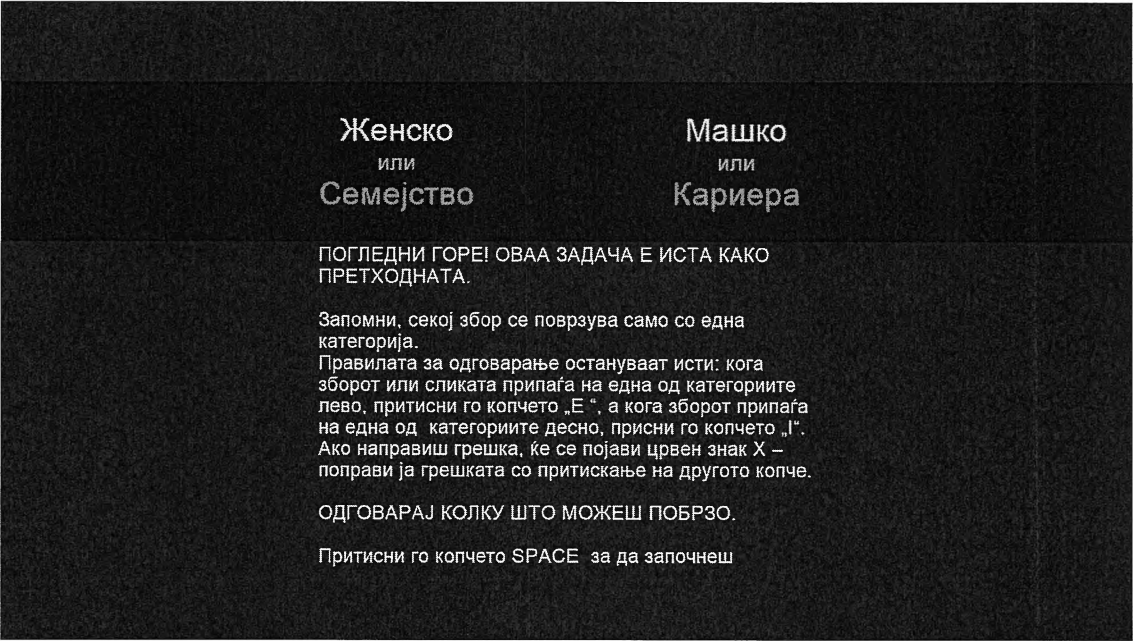
Слика 15. Слика од екранот на задачата во вториот блок

Слика 16. Упатсво пред задачата во третиот блок

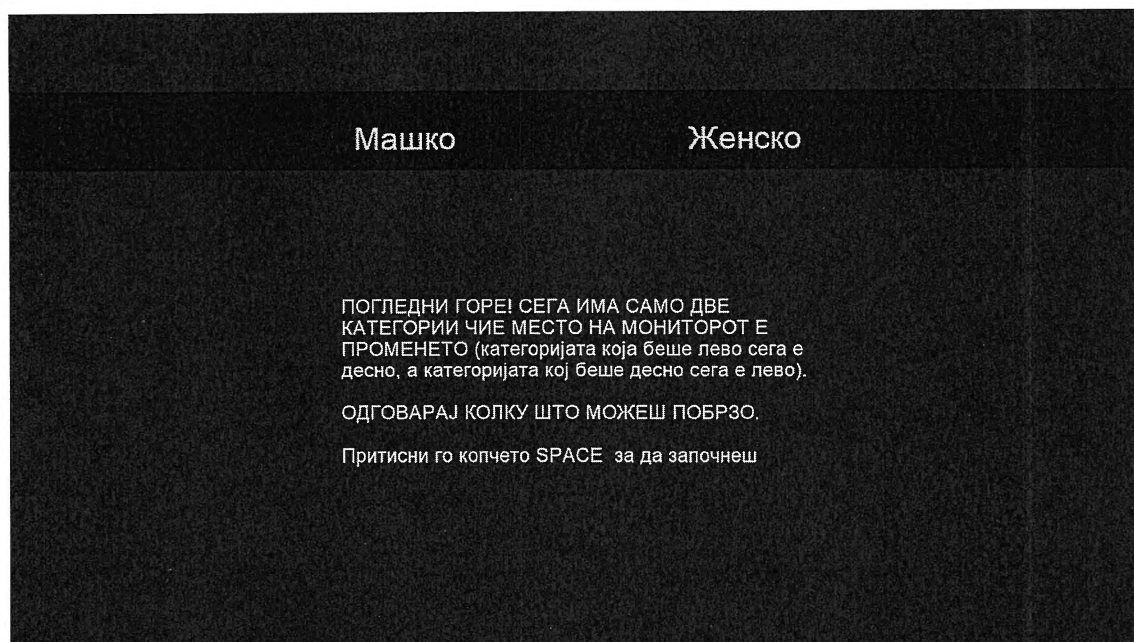
Слика 17. Слика од екранот на задачата од третиот блок

Слика 18. Упатсво пред задачата од четвртиот блок

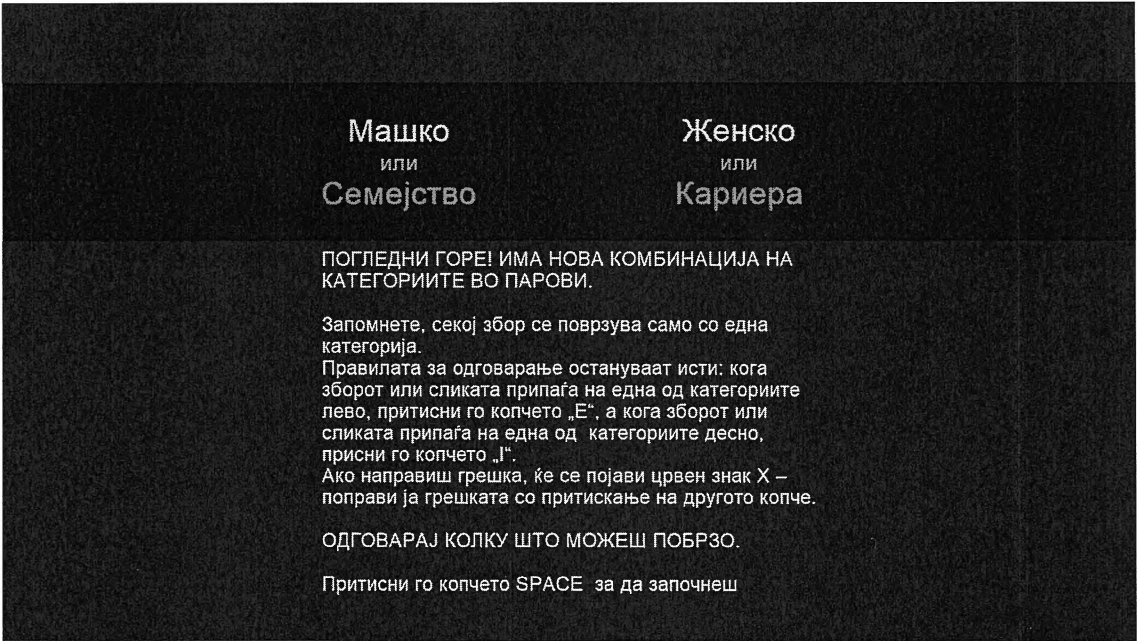
Слика 19. Слика од екранот на задачата од четвртиот блок

Слика 20. Упатсво пред задашата од петтиот блок

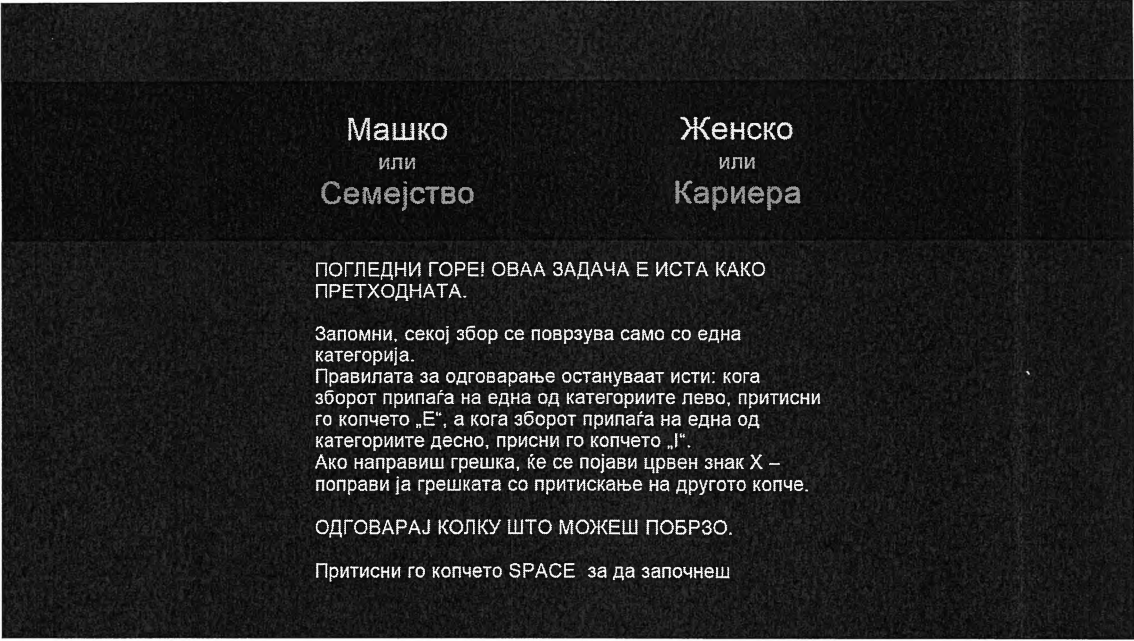
Слика 21. Слика од екранот на задачата од петтиот блок

Слика 22. Упатсво пред задачата од шестиот блок

Слика 23. Слика од екранот на задачата од шестиот блок

Слика 24. Упатсво пред задачата од седмиот блок

Слика 25. Слика од екранот на задачата од седмиот блок

Благодарам.

Притисни го копчето SPACE.

Слика 26. Упатството со кое завршува тестот

Прилог Б

Прашалник

ОПШТИ ПОДАТОЦИ

1. Пол: Ж М

2. Возраст: _____

3. Факултет:

Институт/Отсек:

5 Година на истражувања: I II III IV
.

6. Место на постојано живеење: а. село _____
б. град _____

7. Образование на родителите:

мајка	татко
а. основно училиште	а. основно училиште
б. средно училиште	б. средно училиште
в. виша школа	в. виша школа
г. факултет	г. Факултет

8. Висина на вкупните приходи во вашето семејство

а. помалку од 10.000,00 денари

б. 10.000,00 – 25.000,00 денари

в. 25.001,00 – 40.000,00 денари

г. над 40.001,00 денари

ПРАШАЛНИК

1.За секој од подолу наведените зборови означете колку силно го поврзувате со лице од женски род ?

Зборови	воопшто не го поврзувам	малку го поврзувам	умерено го поврзувам	многу го поврзувам	сосема го поврзувам
дом	1	2	3	4	5
родители	1	2	3	4	5
деца	1	2	3	4	5
топлина	1	2	3	4	5
роднини	1	2	3	4	5

2.За секој од подолу наведените зборови означете колку силно го поврзувате со лице од машки род ?

Зборови	воопшто не го поврзувам	малку го поврзувам	умерено го поврзувам	многу го поврзувам	сосема го поврзувам
дом	1	2	3	4	5
родители	1	2	3	4	5
деца	1	2	3	4	5
топлина	1	2	3	4	5
роднини	1	2	3	4	5

3.За секој од подолу наведените зборови означете колку силно го поврзувате со лице од женски род ?

Зборови	воопшто не го поврзувам	малку го поврзувам	умерено го поврзувам	многу го поврзувам	сосема го поврзувам
плата	1	2	3	4	5
образование	1	2	3	4	5
работа	1	2	3	4	5
успех	1	2	3	4	5
професија	1	2	3	4	5

4.За секој од подолу наведените зборови означете колку силно го поврзувате со лице од машки род ?

Зборови	воопшто не го поврзувам	малку го поврзувам	умерено го поврзувам	многу го поврзувам	сосема го поврзувам
плата	1	2	3	4	5
образование	1	2	3	4	5
работа	1	2	3	4	5
успех	1	2	3	4	5
професија	1	2	3	4	5

5. За секој од подолу наведените зборови означете дали посилно го поврзувате со лице од женски или со лице од машки род?

семејство

3	2	1	0	1	2	3
Машки			подеднакво			женски

кариера

3	2	1	0	1	2	3
Машки			поделнакво			женски

6. За секој од подолу наведените зборови означете колку силно го поврзувате со **себеси** ?

Зборови	воопшто не го поврзувам	малку го поврзувам	умерено го поврзувам	многу го поврзувам	сосема го поврзувам
девојка	1	2	3	4	5
женско	1	2	3	4	5
таа	1	2	3	4	5
ќерка	1	2	3	4	5
жена	1	2	3	4	5

7. За секој од подолу наведените зборови означете колку силно го поврзувате со себеси ?

Зборови	воопшто не го поврзувам	малку го поврзувам	умерено го поврзувам	многу го поврзувам	сосема го поврзувам
машко	1	2	3	4	5
тој	1	2	3	4	5
син	1	2	3	4	5
маж	1	2	3	4	5
дечко	1	2	3	4	5

8. За секој од подолу наведените зборови означете колку силно го поврзувате со себеси ?

Зборови	Воопшто не го поврзувам не го поврзувам	малку го поврзувам	умерено го поврзувам	многу го поврзувам	сосема го поврзувам
дом	1	2	3	4	5
родители	1	2	3	4	5
деца	1	2	3	4	5
топлина	1	2	3	4	5
роднини	1	2	3	4	5

9. За секој од подолу наведените зборови означете колку силно го поврзувате со себеси ?

Зборови	воопшто не го поврзувам	малку го поврзувам	умерено го поврзувам	многу го поврзувам	сосема го поврзувам
плата	1	2	3	4	5
образование	1	2	3	4	5
работа	1	2	3	4	5
успех	1	2	3	4	5
професија	1	2	3	4	5

10. Колку за вас лично се важни семејството и кариерата ?

	воопшто не ми е важно	малку ми е важно	умерено ми е важно	многу ми е важно	најважно ми е
семејство	1	2	3	4	5
кариера	1	2	3	4	5

Прилог В

Априори анализа на моќност

Според нацртот за балансиран идентитет, од регресивниот метод на 4 теста клучни се два теста на статистичка значајност. Се очекува статистички значаен регресивен коефициент за интеракцискиот термин кој се внесува како самостоен предиктор во првиот чекор од хиерархиската регресија, и статистички незначаен инкремент на коефициентот на детерминација во вториот чекор, после внесувањето на компонентните мерки од интеракцискиот термин како самостојни предиктори во регресивниот модел. Бидејќи целта е потврдување на мултипликативен модел, според мене посоодветно е априори определбата за потребната големина на примерокот да се заснова на големината на ефектот кој се однесува на девијацијата на регресивниот коефициент за интеракцискиот термин од нула. Во мета-анализата на Cvencek, Greenwald, & Meltzoff (2012) како мерка за магнитудата на ефектот што се однесува на резултатот од првиот чекор од хиерархиската регресивна анализа, се зема r што се отчитува од стандардизираниот регресивен коефициент⁶⁰. Бидејќи пондерираните просеци за големината на ефектот имаат r^{61} вредност која се приближува до конвенционалната вредност за умерена големина на ефект (види образложение за Хипотезата), како проценка за големината на ефектот кој постои во популацијата ќе се земе конвенционалната вредност $r = .30$. Оттаму мерката f^2 за големина на ефектот според формулата⁶²

$$f^2 = \frac{r^2}{1 - r^2}$$

е еднаква на $f^2 = .10$. Како конвенционална вредност за посакувана моќност на тестот на статистичка значајност (во случајов F) Cohen (1988) ја предлага 0.80. Истовремено за критериумот на статистичка значајност најчесто се зема

⁶⁰ кога во регресивниот модел се внесува само еден предиктор (плус интерцепт) $\beta = r$

⁶¹ во мета-анализата се агрегираат пондерираните Fisher z вредности за r според моделот за рандом ефекти, за потоа пондерираниот просек повторно да се трансформира во r со цел истиот да се интерпретира согласно конвенциите за големина на ефект.

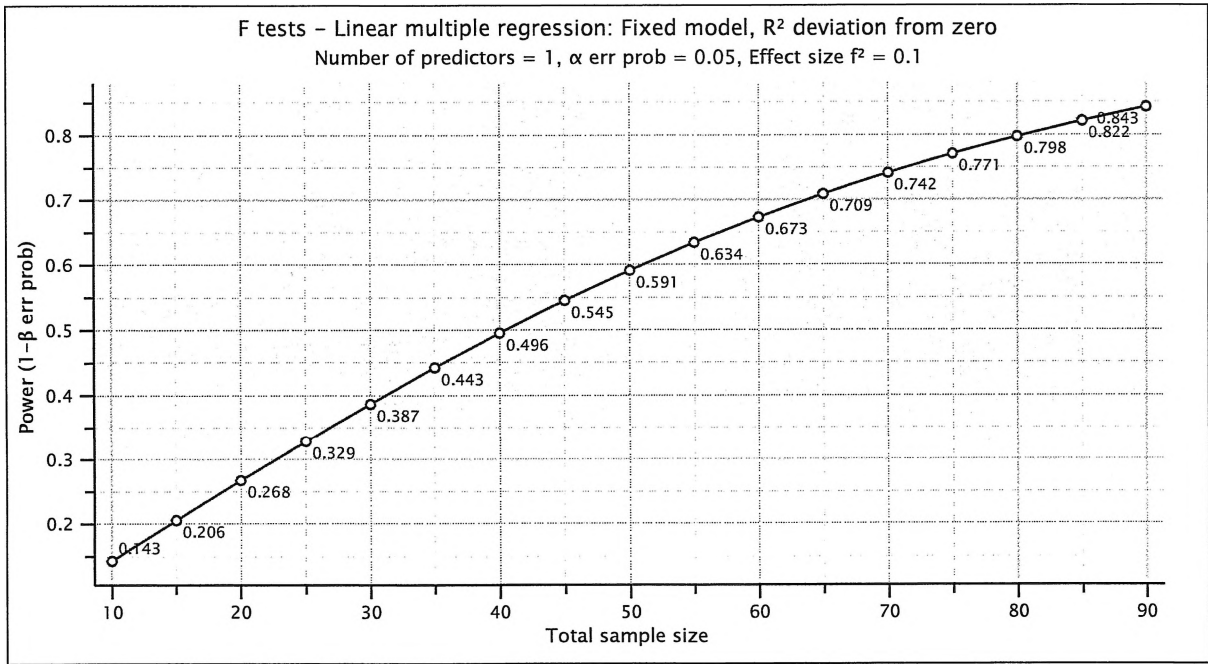
⁶² кога во регресивниот модел се внесува само еден предиктор (плус интерцепт) $R^2 = r^2$

вредноста .05. Според Cohen (1988) големината на примерокот може да се определи преку:

$$N = \frac{L}{f^2} + u + 1$$

Ако L како функција на моќноста $1-\beta = .80$, и бројот на предиктори $u = 1$ на $\alpha = .05$ според табелата 9.4.2 (Cohen, 1988, стр. 441) е еднакво на 7.85, тогаш потребната големина на примерокот за тестот на статистичка значајност F да достигне моќност од .80 е $N = 80.5$.

Со примена на софтверот G*Power 3.1 (Faul, Erdfelder, Buchner, & Lang, 2009) ако се внесат погоре наведените вредности за параметрите, се добива речиси иста вредност за големината на примерокот $N = 81$. На графикот е прикажана моќноста на тестот како функција на големината на примерокот ако бројот на предиктори $u = 1$, $\alpha = .05$, $f^2 = .10$

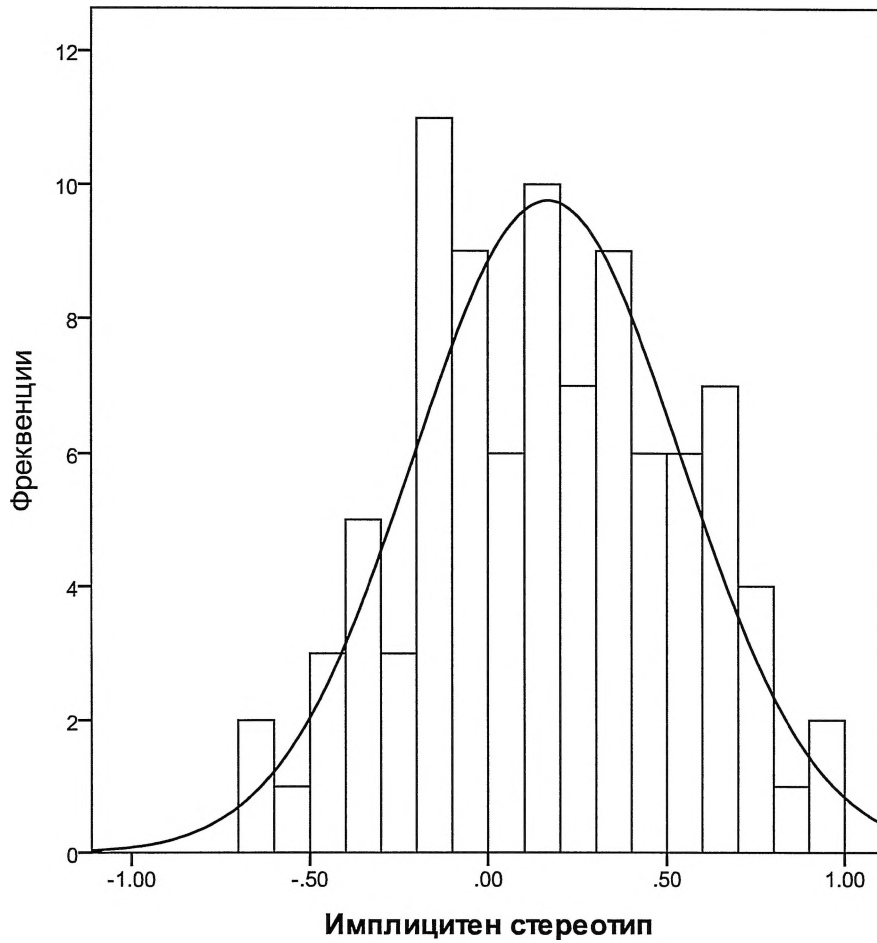
Слика 27. Моќноста како функција на големината на примерокот

Меѓутоа, за да се оствари предвидената контрола на ефектите на редослед (види дел релевантни варијабли) вкупниот број на испитаници треба да биде делив со бројот на можните редоследи. Согласно со тоа, оптимално примерокот треба да содржи 84 учесници ($1-\beta = .81$). Истражувачот го задржува

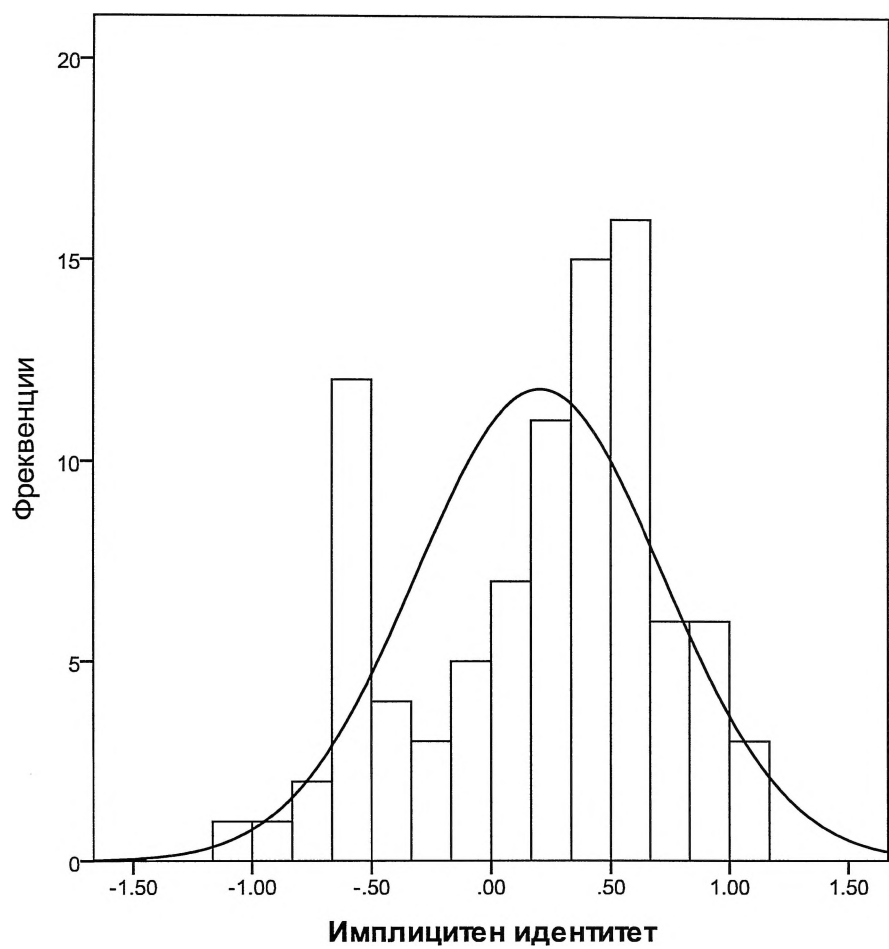
правото, зависно од ограничувањата поврзани со можноста за регрутација да отстапи од предвидената големина за примерокот.

Прилог Г

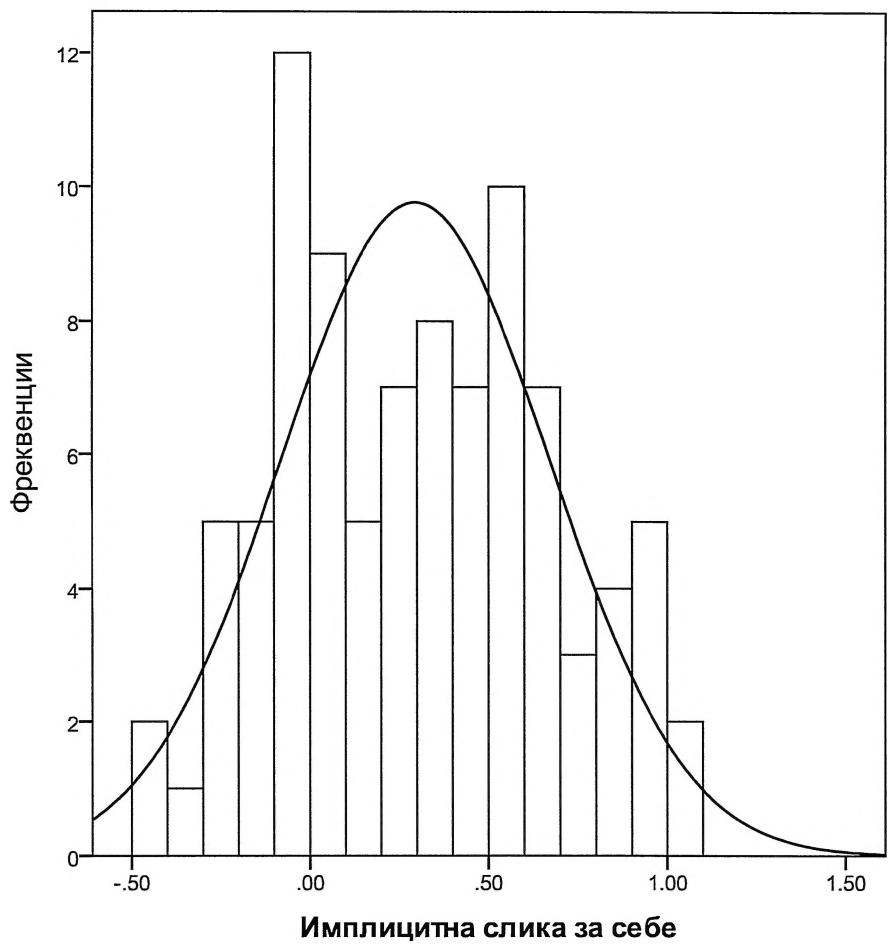
Хистограми за добиените дистрибуции

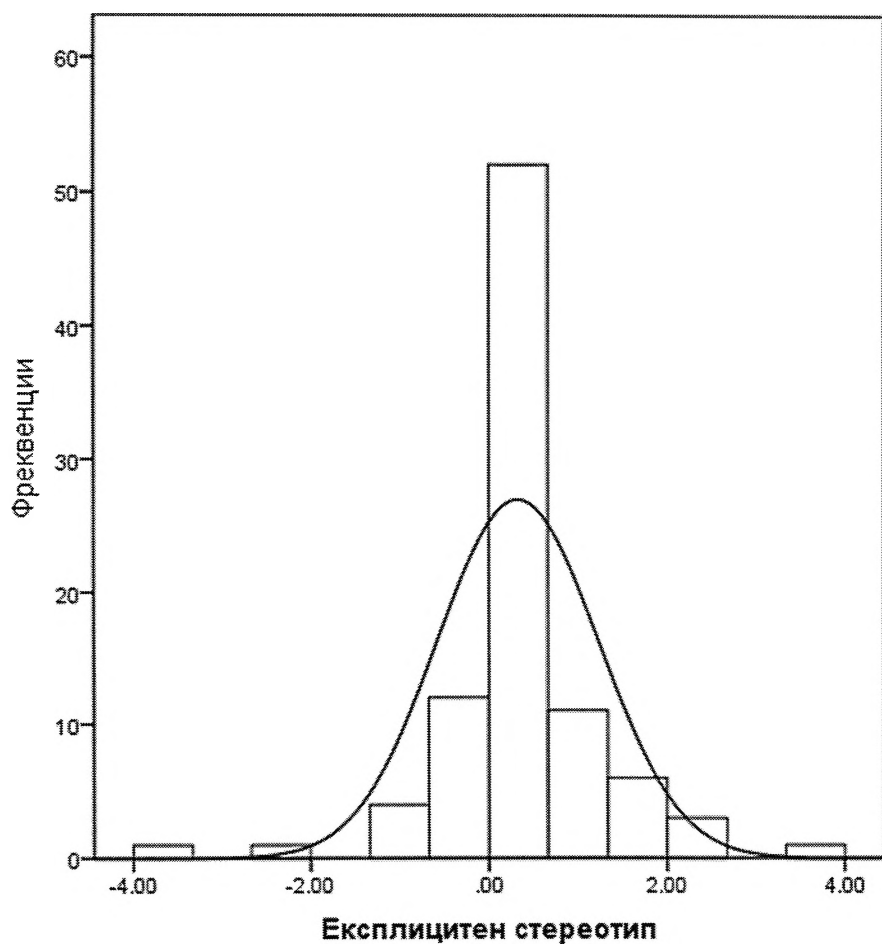
Слика 28. Хистограм за добиената дистрибуција за имплицитен родов стереотип за семејство и кариера стереотип со нормална крива

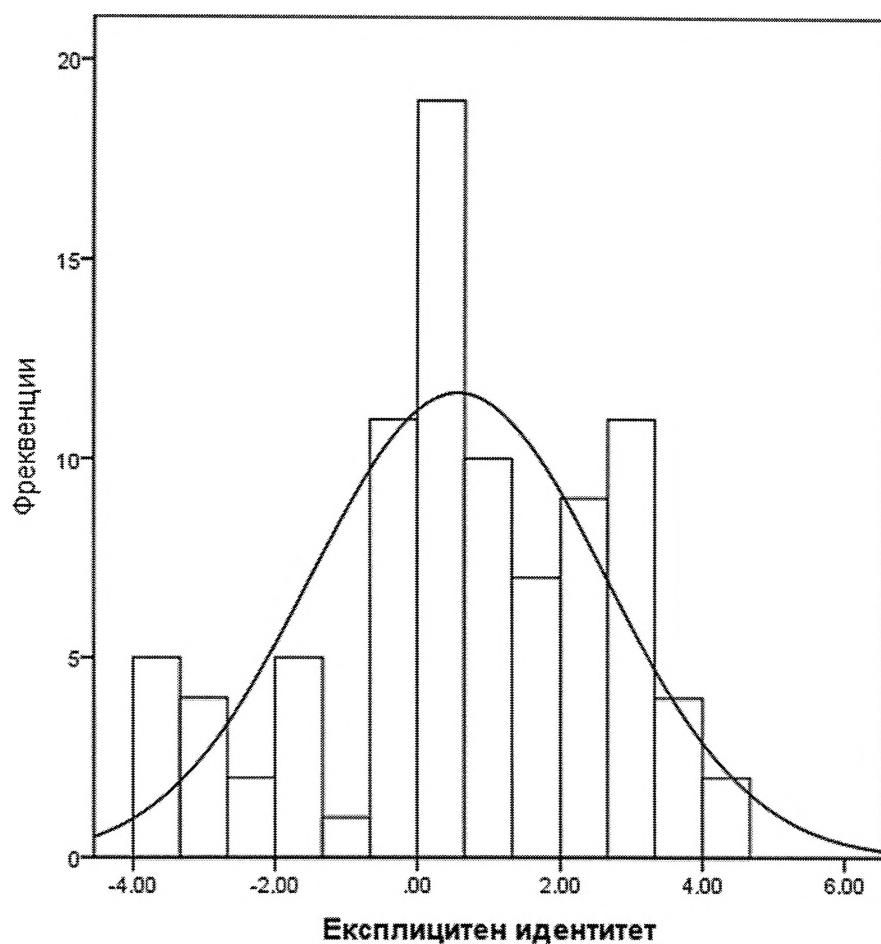
Слика 29.Хистограм за добиената дистрибуција за имплицитен родов идентитет со нормална крива

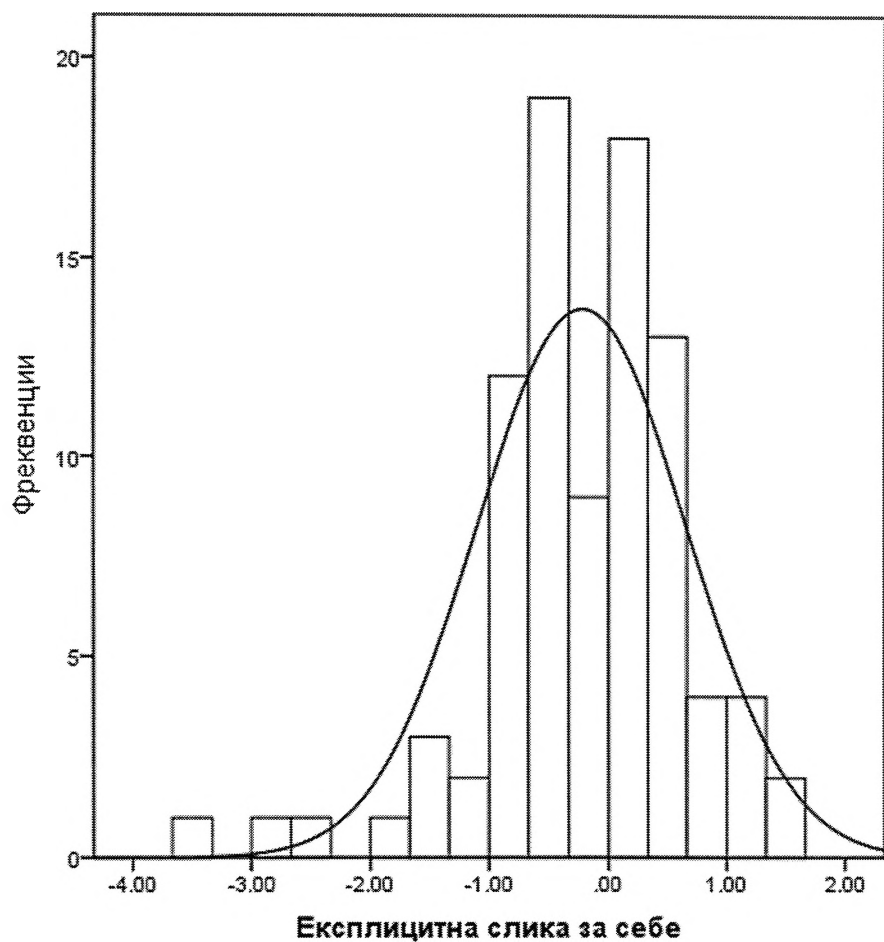
Слика 30.Хистограм за добиената дистрибуција за имплицитна родова слика за себе за семејство и кариера стереотип со нормална крива

Слика 31.Хистограм за добиената дистрибуција за есплицитен родов стереотип за семејство и кариера стереотип со нормална крива

Слика 32.Хистограм за добиената дистрибуција за експлицитен родов идентитет со нормална крива

Слика 33.Хистограм за добиената дистрибуција за експлицитна родова слика за себе за семејство и кариера стереотип со нормална крива

Прилог Д

Резултати од регресијата на експлицитната слика за себе врз експллицитните стереотип x идентитет, стереотип и идентитет, со исклучен случај 23

Табела 13. Хиерархиска регресија на сликата за себе врз стереотип x идентитет, стереотип и идентитет

	<i>B</i>	<i>SE(B)</i>	β	<i>t</i>	ΔR^2	F
Чекор 1					.01	.95
(Интерцепт)	-.22	.09		-2.37		
Стереотип x идентитет	.35	.36	.10	.98		
Чекор 2					.04	1.62
(Интерцепт)	-.31	.10		-2.93		
Стереотип x идентитет	.21	.35	.06	.56		
Стереотип	.18	.11	.18	1.62		
Идентитет	.05	.04	.12	1.12		
R^2	.047					
<i>F</i>	1.40					

Забелешка: *N* = 89; * *p* < .05, ***p* < .01.

Резултати од регресијата на експлицитниот стереотипот врз идентитет x слика за себе, идентитет и слика за себе, со исклучен случај 23.

Табела 14. Хиерархиска регресија на стереотипот врз идентитет x слика за себе, идентитет и слика за себе

	<i>B</i>	<i>SE(B)</i>	β	<i>t</i>	ΔR^2	<i>F</i>
Чекор 1					0.01	0.93
(Интерцепт)	0.41	0.09		4.35		
Идентитет x слика за себе	-0.32	0.33	-0.10	-0.97		
Чекор 2					0.06*	2.75
(Интерцепт)	0.46	0.10		4.86		
Идентитет x слика за себе	-0.09	0.34	-0.03	-0.25		
Идентитет	-0.08	0.04	-0.21	-1.89		
Слика за себе	0.17	0.10	0.18	1.65		
<i>R</i> ²	0.07					
<i>F</i>	2.16					

Забелешка: *N* = 89; * *p* < .05, ***p* < .01.